

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1936.

Andra kammaren.

Nr 30.

Tisdagen den 5 maj.

Kl. 4 e. m.

§ 1.

Justerades protokollen för den 28 och den 29 nästlidna april.

§ 2.

Herr statsrådet *Ekman* avlämnade Kungl. Maj:ts proposition, nr 255, med förslag till lag angående förbud mot förvärv från utlandet av vissa fartyg.

Denna proposition bordlades.

§ 3.

Föredrogs och hänvisades till behandling av lagutskott Kungl. Maj:ts å kammarrens bord vilande proposition, nr 250, med förslag till lag angående ändrad lydelse av 8 kap. 4 § lagen om förmynderskap m. m.

Vid härpå skedd föredragning av propositionen, nr 252, med förslag till lag angående ändring i vissa delar av lagen den 8 mars 1889 (nr 2) om straff för ämbetsbrott av präst och om laga domstol i sådana mål yttrade:

*Vid remiss
av propositionen
nr 252.*

Herr **Skoglund**: Herr talman! Vi skriva i dag den 5 maj, och riksdagsarbetet har i stort sett fortskridit så långt, att vi inte alltjämt borde behöva få en rad kungl. propositioner. I dag är det meningen, att vi skola remittera ytterligare sex, och vi veta, att det ännu inte är slut på propositionerna, utan att det kommer flera. Den proposition, som berör arbetslösheten, är t. ex. ännu inte avlämnad. Uttalanden, som tidigare gjorts från riksdagens sida och även av nuvarande medlemmar av Kungl. Maj:ts regering, borde förpliktiga regeringen att behandla riksdagen på ett, om jag så får säga, hyggligare sätt. Den nuvarande justitieministern, som står för den proposition, vid vars remitterande jag nu begärt ordet, yttrade år 1930, när den då sittande högerregeringen avlämnade sin sista proposition — vilken avlämnades inom den ordinarie propositionstiden — i första kammaren följande: »Varken inom eller utom riksdagen lärer någon bestrida önskvärdheten av att icke blott riksdagstiden förkortas utan även arbetet inom riksdagen så tidigt som möjligt kommer i full gång, så att icke viktiga ärenden alltför mycket må hopas under de sista riksdagsveckorna. Till de medel, som hitintills anlåtats i syfte att främja dessa önskemål, hör först och främst den grundlagsstadgade begränsningen av motions- och propositionstiden. Ehuru propositionstiden så sent som år 1918 bestämdes till 70 dagar från riksdagens öppnande, sedan den kommitté, som haft frågan under utredning, föreslagit 60 dagar, torde den uppfattningen vara allmän inom riksdagen, att propositionstiden utan olägenhet borde kunna ytterligare förkortas.»

Den sandlerska regeringen, som delade denna uppfattning, underkastade sig frivilligt en begränsning av propositionstiden till 50 dagar i stället för 70 och

Vid remiss av propositionen nr 252. (Forts.)
utförde en verklig kraftprestation när det gäller avlämnande av propositionerna i god tid. Den lämnade endast 14 propositioner under mars månad, och dessa före den ordinarie propositionstidens utgång.

I år uppleva vi det alldeles motsatta förhållandet. I dag är det, som jag nyss konstaterat, den 5 maj, och den proposition vi nu remittera bär numret 252. Jag tror, att om vi se på de propositioner, som lämnats under januari och februari månader detta år, alltså under vad man skulle kunna kalla för den normala tiden, skola vi finna, att det inte ens är hälften av alla propositionerna.

Efter en sådan deklARATION, som herr Schlyter gjorde för några år sedan, en deklARATION som han borde komma ihåg även när han sitter i regeringen, må ingen förundra sig, om många av oss i riksdagen känna oss litet illa berörda över att bli behandlade på detta sätt. Jag skall inte utfärda någon orlovssedel åt den nu sittande regeringen, men har den inte bättre förmåga att ordna andra angelägenheter för landet än den har, när det gäller att rationalisera arbetet i riksdagen, undrar jag, om den av eftervärlden kan få särskilt högt betyg.

Herr Ström: Herr talman! Det brukar talas om i kammaren, när riksdagsmännen vilja diskutera olika frågor, att det är slöseri med tiden. Många gånger kan det väl också hända, att diskussionerna dragas ut allt för långt, men detta är väl delvis beroende på att den grupp, som exempelvis jag företräder, och även andra smärre grupper inte äro representerade i utskotten och till följd därav måste framlägga sina synpunkter här i kammaren. Man måste väl ändå säga, att om man klagat på den saken, är det också anledning för regeringen att intressera sig för att få fram sina propositioner till riksdagen på ett sådant sätt, att det blir tid över till att behandla frågorna.

Ännu har, såsom tidigare påpekats, propositionen angående hjälp åt de arbetslösa inte kommit. Den brukar ju föranleda rätt långa diskussioner, och följden blir, att man de allra sista dagarna under riksdagen måste behandla frågan under ett sådant tryck, att det kommer att heta: varför skall det behöva diskuteras? Om man framlade propositionerna under den tid, inom vilken de skola framläggas, hade riksdagen tid på sig att behandla och diskutera dem på det sätt, som är avsett. Nu måste det hela bli ett hastverk.

Det är också en annan sak, som förvånar mig. När vi började denna diskussion och framställde anmärkningar mot regeringen, fanns det *en* regeringsledamot på bänken därnere. När han hörde, att det började osa hett, försvann också han. Det är nonchalans mot kammaren att uppträda på ett sådant sätt, och detta vill jag protestera mot.

Herr Anderson i Råstock: Herr talman! Jag tänkte verkligen inte säga någonting i denna fråga, men jag måste i alla fall konstatera, att herr Skoglund's utredning var ganska bristfällig. Om den skulle ha varit något så när fullständig, borde den ha visat, hur det varit under olika regeringar. Jag fäste mig särskilt vid att en förutvarande medarbetare i tredje avdelningen i statsutskottet, som brukar handlägga frågan om arbetslösheten, anmälde visst missnöje med att icke arbetslöshetspropositionen kommit. Det är ju på det sättet, att i det fallet ha även andra regeringar brukat dröja så länge som möjligt, detta för att kunna avväga de krav man skall ställa i propositionen i nära anslutning till det rådande läget. Jag trodde, att åtminstone herr Skoglund från sina utgångspunkter inte skulle vara alltför ointresserad av att man fortfarande tillämpar denna praxis.

Vad beträffar herr Ströms inlägg och hans påstående, att regeringen uppträdde nonchalant mot kammaren — jag minns inte riktigt hur orden föllo —

Vid remiss av propositionen nr 252. (Forts.)

så borde herr Ström vara den siste att använda så starka ord i ett sådant sammanhang.

Herr **Johansson** i Uppmälby: Herr talman! Jag begärde ordet, när herr Skoglund nämnde, att vi i dag hade att remittera sex propositioner. Jag vill framhålla, att en av dessa, nämligen den som rör anslag till släckning av skogseld, bara upptager det anslag, som finns i huvudtiteln. Kungl. Maj:t bebådade en proposition i ämnet, men när denna proposition nu framlägges, säger Kungl. Maj:t, att lagrådet inte hunnit avsluta sin granskning av förslaget.

Det torde ligga så till beträffande en hel del av propositionerna, att de äro skrivna för lång tid sedan men att lagrådets ledamöter, som äro överhopade med arbete, inte hunnit avgiva sina utlåtanden. Detta är orsaken till att propositionerna blivit försenade.

Vad angår den nämnda propositionen, som endast innehåller, att det förutvarande anslaget skall utgå, kan jag försäkra herr Skoglund, att den inte kommer att vålla riksdagen mycket besvär.

Herr **Skoglund**: Herr talman! Till herr Anderson i Råstock vill jag säga, att jag bara nämnde i förbigående, att propositionen angående arbetslöshetens bekämpande inte hade kommit ännu. Jag bara konstaterade, att så var förhållandet, och gjorde ingen anmärkning på den punkten.

Men jag har gjort en ganska belysande jämförelse mellan år 1931 och år 1936. Den frisinade regering, som satt 1931, kom med sina propositioner i en helt annan ordning än den nuvarande regeringen gjort. Jag kan tala om för herr Anderson i Råstock, att jag här har en liten utredning, som jag roat mig med att göra. Jag skall inte upptaga kammarens tid med att läsa upp den. Det framgår emellertid tydligt av densamma, hurusom den år 1931 sittande regeringen hade möjlighet att komma fram med både stora och omfattande propositioner i någorlunda god tid och hurusom den nuvarande regeringen inte alls kunnat hålla samma takt. Och då är ändå att komma ihåg, att den nu sittande regeringen inte kom till under de sista höstmånaderna, och förden skull inte haft tid att planera riksdagsarbetet. Det är ju fjärde riksdagen den sitter.

Herr Johansson i Uppmälby har velat påpeka, att propositionerna inte komma fram i tid på den grund att lagrådet inte hinner granska de framlagda förslagen. Det är dock fullt naturligt, att lagrådet får otillräckligt med tid, när förslagen remitteras långt fram under riksdagen, och icke kan avverka hur mycket som helst. Det vore naturligtvis skönast för regeringen många gånger, om den inte behövde vare sig remittera förslagen eller underställa dem lagrådets granskning, men jag tror, att vi få vara tacksamma för att så måste ske. Ofta är det nog så med den kritik, som framkommer i pressen och som går ut på att lagrådet försinkat propositionerna, att kritiken inte har fog för sig. Det kanske inte ens är säkert, att förslagen lämnat departementen vid den tidpunkt, då lagrådet får skulden.

Jag är övertygad om att med god vilja och hänsynstagande till riksdagen borde regeringen kunna ordna det hela på ett för riksdagen lämpligare sätt än som nu skett.

Herr **Ström**: Herr talman! Herr Anderson i Råstock ansåg, att vi inte skulle använda starka ord och att jag borde vara den siste att använda sådana i detta sammanhang. Jag undrar, om det är något monopol för herr Anderson i Råstock att ensam använda starka ord. Jag förmodar, att även andra ha rätt till det, när de anse, att situationen ger anledning till att använda sådana, och

Vid remiss av propositionen nr 252. (Forts.)

nog tycker man det är egendomligt, att när det fanns en regeringsledamot, nämligen handelsministern, närvarande, när vi började diskutera, denne hux flux försvann ur kammaren, bara därför att vi behandlade regeringens sätt att framlägga propositioner. Just med hänsyn härtill och den nonchalans, som detta innebär, var det, som jag fällde mitt yttrande, och det står jag för, och det kommer jag att stå för i fortsättningen.

Herr Andersson i Rasjön: Herr talman! Jag tror det kan vara nyttigt, att detta lilla meningsutbyte kommit till stånd, inte därför att det är angeläget att fastslå, huruvida den eller den regeringen syndat mer eller mindre på nåden. Jag tror, att det brustit åtskilligt från både den ena och den andra regeringens sida i fråga om att mata riksdagen på rätt sätt med arbetsmaterial. Men jag menar att det varit lyckligt, att detta observandum gjorts för att vägleda den allmänna opinionen, varuti det brister, då det gäller arbetet i riksdagen.

Det är många gånger man läser i tidningarna, att riksdagen arbetar under irrationella former, att det pratas för mycket i kamrar och utskott och att det är därför, som riksdagssessionerna bli långa. Nu kan man i alla fall få fastslaget, var felet ligger. Felet ligger i, att stora och viktiga frågor från regeringen komma för sent på riksdagens bord. Det kunna vi alla vara överens om utan att anklaga den eller den regeringen för att vara sämre än den andra.

Herr Johansson i Uppmälby: Herr talman! Angående vad herr Skoglund sade, att Kungl. Maj:t avlämnar sina propositioner till lagrådet allt för sent för att propositionerna skola hinna fram i god tid, vill jag fästa uppmärksamheten på en proposition, som gäller centralkassor för jordbrukskredit och som jag tror kommer att remitteras till jordbruksutskottet och behandlas av ett sammansatt jordbruks- och statsutskott. Denna proposition avlämnade Kungl. Maj:t den 21 februari 1936 till lagrådet. Att propositionen först nu kommit på riksdagens bord kan icke vara Kungl. Maj:ts fel. Jag klandrar ej heller lagrådet, ty jag vet, att det varit överhopat med arbete. Men jag anser, att denna kontroll av jordbrukskassorna är så absolut nödvändig, att jag böjer mig för att taga emot en proposition, även om den kommer sent. Jag antar, att vad som kommer att försena riksdagen blir försvarsutskottet och icke de frågor, som remitteras till de andra utskotten.

Herr Pettersson i Hällbacken: Herr talman! Min granne till höger yttrade, att det var bra med ett litet meningsutbyte. Jag tror emellertid, att det i viss mån kommit till stånd, därför att man vill ge regeringen ett litet nål sting. Sakligt sett finner jag icke sådan styrka i kritiken, att regeringen, herr Ström, behöver sitta här på bänkarna.

Som kammarens ledamöter väl veta, ha vi i år haft rekord i fråga om motioner, som väckts i riksdagen, men därjämte ha många och stora propositioner allt ifrån riksdagens början avlämnats i en utsträckning, att jag skulle tro åtminstone det utskott, jag tillhör, hittills arbetat så pass effektivt och under så lång tid, att man, åtminstone sedan jag kom in i riksdagen, inte varit utsatt för så hård press som nu. Jag har hört av ledamöter i andra utskott, att förhållandet där är detsamma. Det har därför inte alls varit på det sätt, som herr Skoglund velat göra gällande, att uraktlåtenhet att framlägga propositionerna i tid skulle förorsakat tomgång i riksdagsmaskineriet. Det är inte på det sättet, utan utskotten ha arbetat effektivt och försökt göra det mesta möjliga. Jag skulle därför åtminstone för min del vilja bestämt protestera emot det påstående, som gjorts här, att regeringen genom att avlämna propo-

Vid remiss av propositionen nr 252. (Forts.)

sitioner så pass sent som nu på något sätt skulle medverka till att riksdagsarbetet förlänges. Att riksdagsarbetet förlänges beror på en annan sak, nämligen att allt efter som åren gå, blir det mer att göra även i denna institution. Säkerligen kommer man från det håll, där man nu kritiserar, att, därest man kommer i regeringsställning, icke kunna driva ämbetsverken att avgiva ytt-randen snabbare än vad de sakligt sett ha möjlighet att avgiva dem och därigenom få fram stora och viktiga frågor tidigare än som varit förhållandet i år. Arbetsuppgifterna växa. Förhållandena bli svårare att bemästra, och detta medför, att vi kanske få längre riksdagar och drygare arbete under riksdagarna, men det kan icke läggas regeringen till last.

Jag vill med mitt inlägg, herr talman, framhålla, att den kritik, som riktats mot regeringens påstådda uraktlåtenhet, icke vilar på de sakliga grunder, som den borde göra. Snarare är den ett uttryck för att man vill ge uttryck åt den meningen, att de propositioner, som nu framlämnats, skulle man haft i så god tid, att de nu varit behandlade av utskotten.

Jag tillät mig säga, herr talman, att det inte gått tomgång. De propositioner, som avlämnats, ha varit så pass stora och av det omfång, att jag, ehuru jag efter bästa förmåga försökt tränga in i frågorna, inte haft möjlighet att göra detta så pass grundligt, som jag skulle önskat, ty nästan dagligen har det blivit rätt stora buntar på lådorna här, som man skall gå igenom.

Jag tror, herr talman, att man lugnt kan säga, att kritiken, såsom förhållandena ligga till, icke varit sakligt befogad.

Herr Skoglund: Herr talman! Gentemot herr Petterssons i Hällbacken yttrande vill jag bara säga, att enligt min uppfattning är den kritik, som här framkommit, fullt berättigad.

Herr Pettersson har själv erkänt, hur svårt vi ha att hinna med att tränga in i de stora frågorna, när de komma sent. Ju senare de komma, när utskottens arbete är ytterligt forcerat och vi börja ha långa plenidagar, desto svårare blir det att bilda sig en uppfattning i frågorna. Herr Pettersson har rätt i, att riksdagsarbetet ökas år från år, men så mycket mera angeläget måste det då vara att planera frågorna på ett förståndigt sätt. Det är så, som herr Andersson i Rasjön här nämnde, att tidningarna tala om för allmänheten, att riksdagen inte har något att göra och att det är illa ordnat, men då bör det också vara angeläget att fastslå, att det icke är riksdagen själv, som försenat arbetet, utan Kungl. Maj:t, som i detta fall haft möjlighet att ordna arbetet på ett förståndigt sätt för riksdagens del.

Det går väl att göra på det sättet, herr Pettersson i Hällbacken, att sådana frågor, vilkas omedelbara lösning inte är absolut nödvändig, skjutas över till ett annat år, ty man behöver inte ta allt på en gång.

Herr Pettersson i Hällbacken: Herr talman! Av herr Skoglunds sista yttrande tycker man sig förstå, att en del av de propositioner, som lämnats de sista månaderna, och kanske även de propositioner, som förväntas komma, skulle vara av sådan art, att de skulle kunna ligga till en kommande riksdag. Såvitt jag haft tillfälle att taga del av de propositioner, som lämnats, skulle jag tro, att det är önskligt, att denna riksdag har möjlighet att behandla dessa frågor.

Vidare vill jag säga till herr Skoglund, att den kritik, som framkommit här, endast riktat sig mot att propositionerna kommit så pass sent som nu. Om man kunde säga på det sättet, att propositionerna skulle kommit mera jämnt i början och att riksdagens utskott i själva verket tidvis varit arbetslösa på grund av att regeringen inte framlämnat propositionerna i tid, hade kritiken

Vid remiss av propositionen nr 252. (Forts.)

varit befogad. Men detta har icke kunnat göras gällande, herr Skoglund, och det är därför jag anser, att den kritik, som här framföres, icke är befogad.

Efter härmed slutad överläggning beslöt kammaren överlämna ifrågavarande proposition jämte de i anledning av densamma inom kammaren avgivna yttrandena till behandling av lagutskott.

Härefter föredrogs samt hänvisades till behandling av lagutskott Kungl. Maj:ts jämväl å bordet vilande proposition, nr 253, med förslag till lag angående ändrad lydelse av 2 § 2:o, 8:o) och 13:o) lagen den 26 maj 1909 (nr 38 s. 3) om Kungl. Maj:ts regeringsrätt.

Vid nu skedd föredragning av propositionen, nr 249, med förslag till lag med vissa bestämmelser om centralkassor för jordbrukskredit m. m. hänvisades densamma, såvitt anginge anslag till Jordbrukets kreditkassor, till jordbruksutskottet och i övrigt till bankoutskottet.

Slutligen föredrogs var för sig övriga på bordet liggande propositioner; och remitterades därvid

till jordbruksutskottet propositionen, nr 254, angående anslag till släckning av skogseld; och

till bankoutskottet propositionen, nr 251, med förslag om ändring i vissa delar av militära tjänstepensionsreglementet den 17 maj 1935 (nr 167).

§ 4.

Härpå föredrogs var efter annan samt hänvisades till behandling av lagutskott de å bordet vilande motionerna:

nr 808 och 809 av herr *Lindmark m. fl.*; samt
nr 810 av herr *Holmdahl*.

§ 5.

Slutligen föredrogs, men bordlades åter konstitutionsutskottets memorial nr 34, statsutskottets utlåtanden nr 93—98, andra lagutskottets utlåtanden nr 41 och 42, andra kammarens tredje tillfälliga utskotts utlåtande nr 12 samt andra kammarens femte tillfälliga utskotts utlåtande nr 14.

§ 6.

Herr talmannen meddelade, att herr statsrådet och chefen för handelsdepartementet tillkännagivit, att han vid kammarens sammanträde den 8 dennes ämnade besvara herr Andersons i Norrköping till honom framställda spörsmål angående behovet av en skärpt kontroll av den ambulerande handeln, i första rummet handeln med livsmedel.

§ 7.

Herr *Nylander* avlämnade en motion i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 243, med förslag till vissa ändringar i gällande tulltaxa m. m.

Denna motion, som erhöll ordningsnumret 811, bordlades.

§ 8.

Ordet lämnades på begäran till herr **andre vice talmannen**, som anförde: Herr talman! Jag tillåter mig hemställa, att på morgondagens föredragnings-

lista bland två gånger bordlagda ärenden först måtte uppföras konstitutionsutskottets memorial nr 34 och näst därefter statsutskottets utlåtanden nr 96 och nr 97 samt ärendena i övrigt i den ordning, vari de finnas upptagna på dagens föredragningslista.

Denna hemställan bifölls.

§ 9.

Anmälades och godkändes följande förslag till riksdagens skrivelser till Konungen, nämligen:

från statsutskottet:

nr 10, i anledning av vissa i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande utgifterna under riksstatens tionde huvudtitel, innefattande anslaget till handelsdepartementet;

nr 203, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till återbäring av viss del av erlagd stämpelavgift för John och Antonie Rettigs museifonder till Gävle stad;

nr 204, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående rätt för adjunkten vid navigationsskolan i Göteborg S. A. G. Svensen Melbye att för erhållande av ålderstillägg tillgodoräkna viss tjänstgöring; och

nr 205, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till beredande av billigare biljettkostnader för sjöfolk vid resor till och från hemorten i vissa fall; samt

från första lagutskottet:

nr 208, i anledning av väckt motion angående befrielse för mindre bemedlade uppfinnare från erläggande av vissa patentavgifter;

nr 209, i anledning av väckta motioner om ändrade grunder för statsbidrag till avlöning av vissa befattningshavare vid polisväsendet;

nr 210, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 26 kap. 15 §, 27 kap. 11 och 15 §§ samt 30 kap. 45 § rättegångsbalken m. m.; och

nr 211, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i vissa delar av sjölagen m. m.

§ 10.

Justerades protokollsutdrag.

§ 11.

Herr talmannen meddelade, att herr *Olsson* i Stockholm anmält det han ej komme att begagna sig av den honom vid kammarens sammanträde den 29 nästlidna april beviljade ledighet från riksdagsgöromålen t. o. m. den 25 maj.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades:

herr <i>Holmström</i>	under 2 dagar fr. o. m. den	7 maj,	
› <i>Olsson</i> i Kullenbergstorp	› 2 › › ›	› 6 ›	
› <i>Leffler</i>	› 3 › › ›	› 6 ›	och
› <i>Flyg</i>	› 8 › › ›	› 6 ›	.

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 4,33 e. m.

In fidem
Per Cronvall.

Onsdagen den 6 maj.

Kl. 11 f. m.

§ 1.

Föredrogs samt hänvisades till behandling av lagutskott Kungl. Maj:ts å kammarens bord vilande proposition, nr 255, med förslag till lag angående förbud mot förvärv från utlandet av vissa fartyg.

§ 2.

Vidare föredrogs och remitterades till bevillningsutskottet herr Nylanders på bordet liggande motion nr 811.

§ 3.

Justerades protokollsutdrag angående det i nästföregående paragraf omförmälda ärendet.

§ 4.

Ang. granskning av statsrådsprotokollen.

Till behandling företogs nu konstitutionsutskottets memorial, nr 34, angående granskning av de i statsrådet förda protokoll.

Efter föredragning av utskottets anmälan, att anledning icke förekommit att mot någon ledamot av statsrådet tillämpa § 106 regeringsformen, lades berörda anmälan till handlingarna.

Utskottets anmälningar jämlikt § 107 regeringsformen.

Under *punkten 1)* anmälde utskottet, att utskottet i anledning av ett i protokoll över justitiedepartementens ärenden den 24 januari 1936 omförmäلت medborgarskapsärende beslutit anmärkning mot föredragande departementschefen, statsrådet Schlyter.

Reservation hade vid denna punkt avgivits av herrar *Oscar Gottfrid Karlsson, Källman, Anders Andersson, Andersson* i Igelboda, *Vougt, Wiklund* och *Johnsson* i Norrahammar, vilka förklarar sig ej ha kunnat biträda den gjorda anmärkningen.

Sedan punkten föredragits, anförde:

Chefen för justitiedepartementet, herr statsrådet **Schlyter**: Herr talman! Konstitutionsutskottets första anmärkning gäller ett på min föredragning av Kungl. Maj:t fattat beslut om upptagande till svensk medborgare av en finsk undersåte.

Jag medger gärna, att denna medborgarrättsfråga varit tveksam och svår att avgöra, ja, jag kan till och med förstå dem som anse att den icke varit tveksam alls. Det är mig så mycket lättare att lämna detta medgivande, som jag

Ang. granskning av statsrådsprotokollen. (Forts.)

själv, delvis på de skäl som konstitutionsutskottet anfört, såsom föredragande departementschef för tre år sedan medverkade till ett avslag i konseljen på samme sökandes då gjorda ansökan om svensk medborgarrätt.

Men sökanden kom igen och envisades att han var oskyldig till det mord för vilket han dömts av den finska s. k. statsförbrytelse-domstolen på grund av sitt deltagande på den röda sidan i det finska inbördeskriget. Och jag, som visste att det t. o. m. i vårt eget land under djupaste fredstid, trots vårt grundliga, med alla tänkbara garantier för att en oskyldig åtalad icke skall bli fälld utrustade rättegångsförfarande, understundom kan inträffa att våra ordinarie domstolar döma en tilltalad till strängt straff, som sedan upphäves av hovrätt eller högsta domstolen — jag blev efter att ha hört hans framställning undrande, om det kunde vara riktigt att i förevarande sammanhang fästa avgörande vikt vid ett utslag av en utländsk extraordinär krigsdomstol, som efter ett summariskt förfarande hade att avverka massor av åtal mot personer vilka i inbördeskriget stått på den motsatta sidan. Följden blev att jag personligen kom att ägna detta ärende mera tid och arbete än något av de övriga 2,000 medborgarrättsärenden som ankommit på justitiedepartementets prövning under dessa fyra år. Jag är därför också i alldeles särskilt hög grad, oberoende av i ärendet avgivna skriftliga utlåtanden, ensam ansvarig för dess utgång.

Med de utredningsresurser, som stå en departementschef till förfogande, kunde jag ganska snart konstatera att sökanden under sin 17-åriga vistelse här i landet gjort sig känd för en synnerligen hedrande vandel, och att den uppgift, som från något håll framkommit, att han vid en viss tidpunkt skulle varit en av dem, som omhänderhaft den kommunistiska propagandan i Sverige, var ovederhäftig. Detta senare förhållande framgår ju också av överståthållar-ämbetets i ärendet avgivna utlåtande därom, att sökanden icke, sedan han inkommit i Sverige, såvitt för ämbetet vore känt, låtit sig komma till last något förhållande som skulle utgöra hinder för bifall till ansökningsen.

Återstod frågan huruvida den omständigheten att sökanden sedan åtskillig tid tillbaka varit anställd såsom vaktmästare vid en utländsk makts handelsdelegation i Stockholm borde utgöra hinder för bifall till ansökningsen. I detta avseende ansåg jag särskilt den synpunkt böra beaktas, huruvida tillhörighet till främmande nationalitet utgjorde en förutsättning för anställningen hos den främmande maktens organ. I dylikt fall anses nämligen den tid vederbörande haft anställning här i riket hos sitt eget lands representation icke böra inräknas i den tid han enligt medborgarrättslagen bör ha vistats i Sverige för att kunna erhålla svensk medborgarrätt. Nu förhöll det sig emellertid så, att dels sökanden haft anställning hos främmande makt av annan nationalitet än den han själv tillhörde, dels anställningen var av sådan art, att den lika gärna kunde innehafts av en svensk medborgare. Förhållandet var icke annorlunda än om en dansk medborgare, som under en mångårig vistelse här i landet gjort sig känd för en hederlig vandel, haft anställning på låt oss säga den tyska legationen eller det tyska generalkonsulatet såsom vaktmästare. Jag tror icke att någon justitieminister skulle ha tvekat att föreslå en dylik person till svensk medborgare, även om hans hustru varit hem- eller kontorsbiträde hos det främmande organet.

Och det är naturligtvis icke heller på denna anställning — vilken sökanden för övrigt numera icke lär innehava — som utskottsmajoriteten fäster det huvudsakliga avseendet. Utskottet trycker i stället särskilt på, att sökandens vandel innan han för 17 år sedan kom till Sverige varit sådan att den bort utgöra ett ovillkorligt hinder för bifall till hans ansökan om svenskt medborgarskap.

Ang. granskning av statsrådsprotokollen. (Forts.)

Jag har redan antytt att jag icke kunnat låta den avkunnade utländska straffdomen vara avgörande för mitt bedömande av ärendet. Prövningen av den fråga jag sålunda haft att taga ställning till är uppenbarligen av alldeles för delikat art för att den skulle lämpa sig för diskussion i kammaren. Jag kommer icke heller att inlåta mig på skälen för och emot sökandens brottslighet eller på det närmare händelseförloppet vid tillfället i fråga för 18 år sedan, sådant jag uppfattat det. Sökandens version är att han vid tillfället tillhörde en trupp rödgardister, som på militärtåg transporterades från huvudstyrkan i trakten av Tammerfors söderut mot fronten. Ett antal vita fångar upptogs på tåget vid en mellanstation; några av dem nedskötes vid ett försök att fly från det i gång varande tåget, men sökanden, som befann sig i vagnen bakom den, i vilken fångarna transporterades, deltog icke i skottlossningen. Sedan sökandens hela trupp tillfångatagits av de vita och ställts till ansvar, hade bland andra sökanden dömts för mord efter vittnesmål av några av de vita fångarna som på fråga påstått sig igenkänna sökanden.

Däremot kan utskottet uppenbarligen ställa sig på den ståndpunkten, att en utländsk extraordinär domstols utslag i ett brottmål ovillkorligen skall respekteras här i landet. Härutinnan har jag då endast att anmäla en avvikande mening.

Likaså kan utskottet naturligtvis göra gällande, att överhuvud ett deltagande i det finska inbördeskriget på den röda sidan innebar en så ohederlig vandel, att den som gjort sig skyldig därtill faller under den indispensabla bestämmelsen i 5 § medborgarskapslagen. På grund härav har sökanden ju också av den finska statsförbrytelsesdomstolen dömts för högförräderi.

För min del kan jag icke tillmäta sökandens deltagande i det finska medborgarkriget denna verkan. Med hänsyn till de omständigheter, under vilka sökanden inkom i landet, har det emellertid för mig stått alldeles klart att fråga om hans upptagande till svensk medborgare icke borde komma under prövning förrän han vistats här åtskilligt längre tid än den normala. Hur lång tid man sedan skulle fordra, kan vara föremål för delade meningar. Mina undersökningar före ärendets avgörande, när jag nu för andra gången hade att pröva ansökningsen, hade givit mig den uppfattning att ett ytterligare uppskov skulle inneburet en oskälig hårdhet mot sökanden och hans hustru, vilka på grund av en djupt tragisk nationell konflikt fått uppgiva sitt gamla fosterland och söka sig ett nytt hos ett närstående folk, där de nu hunnit leva sig in så, att de fullständigt försvenskats. Det var mig omöjligt att inse, att ett bifall till framställningen skulle strida mot svensk lag eller att något svenskt intresse därigenom skulle läderas.

Herr **Olsson** i Mora: Herr talman! Jag uppskattar, att herr statsrådet och chefen för justitiedepartementet öppet medgav, att förevarande ärende varit tveksamt, att det varit svårt att avgöra och att han ensam bär ansvaret för det avgörande, som träffats. Såvitt jag förstår, är det dock icke möjligt att i detta ärende, om man vill objektivt pröva detsamma, bortse från den ifrågasvarande mannens blodiga meritlista.

I det yttrande, som i ärendet avgivits av överståthållarämbetet, anföres det bland annat, att sökanden i Finland av statsförbrytelsesdomstolen 1918 dömts till dödsstraff och förlust av medborgerligt förtroende för alltid för att han i februari 1918 frivilligt anslutit sig till Helsingfors' röda garde och därefter beväpnad fullgjort vakttjänst och deltagit i strider mot den finska regeringens trupper ävensom för att han den 20 mars 1918 varit med om att tillsammans med andra män från samma garde transportera av de röda tillfångatagna elever från Mustiala jordbruksskola med tåg från Toijala station till Riihimäki

Ang. granskning av statsrådsprotokollen. (Forts.)

station samt på denna färd mellan Toijala och Iitala stationer deltagit i mördandet av nämnda elever, varvid sökanden själv med sin revolver nedskjutit åtminstone tre elever. Överståthållarämbetet anför i sitt yttrande vidare, att en av sökanden till statsförbrytelsesdomstolen ingiven nådeansökan blivit i november 1918 avslagen. Sökanden lyckades fly ur fängelset, och så kom han i mars 1919 hit till Sverige. Två gånger före 1935 hade mannen i fråga sökt svenskt medborgarskap. Överståthållarämbetet hade båda dessa gånger avstyrkt utan särskild motivering, och Kungl. Maj:t hade avslagit ansökningarna 1931 och 1933. Nu anförde överståthållarämbetet mannens tidigare meritlista. Sedan fortsatte ämbetet, att avslagsbesluten torde ha grundats på vad som blivit upplyst rörande de omständigheter, under vilka mannen sökt asylrätt här i landet. Sedan mannen hit inkommit, yttrade ämbetet till sist, har han icke, såvitt för ämbetet är känt, låtit sig komma till last något förhållande, som skulle utgöra hinder för bifall till ansökningen. Omdömet i fråga om mannensandel begränsades till att avse allenast den tid, under vilken mannen vistats i Sverige. Ämbetet tillstyrkte inte bifall till ansökningen.

När överståthållarämbetet på detta sätt å ena sidan anført mannens blodiga meritlista från hans sista år i Finland och å andra sidan yttrat, att sedan han kom hit till Sverige, så hade han veterligt inte låtit sig komma till last något, som skulle utgöra hinder för hans upptagande till svensk medborgare, då är det naturligt, att man undersöker, om det för naturalisation räcker med en hederligandel här i riket eller om man även bör ta hänsyn till sökandesandel, innan han kom hit. Den frågan var uppe, när vår nu gällande medborgarskapslag kom till 1924. När lagförslaget första gången framlades 1923, föreslogs i Kungl. Maj:ts proposition, att sökande skulle under sin vistelse här i landet ha fört en hederligandel. Konstitutionsutskottet ansåg, att detta krav borde skärpas, så att uppmärksamhet jämväl bör fästas vid vederbörandesandel, innan han inkommit i riket, detta i synnerhet, yttrade utskottet, om naturalisation förekommer efter kortare vistelse i riket än fem år. Konstitutionsutskottet föreslog därför i likhet med lagrådet den lydelse av lagens § 5, som nu gäller. Det vill säga, att man underkände den formulering, som begränsade prövningen till den tid, under vilken sökande vistats här i landet.

Konstitutionsutskottet fann goda skäl tala för att Kungl. Maj:t tillerkändes dispensrätt i fråga om sökandes ålder och viss tids hemvist här i riket, men utskottet fann föga tilltalande att medge möjlighet till undantag från de krav, som uppställas i avseende å hederligandel och försörjningsförmåga. I de fall, yttrade utskottet — och utskottets motivering 1923 återropades uttryckligen, när lagen antogs 1924 — då en sökande brister i fullgörandet av de fordringar, som härutinnan av lagen uppställas, syntes det utskottet uppenbart, att medborgarskap ej borde beviljas honom.

Det finnes ett naturalisationsärende från 1922, som är i viss mån belysande för vad som nu förekommit. Som bekant anmärkte konstitutionsutskottet 1922 på att en känd rysk undersåte upptagits till svensk medborgare. Mannen i fråga misstänktes för kommunistiska stämplingar, och han hade regelbunden sysselsättning hos det s. k. ryska konsulatet och ryska handelsdelegationen i Sverige. De socialdemokratiska ledamöterna av konstitutionsutskottet reserverade sig mot denna anmärkning, men man kan inte gärna läsa deras reservation på annat sätt än att de skulle ha biträtt anmärkningen, om det hade ådagalagts, att sökanden bedrivit propaganda — det skulle vara intressant att höra, om de fortfarande betvivla detta — eller att hans arbete för det ryska konsulatets och den tillfälligt här verksamma ryska handelsdelegationens räkning kunnat betraktas som fast tjänstemannaanställning. I det fall, som i år föranlett konstitutionsutskottets anmärkning, har det meddelats, att sö-

Ang. granskning av statsrådsprotokollen. (Forts.)

kanden åtminstone 1930 varit en av dem, som handhaft den kommunistiska propagandan i Sverige, och det är känt, att han sedan tio år tillbaka, alltså verkligt varaktigt, är anställd vid ryska handelsdelegationen, såsom även herr statsrådet relaterat. Om denna anställning kan man naturligtvis tvista. Man kan möjligen ha olika mening om dess karaktär, men inte borde den utgöra någon särskild motivering för en naturalisationsansökan, som i övrigt är mycket svagt grundad.

Man borde ha kunnat vänta, att utskottets nu föredragna anmärkning skulle ha blivit enhällig. Utskottets memorial vittnar om att anmärkningen biträtts av en socialdemokrat och att en socialdemokratisk utskottsledamot, utskottets ärade vice ordförande, avstått från att delta i avgörandet. Övriga socialdemokratiska representanter i utskottet stå som reservanter. De medge, att den handling, för vilken nu ifrågavarande person blev dömd, synes vittna om en oerhörd råhet hos dem, som varit med om att utföra handlingen. Men reservanterna göra gällande, att uppgifterna i statsförbrytelsesdomstolens protokoll måste tas med en viss reservation. Härom är att säga, att i de handlingar, som legat till grund för Kungl. Maj:ts prövning av detta ärende, har inte ens funnits ett bestridande av uppgifterna i domstolens protokoll, än mindre någon motbevisning, som kunnat minska tilliten till domstolsuppgifterna. Den part, som här har bevisningsskyldigheten, har inte gittat förebringa någon bevisning utan nöjer sig med välvilliga antaganden. Allra minst kunna sökandens, d. v. s. en parts muntliga försäkringar tillerkännas avgörande betydelse, så mycket mindre som det är klart, att sökandens relation av händelseförloppet vid den olyckliga tilldragelse, som vi tala om, icke är riktig.

I reservationen säges, att hur grymma än de brott voro, som begingos under inbördeskriget i Finland, kan ingen vinna på att hämndkänslan hålles vid liv genom förföljelse mot de i inbördeskriget deltagande. Det är bra sagt, men när man i detta sammanhang talar om hämnd och förföljelse, låter det, som om ett avslag på en naturalisationsansökan under de betingelser, som här förelegat, skulle ha inneburit en rättskränkning. Det verkar, med förlov sagt, som ett litet försök att blanda bort korten, ty någon ovillkorlig rätt till naturalisation under de förhållanden, som här förelegat, existerar inte. Vidare må det sägas, att vill man plåna ut blodfläckarna från Finlands blodiga vinter 1918, så bör det ske inte blott åt ett håll. Det finns infödda svenska medborgare, som voro med i Finland 1918. Deras personligheter och gärningar må diskuteras — de anklagas i varje fall inte för dåd, som i råhet mäta sig med det, som förövades mot Mustialaeleverna mellan Toijala och Riihimäki den 20 mars 1918. Men än i denna dag klaga dessa svenskar över trakasserier och förföljelser på arbetsplatserna och i sin näringsutövning. Och när vi i denna orostid uppriktigt glädjas över det växande samförståndet med Finland, så kan tyvärr den, som lyssnar, österifrån höra röster, som säga: vi betacka oss för samförståndet med Sverige, så länge inte de svenska medborgare, som togo del i vår frihetskamp, behandlas som fullgoda svenskar i sitt eget land.

Vad beträffar den amnesti, som man under senare år genomfört i Finland och som reservanterna erinra om, dock utan att sträcka sig så långt som en del tidningar, så har jag redligen försökt att få klarhet härom utan att detta till fullo lyckats. Det är inte omöjligt, kanske inte ens osannolikt, att sökandens dödsstraff förvandlats till livstids straffarbete, men för övrigt synes regeln ha varit den, att fångar, som rymt, inte erhållit amnesti. Saken har ingen avgörande betydelse.

Jag vill till sist säga, att ingenting har varit konstitutionsutskottet mera

Ang. granskning av statsrådsprotokollen. (Forts.)

främmande vid dess anmärkningsbeslut än att här skulle utövas hämnd. Men det klandrade naturalisationsbeslutet står inte i god överensstämmelse med motiven för nu gällande medborgarskapslag. Sökandens upptagande till svensk medborgare kan inte vara till gagn för riket, och det är inte motiverat av övertygande skäl. Den asylrätt, som sökanden här i landet åtnjutit enligt internationella rättsregler, borde ha varit honom nog. Män med hans föregående äro inte önskvärda svenska medborgare.

Med hänsyn till den anda, som genomgick försvaret från statsrådsbänken, och de medgivanden, som därvid gjordes, inskränker jag mig emellertid, herr talman, till att yrka, att utskottets anmärkning lägges till handlingarna.

Herr *Andersson* i Rasjön instämde häruti.

Herr *Andersson* i Igelboda: Herr talman! Efter den ryska revolutionen år 1905 kom hit till Sverige en hel del ryska arbetare, som på ett eller annat sätt deltagit i denna revolution. Jag blev bekant med en av dessa unga arbetare, som sökte sitt skydd här i Sverige. Han hade själv inte varit med i revolutionen, men en av hans bröder hade på ett eller annat sätt varit inblandad i de organisationer, som stodo bakom revolutionen. Han lämnade mig en skildring av hur det gått till där borta år 1905, och av den skildringen fick man det bestämda intrycket, att om man överhuvud taget kan tala om en revolution i humanitetens tecken, så var 1905 års revolution en sådan. De revolutionära togo fångar men behandlade dem mycket väl. De offer, som blevo en följd av revolutionen, voro inte många, men när revolutionen var nedslagen, vad blev väl tacken för denna humanitet? Jo, denne man skildrade, hurusom hans bröder, av vilka på sin höjd en på något sätt varit inblandad i revolutionen, jämte många andra, som misstänktes för att ha på något sätt varit med i stämplingarna mot riket, blevo arresterade och utan någon närmare rannsaking uppställda mot en vall och nedskjutna. När denne man skildrade dessa händelser för mig, knöt han nävarna i raseri och sade: »Nästa gång dräpa vi dem allihop.» Det var hans syn på saken. Man gjorde så också i Ryssland vid den efterkommande revolutionen och lyckades.

Man får se förhållandena i Finland år 1918 mot denna bakgrund. I Finland hade man större möjlighet än hos oss att följa utvecklingen i Ryssland såväl 1905 som 1917, och man kan möjligen, om man ser utvecklingen mot denna bakgrund, lättare förstå de barbariska handlingar, som otvivelaktigt från båda sidor begingos i Finland under inbördeskriget. Givetvis vill jag på intet sätt försvara de blodsdåd, som under inbördeskriget blevo begångna, långt därifrån, men jag har dock sökt finna en förklaring till, att människor kunna begå sådana handlingar, då djuret i människan träder fram på ett sätt som då skedde. Jag vill dock framhålla, att det var inte allenast den ena av parterna i detta inbördeskrig som begick dessa handlingar, vilka icke nu, när man ser dem i historisk belysning, kunna försvaras, även på andra sidan begingos liknande handlingar. Skillnaden var bara den, att den segrande parten kallade dessa handlingar för straff, verkställda efter avkunnade domslut. Hade de röda i Finland segrat, hade de saker, som nu kallas för mord, icke kallats så, utan för åtgärder till skydd för revolutionen och för att straffa dem, som av de segrande betecknats såsom förrädare. Det är ju så i varje revolution, att den segrande parten aldrig dömer de handlingar, som av dess anhängare begås, såsom brott utan ofta såsom högst berömvärda handlingar.

Utskottets talesman här gör nu gällande, att denne finne, om vilken är fråga, skulle ha gjort sig skyldig till de mord, varom i memorialet talas. Själv bestrider han detta. Han erkänner, att han deltagit i inbördeskriget på de rödas sida, men de övriga av de handlingar, för vilka han dömts, bestrider han, att

Ang. granskning av statsrådsprotokollen. (Forts.)

han varit med om att utföra. Den föregående ärade talaren förklarade, att det funnes ingenting, som bestyrkte detta bestridande. Han ville göra gällande, att bevisskyldigheten här låge på den anklagades sida, men vid närmare eftertanke måste dock herr Olsson i Mora erkänna, att någon möjlighet för denne finne att skaffa bevis för sin oskuld icke är att uppbringa.

Vad som har förekommit, sedan ifrågavarande person bosatt sig i Sverige, och de upplysningar rörande hans vandell, som här förekommit, och i övrigt de upplysningar, som lämnats om mannens hela karaktär, ge dock en viss sannolikhet för riktigheten av hans uppgifter, att han inte begått de handlingar, för vilka han anklagats. Jag kan givetvis inte här bestrida vare sig dessa uppgifter från hans sida eller de uppgifter, som återfinnas i statsförbrytareedomstolens handlingar. Vad som verkligen har inträffat torde vara höljt i dunkel och lär väl aldrig med full klarhet kunna utredas. Men nog måste det ändå vara så — det torde var och en få lov att erkänna — att man måste ställa sig reserverad inför de utredningar, som utföras av en revolutionsdomstol, där, som herr statsrådet framhöll, behandlingen av dessa förbrytare sker synnerligen summariskt.

Herr Olsson i Mora upprepade vad som återfinnes i handlingarna, nämligen att sökanden ifråga här i Sverige skulle ha gjort sig skyldig till kommunistisk propaganda, ja, som det heter, lett den kommunistiska propagandan här i Sverige. Jag blev verkligen förvånad, då jag hörde den ärade talaren upprepa detta påstående, utslungat av en f. d. sovjet tjänsteman vid legationen. Var och en, som det minsta tänker på den saken, måste ju säga sig, att det skulle vara fullkomligt orimligt, att denne man skulle ha lett den kommunistiska propagandan här i Sverige utan att detta kommit till polisens kännedom. Att så inte är fallet, framgår ju dock av överståthållarämbetets yttrande, däri det säges, att överståthållarämbetet icke funnit, att sökanden här i Sverige gjort sig skyldig till sådana handlingar, som kunde utgöra hinder för hans upptagande till svensk medborgare. Jag hoppas, att den ankan därmed bör kunna avfärdas ur diskussionen, ty den är ändå alltför löjlig.

Jag vill inte ytterligare gå in på frågan, huruvida mannens anställning som vaktmästare vid den ryska legationen borde ha utgjort hinder för hans upptagande som svensk medborgare. Den saken tycker jag, att statsrådet så klart och sakligt belyst så att jag icke behöver närmare syssla därmed.

Herr Olsson i Mora framhöll, att en vägran att upptaga denne man till svensk medborgare inte på något sätt kunde betraktas som förföljelse eller hämnd. Det är riktigt, men mannen ifråga torde dock inte kunna undgå att känna detta som en förföljelse, då han vet, att andra främmande medborgare efter oförvitlig vistelse i Sverige under betydligt kortare tid än den han vistats här bli upptagna till svenska medborgare. Det är ju också så, att man i detta fall redan dröjt längre än som annars brukar vara vanligt för upptagande till svensk medborgare.

Jag har, herr talman, intet annat yrkande än det, som herr Olsson i Mora framställt, nämligen att anmärkningen lägges till handlingarna. Jag ställer detta yrkande därför, att man även i andra kammaren numera alltmera gått över till den praxis, som alltid tillämpas i första kammaren, nämligen att inte göra något särskilt uttalande beträffande konstitutionsutskottets anmärkningar. Jag tror också, att det är det konstitutionellt riktiga.

Herr talman, jag har sålunda intet annat yrkande än att punkten lägges till handlingarna.

Herr Kilbom: Herr talman! När jag hörde herr Olssons i Mora anförande, ehuru blott en del därav, kunde jag inte undertrycka en stark känsla av att

Ang. granskning av statsrådsprotokollen. (Forts.)

däri fanns en god portion hyckleri. Herr Olsson i Mora borde ha varit lika indignerad över sitt eget partis tidningspress; är partiet likadant som denna press, då faller inte stor heder och ära på partiet. Det är, herr Olsson, den gula pressens metoder i sin smutsigaste form, som särskilt en folkpartitidning tillämpat. Jag skall inte nämna den tidning jag åsyftar, ty det kan lyckligtvis — det säger jag som gammal journalist — knappast tänkas mer än en tidning, som drabbas av en sådan dom.

Jag har träffat denne finske flykting personligen två gånger före 1929. Det intryck jag fick av mannen var det, som nu bekräftas från alla håll: en mycket lugn, samvetsgrann, ytterligt ärekär person. När jag emellertid såg alla dessa uppgifter i tidningarna, sökte jag på nytt komma i kontakt med honom. Det var till en början omöjligt, ty mannen var fullkomligt nedbruten. Jag lyckades emellertid komma i kontakt med en man, vilken sedan 8 år tillbaka varit hans bästa vän. Jag har ett uttalande av den mannen, som jag om några ögonblick skall läsa upp till kammarens protokoll. Söndag och vardag ha de varit tillsammans på sådant sätt, att man inte kan fränkänna honom vittnesgillhet. Jag fick slutligen tag i den finske flyktingen och frågade: »Vill du meddela mig alla uppgifter i denna sak fullkomligt riktigt med full frihet för mig att redogöra för vårt samtal i kammaren?» Hans svar blev omedelbart: »Jag vill helst inte röra vid denna sak vidare. Jag är djupt upprörd, om jag skapat svårigheter för personer, som givit mig svenskt medborgarskap och rekommenderat mig till erhållande därav.» Såvitt jag vet, herr Olsson i Mora, äro de icke socialister, socialdemokrater och kommunister, dessa personer. Slutligen, efter en stunds samtal, övertygade jag honom om att det dock icke kunde skada, att hans version också kom fram, och den är i sin knapphet följande. Mannen är född i ett arbetarhem i Helsingfors. Han är för närvarande 41 år. Efter sedvanligt genomgången folkskola kom han ut i arbete och utbildades till lokomotivförare med alla de studier, denna befattning förutsätter. Han tjänstgjorde vid inbördeskrigets utbrott såsom lokomotiveldare. Hans verksamhet utanför arbetet hade hittills huvudsakligen bestått i sport och deltagande i idrottsrörelsen. Betecknande för med vilket intresse han gick upp i detta, är att han i höjdhopp blev två gånger rekordhållare och en gång finsk mästare. Detta var icke i någon arbetarnas idrottsrörelse. Det fanns den gången i Finland blott en enhetlig idrottsrörelse. Jag undrar just, om en man, vilken år 1918, då han var några och tjugu år, nått så långt, är en utpräglad förbrytartyg? När inbördeskriget utbröt, anmälde han sig frivilligt utan varje påtryckning i den röda armén. Ur den idrottsförening, han tillhörde — observera en idrottsförening på borgerlig grund och med en mängd medlemmar av borgerlig härstamning och med borgerlig åskådning — bildades ett kompani för deltagande i striderna på arbetarnas sida. Han deltog under hela tiden såsom menig soldat, deltog i alla strapatser, men förde aldrig något befäl utom vid ett tillfälle, då, enligt vad han säger, det gällde att leda en spaningspatrull. Han deltog i försvaret av Tammerfors. De röda hade mänskligt sett lika stor rätt att försvara detsamma och ännu mer än de vita och framför allt de svenska vita, som icke hade något med kriget att göra, herr Olsson i Mora. När Tammerfors föll, drogos hans trupper tillbaka. Han deltog i försvarsstriderna — även om det icke kommit att sägas ut — vid Wiola utanför Tammerfors, men när den striden avslutades, fick truppen order att gå ytterligare söder ut till försvar av Helsingforsfronten. När tåget var på väg dit, passerade det Toijala station. På järnvägsstationen voro en del vita fångar samlade. Befälhavaren på de rödas sida gav order om att de skulle följa med, därför att man icke visste, om man icke kunde hålla Toijala, och för alla eventualiteters skull ville evakuera orten från fångar.

Ang. granskning av statsrådsprotokollen. (Forts.)

När tåget kommit ungefär 1 kilometer från stationen, började en del vita fångar hoppa ur vagnarna och springa till skogs — en gärning, som man mycket väl kan förstå. Då började skottlossning, och ingen — det har icke på något sätt kunnat omvittnas i domstolens protokoll — kan säga, vem som sköt först. När de vita på det sättet skjuta fångar, herr Olsson i Mora — en folkskollärare bör ju iakttaga en liten smula rättvisa — brukar det kallas »skjuten under flyktförsök». Jag har icke sett, att herr Olsson i Mora i sådana fall protesterat eller blivit upprörd. Emellertid, situationen i fångvagnen utvecklade sig till slagsmål och allmän skottlossning. Mannen *bestriker uttryckligen*, att han avlossat något skott, och ej heller innehaft revolver. Inför domstolen har ej heller på något sätt kunnat bevisas, att mannen någonsin varit innehavare av en revolver, men likvisst har man förklarat, att han mördat tre personer med sådant skjutvapen. De tidningar, som påstå sådant, och de framställningar, som bygga på dessa tidningsuppgifter, ha svag beviskraft; i domstolens protokoll finns icke någon som helst tillstymmelse till bevis för att den ifrågavarande finnen mördat och så mycket mindre mördat tre personer.

Nåväl, mannen kom sedan till Helsingfors. När de vita intagit staden, internerades han jämte andra i Ekenäs' fångläger. Han frigavs emellertid ifrån fånglägret — han minns icke tidpunkten, men det var antingen i slutet av juni eller i början av juli 1918. Då han var finsk mästare inom sin sportgren och känd över hela landet, erhöll han lätt anställning såsom maskinist — en förtroendepost således — vid en av stadens mekaniska verkstäder. Han innehade den platsen till september månad samma år. En gång i veckan gick han till Helsingfors' polis och anmälde sig. Varför har icke herr Olsson i Mora med det rättspatos, han här söker lägga i dagen, försökt att taga reda på och anfört även detta? Inom Helsingfors' polis, på dess kansliavdelning, kriminalavdelning och ordonnansavdelning, finns det personer, som tillhört samma sportklubb som denna finska flykting, som veta vad som hänt, och som känna honom och känna till bildandet av det omtalade röda kompaniet för anslutning till den röda armén. Likvisst får han vara kvar i sitt arbete ända till september, men den 17 september häktades han. Han fördes då tillsammans med andra anklagade till Tavastehus fångläger. Några timmar efter det han och de andra kamraterna kommit till Tavastehus, fördes de in på kansliet. Först sedan de suttit där några minuter, kom föreståndaren tillsammans med *tre för honom okända män*, varvid föreståndaren ögonblickligen utpekade tre eller fyra personer av fångarna, förklarande att det är dessa som varit med om händelserna vid Toijala. De ha tillhört det och det kompaniet. Man tycker verkligen, att om de tre varit närvarande i den järnvägsvagnen — så pass nära bör man väl vara för att kunna ta på sin ed att en man mördat tre personer med revolver — borde det icke varit nödvändigt för föreståndaren att särskilt utpeka »mördarna». Den nu omdiskuterade finnen hade i varje fall aldrig sett de tre vittnena. Omedelbart efter att föreståndaren pekade ut tre å fyra fångar, hade han och de tre vittnena gått sin väg, och först inför domstolen uppenbarade sig vittnena och togo på sin ed att här ifrågavarande man mördat med revolver tre personer. När mannens advokat — detta är kanske också rätt så belysande för den borgerliga domstolens rättskänsla — inför domstolen begärde att få ställa några frågor till dessa tre vittnen, avfärdades han av domaren med ordet »tig», och när han ändå begärde att få yttra några ord, klubbades han ned med upprepade klubbslag. Mannen dömdes till döden. Hans kompani var redan dömt till döden. Han flyttades över till Sveaborg, där man avrättat de flesta av de dödsdömda, i regel sex om dagen. Han lyckades emellertid rymma därifrån och flydde över till Sverige. Han fick först tillfälligt arbete här. Han blev vaktmästare, men icke ordinarie, såvitt jag är riktigt underrättad.

Ang. granskning av statsrådsprotokollen. (Forts.)

Han har icke deltagit i något politiskt arbete i Sverige. Det är ju så, herr Olsson i Mora, att den, som utslungar en beskyllning, är skyldig att bevisa dess riktighet. Herr Olssons i Mora partipress har påstått, att han varit X. R. här i landet. Den, som påstår detta, har väl skyldighet att bevisa det, eller är det icke så inför den borgerliga domstolen?

År 1933 bröt mannen ett ben och kom in på ett av stadens sjukhus. Han blev emellertid utskriven, men efter någon tid måste han tagas in på nytt, alldenstund hopläkningen icke lyckats. Hans läkare, som bar ett adligt namn, uppträdde gentemot honom mycket hyggligt. Vid sidan om hans säng på sjukhuset, andra gången han var intagen, ligger plötsligt en herre, som säger sig vara ingenjör och heta Osborn Jonsson. Denne herre, som då låg på sjukhuset på friplats, sökte nu på ett misstänkt sätt förbindelse med den finske flyktingen. Han sökte honom efter utskrivningen i telefon, i bostaden o. s. v., men denne finske flykting avvisar honom. Det skapas en sådan mentalitet, då man är flykting. Plötsligt den dag, då herr Olssons i Mora kultur- och partitidning publicerar alla sina upprörande historier, ringer herr Osborn Jonsson upp och säger: »Jag är nu på utrikesdepartementets passavdelning.» Om han tillfälligtvis var där, eller om han var anställd där, det kunde flyktingen icke uppge, men han fattade det så, att han var anställd där, och att han blivit rekommenderad dit av läkaren på det sjukhus, där de legat. (Det kunde kanske vara anledning att undersöka vad »ingenjören» hade att göra i utrikesdepartementet, och vad det är för sorts folk, som man använder på vissa håll, folk, som jag för mitt vidkommande misstänker vara spioner.) Denne Osborn Jonsson förnekade att han hade något att göra med detta, och beklagade mycket den behandling finnen fått undergå. Redan detta påtagliga intresse för flyktingen är en liten smula misstänkt.

Konstitutionsutskottet har för visso haft möjlighet att taga reda på, varifrån den uppgiften kommit, att denne finske flykting skulle ha varit X. R. Var och en, som sett honom blott en gång, måste gapskratta åt en sådan tanke. Det sägs nu, att det är en f. d. tjänsteman vid ryska legationen, som sagt detta. Om det är en »f. d. tjänsteman», som lämnat den uppgiften, skulle jag vilja rekommendera Stockholmspolisen att titta litet i sömmarna på honom och hans förbindelse med exempelvis nazister och fascister. Om det är den f. d. tjänsteman, som jag syftar på, skulle Stockholmspolisen kanske kunna titta litet på hans ofta återkommande resor till Hitlers Tyskland.

Jag talade förut om en person, som sedan många år tillbaka känt denne finske flykting. Jag frågade honom, huruvida han ville lämna ett intyg angående sina intryck av mannen i fråga. Han svarade på ögonblicket: »Det skall jag med glädje göra.» Intygsgivaren är tjänsteman i Stockholms stads tjänst. Intyget lyder som följer:

»Herr redaktör Karl Kilbom, Stockholm. Med anledning av de ovederhäftiga utgjutelser, som på vissa håll kommit till synes med anledning av att regeringen till svensk medborgare upptagit en finsk undersåte, har jag sökt att i rättvisans namn ärligt omtala sagde persons levnadsförhållanden samt i övrigt hans uppträdande som människa. Detta har jag gjort även för att icke draga ner svenskarnas anseende som kulturmänniskor.

Min bekantskap med mannen, som jag är bekant med sedan åtta år tillbaka, är en av mina bästa vänner och detta på goda grunder. Hans uppträdande inom det båtsällskap, vi äro medlemmar, har alltid varit grannlaga, varför han där skaffat sig allmänt erkännande oavsett politiska menings-skiljaktigheter. Som ett bevis för hans inställning till de politiska frågorna kan jag nämna, att jag först efter cirka fyra års bekantskap och då på egen fråga fick till svar, att jag är arbetarvän. Någon tanke att på mig överföra

Ang. granskning av statsrådsprotokollen. (Forts.)
politiska åsikter förefanns tydligen ej. Hans livsintresse har alltid varit kärleken till friluftsliv, sport och fiske. Dessa saker i förening med en ärlig och god kamratanda kunde inte annat än skapa en bestående vänskap mellan oss. Kan orden en sund själ i en sund kropp någon gång användas, så måste det vara om min kamrat.

Det är ej roligt att se en vek och god människa nedbruten, när man vet, att han vid våra färder dels å sjön dels å land aldrig under strapatser, som givetvis uppkommer, sparar sig själv utan ständigt har kamraternas bästa för ögonen. Då han därtill för ett nyktert och ordentligt liv, är det för mig ofattbart, att man skall försöka stäcka en ensam mans ärliga vilja att vara en god medborgare.

Herr redaktör, om vårt land endast äger sådana medborgare, som min omtalade vän, kan Sveriges rike skatta sig lyckligt. Svensk ärlighet måste hållas högt. Stockholm den 5 maj 1936. Fritz Mårtensson. Brandförman.»

Det går för sig för de herrar, som till äventyrs vilja negligera detta intyg i fråga om iakttagelseförmågans skärpa och ärligheten hos den man, som utfärdad detsamma, att hos hans överordnade taga reda på om mannen är tillförlitlig.

Jag har, herr talman, ingen anledning att lägga mig i denna politiska uppgörelse — och ingen skall kunna övertyga mig om att det, som nu försiggår, är något annat — mellan regeringen och de borgerliga partierna, men det vill jag säga, att de borgerliga partiernas brösttoner skulle väckt mera tilltro och deras tal om kultur och om nödvändigheten av att iakttaga ett mänskligt uppträdande skulle vara mera trovärdigt, om herrarna någon gång ömmade för exempelvis de tyska flyktingar, som icke haft ett spår att göra med kommunister och socialister här i landet. Flera av dessa ha behandlats på ett sätt, som är en skamfläck för Sverige. Men, herr Olsson i Mora, var ha edra brösttoner då varit? Var ha de tidningar, som representera herr Olssons i Mora fria och ärliga folkparti, haft sin stämma i dessa fall? Det var blott för några dagar sedan, som de svenska myndigheterna, alla bortförklaringar till trots, skickat en tysk flykting, som deltagit i tyska kriget och som därigenom blivit invalid, till ett land, varigenom han sannolikt blott får passera till galgen i det land, för vilket han offrat en del av sina lemmar. Då teg herr Olsson i Mora. Då teg hans press. Och jag tror, att man icke hos hans kamrater hörde någon undran över ett sådant uppträdande från de svenska myndigheternas sida. Jag kan, herr talman, som sagt, under anförda förhållanden icke tillmäta dessa herrars väldiga indignation någon så stor betydelse. Jag beklagar blott, att man icke tillmäter de uttalanden, som fällts av en person, beträffande vilken så goda personliga intryck föreligga, lika mycken tilltro som dessa domstolsprotokoll från Finland, vilka äro ensidigt förda. Är det på sådant uppträdande folkpartiet skall bygga sin politik, då tror jag, att det bekräftar riktigheten av en på många håll gällande uppfattning, nämligen att det icke är något folkparti, och att det är länge sedan det var ett liberalt parti. I dag visar det sig företräda de sämsta instinkterna hos högern.

Herr Persson i Trången: Herr talman! Då man, som utskottet gjort, företager en granskning av alla de handlingar, som föreligga i detta ärende, förefaller det enligt min uppfattning omöjligt att på grundval av medborgarskapslagens föreskrift kunna finna skäl för ett upptagande till svensk medborgare av här åsyftade person. Hans i utskottsmemoriet skildrade bedrifter före hitkomsten till Sverige måste väl, om något, betecknas som rama motsatsen till de förutsättningar, som i lagen § 5 stipuleras, där det bl. a. heter: »gjort sig känd för hederlig vandel». Det vore orimligt påstå, att hans uppträdande

Ang. granskning av statsrådsprotokollen. (Forts.)

här efter hitkomsten, även om det kan betecknas såsom gott, skulle få tagas såsom intäkt för lagens mening i detta fall. Lagens mening avser givetvis sökandens vandel ej minst före ankomsten till landet. Samma uttolkning av lagbestämmelsen synes med all sannolikhet också ha legat till grund för de avslagsbeslut, som den 8 maj 1931 och den 7 april 1933 meddelats av Kungl. Maj:t på hans tidigare gjorda framställningar om medborgarskap.

Reservanterna framhålla bl. a., att de brott, personen i fråga må hava gjort sig skyldig till under inbördeskriget för 18 år sedan, icke skäligen längre böra kunna åberopas för att förvägra honom att bli va upptagen till svensk medborgare. Jag kan för mitt vidkommande icke följa reservanternas mening i sådant avseende och under föreliggande omständigheter. Visserligen tillämpas här i landet ett villkorligt domsförfarande i vissa fall — ett förfarande, som jag gillar i högsta grad — men det gäller ingalunda förbrytelser av den art, varom här är fråga.

Jag kan, herr talman, omöjligen komma ifrån, att den föreliggande anmärkningen är väl grundad och befogad.

Herr **Björck** i Kristianstad: Herr talman! Jag skulle vilja säga till herr Andersson i Igelboda och även till herr Kilbom, att om vi här i kammaren skola taga upp det finska inbördeskriget till behandling, så skulle vi kunna få en debatt, som varade i flera dagar, utan att vi ändå skulle komma till någon klarhet. Vad som här anförts, nu senast av herr Kilbom, är mycket ensidiga vittnesmål, och det ger oss icke den allsidiga bild av vad som förekommit, att det förtjänar tilltro. Däremot skulle jag vilja säga, att när herr Kilbom vittnar om den ryske X. R., är han inne på sin egen mammas gata och lägger i dagen en sakkunskap, som gör honom ovanligt intressant, men det hör i mycket liten utsträckning till det ämne, som i dag är före till behandling.

Vi skulle, kanske icke herr Kilbom och jag men herr Andersson i Igelboda och jag, kunna komma överens åtminstone därom, att kriget i Finland av det övervägande antalet finska medborgare uppfattades såsom ett frihetskrig och var ett frihetskrig. Vi demokratiska partier söka ju hålla rågången klar mot diktatursträvandena och böra göra det enligt min mening både till vänster och till höger. I så fall bör man komma ihåg, att vad som hände i Finland den gången ledde till att den rågången blev mycket djup. Äro vi vänner av friheten, herr Andersson i Igelboda, skola vi tala i en annan anda om frihetskriget än vad han gjorde och naturligtvis i en helt annan anda än herr Kilbom gjorde.

Men jag upprepar, att det finska frihetskriget är icke det väsentliga i den föreliggande frågan, utan det väsentliga är, om den ifrågavarande mannen är önskvärd som svensk medborgare eller icke. Han fanns i Sverige, där han åtnjöt asylrätt. Mot detta har man ingen anmärkning att göra. Var det emellertid önskvärdt, att denne man upptogs till svensk medborgare, det är den fråga, som föreligger, och ingen annan. Jag skulle därför vilja hemställa, att vi icke låta diskussionen sväva ut alltför vidlyftigt.

När man läste papperen i konstitutionsutskottet, kunde det knappast råda mer än en mening om att mannen i fråga icke var önskvärd som svensk medborgare. Vi hade ingenting annat att hålla oss till än papperen, och papperen voro klara.

Jag kan ju säga, att jag är ingen särskild beundrare av det gransknings-system, som man nu har i konstitutionsutskottet. Jag är många gånger mycket tveksam om, huruvida det överhuvud taget medför något gagn, men när en anmärkning kommer fram sådan som denna, är det enligt min mening utskottets plikt att anmäla, att något sådant borde icke ha fått förekomma och får

Ang. granskning av statsrådsprotokollen. (Forts.)
icke heller upprepas. Jag tror, att den känslan var ganska stark och allmän i konstitutionsutskottet. Jag undrar, om den icke delades även av herr statsrådets och chefens för justitiedepartementet egna meningsfränder, ty jag måste säga, att i alla de anmärkningsdebatter, som jag deltagit uti, sedan den socialdemokratiska regeringen kom till, har försvaret knappast varit mattare än vid detta tillfälle. Jag tror därför, att man även på den sidan har samma renlighetskänsla, som varit avgörande för oss, när vi deltog i framförandet av den anmärkning, som vi ansågo böra göras. Mannen var icke önskvärd som svensk medborgare på grund av den meritlista, som förefanns. Den saken är alldeles klar.

Jag är mycket förvånad över att min högt ärade vän, herr statsrådet och chefen för justitiedepartementet, denna gång har låtit det goda hjärtat tala. Det framgick ju av hans uttalande, att han hade icke förståndet på den sida, där han nu ställde sig, utan det var det goda hjärtat, som talade. När man emellertid sitter i en sådan ställning, som herr statsrådet gör, får i ett sådant fall som detta det goda hjärtat icke fälla utslaget.

Herr statsrådet kunde icke komma fram till något försvar på annat sätt än genom att underkänna den finska domstolens utslag. Statsrådet framställde sin uppfattning på den punkten mycket försiktigt, i det att han sade, att skall man här absolut behöva böja sig för de tillfälliga stämningar, som kunna vara avgörande för en mer eller mindre tillfällig utländsk domstol. Ja, den frågan kan naturligtvis framställas, men om man icke godtagger en utländsk domstols domslut, herr statsråd, så måste man väl ändå ha starka skäl för ett dylikt underkännande. Har herr statsrådet de skälen? Jag svarar nej. Herr statsrådet har hållit ett förhör med mannen, och mannen har lämnat vissa uppgifter. Det är alltsammans, men icke kan det betraktas såsom några objektiva skäl för underkännande av en dom, som fällts av en utländsk domstol. Jag vill på det allra bestämdaste bestrida detta. Jag vill säga, att detta är en ganska allvarlig sak. Det är icke så länge sedan det framfördes från kommunistiskt håll här i kammaren en interpellation till utrikesministern, varvid man alldeles uppenbart önskade få hans excellens utrikesministern att uttala ett underkännande av en dom, som hade fällts av en utländsk domstol. Det gjorde hans excellens utrikesministern icke, och han handlade i det fallet klokt, ty det bör ett svenskt statsråd avhålla sig från att göra. Han skall icke göra det utan att ha mycket starka skäl därför. Detta gäller domstolsutslag i alla utländska länder, och det gäller även för ett domslut i Finland. Herr statsrådet och chefen för justitiedepartementet har icke, jag upprepar det, angivit bärande och objektiva skäl för sin åtgärd att i detta fall vägra att taga hänsyn till ett utslag, som fällts av en domstol i Finland, och det är därför, som jag måste säga, att hans argumentering är ytterligt svag.

Vi kunna icke gärna i konstitutionsutskottet, såsom herr Kilbom tycks föreställa sig, anställa vidlyftiga och omfattande förhör, utan vi få hålla oss till handlingarna i målet. Det är dessa handlingar, som ligga till grund för Kungl. Maj:ts beslut, och på grundval av dessa handlingar bilda vi vårt omdöme och fatta vårt beslut. Däremot ha vi inga möjligheter att inkalla personer och allra minst utländska undersåtar till några fiskaliska förhör, utan vi måste som sagt hålla oss till papperen.

Denna affär har, såsom framgår av tidningarna, väckt mycket stort uppseende i Finland. I en finsk tidning, som jag läste i går, nämndes namnet på den person, som här icke blivit nämnt. Han är sålunda uppenbarligen en känd man på den andra sidan. Det kan givetvis icke vara ägnat att befordra goda förhållanden mellan Finland och Sverige, att den svenska regeringen upphöjde denne man till svensk undersåte. Jag upprepar ännu en gång, att

Ans. granskning av statsrådsprotokollen. (Forts.)

mannen icke är önskvärd till svensk medborgare, om jag håller mig till hans meritlista, men jag kan mycket väl gå ett steg längre och säga, att den omständigheten, att han tillhör ett internationellt parti, som inriktar sig på att i alla borgerliga och kapitalistiskt styrda länder åstadkomma förändringar med våldsmedel, är alldeles tillräcklig för att visa, att mannen icke är önskvärd. Jag skulle säga precis detsamma, om det gällde en person, som tillhör en diktaturrörelse eller revolutionär rörelse på högersidan. Vi ha ingen anledning att taga upp sådana personer till svenska medborgare, ty vi leva i ett land, där demokratin är rotfäst och där reformer kunna genomföras. Vi ha därför icke någon anledning att betrakta den sortens främlingar som önskvärda svenska medborgare. De passa efter min mening mycket illa här i landet.

Nu skulle jag, herr talman, kunna inskränka mig till att framställa samma yrkande som herr Olsson i Mora. Jag skulle närmast varit benägen att göra detta, därför att jag tycker, att det fanns i herr statsrådets uttalande en halv ursäkt. Det kan ju hända, att jag missförstod honom och att det icke var någon ursäkt alls, utan att han ansåg, att han handlat alldeles riktigt. Jag har emellertid kommit till en annan uppfattning efter att ha åhört herr Andersson i Igelboda. Han förklarade nämligen, att det numera icke längre vore praxis i andra kammaren att framställa yrkande om att en anmärkning från konstitutionsutskottet lägges med gillande eller ogillande till handlingarna. Jag ser i detta herr Anderssons i Igelboda uttalande en tendens, som jag måste finna ganska betänklig. När vi i fjol hade dechargede-batt, bytte hans excellens statsministern och jag några ord. Jag framhöll, att jag ansåg, att man borde komma bort från den nuvarande formen för granskning, som bedrivs enligt §§ 106 och 107 regeringsformen, för att istället införa ett dagordningsinstitut, varom herr statsministern och jag tidigare varit ense. Herr statsministern steg genast upp och sade, att herr Björck skall få sin vilja fram. Sedan inträffade, som vi minnas, förra året det mycket märkliga i den svenska parlamentarismens historia, att den sittande regeringen betraktade såsom ett förtroendevotum, att riksdagen avtog en kungl. proposition, som samma regering hade framlagt. Jag har redan förut sagt, att detta måste anses såsom en mycket betänklig form för parlamentarism. Samtidigt ändrade statsministern uppfattning i fråga om dagordningsinstitutet. Han hade låtit verkställa utredning om detta institut men bestämde sig nu för att icke framlägga förslag därom. Hans excellens statsministern motiverade detta i remissdebatten, då jag icke hade tillfälle att fortsätta diskussionen med honom, men lämnade en enligt min uppfattning ganska förvånansvärd motivering. Han sade nämligen, att han ansåg sig icke kunna framlägga förslag till dagordningsinstitut, därför att vi hade tvåkammerssystem. Jag måste verkligen lyckönska hans excellens statsministern till denna märkliga upptäckt, att det finns två kamrar i den svenska riksdagen. Det hade jag reda på redan på den tiden, när vi diskuterade saken.

(Hans excellens statsministern inföll här: »det hade även jag».)

Ja, men ers excellens har ju en gång använt just dechargegranskningen för ett misstroendevotum mot herr Wohlin, som måste avgå, och det var ändå ett misstroendevotum bara i andra kammaren. Det är en smula konstigt, att ers excellens själv en gång har använt dechargegranskningen såsom ett misstroendevotum eller ett dagordningsinstitut och detta enbart i denna kammare. Han har alltså låtit denna kammares beslut vara avgörande för att herr Wohlin borde gå, vilket han ju också fick göra, som vi minnas. Jag trodde, att ers excellens möjligtvis icke då hade observerat, att det fanns en första kammare. Nu hör jag ju hans excellens statsministern säga, att han hade gjort

Ang. granskning av statsrådsprotokollen. (Forts.)

det, men det måste dock betecknas såsom bristande konsekvens att ena gången säga, att andra kammarens beslut skall vara avgörande, och andra gången säga, att vi icke kunna införa ett dagordningsinstitut, därför att vi ha två kammare. Det går icke riktigt bra ihop.

Jag tycker också, att det är litet betänkligt, att hans excellens statsministern säger, att han icke kommer att fästa avseende vid hur riksdagen ställer sig i försvarsfrågan, ty man måste ta hänsyn till det allmänna politiska läget. Ja, ers excellens har ju ändrat sig litet senare. Det är litet svårt att få bestämda hållpunkter för ett omdöme. Det ligger något så svävande över det hela. Man får icke något grepp om det. Att nu taga bort denna sista lilla rest av dagordningsinstitut, som vi ha här i kammaren genom att kunna lägga en anmärkning med gillande till handlingarna, finner jag vara betänkligt. Jag måste fråga mig, vad vi till slut komma att ha kvar. Jag tycker detta är ett betänkligt resultat av den socialistiska regeringens regim.

Då jag har den uppfattningen, att den nu föreliggande anmärkningen är av mycket allvarlig natur, och att det är av vikt att säga ifrån, att man icke vill veta av något upprepande av att icke önskvärda utlämningar upptagas till svenska medborgare, och då jag, herr talman, icke vill, att herr Andersson i Igelboda och andra skola säga, att nu är den praxis uppgiven, att yrkande framställs om att en anmärkning skall med gillande läggas till handlingarna, så slutar jag, herr talman, med att hemställa, att kammaren måtte besluta, att anmärkningen lägges med gillande till handlingarna.

Hans excellens herr statsministern **Hansson**: Herr talman, mina herrar! Någon särskild anledning att taga till orda i denna debatt har jag icke. Jag delar i alla avseenden de synpunkter, som justitieministern har anfört, och jag kan icke, trots att man nu upprepar den argumentation, som konstitutionsutskottet lämnar i sitt betänkande, känna mig övertygad om att utskottet här har haft något skäl att framställa en anmärkning. Jag är icke heller villig att utan vidare acceptera den omständigheten, att en domstol i ett annat land har fällt en dom, såsom en omständighet, som skulle befria oss från att använda vårt eget omdöme, när vi gå att träffa våra beslut här hemma.

När jag begärde ordet var det emellertid icke för att säga detta, utan jag föranleddes därtill av det senaste yttrandet av herr Björck. Det finns väl icke någon särskild anledning att taga upp en diskussion om parlamentarismen i detta fall och ännu mindre att taga upp en diskussion i försvarsfrågan. Jag kan dock icke förstå annat än att det måste vara en riktig utgångspunkt för varje parlamentariskt bedömande, att man alltid beaktar regeringens allmänna ställning. Det grundläggande måste väl ändå alltid vara det allmänna förhållande, som råder mellan en regering och riksdagen. Sedan kan det, trots ett gott allmänt förhållande, givetvis uppstå konflikter i särskilda frågor mellan riksdagen och regeringen, men man måste väl ändå alltid bedöma konfliktens betydelse mot bakgrunden av den allmänna ställning, regeringen har. Det är detta, som jag vid flera tillfällen har velat framhålla. Jag har däremot aldrig sagt, att icke motsättningen i försvarsfrågan kan bli av sådan natur, att den inverkar på regeringens ställning, ty jag kan tänka mig ett försvarsbeslut tillkommet i sådan ordning, att det faktiskt bevisar, att det gamla goda förhållandet mellan regeringen och riksdagen icke existerar. Genom ett sådant beslut ges då också besked om att den allmänna grunden för samarbetet mellan regering och riksdag icke längre finns. Till den saken få vi emellertid återkomma, när vi skola behandla försvarsfrågan. Det skulle ju kunna tänkas, att i det ögonblicket frågan ur dessa synpunkter icke längre är aktuell.

Beträffande vilken betydelse man skall tillägga dechargegranskningen så-

Ang. granskning av statsrådsprotokollen. (Forts.)

som ett medel att utöva vad som annars skulle vinnas genom ett dagordningsinstitut, vill jag fästa uppmärksamheten därpå, att herr Björck, som ju beskyller andra för att vara oklara, antagligen medvetet var oklar på den viktiga punkt, som det här gäller. Han ville nämligen göra gällande, att den omständigheten, att man lägger denna anmärkning med gillande till handlingarna, endast skulle innebära besked om att man icke vill ha samma sak återupprepad. Men samtidigt som han på detta sätt begränsar betydelsen av ett sådant beslut till kammarens besked för framtiden, så lägger han in detta yrkande i ett långt resonemang om de allmänna politiska konsekvenserna av riksdagens uttalande. Jag antar, att om herr Björck fick sin vilja igenom i detta fall, så skulle herr Björck visserligen icke säga här i kammaren, att i och med detta har justitieministern fått ett misstroendevotum, och eftersom regeringen är solidarisk med justitieministern, har också regeringen fått ett misstroendevotum, och alltså bör regeringen ta konsekvenserna, men större delen av hans partipress skulle säga det i morgon. Det är den lilla skillnaden mellan vad som brukar ske i riksdagen och utanför riksdagen, att utanför riksdagen är man väldigt karsk, men i riksdagen är man litet vänligare. Detta kan dock icke ändra något i det faktum, att man bör ha klart för sig vad man gör, när man här fattar ett beslut. Jag kan för min del icke medgiva att ett kvalificerande av en anmärkning i och för sig under alla omständigheter måste leda till parlamentariska konsekvenser. Det kan naturligtvis vara en anmärkning av så ringa betydelse, att det vore fullkomligt orimligt att därav draga några parlamentariska konsekvenser, även om man understryker anmärkningen vid dess läggande till handlingarna.

Vad beträffar den konflikt, på vilken herr Björck alluderade, nämligen herr Wohlins förhållande till Jordbrukarbanken, så var ju faktiskt det kanske mest uppseendeväckande i densamma, att regeringen vid det tillfället i det avgörande ögonblicket svek en av sina ledamöter, sedan den dock hela tiden hade stått solidarisk med honom. Den konflikten hade en betydligt djupare innebörd än en anmärkning vilken som helst. Dess omnämnande nu var emellertid för herr Björck endast en förmedlande övergång till ett resonemang om dagordningsinstitutet. Jag har alltid varit medveten om, att det finnes två kamrar, även om jag inte alltid varit medveten om, vad det skall tjäna till att hava två kamrar. Men när jag anfört, att detta försvarar införandet av ett dagordningsinstitut, är det bara ett konstaterande av fakta. Man kan ju komma i det egendomliga förhållandet, när man har två kamrar, att kamrarna kunna fatta olika beslut. Andra kammaren kan giva förtroendevotum eller vägra att giva misstroendevotum, medan första kammaren ger misstroendevotum. Hur skall regeringen förhålla sig i sådana fall, om man icke skall hava gemensamma voteringar även rörande dessa dagordningsfrågor? Hur skall regeringen förhålla sig i ett sådant fall? Den måste naturligtvis, eftersom kamrarna hava lika befogenhet, buga sig med samma respekt inför båda kamrarna. Men om den står i valet mellan att gå eller icke gå, kan den i varje fall icke göra bådadera.

Svårigheten att genomföra dagordningsinstitutet blir icke så stor, om man vill acceptera mina synpunkter på vad som är avgörande beslut i riksdagen. Jag tillhör nämligen fortfarande de gamla anhängarna av andrakammarparlamentarismen. Jag har fortfarande den uppfattningen, att det avgörande parlamentariska inflytandet måste ligga i den del av riksdagen, som utgår ur folkets direkta val. Detta fanns anledning att markera betydligt starkare tidigare, då valrätten till första kammaren var på annat sätt kringgärdad, så att den blev bara en privilegierad rösträtt för vissa grupper. Det är mycket svårare nu att upprätthålla den synpunkten i samma ögonblick man måste be-

Ang. granskning av statsrådsprotokollen. (Forts.)

känna, att även första kammaren rekryteras på samma grund praktiskt taget som andra kammaren. Skillnaden är att man har indirekta val. Men utgångspunkten är densamma. Det visar sig också, att i fråga om den politiska fördelningen är skillnaden mellan kamrarna mycket ringa. Detta gör, att genom demokratiseringen har första kammaren faktiskt fått ett helt annat underlag för sin jämbördighet och likställdhet med andra kammaren. Men därmed försvåras också möjligheterna att utnyttja dagordningsinstitutet. Det var den övertygelsen jag kom till vid närmare studium av denna fråga. Därför måste jag rekommendera, att man icke framlade något förslag till årets riksdag. Jag har ingenting emot, att frågan åter kommer upp och om man söker finna en form för dess lösning. Det är i och för sig rimligt att i en riksdag man har ett institut, där icke bara riksdagen har möjlighet att direkt säga regeringen, hur regeringen står i det allmänna förtroendet, utan där också regeringen har möjlighet att på ett annat sätt än som nu många gånger är fallet ställa riksdagen inför dess parlamentariska ansvar. Jag kan ju också tillägga, att när jag gjorde mina uttalanden i samband med försvarsfrågan rörande dess parlamentariska konsekvenser, har jag alltid räknat med, att här finnes det två parter, om jag så får uttrycka mig: regeringen och riksdagen, och att riksdagen har på samma sätt ett avgörande ord som regeringen, när det gäller att bedöma konsekvenserna av ett visst beslut. Och om jag har framhåvt, att det är ganska rimligt, att man tar hänsyn till den allmänna ställning, som regeringen innehar, har jag därmed också menat, att det skulle finnas i riksdagen resonans för en sådan parlamentarisk uppfattning.

Jag förmodar, att efter de utläggningar, som herr Björck gjorde kring sitt yrkande att lägga denna punkt med gillande till handlingarna, kammaren också har att taga ställning till det såsom ett misstroendevotum mot regeringen. Sedan kommer regeringen utan tvekan att taga sin ståndpunkt till en sådan inställning från kammarens sida.

Herr talmannen gav härefter för kort genmäle ordet till

Herr **Björck** i Kristianstad, som yttrade: Herr talman! Jag vill säga eders excellens, att eders excellens har något missförstått mitt yttrande. Jag sade, att jag icke ville, att man genom detta ingripande från eders excellens' meningsfrände herr Andersson i Igelboda skulle få den uppfattningen i denna kammare, att nu har den praxis övergivits, att man kan yrka, att en anmärkning skall läggas med gillande till handlingarna. Jag har velat giva bevis för motsatsen.

När det gäller att draga slutsatser av ett bifall till detta yrkande, så är detta naturligtvis statsministerns sak. Det är hans sak att bedöma vad det är värt. Jag har därvidlag icke hyst några farhågor. Ty jag har det bestämda intrycket, att eders excellens icke kommer att bli så sträng mot sig själv eller sina kolleger, som han år 1929 var mot herr Wohlin.

Vad beträffar frågan om tvåkammerssystemet och dagordningen, vill jag erinra, att den svårigheten har man i Frankrike, men den utgör där intet hinder för dagordningsinstitutets tillämpande. Jag ber att få påpeka, att ett misstroendevotum innebär blott, att den kammare, som fattat beslutet, lämnar en upplysning. Det blir sedan statsministerns sak att av denna upplysning draga den riktiga konsekvensen.

Härpå anförde:

Herr **Hagberg** i Luleå: Herr talman! Med anledning av vad som förekommit skall jag be att få göra ett par reflexioner.

Ang. granskning av statsrådsprotokollen. (Forts.)

Det har anförts för det första, att vederbörande skulle hava haft att göra med det svenska kommunistiska partiet. Jag känner honom icke. Jag vet överhuvud icke, vad det är för människa det gäller. Men jag vet under alla förhållanden, att det finnes ingen utländsk medborgare, som tillhör Sveriges kommunistiska parti. Den saken är fullständigt självklar. Lika självklart är också, att det påstående, som utskottet gör, att vederbörande skulle hava lett den kommunistiska propagandaverksamheten i landet på våren 1930, är rena orimligheten. Det förvånar mig, att man nu kan i det här landet finna partier, som överhuvud taget vilja göra sig ansvariga för en sådan uppgift, därför att det borde vara påtagligt för var och en, dels att vårt parti kan sköta om propagandan själv utan några politiska flyktingars hjälp och dels att det skulle även ur vår synpunkt naturligtvis och ur vederbörande flyktingars synpunkt vara rena dumheten, om de skulle blanda sig in i de inre förhållandena i detta land. Detta gäller med särskild styrka, när det är fråga om människor, som äro hänvisade till att under många år söka sin utkomst i detta land. Jag tillbakavisar alltså på det bestämdaste påståendet, att vederbörande skulle hava haft något att göra med Sveriges kommunistiska parti eller dess propagandaväsen. Det vittne, som vederbörande åberopar sig på, om jag förstått uttalandet rätt, är en av Allehandas flitigaste medarbetare. Jag förstår icke, varför man skulle fästa större vikt vid den här lögnen än man gjort vid övriga lögner, som man producerat i många fall, framför allt om kommunisterna.

Det andra skälet är, att vederbörande under inbördeskriget skulle hava gjort sig skyldig till vissa handlingar. Detta är ju av sådan karaktär, att man, när man bara har den finska domstolen att stödja sig på, näppeligen kan fästa något större avseende därvid. Det bör väl icke vara främmande för någon i denna kammare, att om utgången 1918 i Finland blivit en annan, så hade det icke varit de nu regerande där, som haft att bestämma om vilka handlingar som varit statsfientliga, fosterlandsförrådiska och svikliga mot det finska folkets sak. Nu råkade det emellertid bliva på det viset, att det var en klass, som icke hade någon förtjänst i att Finland återfick sin nationella frihet — därför att det var den ryska revolutionen, som gav Finland dess nationella frihet tillbaka — en klass, som icke med egen kraft utan med hjälp av importerade legoknektar från andra länder, främst Tyskland, lyckades besegra den finska arbetarklassen, som icke hade utländsk hjälp till sitt förfogande. Det förhåller sig, säger jag, på det viset, att det är denna klass, som i realiteten uppträdde som åklagare. Den klassen har icke visat någon strävan till ett objektivt bedömande av de händelser, som voro aktuella där borta. Det är ju rena hänet mot historien och sanningen, när man framställer den kamp, som man där borta förde mot den finska arbetarklassen med utländsk hjälp, som en frihetskamp. Med lika stor rätt eller med större rätt för övrigt kan man framställa den finska arbetarklassens kamp som en frihetskamp.

För min del kan jag icke fatta saken på något annat sätt än att det ligger några djupare bevekelsegrunder bakom denna attack mot regeringen. Man vill demonstrera sin solidaritet med dagens Finland. Rättsskipningen där har ju bara för ett år sedan återigen ställts i viss belysning genom den process, som man tvingades att upptaga och som nu pågår där borta och som visat för var och en, som vill se objektivt på saken, att man där ännu är beredd att döma ungefär så, som man gjorde under inbördeskriget, när man tillämpade rättsskipningen så, att man ställde upp arbetarna i led och plockade ur var tionde man för att skjuta ned honom. Man vill solidarisera sig med den finska regim, som i dag behandlar våra egna landsmän, svenskarna där borta, om icke som fågel-fria så dock som människor, vilka man nästan kan betrakta som förrädare mot

Ang. granskning av statsrådsprotokollen. (Forts.)

dagens Finland och mot dess makthavare. Det är en mycket klädsam attityd för Sverige och för detta svenska demokratiska parlament att göra en sådan här liten gest för att därmed demonstrera sin solidaritet med våra svensktalande folkfränder, som finnas där borta på andra sidan om Bottenhavet. De komma säkerligen att uppskatta det. Och säkert — och ännu säkrare — komma de, som i dag härska i Finland, att känna sig uppmuntrade av en sådan förståelse från den svenska riksdagen för dess eget rättspatos och den verksamhet, som utföres.

Det är också ett annat skäl, som jag tror ligger ganska påtagligt. Det är det, att man genom en sådan här prickning av regeringen bidrar till att skärpa behandlingen av politiska flyktingar i vårt land, av människor, som på grund av sin politiska åskådning tvingats att lämna sitt gamla hemland och sökt en fristad i det för sin asylrätt och för sin höga kultur berömda lilla Sverige. Vi hade ett typiskt exempel häromdagen, som herr Kilbom påpekade och som visar, hur de svenska myndigheterna mycket väl förstå uppfatta vinkarna från konstitutionsutskottet i detta fall. Det är ingen svårighet att förbinda den fråga, som vi nu behandla, med de åtgärder, som Malmöpolisens häromdagen företog sig mot den tyske krigsinvaliden och politiske flyktingen.

Det är för det tredje också en allmän strävan att giva regeringen en spark. När man kan vinna denna strävan genom att dels solidariserar sig med det finska våldet och dess förföljelser mot oliktankande — och varför icke också mot svenskarna där borta — och när man, jämte det att man kan vinna detta, också i realiteten genomför en skärpning av behandlingen av politiska flyktingar, förstår jag, att det måste vara mycket frestande för våra sanna demokrater att giva regeringen denna lilla spark.

Herr Olsson i Mora: Herr talman! Får jag besvära med några ord, utan att på något sätt vilja blanda mig i den dagordningsdebatt, som här uppstått vid sidan av den egentliga frågan.

Herr Kilbom, som ensam är i besittning av en uppriktig och verkligt äkta indignation i kammaren, ansåg, att jag bort rikta min indignation mot pressen. Det var ett utslag av hans gamla och outrotliga ovana att här i kammaren diskutera pressen och dess förhållanden. Men det är icke fråga om detta nu, utan det är fråga om konstitutionsutskottets dechargememorial. Låt oss diskutera pressen inför ett annat forum! Låt mig som bidrag till den diskussionen endast erinra herr Kilbom, att folkpartiets press, som särskilt apostroferades, icke dirigeras av partiet!

I fråga om herr Kilboms anförande vill jag för övrigt endast säga, att jag icke kan godkänna hans relation av blodsdådet den 20 mars 1918. Jag bestrider den alldeles bestämt. Jag skulle kunna anföra en helt annan relation, med vittnen styrkt, men jag avstår, då jag är övertygad, att andra kammaren icke godkänner herr Kilbom på Stockholmsbänken som sanningsvittne i denna sak, även om han skulle lyckas mobilisera landets samtliga båtklubbar på samma sida som han står.

När jag hörde herr Kilboms anförande, tyckte jag nästan, att både herr statsrådet och chefen för justitiedepartementet och den man, som det här är fråga om i övrigt, borde hava anledning att säga: »Gud bevara mig för mina vänner.»

Ett ord vill jag tillägga i anledning av herr Anderssons i Igelboda yttrande, att den man, som vi här syssla med, icke kan bevisa sin oskuld, ifall en sådan bevisning icke skulle anses vara förebragt av herr Kilbom, så borde mannen under alla förhållanden i sin ansökan hava kunnat och bort bestrida riktigheten av den anklagelse, som vilar över hans huvud. Något sådant bestridande

Ang. granskning av statsrådsprotokollen. (Forts.)

finnes märkligt nog icke i mannens ansökningshandlingar. Det är ju alldeles uppenbart, att om ett sådant bestridande förelegat, hade man haft särskild anledning att närmare undersöka, huru det förhåller sig med denna sak.

I den situation, herr talman, som ju inträffat, ber jag att med återttagande av mitt tidigare yrkande få ansluta mig till det framställda yrkandet om att utskottets anmärkningsanmälan med gillande lägges till handlingarna.

Herr Fast: Herr talman! Jag begärde ordet då min gode vän herr Björck hade ordet och i samband med föreliggande fråga inblandade frågan angående införande av dagordningsinstitut. Innan jag emellertid säger ett ord om vad som sålunda uppkallade mig, ber jag bara helt kort att i föreliggande fråga få säga, att när man här å ömse sidor uttalat, att det vore önskvärt, att man funnit en avspänning i de förhållanden, som tidigare rått i Finland, så har jag suttit här och lyssnat till debatten liksom till större delen av debatten i utskottet. När jag därtill lägger även tidningarnas utläggningar i denna fråga, låt mig säga, herr Olsson i Mora, när jag möttes av de stora rubrikerna den 1 maj, så gjorde det mig icke uppbragt och arg utan det gjorde mig verkligt ledsen. Det förefaller, som om vi, som betraktat detta på avstånd och njutit av förmånen att aldrig hava behövt överväga de situationer, som i andra länder inträffat, skulle hava svårare att glömma och sätta sig över förhållandena än vad man till och med på ömse sidor haft i Finland. Sett mot bakgrunden av de sålunda uttalade önskemålen å ömse sidor så ifrågasätter jag starkt, om vad här förekommit är ägnat att slå bryggor vare sig för vårt lands vidkommande eller inne i Finland.

Herr Björck i Kristianstad tillät sig ett uttalande, däri han gick så långt, att han sade, att en person, som tillhör ett internationellt parti, som under vissa förhållanden har omstörtningar av samhället på sitt program, eller den, som tillhört ett sådant parti, skulle aldrig kunna tillkämpa sig och tillerkännas svensk medborgarrätt. Tillämpat och omsatt i handling kommer detta sannolikt att föra till mycket egendomliga resultat. Jag finner till och med, att framstående ledamöter av borgerliga partier skulle komma med bland dem, som icke skulle kunna tillerkännas svenskt medborgarskap. Jag skall icke närmare fördjupa mig i vad som annars i detta sammanhang skulle legat mycket nära till hands, därför att jag vet, att en redogörelse för vad jag här tänker på skulle föranleda min gode vän, herr talmannen, att måhända anse, att det icke hörde till ämnet och att det berörde förhållanden, om vilka man icke borde yttra sig i detta sammanhang. Herr Björcks uttalande innebär, att en person, som vid 20 års ålder, alltså vid denna något omogna ålder, tillhört ett visst parti, skulle, även bortsett från den handling, för vilken han här beskylls, icke tillerkännas svenskt medborgarskap, även om han sedan icke tillhört något politiskt parti, vilket enligt vad jag förstår i detta fall synes vara förhållandet.

I fråga om en anmärkningspunkt, som kommer senare i dechargememorialet, har man tillmätt överståthållarämbetets uttalande den allra största vikt och betydelse. Vid de två tillfällen, då mannen tidigare sökt medborgarskap, har det varit ett klart avstyrkande från överståthållarämbetet, men denna gång har det tillstyrkt ansökningsen och yttrat sig med kännedom om hans förhållanden i vårt land. Jag måste ändå säga, att 17 år är en ganska lång tid, och om man lyckats bygga över klyftan så mycket i Finland under dessa 17 år, tycker jag, att man knappast skulle behövt se denna anmärkningspunkt i dechargememorialet.

Sedan vill jag gå över till vad herr Björck framhöll, då han ställde frågan på sin spets genom att säga, att, vad som här är det avgörande, det är, om han

Ang. granskning av statsrådsprotokollen. (Forts.)

varit önskvärd eller icke för vårt land. Då kommer man till ett subjektivt bedömande av denna önskvärdhet, och då skulle jag vilja till herr Björck ställa en fråga till besvarande, och det är, vilken olycka, vilka svårigheter överhuvud taget tillerkännandet åt denne man av medborgarskap medfört. Såvitt jag kan förstå, är det inga. Ingen har ifrågasatt något sådant, som att han, när han njutit 17 års asylrätt, icke skulle få vara kvar och fortfarande erhålla uppehållstillstånd samt utföra arbete. Då är skillnaden i och för sig ganska liten, och jag skall gärna medgiva, att det från dessa utgångspunkter kan vara delade meningar, om det var klokt och lämpligt att giva denne man medborgarrätt eller om man borde ha vägrat den. Jag bestrider icke, att man kan se denna sak från två synpunkter. Justitieministern har heller icke bestritt detta. Men då skruvar man ned saken till rimliga proportioner, till detta subjektiva omdöme, där man från olika synpunkter kan se olika. Men om jag fattat herr Björck rätt, kan jag icke förstå, varför, sedan han varit med om att verkliga skriva ned frågan till rimliga proportioner, han åter skruvar upp den och slutar med att framställa ett yrkande om att anmärkningen med gillande skall läggas till handlingarna. Antingen är det jag, som har bristande sinne för logik, eller också har det goda omdömet för denna gång svikit min vän Björck.

I fråga om dagordningsinstitutet och dess betydelse äro han och jag i många stycken eniga, liksom i fråga om vilket värde man skall tillmäta detta granskningsförfarande. Vi ha ganska ingående resonerat om hur man skall söka finna en annan lämplig form för granskningen. När det gäller att taga ställning till dagordningsinstitutet, har jag också i kammaren deklarerat min fullständiga anslutning. Men om man sålunda ser bristfälligheten, för att icke säga orimligheten i det nuvarande systemet och dess tillämpning, då förefaller det ännu orimligare, att man skall förfalla till ett sådant missbruk i den nu föreliggande punkten, att man utnyttjar systemet till dess yttersta konsekvenser med åberopande av att man icke har dagordningsinstitutet och därför använder vad man har. Dagordningsinstitutet avser väl förtroendefrågor, som äro föremål för samarbete mellan regeringen och riksdagens kamrar, och kan rimligen ingenting ha med föreliggande fråga att göra, såvitt man icke vill taga denna enligt herr Björcks mening obetydliga fråga, där det endast är fråga om ett subjektivt omdöme på ömse sidor, till utgångspunkt för en storpolitisk aktion. Men jag skulle tro, att herr Björck skulle finna denna proportion alltför rosenrasande. Skola herr Björck och jag vinna framgång i våra strävanden efter ett dagordningsinstitut, då tror jag, att den linje, som jag förfäktat i konstitutionsutskottet, nämligen att aldrig, vilken regering än sitter, låta locka mig till att ställa annat yrkande, än att en anmärkning skall läggas till handlingarna, är förnuftig. Då erkänner man utan vidare, att vi icke ha ett dagordningsinstitut. Det få vi tillkämpa oss. Från dessa utgångspunkter är mitt ståndpunktstagande logiskt. Medan herr Björcks och min uppfattning överensstämmer, när det gäller dagordningsinstitutet och denna granskning, så är hans ståndpunktstagande i dag enligt mitt förmenande ologiskt.

Jag instämmer i yrkandet, att punkten skall läggas till handlingarna.

Herr Skoglund: Herr talman! Jag vill blott med några få ord angiva, vad som föranleder mig att biträda yrkandet, att anmärkningen med gillande skall läggas till handlingarna.

När jag läste, vad som står i konstitutionsutskottets betänkande, fick jag omedelbart det intrycket, att justitieministern icke handlat med all den omsikt, som varit önskvärd. Ännu mera övertygad härom blev jag, när jag hörde

Ang. granskning av statsrådsprotokollen. (Forts.)

herr Olssons i Mora mycket klarläggande anförande i debattens början. Det som därefter på mig gjort det starkaste intrycket, var, att herr Persson i Trången, vilken jag alltid uppfattat som en man, som noga tänker sig för, sade, att anmärkningen enligt hans uppfattning var både grundad och väl befogad. När jag sedan lägger samman de anföranden, som här hållits till försvar för herr statsrådets och reservanternas ståndpunkt, kan jag icke ur dem utläsa, att de på något sätt slagit undan de motiv, vilka utskottet anfört för sin anmärkning.

Jag vill, herr talman, begränsa mig till vad jag här sagt angående mitt ståndpunktstagande i detta fall. Jag lägger mig icke i den debatt, som förts över ett vidare fält angående dagordningsinstitutet o. s. v. Jag tror, att vi icke skola uppehålla oss alltför mycket vid det i detta sammanhang. Vad vi ha att först och främst tänka på är, om vi anse, att herr statsrådet iakttagit all den försiktighet, som varit önskvärd. Jag tror, att åtminstone vi på vårt håll äro fullt på det klara med att statsrådet icke gjort det. Det är detta, herr talman, som gör, att jag för min del till fullo instämmer i det yrkande, som gjorts, att kammaren skall lägga denna konstitutionsutskottets anmärkning med gillande till handlingarna. Vi vilja därmed kraftigt understryka, att statsrådets handlingssätt icke kan anses ha varit klokt och vi vilja icke ha det upprepat.

Häruti instämde herrarna *von Seth, Anderson* i Norrköping, *Persson* i Fritorp, *Westerdahl, Persson* i Falla, *Holmström, Gustafson* i Kasenberg och *Nilsson* i Antnäs.

Herr **Pehrsson** i Bramstorp: Herr talman! Det förefaller mig, som om denna debatt svävat ut litet vid sidan av vad frågan här egentligen gäller. När herr Kilbom sökte förklara, att den man, som det här är fråga om, vore oskyldig till en del saker, för vilka han beskyllts, hade jag en känsla av att riksdagens andra kammare icke var rätt forum att diskutera frågan, huruvida denne man är oskyldig till vissa saker eller andra, som här nämnts, äro oskyldiga till vad som lagts dem till last. Jag ser detta spörsmål på det sättet, att statsrådet enligt mitt förmenande i detta fall icke borde ha tillstyrkt, att vederbörande skulle upptagas till svensk medborgare. Han har dömts av finsk domstol. Huruvida denna domstol var av mer eller mindre tillfällig karaktär, det är en sak, som varken svenska regeringen eller svenska riksdagen har anledning att lägga sig i. Varken skånska hovrätten eller någon annan kan ändra det domslut, som gjorts av den finska domstolen. Då följaktligen hans uppförande före den tid, då han flyttade in till Sverige, varit av den beskaffenheten, att han med hänsyn därtill bort vägras svenskt medborgarskap, skulle också med hänsyn till vad som förekommit efter hans inflyttande till landet herr statsrådet enligt mitt förmenande gjort klokast i att avslå hans ansökan, precis såsom skedde 1933.

Jag tänker icke alls här taga upp någon debatt om de parlamentariska frågor, på vilka herrarna här varit inne, utan jag förmenar, att detta är en fråga, som bör avgöras för sig. En stor del av det svenska folket ha reagerat mot vad som hänt i denna sak. Det må vara aldrig så gott samarbete mellan regering och riksdag, så måste det dock vara riksdagen obetaget att i en speciell fråga säga ut sin mening, ty på annat sätt kan man icke räkna med att få en ändring, utan då fortsätter vederbörande. Jag menar, att hela detta spörsmål begränsar sig till den fråga, som här föreligger. Den grupp, som jag representerar, ogillar statsrådets åtgärd i denna sak och gillar i anledning därav den anmärkning, som konstitutionsutskottet här framställt.

Ang. granskning av statsrådsprotokollen. (Forts.)

Herr **Pehrsson** i Göteborg: Herr talman! Jag har begärt ordet icke för att inlåta mig på detaljer från utskottets behandling av denna fråga utan för att säga några ord från en annan synpunkt.

Jag kan icke neka till att jag kände det ytterst beklämmande, när vi i konstitutionsutskottet fingo taga del av detta statsrådets beslut, och det förefaller mig, som om man måste se sakerna på ett rätt underligt sätt, om man tror, att den man, som man här förvärvat till medborgare, är till rikets tjänst och gagn, ty någon rätt att få medborgarskap här i Sverige har han icke. Det har emellertid varit ännu mer beklämmande, mina herrar, att höra den debatt, som här i dag förts, och att läsa den reservation, som på denna punkt avgivits av socialdemokratiska utskottsledamöter. Herr statsrådet och chefen för justitiedepartementet har talat ringaktande om en stat, med vilken vi stå i vänskapligt förhållande. Justitieministern har satt sig som överinstans över laga myndigheter där!

Det är dock en annan sak, som synes mig vara ännu mer bekymmersam, och det är, att här har markerats en enhetsfront från herrar Hagberg i Luleå och Kilbom till hans excellens statsministern — herr statsministern instämde ju till fullo med justitieministern —, där man talat ringaktande om det högförräderi, som begicks i detta inbördeskrig, där upprorets ledning låg i händerna på den makt, som nu tager ledningen över hela världen i fråga om den sociala revolutionen, och att man till och med från håll, där jag icke väntar det — jag nämner herr Andersson i Igelboda — ställt sig rent av som försvarsadvokat för vad som där skedde. För mig är högförräderi högförräderi, och jag kan icke finna det vara någonting annat, även när det gällde vårt grannland i öster. Jag vill erinra om, att denne man, om vilken det nu talas, dock var med i detta uppror och att han stod under befäl av en rysk kommunist, som hette Sergej Strahoff, vilken var chef för det kompani, där han tjänstgjorde, och att han sedan varit anställd i samma makts tjänst och enligt en dess legationsmedlem betecknas som ledare för dess kommunistiska propaganda här. För mig är det ytterst allvarligt och betänkligt att få erfara, hur regeringen och dess parti rent av ställt sig välvilligt förstående bakom vad som skedde i den finska upprorsrörelsen. Det är det som är det bekymmersammaste i hela denna fråga, att vi kunnat konstatera denna olycksbådande enhetsfront, som jag nyss nämnde, när det gäller bedömandet av högförräderi.

Det finns blott en enda ljuspunkt i denna fråga, och den finner man här i reservanternas yttrande, att »ingen vinner på att hämndkänslan hålles vid liv genom förföljelse mot de i inbördeskriget deltagande». Jag betonar detta. Det är ett auktoritativt uttalande av förtroendemän inom det socialdemokratiska partiet, och bakom står också, om jag fattat rätt, regeringen. Jag hoppas, herr talman, att däri ligger ett löfte om att det nu äntligen skall bli ett slut på förföljelserna mot »vitgardisterna». Man borde åtminstone ha rätt att vänta, att detta yttrande skulle förpliktiga till effektivt ingripande mot denna förföljelse mot de svenska män, som deltog i kampen på den lagliga finska regeringens sida.

I känslan av den landsfara, som ligger i den ringaktning av högförräderibrott, som visats från denna enhetsfront och av herr justitieministern, som har högsta vården om lag och lags tillämpning i detta land, och att man där står så oförstående till vad uppror med väpnad hand under ledning av främmande makt innebär, kan jag, herr talman, icke annat än för min del biträda det yrkande, som gjorts, att denna anmärkning med gillande skall läggas till handlingarna.

Ang. granskning av statsrådsprotokollen. (Forts.)

Herr **Andersson** i Rasjön: Herr talman! Genom att instämma i det anförande, som hölls av herr Olsson i Mora i början av debatten, har jag klarlagt min inställning till statsrådets handlingssätt i det här påtalade fallet. Herr Olsson slutade visserligen sitt yttrande med att yrka, att anmärkningen skulle läggas till handlingarna. Sedermera har han ändrat sitt yrkande och instämt i det av herr Björck framställda förslaget, att anmärkningen skulle med gillande läggas till handlingarna. Sedan nu ett sådant yrkande ställts, får jag förklara, att saken även för mitt vidkommande kommit i ett annat läge och att jag kommer att biträda yrkandet, att anmärkningen med gillande skall läggas till handlingarna.

Jag kan mycket väl förstå dem, som anse, att ett sådant förfaringssätt i allmänhet är konstitutionellt olämpligt. Men det är en sak för sig. När ett dylikt yrkande väl framställts, tvingas faktiskt den, som ogillar själva det påtalade handlingssättet, att rösta för det framställda yrkandet om ett understrykande av anmärkningen. Den som i det läget röstar för att anmärkningen enbart lägges till handlingarna, har indirekt ställt sig på den sidan, där man ogillar, att anmärkningen framställts. Det har därför uppstått ett läge, där även vi, som annars ansett, att ett beslut om anmärkningens läggande till handlingarna varit tillräckligt, måste rösta för det av herr Björck framställda förslaget. Det är alltså orsaken till mitt votum. Jag ber att i likhet med herr Pehrsson i Bramstorp få förklara, att min röstning gäller här endast själva den påtalade saken.

Herr **Andersson** i Igelboda: Herr talman! Jag skulle möjligen kunna hjälpa herr Andersson i Rasjön ur det svåra dilemma, i vilket han kommit, då han tvingas rösta för ett förslag, som han uppenbarligen icke tänkt framställa, genom att ställa ett yrkande, att punkten skall med ogillande läggas till handlingarna. Men med hänsyn till den principiella inställning, jag förut talat om, skall jag icke göra något sådant yrkande. Det är ju annars litet underligt

Ang. granskning av statsrådsprotokollen. (Forts.)
att höra, att en partiledare anser sig av ett yrkande, som framställts, tvingad att rösta på annat sätt än han eljest skulle göra.

Jag begärde emellertid närmast ordet med anledning av högerledarens i denna kammare yttrande i frågan. Hans skäl för att instämma i yrkandet om att punkten skulle läggas med gillande till handlingarna var, att statsrådet icke skulle iakttagit nödig försiktighet. Men om det skall finnas någon reson i detta påstående, förutsätter det ju, att någon olycka skulle ha inträffat genom statsrådets tillrådan, att den man, varom här är fråga, skulle upptagas som svensk medborgare. Jag känner icke till att varken landet eller någon svensk medborgare på något sätt lidit skada genom denna åtgärd. Jag är tvärtom övertygad om att så på intet sätt är fallet.

Det framhölls ju också av herr statsrådet i hans anförande, att han beträffande denne man verkligen iakttagit försiktighet, då han tidigare avvisat ansökningar om medborgarskap. Herr Skoglund har genom sitt yttrande ej på något sätt visat att statsrådet ej iakttagit nödig försiktighet. Ungefär likadant förhöll det sig med herr Pehrssons i Göteborg anförande, när han ville göra gällande, att det goda förhållandet med en vänskaplig makt på något sätt skulle ta skada genom de åtgärder, som här vidtagits. Jag är övertygad om, att man i Finland på intet sätt kommer att känna sig förnärad av denne mans upptagande till svensk medborgare. Han har ju dock här i landet under många år åtnjutit asylrätt, mot vilket ingen anmärkning blivit framställd, såvitt jag känner till. Om man nu gått ytterligare ett steg och berett denne man samma förmåner som tillkomma en svensk medborgare, är jag övertygad om, att man i Finland icke på något sätt kan göra någon erinran mot en sådan handling.

Herr talman! Jag vidhåller mitt yrkande.

Herr Kilbom: Herr talman! Efter den vändning debatten slutligen tagit, skulle jag icke behöva yttra mig, därför att här ha från tre, fyra talare bekräftats, att hela debatten är *en politisk* uppgörelse med regeringen från de borgerliga partiernas sida, och att konstitutionsutskottets memorial blott tjänar som staffage härtill. Jag vill för övrigt säga, att jag kan instämma med herr Pehrsson i Bramstorp, att andra kammaren icke är forum för att avgöra, huruvida denne man är skyldig till de saker, vilka påbördas honom. Men då förvånar det mig i allra högsta grad, att riksdagens konstitutionsutskott har handlat som det gjort. Då borde man ha låtit detta vara detta och sagt från majoritetens sida, att vi icke ha med mannens ytterst omstridda uppträdande i Finland att göra, vad vi ha att göra med är, att han fått svenskt medborgarskap. Men det har icke riksdagens konstitutionsutskott gjort.

Vad jag i huvudsak anförde var mannens synpunkter på det hela, och det synes mig, som om den ringaste känsla för rätt och billighet bör ge plats också härför, för den anklagades synpunkter. Jag beklagar mycket, att herrarna icke ha sinne för den saken, utan att man helt ställt sig på den ena sidans ståndpunkt.

Herr Olsson i Mora fällde ett yttrande, som jag har all anledning att understryka. Folkpartiet har ingen bestämmanderätt över folkpartiets press. Det är herrarnas ensak, men i konstaterandet ligger, såvitt jag kan förstå, ett klart och tydligt erkännande av det berättigade i kritiken mot en del av detta partis tidningars uppträdande i denna fråga. Då man nu emellertid så hastigt kommit in på den linjen, att man här i kammaren icke skall beröra pressen, kan jag principiellt godkänna den. Men då ber jag att jämväl omedelbart få fråga: Varför har icke herr Olsson tänkt på det tidigare? Under de år jag har varit

Ang. granskning av statsrådsprotokollen. (Forts.)

med i riksdagen är det icke första gången pressens uppträdande har behandlats. Jag vill dock säga, att jag icke tror, man kan renodla arbetet i riksdagen från tidningspressens uppträdande. I varje fall vill jag ta i allmänhet det moraliska ansvaret på mig och de mina för vad vår press framför. Att herr Olsson i Mora för sitt vidkommande avbördar sig detta ansvar, däri ligger, det understryker jag, en kritik av vederbörande tidningars uppträdande.

Frågan huruvida kammaren vill godkänna den relation jag återgivit, i känslan av att båda parterna böra bli hörda, såsom sann, kan jag icke avgöra. Jag skulle emellertid beklaga, för den händelse i det beslut som riksdagens andra kammare nu kommer att fatta, det ligger ett *ensidigt* ståndpunktstagande på sätt som herr Olsson och konstitutionsutskottet gjort.

Det nämndes, jag tror det var herr Björck, något om, att denna sak väl knappast gagnade våra förbindelser med Finland. Nej, herr Björck, det gör den icke. Men skulle då icke herr Björck, som väl känner åtskilligt, ett ögonblick ta och ägna eftertanke åt, *vilka intressen* som gagnas av de proportioner hela denna sak givits. Jag undrar just, om de intressena ha ett dugg med Finlands anslutning till den nordiska samförståndspolitiken att göra, eller om de icke göra sig gällande för att slita Finland loss från den nordiska samförståndspolitiken? De herrar, som bidragit till att blåsa upp saken till dessa proportioner, ha gått dessa intressens ärenden.

Herr Meyerhöffer: Herr talman! I min hemstad förekom det för ett par år sedan, att en man blev utesluten av en fackförening, alltså från en grupp i samhället, som har den ställningen, att den delvis står över lagen i detta land och kan diktera regeringen och andra sina villkor. Man anförde två skäl för denna uteslutning. Man skulle väl tänkt sig att det vore något brott eller dylikt mannen begått. Ingalunda. Det ena skälet var, som angavs i domen med annons i O. V. Lövgrens tidning, som ju också försvarade det hela, att han till sin politiska åsikt var nationalsocialist. Det andra skälet, som man letade fram efter mer än 15 år, var att mannen på de vitas sida deltagit i frihetskriget.

Det är naturligtvis därför, som man med synnerlig tillfredsställelse iakttar, att reservanterna sent omsider nu börja lämna den uppfattningen, som de alltid och dem närstående i gärning omfattat i 15 år. Jag ställer den lilla bilden emot vad som här sker, att en person, som enligt domstols utslag begått förbrytelse, och som stått på de upproriskas sida, skall tas upp som svensk medborgare. Då behöver man ju icke tveka, huru man skall lägga sitt votum i en fråga av denna art. Jag behöver icke komma med någon deklARATION, att något i debatten har bestämt mig huru jag tänker fälla min röst. Jag har från början haft klart, att här föreligger ett fall, då det finns synnerlig anledning att uttala, att anmärkningen med gillande skall läggas till handlingarna.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen framställde propositioner, dels att kammaren måtte lägga utskottets i förevarande punkt gjorde anmälan till handlingarna, dels ock att berörda anmälan måtte med gillande läggas till handlingarna; och förklarade herr talmannen sig anse svaren hava utfallit med övervägande ja för den förra propositionen. Herr Skoglund begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Ang. granskning av statsrådsprotokollen. (Forts.)

Den, som vill, att kammaren lägger konstitutionsutskottets i dess memorial nr 34 under 1) gjorde anmälan enligt § 107 regeringsformen till handlingarna, röstar

Ja;

Den det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren beslutit lägga berörda anmälan med gillande till handlingarna.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, företogs omröstning med tillämpning av uppresningsförfarandet.

Herr talmannen tillkännagav, att han funne tvekan kunna råda om omröstningens resultat, vadan votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgåvos 93 ja och 97 nej, varjämte 5 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså beslutit att lägga utskottets i förevarande punkt gjorda anmälan med gillande till handlingarna.

I *punkten 2)* anmälde utskottet, att utskottet beslutit anmärkningar mot statsrådet Levinson i egenskap av t. f. chef för justitiedepartementet samt mot statsrådet Undén likaledes i egenskap av t. f. chef för justitiedepartementet, mot den förre för underlåtenhet att till justitiekanslerns laga åtgärd överlämna ett av Göteborgs distrikt av Internationella Röda Hjälpens utgivne flygblad och mot den senare för enahanda underlåtenhet beträffande visst nummer av tidningen Norrskensflamman.

Härutinnan hade reservation avgivits av, utom andra, herrar *Hallén, Strömberg, Sandegård, Källman, Borg, Andersson* i Igelboda, *Fast* och *Andersson* i Malmö, vilka förklarar sig icke ha kunnat biträda ifrågavarande anmärkningar.

Punkten föredrogs; och yttrade därvid:

Chefen för justitiedepartementet, herr statsrådet **Schlyter**: Herr talman! Under den granskning som konstitutionsutskottet även i år företagit av justitieministerns förvaltning av sin åtalsmyndighet — en granskning som, enligt vad jag under förra riksdagen framhöll, konstitutionsutskottet först på senare tid och med brytande av äldre praxis ansett falla inom området för 107 § regeringsformen — har utskottet funnit tvenne fall som ansetts anmärkningsvärda. Ehuru anmärkningarna rikta sig mot de statsråd som i egenskap av tillförordnade departementschefer haft att handlägga ärendena, torde jag, i anslutning till vad konstitutionsutskottet i förra årets dechargeutlåtande uttalade, få betraktas såsom huvudansvarig för den praxis beträffande åtalsanställande i tryckfrihetsmål vilken under denna regerings tid blivit följd.

Jag vill först hänvisa till vad jag förra året anförde såsom min principiella uppfattning, nämligen att jag icke kan anse riksdagen såsom lämpligt forum för avgörande av huruvida ett visst uttalande i tryckt skrift är brottsligt eller ej. Bedömandet av huruvida i särskilt fall åtal bör ske av tryckt skrift kan uppenbarligen växla såväl i vad angår de lagliga förutsättningarna för en fällande dom som beträffande lämpligheten av åtalsanställande, när skriften kan betraktas såsom förgriplig enligt tryckfrihetsförordningen. Jag kan icke förmena konstitutionsutskottets majoritet att hysa och uttala sin mening i des-

Ang. granskning av statsrådsprotokollen. (Forts.)

sa avseenden vid granskningen av de skrifter som varit föremål för justitieministerns handläggning. Men jag kan å andra sidan icke anse ett påstående av konstitutionsutskottet att den eller den skriften är brottslig enligt den eller den paragrafen i tryckfrihetsförordningen innefatta ett auktoritativt uttalande.

Vad angår de två skrifter som i år föranlett konstitutionsutskottets anmärkningar, vill jag endast konstatera följande. Den skrift som åsyftas under 2:o a) i utskottets utlåtande har, enligt en fast praxis, som såvitt jag känner konsekvent tillämpats även av föregående regeringar, redan av det skälet icke bort åtalas, att någon begäran om åtal icke framställts från vederbörande främmande beskicknings sida. Den skrift som åsyftas under 2:o b) i utlåtandet är till sin avfattning icke sådan, att ett åtal ens kunnat med utsikt till framgång anställas.

Med hänsyn till vad jag nu anfört finner jag, att utskottet saknat fog för sina anmärkningar.

Under detta anförande hade herr andre vice talmannen övertagit ledningen av kammarens förhandlingar.

Herr Lindskog: Herr talman, mina damer och herrar! Jag håller justitieministerns räkning för, att han efter den långa och delvis hetsiga debatt som nyss förekommit yttrat sig så kort och kärnfullt, som han nu gjorde, och jag hoppas, att debatten på denna punkt måtte kunna koncentrera sig i något högre grad än förut. Jag hoppas också, att justitieministern icke skall få den något tvivelaktiga förmånen att få en sådan hjälpare, som kan föra in debatten på litet olyckliga vägar och leda till ett resultat, som man icke skulle ha önskat.

Det försvar, som justitieministern här presterat, ligger i korthet sagt på den linjen, att han visserligen älskvärt nog icke vill förmena konstitutionsutskottet att ha en viss uppfattning om att det har möjlighet att vårda om denna lag och att slå vakt om dessa regler, som finnas för tryckfriheten. Det är något som ju konstitutionsutskottet får vara innerligt tacksamt för gentemot justitieministern, att konstitutionsutskottet således får denna rättighet sig älskvärt tilldelad. Men konstitutionsutskottet vågar verkligen hysa den uppfattningen, som det flera gånger förut har hävdat, att det har konstitutionell granskningsrätt även i detta avseende. Konstitutionsutskottet har nämligen den bestämda uppfattningen, att när lag finnes, skall också lagen tillämpas. I detta fall är det fråga om några sällsynt vidriga tryckalster, så vidriga att jag är alldeles övertygad om att justitieministern själv icke alls är oense med mig på den punkten. Att det verkligen är osmakliga tryckalster, voro justitieministerns partivänner inom konstitutionsutskottet åtminstone fullständigt på det klara med.

Nu menar justitieministern tydligen, att här föreligger en praxis, att sådana saker icke skola beivras. Men det är just denna praxis, som konstitutionsutskottet anser det vara angeläget att bryta, i den mån en dylik praxis förekommer. Alldeles undantagslöst har praxis icke varit, men jag vill med avseende på nödvändigheten att bryta denna praxis blott erinra om — vilket säkerligen är herr statsrådet väl bekant — vad som sades i betänkandet med förslag angående åtgärder mot statsfientlig verksamhet, som avlämnades i fjol. Där står mycket tydligt utsagt, att det är riskabelt att alltför mycket släppa lös friheten, ett uppenbart missbruk av tryckfriheten framkallar oro och indignation på skilda håll i samhället, och det är betydelsefullt att man ingriper däremot. En medlem av denna kommitté yttrade i fjolårets debatt

Ang. granskning av statsrådsprotokollen. (Forts.)

i första kammaren, att det inom kommittén var en ganska allmän mening, att den uppfattning man förut hade haft, att man genom släpphänthet, genom att låta det hela vara, på uppfostrans väg skulle kunna få ett bättre tillstånd, icke var riktigt, utan att det var nödvändigt att tillgripa starkare åtgärder.

Som sagt, konstitutionsutskottet har icke låtit sig nöja med den uppfattning som herr statsrådet har. Jag förstår, att herr statsrådet snarast menar, att han ger en tämligen god dag i vad konstitutionsutskottet här tänker. Huruvida detta kan vara överensstämmande med den uppfattning, som bör finnas i en demokratisk regering, och ett gott samarbete mellan regering och riksdag, överlämnar jag åt mina åhörare att själva bedöma. Det är ju möjligt, att kanske herr statsrådet säger på samma sätt som ett statsråd i samma regering för ett par år sedan sade, att han kände konstitutionsutskottet så väl, att han visste, att det skulle bli anmärkning, — men han brydde sig tydligen ej alls därom. Mig förefaller det, att om man verkligen skall upprätthålla en sådan hörnsten i det demokratiska systemet som konstitutionsutskottet åtminstone borde vara, så bör man också tillmäta någon betydelse åt vad konstitutionsutskottet säger.

Jag har för min del, herr talman, ingen anledning att ytterligare gå in på denna sak efter det kortfattade anförande som justitieministern hade, utan jag ber blott att få föreslå, att punkten lägges till handlingarna.

Herr Hallén: Herr talman, mina damer och herrar! Jag kan med all rätt instämma med den föregående ärade talaren, professor Lindskog, att de två ifrågakarande tryckalstren äro av en högst motbudande natur, och jag vitsordar också, att vi i utskottet, ehuru vi äro reservanter på denna punkt, delade den uppfattningen. Men vi ha i alla fall menat, att man måste här ge utrymme åt en lämplighetsprövning och därmed följa den praxis, som justitieministrar av olika politisk färg ha tillämpat under långliga tider. Nu sade herr Lindskog alldeles nyss, att just denna praxis skulle brytas. Det innebär alltså, att allting, som är formellt åtalbart, skall hädanefter åtalas. Jag tror, att det icke lär kunna gå att i någon blivande regering få en justitieminister, som är beredd att draga sådana konsekvenser, som herr Lindskog föreslog.

Vad de två föreliggande alstren beträffar skall jag be att kammaren ville ägna dem en smula uppmärksamhet för att kunna bedöma, om icke vi reservanter ha haft rätt i vår uppfattning att det var klokast att lämna dem åt glömskan. Det första är som vi se ett litet flygblad. Jag har här detta flygblad i min hand, denna gröna lapp, vilket spriddes, förmodligen vid det finska statsöverhuvudets besök i Göteborg, och som innehåller alla dessa förgripliga yttranden, som här stå citerade. Vi ha då resonerat som så, att man måste överväga, om sådana tillfällighetspublikationer, som nå en mycket liten spridning, äro förtjänta att genom statsmakternas försorg få en kanske tiodubblad sådan. Hur ofta händer det icke, att vi vid riksdagens öppnande, då vi ge oss upp till kyrkan eller till slottet, få till oss utdelade nazistiska flygblad på Norrbro, som innehålla för riksdagen ganska kränkande yttranden, utan att det faller någon in att man borde uppmärksamma de där gossarna genom att överlämna dem till justitiekanslern för eventuell åtalsåtgärd. I fråga om denna lilla gröna lapp har det åtminstone i konstitutionsutskottet upplysts — saken var alldeles okänd när vi fingo ärendet dit — att man icke ens i Göteborg hade någon kännedom om densamma, med undantag för de trafikerande som möjligen fingo lappar stuckna sig i händerna, och i Göteborgs lokalpress omnämndes icke detta pinsamma intermezzo med ett enda ord. Man har då all rätt att fråga sig, om det är klokt att genom åtal, som majoriteten här anser bort anställas, giva spridning åt en sådan sak. En helt annan sak vore

Ang. granskning av statsrådsprotokollen. (Forts.)

det ju, om detta tryckalster uppmärksammats och blivit föremål för diskussion i Göteborgspresen, och man frågat sig: Varför iakttar regeringen denna passivitet. Nu var det faktiskt en företeelse, som var okänd praktiskt taget för hela vårt folk med undantag av de göteborgare, som råkade få denna lapp sig stucken i händerna. Och nog måste man säga, att vad som här har kommit fram i stället blir en ganska makaber epilög till de svensk-finska samförståndssträvanden, som nu senast under den finska veckan ytterligare blommade i kordialt umgänge med teater och sång och musik, med affärssamtal och interparlamentariska lunchresonemang och allt sådant. Nu måste man i Finland få den falska föreställningen, att det är endast vissa politiska partier här i vårt land, som äro särskilt angelägna om att icke det finska statsöverhuvudet skall smädas på något sätt, samt att regeringen skulle brista i intresse i detta stycke. Det är fullständigt falskt; det förhåller sig icke på det sättet. Det behöver icke vara någon tävlan om, vem som är villig att därvidlag iakttaga all decorum och all hövlighet i förhållande till främmande statsöverhuvuden, icke minst det finska. Där tänker jag, att vi alla stå på samma linje. Men naturligtvis kan denna framstöt föranleda en felaktig uppfattning. Jag menar, att om det som skrivits är något ont — och det äro vi ense om att det är — så har man gjort ont värre genom att på detta sätt ge det denna offentliga form.

Jag tror, herr talman, att man av detta kan draga den slutsatsen, att är det så, att man anser, att det bör införas en annan praxis i fråga om åtal i sådana här fall, så behöver vederbörligt ställe i tryckfrihetsförordningen ändras så, att vi komma ifrån dessa stridigheter. Antingen skall det ännu klarare uttalas, att det måste företagas en lämplighetsprövning, eller också får riksdagen taga på sitt ansvar för ett insläende på den linjen, att man undantagslöst skall åtala allt, som är åtalbart.

Vad den andra skriften beträffar, så ha kanske kammarens ärade ledamöter lagt märke till att utskottsmajoriteten har tryckt av endast en passus av den i den kommunistiska tidningen Norrskensflamman förekommande artikeln. I vår reservation hava vi tagit in artikeln i dess helhet, ty vi anse detta vara det mest korrekta och justa för att få ett ordentligt grepp på vad det är, som dessa människor säga. Såsom framgår av sidan 27 i betänkandet, där denna artikel är återgiven, är den ju att betrakta såsom skriven av människor med både ett varmt hjärta och en överhettad hjärna. Där framlyser alldeles säkert en stark reaktion mot kriget och krigsriskerna och all tidens oförnuft och elände. Och man får icke alldeles underskatta de djupa ledens reaktion mot detta. Men på samma gång är artikeln, som sagt, skriven med överhettad hjärna; den vimlar av våldsamma överdrifter och formliga oriktigheter. Lägg bara märke till, hur den börjar: »I dag, den 1 augusti, är det 25 år sedan världskriget utbröt.» Skribenten tycks tro, att vi leva i året 1939. Han är så nervös och hysterisk, att han icke ens kan räkna rätt. Sedan är hela detta upprop fullt av våldsamma överdrifter. Man får bl. a. veta i Norrskensflamman, som tycks vara ett underbart nyhetsorgan, att »Mussolini gett order om kapande av alla fartyg med last till Abessinien». Det är ju en fullständig nyhet för oss allesammans. Litet längre fram står det, att Hitler öppet förklarar, att han ämnar erövrå stora delar av Sovjetunionen. Tidningen tycks vara en utomordentligt god informationskälla. Sedan slår författaren rekord genom att längre fram övergå till att säga, att »de socialdemokratiska regeringarna i Sverige, Norge och Danmark engagerar sig också i rövarstaternas krigsplaner». Det är, oss emellan sagt, bara en stat i Europa, som man kan säga är ute på rövartåg. Men att påstå, att Sveriges regering skulle engagerat sig i detta rövartåg, tyder på hysteri hos skribenten och ingenting annat. Och allra dräpligast är det i fortsättningen, när författaren meddelar, att »försvarsminister Venner-

Ang. granskning av statsrådsprotokollen. (Forts.)

ströms tal visar regeringens febrila rustningsåtgärder». Om den saken råder mycket olika uppfattningar här i riksdagen.

Jag menar, att när människor skriva på det sättet, så får man icke taga för gott allt detta av ovederhäftiga, fantastiska och oförnuftiga uttryck, som de komma med. Sedan hör det liksom till stilen i den kommunistiska pressen att komma med en verkligt kraftig glosa såsom denna: »Arbetarklassen måste — — — förvandla det imperialistiska kriget till ett inbördeskrig mot kapitalismen.» Det är väl icke vi småstater, som skulle driva ett imperialistiskt krig, utan det är väl i så fall ändå stormakterna, som ha sina imperier. Sedan slutar det hela på gammalt känt maner med en sådan här maning: »Under 1 augustiveckan marscherar de arbetande massorna upp till massmanifestationer.» Jag frågar er, mina herrar, icke bara inom Norrskensflammans spridningsområde utan i hela vårt land: Vart tog väl denna massmanifestation vägen under den 1 augusti? Det var ett litet tafatt försök att få folk till sina opinionsmöten, att intressera folk för sin speciella politik. Det där känna vi så innerligt väl till, och ingen vettig människa uppfattar innehållet så, att man tar för givet, att här står det om inbördeskrig, nu skall det bli inbördeskrig i Sverige. Det är sådana där dumma och, jag erkänner det gärna, även brottsliga, oförnuftiga och ovederhäftiga överdrifter, som man också skall veta att bedöma efter deras rätta värde. Jag tror, att justitieministern har alldeles rätt, då han miss-tröstar om möjligheten att ens få en sådan tidningsartikel fälld.

Det förekommer ganska ofta i ytterlighetspartiernas organ, till höger eller vänster, sådana där hotfulla uttryck, som ingen människa längre egentligen fäster det ringaste avseende vid. Och jag måste säga, att vederbörande statsråd handlar klokt, då han låter sådana där saker försvinna i det tomma intet, varifrån de egentligen leda sitt ursprung. Jag menar, att här om någonsin har det funnits god plats för den omdömesprövning, som enligt många års praxis i sådana här fall tillkommer statsrådet och chefen för justitiedepartementet.

Jag yrkar också, att denna punkt lägges till handlingarna.

Herr **Lindskog**, som nu för kort genmäle erhöi ordet, anförde: Herr talman! Jag begärde ordet blott och bart för att korrigera ett missförstånd från den siste ärade talarens sida. Det är möjligt, att jag uttryckte mig illa; jag låter det vara osagt, vems felet är. Emellertid har jag varken sagt eller menat, att allt, som enligt lagen är straffbart, skulle åtalas. Det har jag visst icke sagt, utan jag har sagt, att en ny praxis bör införas. Jag har menat, att det bör finnas gränser, så att man icke skall tåla vad som helst i tryck. Och konstitutionsutskottet har just menat detta, att nu har gränsen blivit överskriden i och med dessa tryckalster, som här citerats. Herr Hallén tog själv fram ett utmärkt exempel på differensen, då han talade om att vi få lappar vid riksdagens högtidliga öppnande. Det är en sak. Men det är en helt annan sak när ett främmande statsöverhuvud kommer hit och det utdelas lappar, vari han smädas. Det är två mycket differenta ting.

Jag kan icke heller tillägna mig herr Halléns mycket älskvärda och välvilliga tanke, när han talar om retorisk stil och varmt hjärta, då det är fråga om öppen uppmaning till inbördeskrig.

Det är blott detta jag velat säga för att förtydliga mitt uttalande och ange vad jag menade.

Herr andre vice talmannen gav härefter, likades för kort genmäle, ordet till

Herr **Hallén**, som yttrade! Herr talman! Jag vill bara säga det, att då herr Lindskog tycktes göra en kolossal skillnad på sådana där pamfletter eller

Ang. granskning av statsrådsprotokollen. (Forts.)

flygblad, som smäda riksdagen, och sådana, som smäda främmande statsöverhuvuden, så vet jag icke, varför vi skola vara så anspråkslösa att anse, att grova smädelser mot riksdagen få stå i en helt annan klass. Det är klart, att man måste se efter, från vilket håll det kommer, vare sig man smädar främmande statsöverhuvuden eller den lagstiftande församlingen, och det är den praxis, man bör bibehålla.

Sedan vill jag betona, att det varit praxis, när det gällt förgripelser och smädelser mot främmande statsöverhuvuden, att det varit på framställning från vederbörande legation i vårt eget land, som ingripande ägt rum. I detta fall levde såväl, förmodar jag, den finska legationen som det stora flertalet av Sveriges folk i lycklig okunnighet om detta bedrövliga tryckalster.

Härefter lämnades för kort genmäle ordet ånyo till

Herr **Lindskog**, som yttrade: Herr talman! Herr Hallén tycks förvåna sig över att jag skulle sätta smädelser emot riksdagen i en särklass. Jag får säga, att med den slappa uppfattning, som här har märkts under en lång följd av år, är det ganska naturligt, om man verkligen nödgas sätta smädelser mot riksdagen i en särklass. Herr Halléns egen uppfattning tycks ju tyda på, att man egentligen skall tåla vad som helst. Jag får säga, att jag tror icke, att de främmande statsöverhuvuden, som komma hit, äro riktigt vana vid detta slag av tolerans. Det är därför jag menar, att det torde vara klokt att göra skillnad på det ena och det andra.

Vidare erhöll, jämväl för kort genmäle, herr **Hallén** åter ordet samt anförde: Herr talman! Ur herr Lindskogs ord kunde man nästan utläsa, att den allmänna karaktär, som riksdagen på senaste tiden fått, med ett slags slapphet och tolerans, skulle göra — herr Lindskog sade det icke, men det lät nästan så — att riksdagen kanske kunde vara värd sådan kritik. Det kunna vi ha olika uppfattning om. Jag begagnar emellertid tillfället att komplettera vad utskottet sagt. Herr Lindskog menade, att jag själv liksom hade givit exempel på överdriven tolerans genom att tala om att dessa skribenter i Norrskensflamman visat prov på gott hjärta. Men då skola vi också citera fortsättningen av vad jag sade. Jag sade, att skrivierna utvisa en blandning av både ett gott hjärta och en överhettad hjärna. I denna önskan att göra slut på kriget och i alla dessa drömmar om allmän fred och avrustning och dylikt ligger uppenbarligen en idealitet; det komma vi icke ifrån. Men samtidigt spårar man, såsom jag framhöll, en överhettad hjärna, överdrivna tankegångar, som vispas ihop till en förskräcklig röra hos dessa människor.

Det är icke så, som den ärade talaren synes mena, att vi liksom skulle vilja se genom fingrarna med de där orden om inbördeskrig. Vi ha erkänt, att detta tal är brottsligt och fördömligt. Men det är icke därom striden står. Vi bara ifrågasätta, om detta är en praktisk fråga. Ty vi veta ju alla, att det icke ligger några realiteter bakom; det är icke meningen, att det skall bli inbördeskrig. Det är bara fråga om, huruvida detta brott är förtjänt av att man sätter i gång hela ätalsmakten, eller om det tysta föraktet är ett bättre argument däremot. Det är därom striden står, och det är icke fråga om en åsiktsskillnad.

Härpå yttrade:

Herr **Hassler**: Herr talman! Herr statsrådet och chefen för justitiedepartementet yttrade i början av sitt anförande, att riksdagen icke är något lämpligt forum för avgörande av frågan, om en skrift är brottslig eller icke. Jag skall

Ang. granskning av statsrådsprotokollen. (Forts.)

be att få understryka detta yttrande, som representerar en uppfattning, som jag själv kommit till redan för ganska många år sedan. Jag menar, att det är icke lyckligt och icke lämpligt, att här skall bli en snart sagt varje år återkommande diskussion om, huruvida det i ett visst fall varit riktigt väcka åtal eller icke. Dessa spörsmål lämpa sig överhuvud taget icke för avgörande av parlamentariska församlingar.

Men jag vill säga det, att står man på den ståndpunkt, som herr justitieministern nyss antyde, då skall man försöka komma till en annan ordning än den, som vi för närvarande ha i detta hänseende. Så länge justitieministern är den faktiskt beslutande åtalsmyndigheten, då det gäller offentliga tryckfrihetsmål — jag lämnar därhän, om detta är grundlagsenligt eller icke — så länge denna praxis fortfar, kan man icke komma ifrån, att någon kontroll och någon granskning väl ändå skall övas beträffande det sätt, varpå justitieministern fullgör denna funktion. Och jag kan icke se, att det finns någon annan möjlighet därtill än den, som ligger i konstitutionsutskottets granskning av vederbörandes ämbetsförvaltning och därvid framkommande anmärkningar. Jag menar alltså, att justitieministerns principiella ståndpunkt här icke står i överensstämmelse med den ståndpunkt, han intagit, då det gällt frågan om en överflyttning av åtalsrätten till ett annat lämpligare åtalsorgan.

Denna fråga är en mycket gammal fråga. Redan 1871 var riksdagen inne på att överflytta övervakandet av tryckta skrifers allmängörande till justitiekanslern. Denna ståndpunkt har senare intagits av riksdagen vid upprepade tillfällen. År 1908 skrev riksdagen direkt till Kungl. Maj:t och begärde utredning och förslag om överflyttande av denna övervakning till justitiekanslern. En kommitté, som 1912 lade fram ett förslag i frågan, kom också till samma resultat och föreslog överflyttning av övervakningen till justitiekanslern. Den kommitté, som i fjol framlade betänkande om åtgärder emot statsfientlig verksamhet, ställde sig på samma ståndpunkt och yrkade, att justitiekanslern skulle övertaga övervakningen av tryckta skrifter och åtal i anledning av dem. Här har alltså gång på gång väckts förslag i denna fråga, och så sent som 1908 har riksdagen uttalat sig för detta. Men likafullt effekterar justitieministern icke riksdagens gamla begäran. I den proposition, som nu framlagts om åtgärder emot statsfientlig verksamhet, har detta icke medtagits, utan där skrives hela saken bort. Jag menar, att det är här sakens kärnpunkt egentligen ligger. Skall man komma ifrån dessa debatter, måste man frångå arrangemanget med justitieministern som den faktiskt beslutande myndigheten, när det gäller tryckfrihetsåtal.

Här har nu såväl 1908 års konstitutionsutskott som 1912 års kommitté och 1935 års kommitté framlagt mycket starkt vägande skäl för en ändring, och likväl föreslår man icke en sådan. Är det meningen att man för framtiden skall kunna undvika att riksdagen blir forum för diskussioner om tryckfrihetsåtal vid olika tillfällen — och detta sker ju inte bara vid granskning av dechargebetänkandet, utan har också förekommit vid interpellationer — måste man se till att någon annan myndighet än justitieministern tar hand om dessa frågor. Jag måste säga, att icke endast de frågor vi nu syssla med utan även en hel rad andra måste inge varje opartisk bedömare den bestämda uppfattningen, att det icke är lämpligt att sådana ärenden skola prövas av justitieministrar med växlande politisk inriktning och som se så högst väsentligt olika på frågorna. Vi se ju att de mest skiftande meningar kunna göra sig gällande i fråga om anställande av åtal vid brottslig handling. Det beror således på en tillfällighet, på vem som för tillfället är justitieminister om en viss skrift blir åtalad eller icke. Det kan icke vara lämpligt att en sådan viktig funktion som väckande av offentligt tryckfrihetsåtal skall omhänder-

Ang. granskning av statsrådsprotokollen. (Forts.)

havas på det sättet. Skall det kunna bli en objektiv och konsekvent tillämpning av bestämmelserna om åtal för skrift, måste det bli ändring i detta hänseende. Men så länge så icke skett och man icke vill vara med om att föreslå och genomföra en sådan ordning, har man icke rätt att beklaga sig över att konstitutionsutskottet, sin plikt likmätigt, gör sin granskning och framställer sina anmärkningar med anledning av det sätt, på vilket åtalsfunktionen utövats. Jag finner det därför ganska egendomligt, att justitieministern å ena sidan förklarar riksdagen icke vara lämpligt forum för dessa diskussioner och å den andra sidan anser, att denna funktion fortfarande bör åligga justitieministern. Det är ingen riktig konsekvens i detta.

Jag skulle vilja uttala den förhoppningen, att när konstitutionsutskottet nu går till granskning av det förslag till lag om ändring av tryckfrihetsförordningen som framlagts, utskottet behärskar denna angelägenhet och lägger det till rätta på denna punkt, när propositionen icke har velat taga något initiativ till ändring. Skulle så icke ske vid detta års riksdag, vill jag lägga justitieministern på hjärtat att övertänka denna sak ännu en gång och se till om vi icke skulle kunna få en ändring till stånd, som gör slut på nödvändigheten att diskutera dessa frågor i riksdagen.

Herr **Bergström**: Herr talman! Det skäl som för mig var avgörande, då jag i den kommitté, som avgivit betänkande angående åtgärder mot statsfientlig verksamhet, ställde mig bakom förslaget att överflytta tryckfrihetens övervakning från justitieministern till justitiekanslern, var att jag vid många tillfällen här i riksdagen fått bevittna hurusom dessa frågor politiseras, i synnerhet då socialdemokratiska regeringar sitta. Jag har funnit denna trafik synnerligen osmaklig, och för att medverka till att befria riksdagen från dessa, jag tillåter mig säga, upptåg, har jag för min del anslutit mig till förslaget i fråga. Det förefaller mig också som om just det som försiggår här i dag utgör en ytterligare illustration till behovet av en sådan reform.

Här går man till storms mot justitieministern för att han uraktlåtit att väcka åtal mot ett par angivna skrifter. Jag är förvissad om, trots att jag icke på rak arm kan peka på några fall, att det under borgerliga justitieministrars tid förekommit en mångfald av kommunistiska skrifter, liknande dem det här är fråga om, utan att dessa justitieministrar — klokt nog för resten — vidtagit någon som helst åtgärd för att beivra sådana förlöpningar. Jag vill också fästa uppmärksamheten på att den kommitté, som jag nyss talade om, konstaterat detta på sidan 157 i betänkandet. Kommittén säger där: »Även om i interpellationer och eljest tid efter annan framställts anmärkningar mot vederbörande justitieministrars sätt att handhava dessa bestämmelser» — d. v. s. tryckfrihetsbestämmelserna — »har dock, trots växlingen av regeringar och justitieministrar, någon större skillnad ej förmärkts i bestämmelsernas handhavande. Vilket parti regeringen än tillhört, har den allmänna tendensen, såsom förut påpekats, varit att ej åtala annat än i undantagsfall, och detta har även gällt av ytterlighetspartierna bedriven propaganda.»

Det är ostridigt att det i dag försiggår en strävan från borgerligt håll att ensidigt politisera vad som här påtalas.

Jag skulle, herr talman, vilja tillägga, att när kommittén föreslagit tryckfrihetsförordningens övervakande överflyttat till justitiekanslern, har detta icke skett med tanke på att sätta i gång något omdömeslöst mekaniskt åtalsmaskineri. Kommittén betonar tvärtom, att samma diskretionära prövningsrätt, som nu är justitieministerns, skulle efter en sådan överflyttning tillkomma justitiekanslern, naturligtvis med tanke på att denna åtalsrätt icke skall använ-

Ang. granskning av statsrådsprotokollen. (Forts.)
das på oklokt sätt, med andra ord på ett sätt, som kan göra reklam för dessa ytterlighetsriktningar och bli till mera skada än nytta för samhället.

Herr Lundqvist: Herr talman! Herr Hallén var rädd för att konstitutionsutskottets majoritet genom denna anmärkning hade gjort det onda värre, och herr Hallén ville beträffande den första punkten göra gällande, att saken säkerligen hade varit fullständigt okänd även för den finska legationen.

När ärendet behandlades i utskottet, tillät jag mig omnämna, att eftersom jag själv i tjänsten hade att åtfölja det finska statsöverhuvudet under resorna i Sverige, hade jag tillfälle se, hurusom dessa lappar voro väl kända av dem som voro med på färden. Jag tror för min del därför icke att denna anmärkning ifrån konstitutionsutskottets sida på något sätt blottar något nytt för vederbörande, men anmärkningen har i stället haft det goda med sig att man på finskt håll får se, att man från den svenska riksdagens sida bestämt reagerar mot sådana förlöpningar som här förekommit emot det finska statsöverhuvudet. Jag tror alltså för min del att vi så långt ifrån att ha gjort det onda värre genom anmärkningen i stället ha gjort mycket gott med den, icke minst med tanke på förhållandet mellan Sverige och Finland.

Vad sedan beträffar den andra anmärkningen, talade herr Hallén bland annat om att artikeln i fråga var skriven av folk med varmt hjärta, även om de hade något överhettade hjärnor. Jag tror inte det finns någon inom vare sig utskottet eller kammaren, som reagerar emot vad som till äventyrs kan ha härflutit från det varma hjärtat. Detta skulle väl då vara några allmänna fraser om fredssträvanden eller några allmänna tankar i den riktningen, men jag vet egentligen inte hur mycket av den varan som finns i den artikel som här är påtalad. När man kan återfinna följande rader i artikeln: »Arbetarklassen måste vara redo att vrida vapnen ur slaktarnas händer och förvandla det imperialistiska kriget till ett inbördeskrig mot kapitalismen», då börjar man i varje fall tvivla på att de som skrivit detta verkligen ha något särskilt varmt och brinnande hjärta. Herr Hallén säger vidare, att vi ändå inte få ta allt detta prat för gott, man hade ju gått till en hel del ytterligheter, som inte förtjänade att tas på allvar. Ja, om det vore så, herr Hallén, att denna artikel bara vore skriven för oss som sitta här i folkförsamlingen, tycker jag att man skulle kunna resonera på det sättet, ty jag tror väl att åtminstone våga tillerkänna oss så pass mycket omdöme, att vi kunna skilja på vad som är av värde och icke är det. Men denna artikel är väl icke skriven för moget folk, den är snarare skriven för ungdomar och oerfaret folk, och erfarenheten har ju också mången gång visat, att sådana mindre omdömesgilla personer tagit intryck av dylika hetsande artiklar. När man vet det, tycker jag icke att man har rättighet att ta fullt så lätt på denna fråga som utskottets vice ordförande här gjorde. Jag tror alltså att anmärkningen har varit till gagn och icke till skada.

Herr Hagberg i Luleå: Beträffande herr Lundqvists karakteristik av alla som äro utanför riksdagen som omoget folk tänker jag inte upptaga tiden med ett bemötande av densamma. Däremot skall jag be att få säga ett par ord om den anmärkning, som kan föreligga mot justitieministern.

I det första fallet tycker jag inte det är något vidare lyckat skrivsätt man använt sig av, men vad själva saken beträffar är det ju så att vederbörande representerar den regering, som på sin tid med hjälp av tyska trupper segrade i detta inbördeskrig som kostade Finlands arbetare så många offer. Jag skulle förstå om herrarna vände sig emot att man angriper ett främmande lands regering eller statsöverhuvud under den förutsättningen, att ni ställde er på samma

Ang. granskning av statsrådsprotokollen. (Forts.)

grundval i alla situationer. Men jag är alldeles säker på att en hel del av de borgerliga och anständiga representanter som sitta här med välbehag ha slukat den borgerliga pressens svinaktiga utfall mot exempelvis Stalin eller mot Litvinov, som ju i den borgerliga pressen — ja, inte hela men en stor del utav den i alla fall — många gånger framställts som både bankplundrare, mördare och litet av varje, utan att någon i den svenska riksdagen ansett det vara skäl att ingripa och i den politiska renlevnadens namn påtala sådana utfall. Då man alltså bara ser de överdrifter och jag kan säga i visst avseende dumma uttryck som gjorts på vänsterkanten, kan man inte ta på allvar talet om en verkligt objektiv strävan att åstadkomma större hyfsning än här förekommit.

Beträffande den andra anmärkningen rörande en artikel som varit införd i Norrskensflamman vid en tidpunkt, då jag icke var där uppe, tycker jag ändå att jag, i anledning av vad herr Hallén lyckades kostna på sig, borde säga ett par ord. För det första är det uppenbarligen en socialdemokratisk taktik för att klara sig ifrån anmärkningar att man skall framställa ifrågavarande artikel som något utslag om icke av barnslighet så i alla fall av överhettade hjärnor, och man använder naturligtvis också rena korrekturfel för att bevisa vad man vill. Det står verkligen på en rad, som herr Hallén mycket riktigt framhöll, att det är 25 år sedan världskriget började, men längre ned står att det är 21 år sedan dess. Det är uppenbart för var och en att detta är ett rent korrekturfel, vilket man nu i detta fall använt sig utav. Det är möjligt att herr Hallén inte har reda på att Hitler hotat erövra en del av Sovjetunionen, men eljest vet hela världen det, ty det har till och med blivit bekantgjort både i folkförbundet och genom hans egen bok »Mein Kampf», som ju gått ut i åtskilliga exemplar, om man får tro vad vederbörande själv säger.

Jag skulle vilja säga en sak även till herr Hallén. Jag tyckte icke att den formulering han använde när det gällde de rent positiva medel, som arbetarna böra använda för att förhindra det imperialistiska kriget, voro så lyckade. Om tidningen Norrskensflamman icke lyckats att få så diplomatiska vändningar i sin artikel, som man på statskyrkligt håll skulle önskat, kan det ju vara förklarligt av det skälet, att man litet var väl ännu lever kvar i de gamla formuleringar, som socialdemokraterna använde förr. Det var ju så sent som år 1912 som den internationella socialdemokratiska kongressen i Stuttgart förklarade, att man skulle möta det imperialistiska kriget med inbördeskrig. Kommunisterna äro ej så hovfäliga och bli det nog aldrig heller, att de ha glömt bort de löften, som man en gång i tiden har givit. Det är uppenbart att de anmärkningar, som det här gäller, i realiteten avse vissa försök att komma åt den tryckfrihet, som finnes i detta land. Det är ur den synpunkten, man bör betrakta hela denna aktion.

Efter härmed slutad överläggning beslöt kammaren lägga punkten till handlingarna.

Under punkten 3) anmälde utskottet, att utskottet icke kunnat undgå att besluta anmärkning mot chefen för försvarsdepartementet, statsrådet Vernerström, för underlåtenhet att vid föredragning i statsrådet närmare redogöra för uppkommen försening med anskaffning av bombplan för flygvapnet och inhämta Kungl. Maj:ts beslut i anledning därav.

I en vid denna punkt fogad reservation hade herrar *Strömberg, Oscar Gottfrid Karlsson, Sandegård, Karl Aug. Johanson, Andersson* i Igelboda, *Nordström* i Torsby, *Johansson* i Norrahammar och *Nilsson* i Göteborg förklarat sig icke ha kunnat finna, att chefen för försvarsdepartementet gjort sig skyl-

Ang. granskning av statsrådsprotokollen. (Forts.)
dig till den anmärkta underlåtenheten, och därför icke ha biträtt anmärkningen.

Efter föredragning av punkten anförde:

Chefen för försvarsdepartementet, herr statsrådet **Vennerström**: Herr talman! Konstitutionsutskottets anmärkning mot handläggningen av frågan om anskaffning av bombflygplan är visserligen i det väsentliga en anmärkning i form och icke i sak. I min redogörelse för åtgärderna i detta ärende önskar jag dock dröja icke bara vid det formella utan även vid det reella.

Genom beslut i konselj den 12 oktober 1934 lämnade Kungl. Maj:t flygstyrelsen bemyndigande att sluta avtal med en engelsk firma om anskaffning av två fjärrspanings-, bomb- och torpedflygplan samt om licens för tillverkning i Sverige av tolv dylika flygplan. Vid konstitutionsutskottets granskning 1935 av statsrådsprotokollet ställdes med anledning av detta beslut inom utskottet yrkande om anmärkning mot föredragande departementschefen. Anmärkningen avvisades av utskottet med samtliga röster mot endast fyra, varvid dock några av utskottets ledamöter anförde, att de i viss mån funnit beslutet anmärkningsvärt, men av särskilda skäl — förmodligen med hänsyn till att utrikesnämnden varit hörd tvenne gånger före det slutliga beslutet — icke velat biträda beslut om anmärknings framställande.

Vid verkställigheten av beslutet hade flygstyrelsen tvenne vägar att vandra. Antingen kunde den sluta avtal om leverans av det ursprungliga engelska bombplanet oförändrat. Eller också kunde den ingå avtal om leverans av en svensk variant av den engelska modertypen, särskilt anpassad för den svenska flygplansutrustningen, som avsevärt skilde sig från den engelska i fråga om kulsprutor, ammunition, bomber, fällningsanordningar, radio- och fotografimateriel o. s. v. Med stöd av sin tekniska sakkunskap valde flygstyrelsen den senare vägen för att inom vårt land få fram serietillverkning av en till utrustningen starkare, för svenska förhållanden bättre lämpad bombplantyp. Med detta val följde dock vissa till stor del oberäknade svårigheter. Mycket tidsödande underhandlingar och undersökningar om en mängd tekniska detaljförändringar måste föregå kontraktets definitiva undertecknande, som därigenom försenades, och därtill kom att vissa experiment här hemma icke kunde fullbordas inom beräknad tid. Det måste anses uteslutet, att försvarsdepartementet utan tillgång till teknisk expertis skulle i denna ömtåliga och invecklade tekniska fråga ha ingripit mot den flygstyrelsens verkställighetsåtgärd, som förordades av dess tekniska sakkunskap. Konstitutionsutskottet har icke heller velat göra gällande, att departementschefen härutinnan gjort sig skyldig till någon försummelse i sin tjänsteutövning.

Utskottet har i sitt referat av ärendets gång påpekat, att chefernas för generalstaben, marinstaben och flygvapnet gemensamma skrivelse den 9 april 1935 om omedelbara åtgärder för anskaffning av bombflygplan ej föredragits i statsrådet förrän den 3 januari 1936 i samband med justeringen av statsverkspropositionen till 1936 års riksdag. Utskottet synes ha förbisett, att denna hemställan om omedelbar anskaffning av bombplan, som givetvis förutsatte ett riksdagens beslut om anvisning av nödiga medel, kom under riksdagens behandling redan förlidet år vid beslutet rörande fjärde huvudtiteln. Den 5 april förelåg statsutskottets betänkande, i vilket utskottsmajoriteten, bestående av arbetarpartiets, folkpartiets och bondeförbundets samtliga utskottsledamöter, tillstyrkte ett flygmaterielanslag för det kommande budgetåret, som icke tillät anskaffning helt eller delvis av dylikt bombförband. Den 9 april förelåg de militära myndigheternas skrivelse och den 10 april behand-

Ang. granskning av statsrådsprotokollen. (Forts.)

lade riksdagen anslagen under fjärde huvudtiteln, alltså även flygmaterielanslagen, varvid myndigheternas hemställan anfördes såsom stöd för ett högre flygmaterielanslag. Riksdagen biföll emellertid det lägre anslaget, varigenom medel av riksdagen icke ställdes till förfogande för ytterligare anskaffning av bombflygplan under budgetåret 1935/1936. På grund av detta riksdagens beslut måste det anses både reellt och formellt riktigt, att myndigheternas skrivelse föredrogs i konselj samtidigt med flygstyrelsens petita i fråga om flygmaterielanskaffningen för budgetåret 1936/1937, d. v. s. den 3 januari vid justeringen av statsverkspropositionen till 1936 års riksdag.

Angående läget i fråga om den engelska bombplanleveransen våren 1935 lämnas vissa uppgifter i en av mig från chefen för flygvapnet, general Friis, infordrad och av honom underskriven promemoria, dagtecknad den 9 april, alltså samma dag som chefernas för generalstaben, marinistaben och flygvapnet nyssnämnda gemensamma skrivelse. Då det dröjde med undertecknandet av avtalet med den engelska firman, önskade jag erhålla skriftlig redogörelse för anledningarna därtill. Chefen för flygvapnet hänvisade bl. a. till förut omnämnda och även andra tekniska omständigheter, som föranlett dröjsmålet, och han slutade sin redogörelse: »Den ursprungliga planen avsåg, att flygplantypen skulle befinna sig i Sverige i slutet av år 1936 för att därmed avsedda prov under vintern 1936—1937 och våren 1937 skulle kunna äga rum. Ovan angivna förhållanden och undersökningar hava icke medfört några förändringar i avseende på möjligheterna att genomföra detta program.» Flygledningen ansåg sålunda vid denna tid icke att någon försening av programmet för leveransen och serietillverkningen skulle behöva äga rum. Under sådana förhållanden fanns för mig som departementschef icke anledning till annan åtgärd än en uppmaning till flygledningen att så mycket som möjligt söka påskynda undertecknandet av kontraktet. Detta skedde också den 17 maj.

Emellertid har konstitutionsutskottet icke velat göra gällande, att departementschefen varit vållande eller genom någon försumlighet medverkat till förseningen i fråga om leveransen och serietillverkningen av de engelska bombplanen. Anmärkningen gäller, att departementschefen, när förseningen av leveransen och på denna baserad serietillverkning inom landet stått klar, icke vidtagit åtgärder för att undersöka möjligheterna att från annat håll anskaffa bombplan och icke lämnat redogörelse för frågans läge i konselj och inhämtat Kungl. Maj:ts beslut i angiven riktning. Konstitutionsutskottet säger, att det på grund av förseningen »varit chefens för försvarsdepartementet naturliga plikt att skyndsamt undersöka möjligheterna av snabb anskaffning av bombplan även från annat håll, med eller utan hävande av det avtal, som slutits med den ifrågavarande utländska firman». Departementschefen har insett sin »naturliga plikt» långt innan utskottet funnit påkallat att undervisa departementschefen om denna hans skyldighet. De av utskottet påkallade undersökningarna äro av mig vidtagna redan före utskottets dechargebeslut, och de ha, såsom utskottet också önskat, tillkommit efter vederbörlig fördragning i konselj.

När det på hösten 1935 blev uppenbart, att en försening av både leverans och serietillverkning var ofrånkomlig, ägde underhandsresonemang rum mellan mig och chefen för flygvapnet. Dessa ledde till att flygstyrelsen i januari 1936 ingick till Kungl. Maj:t med en officiell framställning, i vilken i korthet redogjordes för läget. Flygstyrelsen yttrade bl. a. att det »redan nu kan förutses, att igångsättningen av seriebeställning och tillverkning inom landet av ifrågavarande typ bliver avsevärt fördröjd», och den fortsatte: »Under ovan angivna förhållanden har flygstyrelsen funnit, att det i varje fall är nödvän-

Ang. granskning av statsrådsprotokollen. (Forts.)

digst verkställa undersökningar beträffande möjligheten att från annat håll anskaffa ett tidsenligt bombflygplan, lämpat för svenska förhållanden. Med hänsyn till motorfrågan, byggnadssätt och övriga på ärendet inverkande förhållanden anser flygstyrelsen, att undersökningarna härom böra begränsas till Tyskland och Amerikas förenta stater.» Flygstyrelsen begärde därför be- myndigande att till Tyskland få utsända en studiekommission, och den meddelade sin avsikt att sedan denna kommission avslutat sitt uppdrag ansöka om tillstånd att utsända en liknande kommission till Förenta staterna. Flygstyrelsens hemställan i fråga om den tyska kommissionen bifölls i konselj den 31 januari, och i en konselj något senare bifölls en liknande hemställan i fråga om den amerikanska kommissionen.

Det var på grundval av dessa redan beslutade och verkställda undersökningar jag i debatten den 1 april vid remissen av försvarspropositionen kunde lämna riksdagen vissa meddelanden angående möjligheterna att på annat sätt än genom den försenade engelska beställningen inom en snar framtid anskaffa nödigt antal bombplan. Jag erinrade dels om de vid årets riksdag väckta motionerna om omedelbar anskaffning av en division medeltunga bombplan, dels om försvarspropositionens förslag om en stegrad flygmaterielanskaffning redan från 1 juli 1936, och jag upplyste, att de av regeringen äskade penningmedlen räckte till för anskaffning av en division, d. v. s. tolv medeltunga bombplan, och att från departementets sida påginge underhandlingar och undersökningar om möjligheterna att inom kort tid verkställa denna anskaffning av medeltunga bombplan. Undersökningarna giva vid handen att sådana möjligheter förefinnas.

Efter denna redogörelse tillåter jag mig som en sammanfattning hävda, att jag vid min handläggning av bombplanärendet icke gjort mig skyldig till någon underlåtenhet, som med fog kunnat föranleda en anmärkning från konstitutionsutskottets sida.

Herr Ossbahr: Om jag fattade herr statsrådet och chefen för försvarsdepartementet rätt, sökte han i sitt anförande i ganska hög grad bagatellisera det oerhört långa drojsmål, som uppstått i fråga om anskaffandet av de bombflygplan, varom här är fråga. Jag vill då till en början erinra därom, att redan 1925 års försvarsordning förutsatte, att vårt land skulle erhålla bombflyg i åtminstone viss utsträckning. Ännu i dag som är — 11 år senare alltså — ha vi icke erhållit ett enda bombflygplan. Vid upprepade tillfällen under de gångna åren ha de militära myndigheterna riktat uppmärksamheten på detta allvarliga spørsmål. Man har yrkat på en skyndsam och omedelbar anskaffning av denna krigsmateriel, som från dessa myndigheters sida karakteriseras såsom det för riksförsvaret viktigaste och betydelsefullaste. Försvarsministern menade tydligen i sitt anförande, att allting vore gott och väl därmed, att han nu kunde meddela, att undersökningar verkligen påginge för att snabbt och fort kunna anskaffa åtminstone en division medeltunga bombflygplan. Detta uttalande från regeringens sida innebär ingenting nytt. Man har vid upprepade tillfällen förut påstått, att saken vore klar, och att man inom en kort tid hade att vänta anskaffandet av bombflygplan.

Herr statsrådet erinrade om det beslut, som Kungl. Maj:t fattade på hösten 1934. Häremot skall jag be att få erinra om det beslut, som Kungl. Maj:t fattade den 10 november 1933, enligt vilket Kungl. Maj:t till flygstyrelsens förfogande ställde ett belopp av 440,000 kronor för anskaffande av tvenne bombflygplan från A.-B. Flygindustri i Limhamn. Efter detta inträffade emellertid en hel del ganska egendomliga händelser, som ledde till att man bokstavligen och till varje pris skulle bryta de inledda förhandlingarna med

Ang. granskning av statsrådsprotokollen. (Forts.)

bolaget i Limhamn och under alla omständigheter söka få till stånd ett avtal med en engelsk firma, som — det har sedan öppet sagts ifrån — var firman Handley Page. Man måste fråga sig, om Kungl. Maj:t verkligen haft skäl för detta sitt handlingsätt.

Herr statsrådet åberopar sig nu på den tekniska sakkunskapen i flygstyrelsen. Det hade, synes det mig, varit önskvärt, att han haft samma förtroende för sakkunskapen inom flygstyrelsen år 1934, då de militära myndigheterna med flygstyrelsen, chefen för generalstaben och chefen för marin-staben i spetsen samtliga förklarade, att den engelska flygmaskinstypen var ur militär och teknisk synpunkt underlägsen den typ, som vi kunde erhålla från A.-B. Flygindustri i Limhamn. Då hyste emellertid Kungl. Maj:t och främst försvarsministern intet förtroende för den sakkunskap, som numera av honom åberopas.

Herr statsrådet förmenade, att ingenting kunde läggas honom till last. Allting vore bra därmed, att vi nu möjligen i en framtid skulle komma till ett resultat i denna fråga. Man måste då verkligen uppställa den motfrågan, varpå det beror, att vårt land är det enda, som icke kunnat anskaffa ens ett par stycken bombflygplan, under det andra länder rustat i en utsträckning, som inom flygvapnets område är alldeles enorm. I dessa länder har man inom kort tid skaffat icke ett par stycken bombflygplan utan plan, som kunna räknas i hundratal för att icke säga tusental, och vi ha hållit på sedan 1932 för att anskaffa ett par stycken. Nu ha vi fått höra, att det möjligen under nästa budgetår skall kunna anskaffas en division, omfattande tolv plan. Kan man under sådana förhållanden säga, att denna fråga handlagts på ett sätt, som skulle kunna rättfärdiggöra departementschefens uttalanden?

Jag vill erinra om en diskussion år 1931 i riksdagen, då det var fråga om anskaffandet av jaktflygplan för det svenska flygvapnets räkning. Då förklarade en ledamot av riksdagens första kammare, att »regeringen genom sina beställningar av jaktflygplan verkställt en, jag höll på att säga, fullständig avrustning. Så ligger verkligen saken till. Det är rena rama allvaret att herrarna på den punkten genom sina åtgärder verkställt en nästan fullständig avrustning. Vi ha i realiteten i denna stund inte något jaktflyg att tala om. Jag vill för min del icke uttala mig om avrustningsfrågan, men skola vi avrusta, vill jag som gammal lojal man säga, att då skola vi avrusta på laglig väg genom svenska riksdagen och genom dess beslut. Men icke på sådana här bakvägar, genom valhända gärningar från vederbörande departementschefs sida.» Det uttalandet gjordes av herr Vennerström i första kammaren för, som sagt fem år sedan, och jag kan verkligen instämma i detta hans uttalande.

Vad är det som gjort att vi ännu, elva år efter det att 1925 års försvarsordning kom till, icke äga ett enda bombflygplan, ty även om det går att realisera det löfte, som försvarsministern här kommit med, ha vi icke utsikt att få något på ännu åtskilliga månader? Man har avrustat på bakvägar, som han själv framhöll år 1931, då man icke kunnat anskaffa ett bombflygplan under hela denna långa tid. Det måtte emellertid stå i överensstämmelse med vissa uttalanden, som gjorts bland annat på senaste tid i en mycket framträdande socialdemokratisk tidning, där man förklarat, att socialdemokraterna icke tro på, att det för vårt lands vidkommande kan bli krig.

Man måste fråga sig, varför man så envist emot de ansvariga myndigheternas avstyrkande ville, att den engelska firman skulle få leverera det, som snabbare och bättre kunnat erhållas i vårt land. Man måste också fråga sig, varför sedermera, då ytterligare dröjsmål uppkommit, leveransen från den engelska firman under alla omständigheter skulle fullföljas. Det är visser-

Ang. granskning av statsrådsprotokollen. (Forts.)

ligen sant, att ett kontrakt undertecknats den 17 maj föregående år, men det dröjde ej mer än sju dagar efter undertecknandet, förrän den engelska firman förklarade, att den ej kunde uppfylla kontraktsbestämmelserna i alla hänseenden. En väsentlig punkt för regeringen vid avgörandet av denna sak år 1934 påstås ha varit möjligheten att erhålla en begränsning av flygplanens tomvikt till 3 ton i anslutning till ett förslag, som år 1933 framlades på nedrustningskonferensen, men som inte något land med undantag av Sverige brytt sig om. Flygplanstypen från Limhamn skulle något överskrida denna heliga gräns på 3 ton, under det att den engelska flygplanstypen skulle något underskrida densamma. Sju dagar efter kontraktets undertecknande, förklarade emellertid den engelska firman, att den ej kunde vidhålla denna begränsning av tomvikten utan begärde att få överskrida densamma. Ett av de mest välgående skälen för att kontrakt tecknades med den engelska firman var just möjligheten att hos den firman få en begränsning av tomvikten till 3 ton. Ändock måste man ganska snart efter kontraktets undertecknande frångå denna stipulation.

När man ser allt detta, får man ganska klart för sig, att vissa inflytanden vid sidan om de militära myndigheternas under ämbetsansvar avgivna yttranden uppenbarligen spelat åtminstone en viss roll, och det hade varit önskvärt att försvarsministern i sitt yttrande i dag jämväl något ingått på detta spörsmål. Jag skulle till stöd för denna min uppfattning vilja hänvisa till vad herr Vennerström uttalade år 1931, vid den flygdebatt, som då ägde rum i riksdagen. Därvid förklarade han bland annat, att »alla de intressen, som spela bakom kulisserna, böra hållas i herrans tukt och förmaning, så att man vederbörligen klipper klorna på dem — de må komma från vilket håll det vara månne. Det är ingalunda trevligt att finna, hurusom man från såsom vederhäftiga ansedda opinionsbildningsorgan finner de omdömena om behandlingen av motorfrågan och av vissa andra frågor, att här finns det ett smussel bakom kulisserna, här finns det otrevliga ekonomiska intressen och sådant.» När nu herr Vennerström kom i den måhända oförmodade positionen, att han blev chef för detta departement, vars föregående chef han så skarpt klandrade, borde det varit honom synnerligen angeläget att ingripa på detta område och realisera alla de mycket bestämda önskingar, som han uttalade år 1931 i sin kritik mot en annan chef för det kungl. försvarsdepartementet.

Herr statsrådet hänvisade till det reservationsvis framställda anmärkningsyrkande, som jag gjorde i konstitutionsutskottet föregående år. Jag framhöll också där, att den engelska firman på obehörigt sätt erhållit känedom om Limhamnsbolagets flygplanstyps prestanda i vissa hänseenden. Mot bakgrunden av hans uttalande år 1931 hade det varit angeläget, att man fått klarhet och en upprensning i detta hänseende, icke minst med hänsyn till den betydelsefulla omständigheten, att misstankar ej böra falla på fullständigt oförvitliga personer.

Herr statsrådet yttrade i sitt anförande, att den skrivelse, som i hög grad uppmärksammades av konstitutionsutskottet och som den 9 april föregående år avläts av cheferna för marinstaben, generalstaben och flygvapnet, blivit föremål för vederbörlig behandling redan under föregående år, eftersom den omnämndes under riksdagsdebatten den 10 april. Skrivelsen var dock icke ställd till den svenska riksdagen utan till Konungen, men av statsrådsprotokollen för föregående år framgår överhuvud taget icke att denna skrivelse blivit föredragen inför Konungen i statsrådet. Den har sålunda icke under hela föregående år blivit föremål för vederbörlig behandling. Trots att något så uppseendeväckande vidtagits, som att dessa tre militära myndigheter i en öppen skrivelse till Konungen framhållit nödvändigheten av att inga medel läm-

Ang. granskning av statsrådsprotokollen. (Forts.)

nades oprövade för en skyndsam anskaffning av bombflygplan, vilket vapen karakteriserades såsom det för riksförsvaret angelägnaste, har en sådan skrivelse endast lagts i skrivbordslådan för att anmälas först den tredje januari 1936 bland ett stort antal andra skrivelser i statsverkspropositionen.

Herr statsrådet förklarade, att han i slutet av föregående år, då det blev honom uppenbart att ett ytterligare dröjsmål skulle uppkomma, började vidtaga åtgärder i saken. Han har sannerligen haft ganska lång tid på sig, innan han upptäckte, att ytterligare allvarliga dröjsmål skulle uppkomma. Herr statsrådet förmenade, att han, därför att han då började på att företaga vissa undersökningar, skulle kunna vara fri från allt klander för att ha underlåtit att handla. Redan några dagar efter kontraktets undertecknande i maj föregående år borde det dock ha stått klart för departementschefen, att dröjsmålet skulle komma att bli vida större än beräknat. Även om vi i detta sammanhang skulle bortse ifrån det allvarliga och vådliga uti det beslut, som regeringen fattade 1934, borde dock departementschefen följt denna fråga med en sådan uppmärksamhet, att han icke väntat ända till slutet av 1935 med att företa de undersökningar, som nu möjligen kunna komma att leda till ett resultat.

Jag måste erkänna, att jag för min del icke utan vidare på grund av detta herr statsrådets uttalande är beredd att räkna med att vi inom en nära framtid komma att få några bombflygplan. Redan under remissdebatten år 1934 förklarade departementschefen, att regeringen hade beslutat byggandet av tvenne bombflygplan. Vi ha emellertid icke ännu erhållit några sådana. I debatten den 10 april föregående år förklarade hans excellens statsministern, att det förelåg möjlighet att när som helst kunna underteckna ett kontrakt, och därmed skulle vi erhålla de två första bombflygplanen, vilka skulle ingå i en serie på 12 flygplan. Detta var som sagt år 1935. Det är visserligen sant, att kontraktet undertecknades något mer än en månad därefter, men vi ha dock icke ännu erhållit några bombflygplan. Det kan ju hända, att jag är en Thomas, men jag vågar dock hysa mina dubier ända till den dag är inne, då vi verkligen få se dessa av regeringen bebådade bombflygplan, och då vi sålunda inte bara skola behöva höra talas om, att de någon gång i framtiden skola komma flygvapnet tillhanda. Vi ha nu sedan 1925 års härordning genomfördes i elva år väntat på dessa flygplan, men ännu ha vi icke fått några, och det är därför ganska ursäktligt och förlåtligt, om man ställer sig skeptisk intill den dag, då man verkligen kan få se dessa märkvärdiga flygplan.

Jag skulle måhända icke ha gått så hårt åt herr statsrådet personligen, om icke herr statsrådet själv år 1931 med sådan skärpa klandrat en annan chef för försvarsdepartementet för en liknande sak. Herr Vennerström påtalade vid ifrågavarande tillfälle den valhänthet, varmed en annan flygplansanskningsfråga handlagts. Herr Vennerström förmenade också, att ett statsråd finge stå det konstitutionella ansvaret för det dröjsmål, som därvidlag uppkommit, och han vände sig till regeringsbänken med utropet: »Grip in med stark hand! Denna starka hand bör finnas inte blott inom flygstyrelsen, och vi kunna ju hoppas, att den finns där nu. Men det bör även från regeringens sida finnas en stark hand över flygstyrelsen och flygväsendet och över dessa frågors handläggning.» Jag instämmer till fullo i det avseendet med herr Vennerström. Herr Vennerström fortsatte: »Men jag vill återvända till, att den förutvarande regeringen icke kan frigöras från det konstitutionella ansvaret», och han yttrade vidare: »Därför får jag ännu en gång rikta min vädjan i detta avseende till den nuvarande regeringen, att den måtte se till, att handläggningen av dessa frågor får en starkare ledning, en starkare hand över

Ang. granskning av statsrådsprotokollen. (Forts.)
sig än den enligt mitt förmenande hade under den förutvarande försvarsministern.» Jag instämmer ånyo i denna vädjan av herr Vennerström av år 1931, vilken han riktade till regeringsbanken, nämligen om en starkare ledning och en kraftigare hand över försvarsdepartementets angelägenheter. Denna vädjan, ers excellens, riktar jag i dag till den nuvarande regeringen!

Herr talmannen återtog nu ledningen av förhandlingarna.

Herr Vougt: Herr talman! Efter den redogörelse för gången utav hela denna bombflygplanbeställning, som statsrådet nyss lämnat, är det ganska litet att tillägga för mig som talesman för dem inom utskottet, som ej kunnat ansluta sig till en anmärkning. Jag vill emellertid i huvudsak framhålla, att utskottet icke har gjort en anmärkning utav den art, att den i och för sig kan föranleda herr Ossbahr till hans utläggning. Herr Ossbahr talade här med utgångspunkt ungefär ifrån den linje som herr Ossbahr försökte driva i konstitutionsutskottet i fjol, när han icke lyckades åstadkomma en majoritetsanmärkning, och hans tal gick vidare i stil med det yrkande, som till en början i år framställdes i konstitutionsutskottet, då man försökte driva fram en anmärkning i sak. Man ville med andra ord göra gällande, att försvarsministern skulle bära skulden till att flygplansleveranserna försenats, och man ville också kritisera det val mellan olika typer och olika leverantörer, som ursprungligen gjorts. Anmärkningsyrkandet i denna form fick icke majoritet i utskottet. Man gick då över till en annan linje, och så har anmärkningen kommit att få den formen, att statsrådet borde, när han märkte, att flygplansbeställningen försenats, ha inför Kungl. Maj:t i konselj meddelat, att han hade uppmärksammat dröjsmålet. Man tillägger härtill, att han borde ha begärt tillstånd att vidtaga andra åtgärder. I och för sig är det en ganska egendomlig konstitutionell anmärkning, när man på detta sätt gör gällande, att statsrådet underlåtit att vända sig till Kungl. Maj:t med anmälan om en sak, som han haft kännedom om. Så vitt jag vet är det första gången som en dylik anmärkning formulerats i konstitutionsutskottet. Det har också visat sig vara en ren konstruktion att försvarsministern icke med tillbörlig uppmärksamhet skulle ha följt denna frågan. Konstitutionsutskottets anmärkning reduceras nu till att gälla allenast det förhållandet, att statsrådet först den 31 januari i fjol, alltså tre veckor senare än tiden för de protokoll som konstitutionsutskottet nu haft till granskning, i konselj skulle ha anmält sin avsikt att vidtaga nya åtgärder. Under sådana omständigheter finns det nu ingen anledning att på grundvalen av konstitutionsutskottets anmälan gå tillbaka till år 1933 eller att ta upp en diskussion i sak rörande frågor som hänföra sig till tidigare år.

Herr Ossbahr fann sig likväl böra göra en vidlyftig utläggning av hela denna sak. Han kom med de sedvanliga insinuationerna, att otillbörliga inflytelser fått göra sig gällande, insinuationer, vilka varit synliga i en del pressorgan och som uppenbarligen i detta fall varit ett led i en kampanj till förmån för ett av de länder, som varit på tal, när det gällde att välja mellan olika flygplanstyper. Det borde i fråga om orsakerna till att den ena typen föredragits framför den andra vara tillräckligt att hänvisa till det förhållandet att saken tvenne gånger varit uppe till behandling i utrikesnämnden. Tvivelsutan har också den omständigheten att här tvenne firmor inkommit med anbud å leverans, och att den ena firman föredragits framför den andra, skapat en viss konkurrens eller en viss dragkamp mellan de inflytelser, som göra sig gällande på olika håll. Herr Ossbahr borde vara litet mera försiktig när han gör sina uttalanden, och han borde icke uttala sig så som han gjort.

Ang. granskning av statsrådsprotokollen. (Forts.)

Han borde icke heller dragit upp en gammal historia, som prövats av militieombudsmannen, och som avsåg frågan, huruvida en viss ämbetsman skulle, så som det sagts, på obehörigt sätt ha låtit den ena firman få kännedom om någont, som man menade, att denna firma icke borde ha fått kännedom om.

Efter den uppläggning av frågan herr statsrådet givit kan jag inskränka mig till vad jag nu anfört. Jag vill i detta sammanhang endast tillägga beträffande min personliga inställning till denna sak, att när nu vid mitt namn i utskottets memorial stå två stjärnor och anteckningen, att jag icke deltagit i voteringen, så beror detta därpå, att jag vid voteringen ville förvissa mig om, att det skulle bli en anmärkning med en majoritet bakom sig. Jag ansåg nämligen lämpligt och riktigt, att med anledning av den reservationsanmärkning som i fjol förekom, och sedan saken ganska mycket diskuterats och vid flera tillfällen varit föremål för interpellation här i riksdagen, försvarsministern borde beredas tillfälle att här i kammaren lämna den redogörelse, som han nu givit. Det förhåller sig ju så att man på statsrådsbänken icke brukar ta upp till bemötande en anmärkning, som icke fått majoritet inom utskottet.

Jag ber, herr talman, att få framställa det yrkandet, att anmärkningen måtte läggas till handlingarna.

Herr Ossbahr: Herr Vougt förmenade i sitt anförande, att någon egentlig anmärkning icke kunde riktas från utskottets sida gent emot chefen för försvarsdepartementet, då denne icke på något sätt skulle ha *förorsakat* det ytterligare dröjsmål, som följt med det ingångna avtalet. Jag måste för min del anse det vara en alldeles tillräckligt allvarlig sak, när man som här från utskottets sida riktar den anmärkningen emot departementschefen, att han uppenbarligen icke vidtagit några åtgärder i syfte att söka påskynda den anskaffning av flygplan, som varit oundgängligen nödvändig och av trängande behov påkallad. Herr Vougt förmenade, att försvarsministern gjort vad på honom ankommit. Försvarsministern har som framgår av hans redogörelse kommit därhän, att han numera skulle kunna tänka sig en anskaffning från annat håll. Utskottet har, såsom också framgår av dess utlåtande, icke förbiset denna sak, men utskottet har ansett, att statsrådet långt tidigare borde ha kunnat förutse det uppkomna dröjsmålet och långt tidigare än fallet varit borde ha ingripit för åstadkommandet av rättelse. Det är helt enkelt ingen rim och reson uti att vårt land ensamt av alla länder icke inom rimlig tid skall kunna anskaffa medeltunga bombflygplan. Så konstig är dock icke den saken. Jag vill ännu en gång understryka, att denna långvariga underlåtenhet att ordentligt gripa in blir så mycket mera markerad, som herr Vennerström tidigare påfordrat, att en annan departementschef skulle gripa in med stark hand för åstadkommandet av ett verkligt resultat. När han nu kommit i den situationen, att han kunnat göra något i detta avseende, borde han också såsom departementschef ha erinrat sig sina tidigare uttalanden och handlat därefter.

Herr Vougt menade, att man icke skulle riva upp vissa gamla historier, och jag kan förstå, att man framställer detta önskemål från vissa håll. Men när man tidigare vid upprepade tillfällen har framhållit, att det måste bli ett slut på en hel del saker och ting av mer eller mindre egendomlig natur, borde det också anses vara ett rättvist krav, att saken verkligen framlägges i hela sin vidd på det att icke, som jag nyss sade, misstankar skola behöva falla på fel person. Det kan också vara nödvändigt och nyttigt för framtiden, så att allmänheten kan känna sig förvissad om, att när vi nu skola gå att utbygga vårt flygförsvar, dylika påverkningar äro uteslutna. Ty herr Vougt

Ang. granskning av statsrådsprotokollen. (Forts.)

vet lika väl som jag, att det fanns vissa företeelser åren 1933 och 1934, som hade ett visst inflytande på Kungl. Maj:ts beslut, företeelser som icke borde ha fått spela någon avgörande roll. De ansvariga militära myndigheterna avstyrkte också med skärpa det beslut som sedermera kom till stånd.

Herr Vougt förklarade sin underlåtenhet att deltaga i voteringen därmed, att han ville säkra en anmärkning, så att försvarsministern skulle få tillfälle att inför kammaren lägga fram sina synpunkter på denna fråga. Ett sådant tillfälle, herr Vougt, har statsrådet och chefen för försvarsdepartementet haft långt tidigare. Jag har nämligen tillåtit mig att interpellera på den punkten upprepade gånger, och tillfällena ha sålunda redan tidigare förefunnits för departementschefen, därest han velat begagna sig av desamma. Av den anledningen har herr Vougt sålunda icke behövt nedlägga sin röst för att säkra frågans upptagande inför riksdagen.

Hans excellens herr statsministern **Hansson**: Det borde, herr talman, vara en skyldighet för en ledamot av kammaren, när han framställer insinuationer om sidoinflytelser, att också inför kammaren klargöra, vilka grunder han har för dessa insinuationer. Jag känner hela denna frågas behandling i regeringen, och jag vet, att det icke från något håll har utövats några obehöriga inflytelser på sakens behandling.

Men det förefaller ju som om herr Ossbahr skulle behöva en liten lektion i det elementära i den här saken. Den första förutsättningen för att man skall kunna anskaffa något material är att riksdagen har ställt medel till förfogande härför. Riksdagen har ställt medel till förfogande för anskaffandet av två bombflygplan. Dessa två bombplan ha beställts. Tvist har uppkommit om var de skulle beställas. Här har nu talats om den engelska fabriken och den svenska fabriken. Var och en vet emellertid, att denna sista benämning är oriktig. Det var helt enkelt fråga om att beställa ett plan av den ena eller den andra utländska typen. Vid sitt övervägande hade regeringen att ta hänsyn till vissa internationella förhållanden. Det har här redan erinrats om regeringens vägran att gå med på en beställning, som skulle förutsätta en tomvikt på mer än 3 ton. Detta berodde helt enkelt på bombplansfrågans läge i Genève vid denna tidpunkt. Jag anser, att det icke finns någon anledning för den svenska regeringen att icke ta hänsyn till en önskvärd utveckling bara därför att andra regeringar icke tagit denna hänsyn. Det andra skälet var de sedan fredsslutet bestående traktaterna, en omständighet som gjorde, att regeringen ansåg, att man borde välja den s. k. engelska typen. Det har redan erinrats därom, att saken har varit föremål för handläggning i utrikesnämnden, och det bör vara klart, att regeringen på intet sätt varit ensam om sin mening om, hur man skulle förfara i detta fall.

Sedan beställningen gjordes ha vissa svårigheter uppkommit. Försvarsministern har redogjort för dessa. De berodde delvis på vissa experiment här hemma, delvis på de anspråk man ställde, när det gällde utförandet av beställningen. Detta ledde som sagt till dessa förseningar, som dock ännu för ett år sedan icke kunde förutses ens av flygstyrelsen, vilken myndighet hade under-tecknat kontraktet. Det är icke rimligt att begära, att en annan myndighet, som på grund av förhållandenas natur mindre direkt kan syssla med detaljerna, i denna punkt skulle ha större insikter än den myndighet, som förfogade över hela sakkunskapen på detta område. Jag vill gärna betona, att vad jag här sagt icke innebär något som helst försök att rikta ett klander emot flygstyrelsen. Flygstyrelsen har säkerligen icke kunnat handlägga denna sak på annat sätt än den gjort. Men det sagda bör i vart fall förklara även för den, som icke tror att regeringen visat tillbörlig iver i denna sak, att de, som före-

Ang. granskning av statsrådsprotokollen. (Forts.)

trätt den rätta ivern i detta avseende, också på grund av omständigheternas makt icke kunnat handla så snabbt som önskvärt varit.

Nu kan man göra den invändningen, att när det visade sig, att dessa svårigheter uppkommo, borde kontraktet ha hävts. Jag är ju icke på något sätt övertygad om, att en dylik åtgärd skulle ha lett till en snabbare anskaffning. Men när man har att överväga åtgärder av detta slag, så gör man klokt uti att också ta hänsyn till vilket intryck ställningstagandet kan göra i andra länder. Även om herr Ossbahr för sin del icke behöver ta några sådana hänsyn, så är jag skyldig att göra det.

Hur mycket denna beställning blir försenad vågar jag i detta ögonblick icke säga. När herr Ossbahr talar om, att vi enligt beräkningarna skulle haft planen färdiga redan nu, är detta ytterligare ett bevis för att han aldrig tagit reda på vad som är riktigt i denna historia.

Man har nu framställt en anmärkning gentemot försvarsministern för att han icke i tid inskridit. Särskilt gör man ett mycket stort nummer därav att den skrivelse, som inkom den 9 april 1935, föredrogs i konselj först den 3 januari 1936. Herr Ossbahr är genast färdig med den slutsatsen, att hela saken under tiden legat på hyllan. Herr Ossbahr! En regering arbetar även när den icke sitter i konselj, och större delen av regeringens arbete utföres faktiskt utanför konseljen. Det finns möjlighet att göra undersökningar och att hålla överläggningar annorstädes än i konseljen. Jag kan i detta sammanhang anförtro herr Ossbahr, att jag bland annat haft långa samtal med chefen för flygstyrelsen i denna sak. Försvarsministern har haft ännu flera dylika samtal. Regeringen har sålunda icke på något sätt försummat att intressera sig för denna fråga. När nu kontraktet om anskaffningen av två bombflygplan alltfört bestod, och det beviljade anslaget sålunda engagerats, så var ju en av förutsättningarna för att man skulle kunna anskaffa ytterligare flygplan, att ny medelsanvisning skedde från riksdagens sida. Försvarsministern har redan erinrat därom, att vid 1935 års riksdag framställdes yrkande om anvisandet av dylika medel, men att riksdagsmajoriteten var enig om att icke bevilja anslag till ytterligare materielanskaffning av denna art. Om icke herr Ossbahr vill uppmärksamma en så pass viktig omständighet, så borde ju konstitutionsutskottets majoritet ha gjort det, ty anmärkningen innebär ju i ty fall, att man klandrar regeringen för att den icke kunnat leta fram medel, som icke finnas för en anskaffning som man anser önskvärd. Regeringen kan icke rimligen tillgripa några medel ur anslaget till oförutsedda utgifter för att verkställa en materielanskaffning beträffande vilken riksdagen själv genom ett sitt beslut sagt ifrån hur man skall förfara.

I detta läge hade man att taga ställning till stabschefernas skrivelse just när framställning skulle göras till riksdagen om medel för materielanskaffning. Detta är också just vad som skett. Det anmärkningsvärda härvidlag skulle alltså vara, att man behandlat skrivelsen vid rätt tidpunkt. Men så går det i allmänhet till, herr Ossbahr. Man sitter icke i en konselj och pratar hit och dit om en skrivelse för att i en annan konselj fatta ett beslut i anledning av denna skrivelse. Nej, man tar upp frågan i det ögonblick man skall fatta ett beslut om den åtgärd, skrivelsen skall föranleda.

Naturligtvis kan man, om man vill köpa färdiga plan och om man icke med hänsyn till svenska förhållanden ställer särskilda anspråk på planen, så snart man har pengarna inom mycket kort tid göra en anskaffning. Meningen med denna första anskaffning var emellertid att den skulle bli inledningen till en hemmatillverkning och att vi därför icke utan vidare skulle köpa färdiga plan utan också köpa licens, så att vi sedan kunde vid våra egna verkstäder fortsätta tillverkningen.

Ang. granskning av statsrådsprotokollen. (Forts.)

Om man på det där sättet lugnt undersöker vad som förekommit och låter frågorna bedömas i sin ordning, skall man antagligen mycket snart finna att det kan föreligga anledning till missnöje över att det hela icke gått fortare, men det finns ingen rimlig anledning att klandra regeringen, för att det icke gått fortare. Skäl till sådant klander skulle ha funnits, därest riksdagen hade ställt medel till förfogande, som regeringen hade försummat att använda. De medel som riksdagen ställt till förfogande ha blivit disponerade, och de ha blivit disponerade på det sätt, vartill de avsetts och i fullt samförstånd med andra riksdagens representanter än de som tillhöra det socialdemokratiska partiet.

Detta må vara konstaterat. Och sedan upprepar jag: Var så god, herr Ossbahr, ut med språket om de sidoinflytelser som härvidlag skulle ha gjort sig gällande. Jag vet att sådana icke förekommit.

Herr Vougt: Herr talman! Kammarens ledamöter, som ha utskottets dechargememorial framför sig och som givetvis redan ha läst det, kunde säkerligen icke undgå att märka, att herr Ossbahr, när han nyss hade ordet, på nytt konstruerade fram en anmärkning, som icke finnes i dechargememorialet. Herr Ossbahr säger gent emot mig, att jag förmenat, att utskottet ej kunnat göra anmärkning mot statsrådet för att han ej påskyndat beställningen av bombplan. Men jag anser, sade herr Ossbahr vidare, att det är tillräcklig anledning till anmärkning, när nu utskottet märkt, att han icke påskyndat saken. Detta står icke i konstitutionsutskottets memorial. Det står på ett ställe, efter en recit av saken: »Vid sådant förhållande hade det varit chefens för försvarsdepartementet naturliga plikt att skyndsamt undersöka möjligheterna av snabb anskaffning av bombplan även från annat håll», o. s. v. Där använder man mycket insinuant ordet »hade», vilket — efter vad man nu fått veta av försvarsministern och vilket man redan borde ha vetat i konstitutionsutskottet — i stället skulle ha ersatts med »har», emedan försvarsministern på intet sätt försummat denna plikt.

Men vad gäller i själva verket konstitutionsutskottets anmärkning? Jo, det finner man på sidan 9, där konstitutionsutskottet gör den sedvanliga sammanfattningen. Där står, att anmärkningen gäller »för underlåtenheten, att icke ens vid föredragningen den 8 oktober 1935 i statsrådet närmare redogöra för den uppkomna förseningen och inhämta Kungl. Maj:ts beslut i anledning därav, vilket utskottet får för riksdagen anmäla». Detta är anmärkningens form, och allt det övriga som herr Ossbahr kommit fram med är något som får stå för hans egen räkning och för vilket han icke har stöd i den majoritet han fått bakom sig i konstitutionsutskottet.

Jag vidhåller, herr talman, mitt yrkande.

Herr Meyerhöffer: Herr talman! Här har såväl från försvarsministerns som sedan från hans excellens herr statsministerns sida med mycket starkt patos uttalats, att de som tala om otillbörliga inflytelser skulle ut med språket.

Jag kan inte förstå, att denna uppläggning är fullt riktig från hans excellens herr statsministerns sida, ty förhållandet är väl i alla fall det, att man för att kunna tala fullständigt fritt på denna punkt skall ha tillgång till vissa hemliga handlingar, som hans excellens mycket väl vet äro undandragna oss vanliga dödliga inom kammaren. Men hans excellens herr statsministern vet också, att det i pressen och från åtskilliga talarstolar tyvärr framkastats beskyllningar mot militär yrkesman av den art, att det för oss måste vara — tvärt emot vad hans excellens statsministern tror — mycket angeläget, att det skapas klarhet på den punkten. Och då vi nu ha tillfredsställelsen höra, att

Ang. granskning av statsrådsprotokollen. (Forts.)

hans excellens går i borgen för, att här icke nu föreligger något som helst otillbörligt, vill jag säga, att bara detta är tillräcklig anledning för oss att med tacksamhet se det arbete, som i denna fråga nedlagts av herr Ossbahr. Ty då herr statsministern här framhållit, att sådana omständigheter icke föreligga, har han ju med sitt ord gått i borgen för saker och ting, varom jag i alla fall är fullt medveten att det tyvärr cirkulerar rykten av allt annat än behaglig art.

Jag vet ju att hans excellens herr statsministern kommer att inränga mig bland dem, som behöva en lektion i elementerna, och det är jag villig att erkänna. Det är emellertid tyvärr så, att många fler än herr Ossbahr och jag behöva de lektionerna, och av den anledningen hade det varit synnerligen tacknämligt, om vi något förr hade fått ta del av vad som förelegat i detta ärende; för försvarsministern har det förelegat upprepade tillfällen i den vägen.

Vad herr statsministern säger om bombplansfrågan och sammanhanget med Genève har för mig intet som helst bevisvärde. Detta är naturligtvis beroende på den fullkomligt skilda inställning hans excellens och jag ha till vad vi skola tillmäta för betydelse åt vad som sker nere i Genève. Likaså får jag säga, att denna metod att ständigt och jämt införa utrikesnämnden i debatten, genom vilken nämnd vi tydligen ha skapat ett organ med divisionsansvar, gör på mig icke något övertygande intryck.

Vidare har hans excellens herr statsministern framhållit, att regeringen inte bara arbetar, när den sitter i konselj, han påstår också, att regeringen arbetat mycket i denna fråga. Ja, man måste ju säga, att det för vårt försvars stärkande hade varit synnerligen bra, om det blivit något resultat av ert arbete. Men det är just detta uteblivna resultat som gör, att man verkligen inte alls med någon veneration kan se på regeringens handläggande av denna fråga.

Herr Ossbahr: Hans excellens herr statsministern vill undervisa mig därom, att man icke kan inköpa bombplan utan att riksdagen ställer erforderliga medel till förfogande. Den saken är ju alldeles självklar. Men då vill jag ånyo påpeka, att Kungl. Maj:t redan den 10 november 1933 ställde 440,000 kronor till flygstyrelsens förfogande för inköp av tvenne bombplan. Dessa tvenne bombplan ha ännu icke levererats, så att beträffande dessa två har i varje fall den uraktlåtna leveransen icke berott därpå, att icke medel funnits till förfogande.

Hans excellens menar kanske vidare, att även om vi kunnat inköpa två bombflygplan, ha vi icke kunnat skaffa något större antal, ty riksdagen har icke beviljat erforderliga medel. Jag frågar då, varför icke Kungl. Maj:t framlagt förslag till riksdagen om ett anslag, som möjliggjort anskaffning av en division bombplan. Flygstyrelsen anförde exempelvis i sin skrivelse den 30 augusti föregående år rörande petita: »Flygstyrelsen anser därför det ovillkorligen påkallat att förnya sitt föregående år gjorda äskande om anskaffning av ett bomb-, torped- och fjärrspaningsflygförband genom inköp från utlandet av flygplan, vilka redan äro fullt utprovade i praktisk tjänst.» Sålunda hade det väl varit lämpligt för Kungl. Maj:t att i anslutning till dessa upprepade framställningar från flygstyrelsen inför riksdagen framlägga förslag. Jag vill emellertid erinra hans excellens därom, att i årets statsverksproposition detta äskande icke upptogs. Det belopp, som där angavs, kunde icke räcka till för anskaffning av ett sådant förband. Det är uppenbarligen först genom den senast avgivna propositionen, som något dylikt måhända kan bli möjligt. Detta borde dock ha kunnat ske vid en väsentligt tidigare tidpunkt, och jag kan icke förstå, att regeringen kan undanskylla sig därmed att riksdagen icke beviljat medel, då icke regeringen framlagt förslag om några sådana äskanden.

Ang. granskning av statsrådsprotokollen. (Forts.)

Hans excellens herr statsministern framhöll att regeringen hade hänsyn att taga, som jag icke behövde taga, nämligen hänsynen till vissa internationella förhållanden. Hans excellens hänvisade också till nedrustningskonferensen, om jag fattade honom rätt. Det framlades mycket riktigt den 16 mars 1933 av McDonald ett konventionsutkast, enligt vilket maximigränsen för bombflygplanens tomvikt skulle utgöra 3 ton. Detta utkast antogs visserligen i första läsningen men kom aldrig upp till någon andra läsning och blev således icke antaget och ännu mindre ratificerat. Andra länder ansågo sig icke bundna därutav. Såväl Frankrike som England började redan år 1934, om icke tidigare, att bygga bombplan, vilkas tomvikt översteg 3 ton. Hans excellens herr statsministern frågade, om det dock icke detta oaktat funnes anledning för oss att taga hänsyn till »en önskvärd utveckling». Det har, ers excellens, visat sig, att icke ens den engelska firman kunde hålla maximigränsen vid 3 ton. Det var sålunda icke en önskvärd utveckling, och det kan under inga omständigheter anses vara en önskvärd utveckling, att vårt flygvapen ensamt bland alla andra ännu i denna stund skall vara i avsaknad av bombplan. Om detta är det enda resultatet av nedrustningskonferensens strävanden, måste jag säga, att det varit ett ytterligt betänkligt resultat.

Hans excellens framhöll vidare, att man borde ut med språket. Sedan jag föregående år erhållit konstitutionsutskottets medgivande att reservationsvis få framställa mitt anmärkningsyrkande i visst skick, nämnde jag däri, att kort efter det Kungl. Maj:t den 10 november 1933 beslutat inköpa tvenne bombplan, otvivelaktigt av Flygindustris typ, vissa åtgärder vidtogos för uttrönande, huruvida icke någon engelsk firma kunde leverera ett med Junkerplanen likvärdigt flygplan. Det var icke från de ansvariga militära myndigheterna, som dessa åtgärder vidtogos, utan från en person, som hans excellens känner bättre till än vad jag gör, förmodar jag. Där ingreps för att uttröna, om man icke kunde erhålla bombplan ifrån den engelska firman i stället. Jag omnämnde även, att den engelska firman på obehörigt sätt erhållit kännedom om Flygindustris anbud i vissa hänseenden. Herr Vougt har menat, att det inte var så säkert, att detta skett på obehörigt sätt, om jag fattat honom rätt, men eftersom Flygindustris anbud var hemligt och gällde ett militärt upphandlingsärendet, kan den engelska firman överhuvud taget icke på behörigt sätt ha erhållit kännedom om dessa militära hemligheter. Hur därmed förhåller sig veta nog ledamöterna i konstitutionsutskottet lika bra som jag, då de haft tillfälle ta del av de undersökningar, som gjorts av militieombudsmannen, och vilka visserligen icke ledde till åtal men dock till en ganska kraftig reprimand beträffande en viss person.

Det har icke tillkommit mig att lyfta på hemligstämpeln. Jag har däremot ansett önskvärt, att alla papper kunde ha lagts på bordet i denna fråga, så att man fått klarhet i dessa hänseenden. Detta hade varit viktigt och betydelsefullt ur många hänseenden, ty det bör icke vara så, att en hemligstämpel mera skadar än gagnar försvaret. Jag har, som ers excellens vet, icke befogenhet att lyfta på hemligstämpeln; den befogenheten tillkommer andra. Jag har därför icke kunnat lägga fram mer än konstitutionsutskottet föregående år gav mig rätt till.

Hans excellens påpekade även, att en regering kan handla annorledes än i konselj; man kan driva undersökningar, man kan förhandla, man kan rådpågå o. s. v. Hans excellens herr statsministern underströk också, att såväl han som chefen för försvarsdepartementet varit synnerligen verksamma i det hänseendet. Vi ha fått höra, att den verksamheten börjat åtminstone i slutet på föregående år och nu synes leda till något resultat. Jag vidhåller uppfattningen, att det hade varit önskvärt, att den verksamheten satts i gång långt

Ang. granskning av statsrådsprotokollen. (Forts.)

tidigare, åtminstone vid det tillfälle, då det blev uppenbart, att den engelska firman icke skulle kunna fullgöra kontraktets bestämmelser, nämligen i slutet på maj månad föregående år.

Hans excellens herr statsministern menade, att man inte kunde ha inköpt en flygplanstyp, som levererades av ett tyskt dotterföretag. Nu har departementschefen förklarat, att man anser sig oförhindrad undersöka, huruvida man icke direkt från Tyskland kunde inköpa bombflygplan. Det kanske då säges, att läget väsentligt förändrats sedan 1934. Jag vill dock påpeka, att redan år 1928 inköptes för flygvapnets räkning tvenne torpedflygplan, således krigsflygplan, ifrån Tyskland, nämligen ifrån firman Heinkel i Warnemünde. Man ansåg sig den gången oförhindrad att anskaffa krigsflygplan direkt från Tyskland. Det hade då varit önskvärt, att man icke ansett sig förhindrad att år 1934 inköpa flygplan från en fabrik belägen i Sverige. Därigenom kunde svenska arbetare ha erhållit arbete; i stället har den fabriken nu måst läggas ned.

Hans excellens menade slutligen, att jag icke kände till ärendet, då jag icke hade klart för mig, när leveransen ursprungligen borde ha skett. Jag vill då hänvisa bland annat till flygstyrelsens och generalstabschefens med flera yttranden år 1934, av vilka framgår att man ursprungligen ansåg, att serietillverkning av den engelska typen skulle kunna påbörjas 1936. Det var det tidigaste, som myndigheterna år 1934 ansågo möjligt. Den tidpunkten har väsentligt förskjutits, och i det sammanhanget kan det vara förtjänt att påpeka, att serietillverkningen av bombplan av Flygindustris typ kunde ha påbörjats redan i slutet av år 1934.

Hur man än vrider och vänder på denna sak, kvarstår i alla fall det allvarliga faktum, att vi fortfarande äro i avsaknad av denna flygplanstyp. Och det måste väl ändå i rimlighetens namn vara självklart, att ett kraftigt uppträdande ifrån regeringens sida skulle ha kunnat leda till ett helt annat resultat än det, som nu föreligger.

Hans excellens herr statsministern **Hansson**: Herr talman! Jag konstaterar till en början, att herr Ossbahr icke kunnat ge något belägg för insinuationerna, att regeringens handläggning av detta ärende skulle ha påverkats av dunkla krafter.

Beträffande sedan diskussionen om anskaffningen, försökte herr Ossbahr framställa saken så, som om man hade disponibla medel. De 440,000 kronor, som ställdes till förfogande, äro emellertid exakt den summa, som använts för den beställning, som här gjorts.

Sedan kan man naturligtvis klandra regeringen för att den inte gått till riksdagen och begärt anslag. Men det är orimligt av riksdagen att klandra regeringen därför att regeringen inte anskaffar saker, som riksdagen inte beviljat medel till.

Herr **Anderson** i Norrköping: Herr talman! Det var en punkt i statsministerns första anförande, som jag särskilt fäste mig vid och som väckte min förvåning. Statsministern talade i ett visst sammanhang om flygstyrelsen på ett sådant sätt, att åhöraren ovillkorligen måste få den uppfattningen, att statsministern ville göra gällande, att flygstyrelsen icke drivit denna sak med sådan skärpa, att däri legat någon maning till regeringen att påskynda anskaffningen. Jag reagerar mot dessa rätt ofta återkommande försök från regeringsbänken — och det gäller inte bara denna regering, föregående regeringar ha gjort sig skyldiga till samma sak — att i riksdagen skjuta över ansvaret helt eller delvis på underordnade myndigheter, som inte kunna försvara sig inför

Ang. granskning av statsrådsprotokollen. (Forts.)

kammaren. Här finns ju ingen i denna kammare, som kan stiga upp och lämna en redogörelse i detalj för vad som förevarit mellan regeringen och flygstyrelsen, mellan försvarsministern och flygstyrelsen eller mellan statsministern och flygstyrelsen. Ingen kan göra detta. Men vi, som läst handlingarna i målet, som erinra oss tidigare debatter och som följt behandlingen i pressen, ha den bestämda uppfattningen och känslan, att från flygstyrelsens sida ingenting underlätits för att med skärpa föra fram de krav regeringen inte skänkt tillbörligt beaktande. Hela statsministerns anförande gick ju för övrigt ut på att skjuta fram i ena ögonblicket flygstyrelsen, i andra ögonblicket utrikesnämnden och i tredje ögonblicket riksdagen och säga: vi ha ju hört flygstyrelsen, vi ha ju hört utrikesnämnden, och riksdagen har inte beviljat oss pengar; vi ha inte kunnat göra på annat vis.

Saken ligger helt enkelt så till — det tror jag vi kunna säga utan att göra oss skyldiga till någon överdrift — att regeringen för sin underlåtenhet torde kunna anförda vissa skäl, men ingalunda de skäl vi i dag fått höra från statsrådsbänken. Jag kan mycket väl tänka mig, att det inom regeringen, där denna sak givetvis varit föremål för mycket ingående prövning, har framförts synpunkter, som kunna ha vägt ganska tungt. hänsyn av utrikespolitisk natur, hänsyn till vissa handelspolitiska förhållanden o. s. v., men jag vägrar bestämt att tro, att regeringen skulle i sitt ställningstagande ha bestämts av de skäl, som anförts i dag från statsrådsbänken. Dessa vågar jag påstå äro efterhandskonstruktioner, som kanske göra sig i denna situation och i denna miljö bättre än de verkliga sakskälen. Jag tror emellertid, att riksdagen skulle skänka större beaktande åt de verkliga sakskäl, som kunna ha påverkat regeringens handlande, om dessa lades fram inför kammaren.

Formellt står statsrådet och chefen för försvarsdepartementet som den ansvarige i detta fall, och det är ju mot honom ensam, som anmärkningen riktats. Jag skall inte i detta sammanhang ytterligare stryka under anmärkningen mot honom personligen — det har skett förut och det finns ingen anledning att lägga sten på börda — men jag vill säga, att för mig står det klart, att även om anmärkningen formellt är riktad mot chefen för försvarsdepartementet, drabbar den reellt hela regeringen, i första hand statsministern och utrikesministern.

Hans excellens herr statsministern **Hansson**: Herr talman! Det senare är fullkomligt riktigt. I den mån det finns någon befogad anmärkning att göra, kan den riktas mot stats- och utrikesministrarna, ty de ha tagit mycket stor del i beslutet och utövat ett mycket bestämmande inflytande på de synpunkter, som varit vägledande för regeringen, när den gick att fatta ståndpunkt till denna sak — och detta är ganska naturligt, eftersom dessa synpunkter även varit av utrikespolitisk natur. Men jag vet inte vad herr Anderson i Norrköping menar med att de skäl, som här anförts, inte äro de verkliga. De äro våra skäl, de ha varit våra skäl, de äro de skäl vi förebragt, när saken varit föremål för behandling. Jag kan inte förstå vad herr Andersson sitter inne med för förmåga att bedöma, att vi ha andra skäl än dem vi själva anført.

Jag begärde emellertid ordet för att be herr Anderson i Norrköping, innan han blir indignerad, att höra på vad som sägs. När han tager mitt anförande till anledning att gå upp i ett energiskt försvar för flygstyrelsen, är det fullkomligt onödigt, eftersom jag för att förekomma just sådana utläggningar tydligen sade ifrån, att jag inte har några som helst anmärkningar att rikta mot flygstyrelsen, utan bara ville påpeka, att när den, som satt inne med den tekniska detaljkunskapen, inte kunde påskynda själva den tekniska handläggningen, kunde man inte begära, att regeringen, som inte på samma

Ang. granskning av statsrådsprotokollen. (Forts.)

sätt satt inne med den tekniska detaljkunskapen, skulle kunna göra detta. Jag har alltså inte försökt att skylla ifrån mig. Det har jag ingen anledning att göra. Jag är beredd att taga vilket ansvar som helst för vad som förekommit i detta avseende.

Herr Vougt: Herr talman! När herr Ossbahr nyss av statsministern presades rörande innebörden av orden »obehöriga inflytanden» föll herr Ossbahr tillbaka på en mycket gammal historia. Det var det sakförhållandet, att en tjänsteman påståtts ha bragt till en av de nu omtalade firmornas kännedom överläggningar mellan statsmakterna och den andra firman. Denna sak var föremål för militieombudsmannens behandling för några år sedan. Denne företog en hel del förhör och avgav sedan i sin berättelse sin redogörelse för hela saken. Militieombudsmannens berättelse har i sin tur varit föremål för granskning av första lagutskottet, och riksdagen har alltså också haft kännedom om denna sak. Om legendbildningen trots detta fortsätter, är detta sannerligen inte någonting, som kan läggas någon annan till last än dem, som i likhet med herr Ossbahr nödvändigtvis i detta sammanhang, vilja söka komma enskilda personer till livs, och jag undrar, om inte herr Ossbahr borde ha en smula anledning att frukta, att den vikt, han nu tycks tillmäta denna gamla historia, måste föranleda misstanken, att de motiv han följt i sin aktion, inte utslutande äro ädelt patriotiska.

Herr Ossbahr: Jag tror icke, att vi böra rikta sådana beskyllningar, som herr Vougt gjorde, mot varandra i kammaren rörande de motiv, som varit vägledande i det ena och det andra fallet. Jag har talat om att ett ingripande här skett från annat håll än från de ansvariga militära myndigheterna, och detta är otvivelaktigt riktigt. En person uppträdde, som hans excellens herr statsministern mycket väl vet, vid sidan om flygstyrelsen, generalstabschefen och marinestabschefen. Det torde även otvivelaktigt ha varit i mycket hög grad beroende på just detta ingripande, att Kungl. Maj:t slutligen ändrade sin hållning från det att Kungl. Maj:t den 10 november beslutat inköp av den s. k. Junkertypen. Detta ändrade ställningstagande var icke föranlett av de ansvariga militära myndigheternas yttrande utan av helt andra omständigheter. Bl. a. har det också framgått av de handlingar, som varit tillgängliga för konstitutionsutskottet, att en viss person uppträtt och gjort uttalanden, som sedermera icke visat sig vara hållbara.

Mina motiv ha sannerligen, herr Vougt, icke varit några andra än min önskan att söka bidraga till att vi äntligen skola få ett bombflyg i vårt land. Jag kan icke svara för andra människors motiv, men att mina icke varit andra, torde herr Vougt ha lika väl reda på som någon annan. Sedan må herr Vougt i kammaren komma och låtsas betvivla den saken, om han vill.

Hans excellens herr statsministern **Hansson:** Herr talman! Jag ber om ursäkt, men det är nödvändigt att här rätta till hela raden av missförstånd. Kungl. Maj:t har inte ändrat något beslut. Kungl. Maj:t har ställt pengar till förfogande för att flygstyrelsen sedermera skulle inkomma med förslag rörande typen, och då har Kungl. Maj:t fattat sitt beslut.

Herr Meyerhöffer: Herr talman! Det var närmast herr Vougt's klavertramp mot slutet, som uppkallade mig. Det är ingenting ovanligt, att när personer gå upp i debatt om ärenden, som inte passa herr Vougt, han tillvitar vederbörande skäl av den art, att det verkar som om de stöde på en fullkomligt landsförrädisk ståndpunkt. Herr Ossbahr är inte ensam om att ha fått sådana tillvitelser. Det har hänt många av oss andra också, att när herr

Ang. granskning av statsrådsprotokollen. (Forts.)

Vougt inte kan komma med andra argument, tillgriper han denna rannsakan av hjärtan och njurar, som han anser sig speciellt skickad att anställa gentemot sina medmänniskor. Hade det gällt mig själv, skulle jag inte ha brytt mig om att gå upp i genmäle mot inlägg av den art herr Vougt här presterat, men när det gäller en kamrat i kammaren, har jag ansett tillfället särskilt lämpat att något erinra herr Vougt om vad han är skyldig sina medkamrater inom kammaren, så att han inte utslungar dylika tillvitelser.

Jag vill därefter åter gå in på det tal, som här förts angående obehöriga inflytanden. Jag skall precisera det så, att jag säger, att jag hör till dem, som hört detta tal. En av dem som även ibland kan ha fört det talet är jag. Jag hade väntat, att man på denna punkt skulle lägga upp debatten på ett annat sätt än herr statsministern fann lämpligt att göra. Jag får för min del säga, att jag har den största reverens för hans excellens herr statsministern, men han är något för handfast till sin läggning för att med fördel kunna spela rollen av förföljd oskuld. Det var inte ett ögonblick hans excellens som åsyftades med talet om otillbörliga inflytelser, och vi vilja inte mot honom rikta några personliga beskyllningar. Han står höjd över dem. Men hans excellens är lika väl som jag medveten om att gentemot en viss namngiven person i framskjuten ställning i statstjänst i detta land ha riktats beskyllningar av den art, att vi ha rättighet att fordra, att det på den punkten sägs ifrån klart språk. Fattade jag hans excellens' föregående yttrande riktigt, finns det ingen anledning att taga upp frågan. Han har tillgång till de hemliga handlingarna. Det har inte jag och andra, utan vi få tillmäta vad hans excellens säger utslagsgivande betydelse. Denna debatt har fört med sig uttalanden från hans excellens sida, som för oss äro av det största värde.

Jag vill tillägga, att vad hans excellens först sade om flygstyrelsen nog i alla fall — trots att hans excellens har ordet i sin makt — var så uttryckt, att man inte precis kunde inlägga den betydelsen i det som det fick, sedan han sedan rättat till det hela. Ty faktiskt var hans yttrande upplagt så från början, att säkerligen åtskilliga kammarledamöter, liksom herr Anderson i Norrköping och jag fingo den uppfattningen, att hans excellens skyllde på de underlydande myndigheterna när det gällde att förklara, att ingenting utträttats. Verkliga förhållandet är väl det, att flygstyrelsen gjort allt vad göras kan för att få något utträtt i denna sak.

Till slut vill jag utprepa vad jag många gånger sagt, att jag inte hör till dem som slå sig för bröstet och tala om demokratien i tid och otid. Jag har vid åtskilliga tillfällen sagt, att jag inte känner mig manad i det fallet. Men när vi äro inne på spörsmål av denna art, skulle jag vilja fråga: är det inte något fel i riksdagens arbetsordning, detta att i frågor, som i eminent grad angå var och en av riksdagens ledamöter och till vars lösning de skola bidra med sitt votum, de inte få veta, hur saken förhåller sig i detalj, utan man refererar till denna mystiska utrikesnämnd och förklarar, att frågan är behandlad där, och därmed är allt ansvar avlastat?

Jag säger ännu en gång, att är regeringen nöjd med sin insats på denna punkt, vilket jag förstår att den är, sedan jag hört hans excellens herr statsministern och försvarsministern, är det dess ensak, men den beundran, som regeringens ledamöter hysa för sig själva, kan inte delas av utomstående.

Vidare yttrades ej. Punkten lades till handlingarna.

Punkten 4).

I mom. a) anmälde utskottet, att utskottet beslutit anmärkning mot föredragande departementschefen, statsrådet Wigforss, i anledning av ett i proto-

Ang. granskning av statsrådsprotokollen. (Forts.)

koll över finansärenden omförmålt ärende angående partiell folkräkning under år 1936.

Härutinnan hade reservation avgivits av herrar *Hallén, Strömberg, Sandegård, Källman, Anders Andersson, Andersson* i Igelboda, *Vougt, Nordström* i Torsby och *Johnsson* i Norrahammar, vilka ansett, att utskottet icke haft grundad anledning att framställa ifrågavarande anmärkning.

Sedan momentet föredragits, yttrade:

Chefen för finansdepartementet, herr statsrådet **Wigforss**: Herr talman! Under punkten 4:o) i sitt dechargememorial har konstitutionsutskottet framställt anmärkning mot föredragande departementschefernas rådslag i ett finansärende och vissa handelsärenden, i vilka föredragandena förmenas hava åsidosatt viktiga rättsprinciper så till vida, som de icke strängt fasthållit vid skillnaden »mellan vad som kan vara för det allmänna lämpligt å ena sidan och den rätt, som lagligen tillkommer den enskilde medborgaren, även när denna rätt råkar i viss motsättning till det allmänna intresset, å den andra». Ett av dessa ärenden avser Kungl. Maj:ts beslut den 17 januari 1936 att utfärda kungörelse med vissa föreskrifter rörande partiell folkräkning under år 1936; detta ärende har föredragits av mig.

Vad utskottet i sin anmärkning riktar sig mot är, att Kungl. Maj:t genom nämnda kungörelse meddelat föreskrifter, enligt vilka insamlandet av uppgifter för folkräkningen skulle ske genom besök i hemmen av särskilda folkräknare, samt tillika vid vite stadgat skyldighet för allmänheten att lämna sanningsenliga och såvitt möjligt fullständiga upplysningar rörande de förhållanden, som med folkräkningen avsågos.

I mitt svar i anledning av anmärkningen skall jag, för att ej över hövan upptaga kammarens tid, tillåta mig förutsätta, att de av utskottets majoritet och av reservanterna lämnade redogörelserna för ärendets beredning och innebörden av Kungl. Maj:ts beslut äro för kammarens ledamöter bekanta. Jag går alltså direkt in på utskottets eget yttrande i saken.

I detta yttrande åberopar utskottet det i § 16 regeringsformen stadgade förbudet för Konungen att någons »fred i dess hus störa eller störa låta», och utskottet förklarar, att i detta stadgande ligger, »att ingen myndighet direkt eller indirekt får mot enskild medborgares fria vilja och samtycke tilltvinga sig tillträde till dennes bostad *eller av honom kräva upplysningar* utan 'i den ordning Sveriges lag och laga stadgar' föreskriva, d. v. s. utan att tvång här till stadgats genom lag, stiftad av Konung och riksdag samfällt». Utskottet synes alltså vilja i sin tolkning av ifrågavarande grundlagsstadgande gå så långt, att stadgandet skulle innebära förbud för Kungl. Maj:t att över huvud avkräva enskilda medborgare uppgifter och upplysningar, i den mån ett sådant avkrävande går utöver vad som ålagts medborgarna genom av Kungl. Maj:t och riksdagen enligt § 87 regeringsformen stiftad lag.

Det synes med skäl kunna göras gällande, att denna uttänjning av hemfridsbegreppet går alltför långt. Grundlagsstadgandet talar icke om något förbud att avkräva medborgarna upplysningar utan endast om förbud att störa husfriden. Det är uppenbart, att upprätthållandet av en tolkning som gör blotta avkrävandet av uppgifter grundlagsstridigt, oavsett om det sker på ett sätt, som kommer i kollision med hemfriden, skulle kunna göra Kungl. Maj:ts ekonomiska lagstiftningsmakt enligt § 89 regeringsformen tämligen illusorisk. liksom också att den skulle lägga hinder i vägen för ett utövande av Kungl. Maj:ts allmänna befogenhet att utfärda förvaltningsföreskrifter av olika slag. I praxis har heller icke en dylik tolkning upprätthållits. På en i administra-

Ang. granskning av statsrådsprotokollen. (Forts.)

sin ordning stadgad uppgiftsskyldighet, som går utöver vad allmän lag innehåller och som är förenad med bötes- eller vitesbestämmelser, vilar i själva verket i stor utsträckning vår officiella statistik, till den del uppgiftsmaterialet för densamma ej kan hämtas ur offentlig myndighets handlingar. Detta gäller såväl regelbundet återkommande statistik som tillfälliga statistiska utredningar. Exempel på en dylik uppgiftsskyldighet kunna hämtas från ett otal äldre och nyare administrativa författningar, utfärdade på skilda departement och på föredragning av regeringar av olika politisk inställning. Jag behöver blott erinra om författningarna rörande skyldighet för näringsidkare att avgiva statistiska uppgifter (1913), rörande redares skyldighet att avgiva uppgifter beträffande fartyg (1932), rörande uppgiftsskyldighet för statistiken angående utrikeshandeln (1913), för allmänna jordbruksräkningar (1927 och 1932), för mejeristatistiken (1913), för upprepade brödsädesinventeringar (bl. a. 1933, 1934 och 1935), för svinräkningar (1930—1935), för företagsräkning (1931), för hyresräkningar (bl. a. 1933), för utredningar rörande aktiebolagen (1935) och rörande jordbrukets skuldsättning (1933) m. m. Även om man går utanför statistikens område, kan man finna exempel på en i administrativ ordning stadgad uppgifts- och redovisningsskyldighet, som går långt utöver vad allmän lag föreskriver. Jag erinrar endast om kungörelsen med tillämpningsföreskrifter till förordningen om mjölkavgifter (1932) med dess vittgående uppgiftsplikt och till och med skyldighet att förete handelsböcker. I vissa av här omnämnda fall rör det sig om bestämmelser, utfärdade helt utan riksdagens hörande, i andra fall har — liksom skett beträffande 1936 års partiella folkräkning — i samband med fråga om anslag för vederbörande utredning plan för uppgiftsmaterialets insamlande och bearbetning m. m. underställts riksdagen. I något fall, såsom beträffande hyresräkningarna, har ifråga om påföljd för underlåtet fullgörande av uppgiftsplikten endast hänvisats till bestämmelser, som meddelats i en med riksdagen given författning, men detta ändrar ej stadgandenas karaktär av på administrativ väg meddelade tvångsföreskrifter.

De här anförda exemplen visa, att om den av utskottet hävdade tolkningen av grundlagsstadgandet vore riktig, Kungl. Maj:t skulle ha opåtalat brutit mot stadgandet i en författning, som väl kunde markera en vid sidan av stadgandet utvecklade sedvanerätt. Men som jag förut framhållit, måste enligt min mening utskottets tolkning på denna punkt anses gå för långt.

I de nyss berörda fallen har det emellertid varit fråga om infordrande från vederbörande av skriftliga uppgifter enligt särskilda blanketter, fastställda av Kungl. Maj:t eller av centralt ämbetsverk. Det skall villigt erkännas, att frågan om uppgiftstväng ställer sig något ömtåligare, när — såsom fallet varit beträffande folkräkningen — uppgifterna inskaffas genom besök i hemmen. Fara kan då givetvis föreligga att man genom en administrativ lagstiftning kommer i konflikt med hemfridsgarantien i regeringsformens § 16. Om angelägenheten av att härvidlag undvika administrativt godtycke och administrativa övergrepp föreligger ingen meningsskiljaktighet mellan konstitutionsutskottet och mig. I detta avseende bör dock beträffande folkräkningsbestämmelserna bemärkas, att så som kungörelsen — med vissa modifieringar i statistiska centralbyråns förslag — utformades av Kungl. Maj:t, allmänheten icke ålades ovillkorlig skyldighet att underkasta sig en muntlig utfrågning av uppgiftsinsamlaren eller, som han benämnes i författningen, folkräknaren. Det stod envar, som så önskade, fritt att själv ifylla en hjälpblankett, som utsändes till varje av undersökningen berört hushåll, och att vid folkräknarens besök överlämna blanketten till denne, som då endast hade att genomse blanketten och, om så erfordrades, på grundval av muntliga upplys-

Ang. granskning av statsrådsprotokollen. (Forts.)

ningar söka komplettera de i blanketten lämnade uppgifterna. Vid ett sanningsenligt och fullständigt ifyllande av hjälpblanketten behöfde alltså den uppgiftspliktige icke underkasta sig annat än att till folkräknaren överlämna blanketten och giva honom rådruum att genomläsa densamma. Det förefaller, som om en sådan anordning knappast vore att rubricera såsom ett störande av husfriden; fastmer kan ifrågasättas, om ej anordningen väl faller inom ramen för vad allmänheten vant sig vid, då det gäller avgivande av uppgifter för allmänt behov eller för samhällseliga anordningar av olika slag.

Oavsett de olika meningar, som man må kunna hysa härom, synes det mig dock icke kunna med skäl göras gällande, att de av Kungl. Maj:t utfärdade föreskrifterna i detta speciella fall innebära något administrativt godtycke. Frågan om folkräkningens anordnande har nämligen varit underställd riksdagens prövning, och metoderna för undersökningens bedrivande ha de facto i sina huvudgrunder vunnit riksdagens godkännande. Såsom i reservanternas yttrande framhållits, lämnades i propositionen om anslag för folkräkningen en utförlig redogörelse rörande planen för utredningens anordnande. Därvid blev den direkta undersökningsmetoden med anlåtande av husbesökare eller, som de sedan kallats, folkräknare, ingående diskuterad, och likaledes återgavs statistiska centralbyråns påpekande om den grundläggande betydelsen av att allmänheten vid straffpåföljd ålades att meddela de för undersökningen erforderliga upplysningarna. I mitt eget anförande i frågan anslöt jag mig till förslaget om den direkta undersökningsmetoden och anförde att jag, såvitt i frågans dåvarande läge kunde bedömas, ej hade något att invända mot vad som föreslagits angående arbetets organisation och bedrivande. Plan för undersökningen borde dock fastställas av Kungl. Maj:t efter det ytterligare utredning i ärendet verkställts. Närmare bestämmelser rörande dispositionen av de begärda anslagen borde meddelas av Kungl. Maj:t. Likaledes borde det, enligt vad jag framhöll, ankomma på Kungl. Maj:t att utfärda erforderliga föreskrifter rörande övriga med folkräkningen sammanhängande frågor. Bland de föreskrifter, som sålunda förutsattes böra ankomma på Kungl. Maj:t, innefattades självfallet också regler om uppgiftsplikten och om påföljd för underlåtenhet att fullgöra densamma. Därest jag på denna för undersökningsresultatet grundläggande punkt haft en från de förslagsställande myndigheterna avvikande mening och ansett uppgiftsinsamlandet kunna — med avvikelse från allmän praxis i fråga om statistiska uppgifter — baseras på frivillighet i stället för på uppgiftsvång, är det uppenbart att denna mening måst komma till tydligt uttryck i propositionen. Likaledes har jag för min del ansett mig kunna utgå från, att när statsutskott och riksdag lämnade den i propositionen skisserade planen för folkräkningen utan erinran, utskottet och riksdagen därmed också godtagit undersökningens viktigaste grundvalar, nämligen den direkta undersökningsmetoden och allmänhetens uppgiftsplikt. Den omständigheten, att propositionen såsom avseende en anslagsfråga remitterades till statsutskottet och ej behandlades under medverkan av lagutskott, läser ej — såsom konstitutionsutskottet synes vilja antyda — ha betagit riksdagen eller någon av dess enskilda ledamöter möjlighet att, om förslaget ansågs ej kunna eller böra genomföras utan lagstiftning, giva denna åsikt till känna. Då en sådan åsikt ej kommit till synes inom riksdagen, torde riksdagen ej heller kunna undandraga sig att de facto med Kungl. Maj:t dela ansvaret för folkräkningens utförande enligt de grunder, som fastställts i den av konstitutionsutskottet kritiserade kungörelsen.

Herr Ossbahr: Herr statsrådet ville uppenbarligen göra gällande, att den fråga, som här varit på tal, huvudsakligen avsåge ett insamlande av statisti-

Ang. granskning av statsrådsprotokollen. (Forts.)
ska uppgifter, vilket icke kunde på något sätt innebära ett inkräktande på § 16 regeringsformen. Jag vill emellertid erinra därom, att i 3 § av kungörelsen uttryckligen säges, att insamlandet av uppgiften för folkräkningen skall ske vid besök i hemmen av därtill särskilt utsedda folkräknare. I § 9 uttalas också, att det åligger envar att lämna sanningsenliga och såvitt möjligt fullständiga upplysningar rörande de i hjälpblanketten avsedda förhållandena, varefter paragrafen stadgar, att om någon tredskas att lämna av folkräknare vid besök, som i 3 § sägs, begärd upplysning, äger i Stockholm överståthållarämbetet samt eljest, efter anmälan av ortsmyndigheten, vederbörande länsstyrelse genom vite tillhålla den tredskande att fullgöra sin uppgiftsskyldighet ävensom fälla honom till sålunda förelagt vite.

Här förutsättes sålunda, att dessa uppgifter skola lämnas vid folkräknares besök i hemmen, och konstitutionsutskottet har därför varit av den uppfattningen, att här stadgas något, som kan komma att innebära en kollision med regeringsformens § 16.

Det har icke här, såsom uttryckligen sagts, varit fråga om resultatet utan det har varit fråga om den tendens, som allt mer gör sig gällande, att med bortseende från riksdagen på rent administrativ väg fatta beslut, som rätteligen bort förutsätta medverkan av riksdagen.

Herr statsrådet förklarade, att detta icke var något annat än en åtgärd, som stod i full överensstämmelse med mycket annat, varvid allmänheten fått vänja sig. Men det är just emot detta, som konstitutionsutskottet genom sin anmärkning har uttryckligen velat reagera. Herr statsrådet ville emellertid, åtminstone i detta speciella fall, försvara sin åtgärd med att densamma måste anses godkänd av riksdagen vid det förhållandet, att en proposition föregående år framlades inför riksdagen och icke föranledde någon erinran på den punkt, varom nu är fråga.

Jag skulle då till en början kunna erinra därom, att denna proposition icke framlades förrän den 31 maj, således i slutet av riksdagen på det sätt, som numera är ganska vanligt från regeringens sida, och att det således knappast varit möjligt för riksdagen att så omsorgsfullt granska denna sak som borde varit erforderligt. Men det är icke därmed jag vill försvara detta, utan jag vill påpeka, att riksdagen icke kan anses ha tagit ställning till denna fråga, ty föregående år berördes icke någonting annat från riksdagens sida än själva anslagsfrågan. Detta framgår tydligt och klart av den omständigheten, att endast statsutskottet yttrat sig och icke ett sammansatt stats- och lagutskott. När herr statsrådet menar, att statsutskottet och riksdagen tagit ställning, så är detta otvivelaktigt riktigt i vad anslagsfrågan beträffar, men riksdagen har aldrig tagit ställning till frågan, huruvida regeringen skulle kunna erhålla fullmakt att genomföra sådana bestämmelser, som mycket lätt kunna komma i kollision med till och med grundlagen.

Det är på denna punkt, som utskottet gjort sin erinran, och utskottet hänvisar bland annat till ett mycket likartat fall vid 1894 års riksdag, då det gällde mantalsskrivningsförordningen och dess § 15. Där hänsköts just denna paragraf till ett sammansatt bevillnings- och lagutskott, varefter Kungl. Maj:t utfärdade sin kungörelse i — som det heter — överensstämmelse med riksdagens beslut. Här kan icke anses föreligga en sådan överensstämmelse, ty riksdagen har icke yttrat sig om denna fråga. Det hade varit av en ganska stor betydelse, att man icke på detta sätt gått förbi riksdagen, och det förefaller mig också, som om detta varit mycket lätt att undvika med hänsyn därtill, att Kungl. Maj:ts kungörelse utfärdades under januari månad. Då hade det varit möjligt för regeringen att framlägga en proposition, som kunnat erhålla en snabb och skyndsam behandling. Detta har skett vid åtskilliga tillfällen, och

Ang. granskning av statsrådsprotokollen. (Forts.)

det är väsentligt mycket lättare att behandla en proposition snabbt men ändå grundligt i början av riksdagen än under riksdagens sista veckor.

Herr **Fast**: Herr talman! Denna anmärkning, såväl punkt a som b, tillhör väl dem, som kunna betraktas såsom mera unika i den samling, som konstitutionsutskottet under åren hopbragt, och det kanske säger, herr talman, inte alltför mycket men ändå något. Den tillhör i alla fall det slag av anmärkningar, att det slagit mig med förvåning, att de kunnat komma fram.

Man företräder här, såvitt jag förstår, en statsrättslig teori, som icke kan godtagas av majoriteten av Sveriges statsrättslärdar. Men då man är angelägen om att få en så stor samling av anmärkningar som möjligt, kan man kanske för en gångs skull omfatta även en sådan teori. Ofattbart är det i alla fall enligt min mening. Anmärkningen skulle dock, om den skulle tjäna såsom rättesnöre för regeringar och kommande regeringar, bli ganska allvarlig. Ty inte minst i vår tid, då det händer och sker så mycket i det ekonomiska livet, då man skriker på Kungl. Maj:ts administrativa lagstiftning i det ena fallet efter det andra och då det gäller att handla skyndsamt, har konstitutionsutskottet lagt mycket bestämda stenar i vägen för ett snabbt handlande av Kungl. Maj:t. Emellertid tror jag inte, att man kommer att ta det så högtidligt, ty man kommer att handla praktiskt, bortsett från denna anmärkning.

Att hänvisa till § 16 i regeringsformen med dess ålderdomliga uttryck om att man inte får på administrativ väg företaga något, som stör någons fred eller låter störa sådan fred, ja, det är ju verkligen unikt att ta detta som utgångspunkt för den här anmärkningen. Jag skulle tänka mig, att grundlagstiftarna vid den tidpunkt, då § 16 kom till, tänkte sig nog någonting annat än en husbesökare, som kom och samlade upp de blanketter, som i förväg voro utskickade, och som, därest de inte voro ifyllda, ställde en och annan fråga för att själva kunna fylla i blanketterna. Det är ju faktiskt ingenting annat som skett. Ånej, det var nog något annat och för medborgarna väsentligare, som avsågs den gången, då man skrev § 16 i regeringsformen och våra i övrigt mycket goda grundlagar. Ett åberopande av den tycker jag redan är tillräckligt för att diskussionen inte skall behöva bli alltför långvarig på den här punkten, och nästföljande punkt är alldeles likartad med denna. Det är samma teori, som gör sig gällande, som på denna punkt.

Men så kommer man fram till frågan: Är denna folkräkning företagen med riksdagen eller är den det inte? Utskottet säger, att den är icke företagen med riksdagen. Ja, det är möjligt, herr talman, att jag har svårt att läsa innantill, men ibland brukar det ändå gå rätt bra, och om jag läser, vad utskottet självt har refererat angående innehållet av propositionen, så måste jag säga, att det är ju en klar utläggning av, hur folkräkningen ungefärligen skulle äga rum, och så slutar utskottet självt med att anföra följande: »Det framhölls i propositionen, att slutlig ställning till frågan om sättet för folkräkningens anordnande borde tagas först efter närmare utredning. Sedan dylik utredning slutförts, borde det få ankomma på Kungl. Maj:t att fastställa plan för undersökningens bedrivande. På Kungl. Maj:t skulle jämväl ankomma att utfärda erforderliga föreskrifter rörande övriga med folkräkningen sammanhängande frågor.»

Jag erinrar om, att när sedermera statsutskottet framlade sitt betänkande och detta behandlades i kamrarna, var det ingen, som med ett ord gjorde någon erinran. Inte någon av dem som tillhöra majoriteten i konstitutionsutskottet var uppe och yttrade sig i frågan, inte ens den, som främst företräder utskottets teorier. Vad säger då riksdagen i sin skrivelse? Jo, den säger bland annat så

Ang. granskning av statsrådsprotokollen. (Forts.)

här: »Under hänvisning till den av riksdagen i skrivelse den 30 april 1935 begärda utredningen beträffande vårt lands befolkningsfråga, finner sig riksdagen på de i statsrådsprotokollet framlagda skälen för att en särskild folkräkning kommer till stånd, i syfte att därigenom må klarläggas ett flertal för nämnda utredning betydelsefulla faktorer, böra medgiva den sålunda föreslagna folkräkningens genomförande» — och så tillägger man sedermera, att emot anslagsberäkningen har riksdagen intet att erinra.

Mina herrar! Man borde, tycker jag, komma överens om, att upprätthållande av talet om att detta kommit till icke med utan mot riksdagen är totalt felaktigt. Kungl. Maj:t har uppträtt inför riksdagen och med klara papper sagt ifrån, att detta ämna vi åstadkomma på administrativ väg. Riksdagen gör detta klara uttalande, och så kommer man och säger, att riksdagen har bara yttrat sig med hänsyn till anslagsfrågan. Vad anför nu utskottet för motivering för, att det är bara i fråga om anslaget, som riksdagen yttrat sig? Den ställning, som utskottet härvidlag intager, är också ganska unik. Utskottet säger nämligen, att det kan inte vara någonting annat än medelsanvisningen, som statsutskottet yttrat sig om, därför att i annat fall skulle det ju inte varit statsutskottet, som ensam, behandlat ärendet, utan statsutskottet skulle sett sig föranlåtet att åtminstone bilda sammansatt utskott med lagutskottet.

Ja, herr talman, det förefaller, som om man alldeles glömt bort den reform, som vi genomförde för ett par år sedan, när vi beredde större möjligheter för utskotten att själva kunna handlägga en fråga av sådan natur, att en del av frågan tidigare gått till annat utskott. Jag skulle tänka mig, att statsutskottet inte ett ögonblick tänkte på, att det inte kunde vara kompetent att i ett sammanhang besvara Kungl. Maj:ts proposition och sedan avge förklaring om, att det ingenting fanns att erinra mot densamma även i vad avsåge det sätt, på vilket Kungl. Maj:t tänkt genomföra folkräkningen.

Herr Ossbahr säger, att detta är visserligen gott och väl, men frågar, varför kunde inte Kungl. Maj:t i alla fall lägga fram detta för riksdagen, eftersom förordningen inte blev färdig förrän i januari månad. Jag skulle för min del tro, att i det läge, vari frågan då befann sig i riksdagen, var det angeläget att skynda så mycket som möjligt. Jag har en stark känsla av, att hela tiden föresvävade Kungl. Maj:t, inte minst social- och finansministrarna, att det skulle vara möjligt att till denna riksdag framlägga ett mera långtgående förslag, grundat på befolkningskommissionens utlåtande. När nu detta av kända skäl icke har kunnat äga rum, kan man inte gärna lägga Kungl. Maj:t detta till last. Men, mina herrar, när den motion väcktes, som ligger till grund för hela detta lojala fullföljande ifrån Kungl. Maj:ts sida av riksdagens vilja och de tankar, som framkommo i en motion från högersidan, rådde en sådan stämning här, att då var det bara fråga om dagar och veckor, varmed man kunde uppskjuta att vidtaga åtgärder. Nu gräver man i stället upp § 16 och klandrar, att Kungl. Maj:t handlat för snabbt! Jag tog den gången inte deklARATIONERNA så allvarligt, när man talade om den oerhörda faran med dröjsmål och uppträdde med det sociala patos, som skedde, när man framhöll nödvändigheten av reformer och snabba reformer. Jag väntade ett omslag, men, herr talman, det har kommit litet för hastigt.

Jag ber, herr talman, att få yrka på att denna punkt lägges till handlingarna.

Herr Ossbahr: Herr Fast ville tydligen här göra gällande, att riksdagen skulle ha lämnat Kungl. Maj:t en fullmakt i detta avseende. Jag har redan tidigare — och jag skall icke genom ett uppreparande förlänga debatten — på-

Ang. granskning av statsrådsprotokollen. (Forts.)

pekat, att i så fall borde ett sammansatt stats- och lagutskott yttrat sig i frågan.

Jag vill emellertid framhålla ytterligare en omständighet, som i så fall bör komma till uttryck. I anledning av propositionen föregående år avgav endast statsutskottet yttrande, och skulle kamrarna därvid ha stannat i olika beslut, hade gemensam votering kunnat företagas, eftersom det formellt gällde en anslagsfråga. Genom denna gemensamma votering skulle således i enlighet med herr Fasts mening riksdagen ha kunnat ge Kungl. Maj:t en fullmakt i detta avseende, vilket förefaller mig vara ganska orimligt.

Herr Fast menade, att man nu klandrar regeringen för att den handlat allt för snabbt, sedan man tidigare påkallat den största skyndsamhet. Jag vågar säga, att något verkligt dröjsmål icke behövt förekomma, om Kungl. Maj:t omedelbart vid riksdagens början framlagt proposition och — såsom många gånger hänt — hemställt, att denna proposition måtte behandlas skyndsamt. Något allvarligt dröjsmål med folkräkningen hade icke behövt förekomma. Men den omständigheten, att uppenbarligen olika meningar här kunnat göra sig gällande, borde ha föranlett regeringen att hellre söka samverka med riksdagen än att undvika densamma, allra helst som något nämnvärt dröjsmål därigenom icke hade i realiteten behövt uppkomma.

Chefen för finansdepartementet, herr statsrådet **Wigforss**: Herr talman! Det är bara en punkt, jag vill lämna en upplysning om. Det var nämligen icke möjligt att medhinna att lägga fram för riksdagen ett förslag, som kunde ha lett till en lag. Det är ju en ren tillfällighet, att förslaget från statistiska centralbyrån syftade på en sådan tidpunkt, i början av året, att det överhuvud taget skulle kunna bli tal om att detta års riksdag kunde taga ställning till detta. Det är uppenbart, att när riksdagen 1935 tog ställning till anslagsfrågan och de former, under vilka den partiella folkräkningen kunde ske, måste riksdagen ha förutsatt att ingen ny proposition med lagförslag skulle komma. Om folkräkningen skett i november eller december, hade det varit absolut uteslutet att få riksdagen att yttra sig om det. Även under de förutsättningar som förelägo — kan jag meddela — var det så knapp tids för att medhinna till det datum, som ansågs vara den sista dagen, att vi fingo göra en viss förskjutning i fråga om tiden, och ändå ansåg statistiska centralbyrån, att den 17 januari var absolut den sista dag, som kunde förekomma. Vi hade remissdebatt den 17 och 18 januari. Om vi lagt fram ett förslag, som granskats av lagrådet, och detta kommit att behandlas i riksdagen efter den 17 och 18 januari — jag förutsätter, att det icke förekommit mycket delade meningar — men om det förekommit till behandling efter den tiden och det gjorts den ringaste rubbning i det förslag regeringen framlagt, så hade det ånyo fått gå tillbaka till lagrådet och det hade varit fara för att hela den partiella folkräkningen blivit omöjliggjord. Det förefaller, som om man får lov att se litet praktiskt på dessa ting. Det är klart, att — såsom erfarenheten visat — faktiskt inget intrång i enskildas hemfrid ägt rum. Jag är så intresserad av att man icke på administrativ väg skall oroa människorna, att jag icke skulle försvara denna sak, om det inneburit, att man fått gå över den gräns, som jag tror allmänt svenska folket anser vara den, där gränsen för det privata livets helgd går. I detta fall har något överskridande av den gränsen icke ägt rum, och det vore betänkligt, om en sådan tolkning skulle göras gällande, att liknande upplysningar icke skulle kunna inhämtas.

Efter härmed slutad överläggning beslöt kammaren lägga momentet till handlingarna.

Ang. granskning av statsrådsprotokollen. (Forts.)

I mom. b) anmälde utskottet vidare, att utskottet beslutit anmärkning mot chefen för handelsdepartementet, statsrådet Ekman, samt mot statsrådet Sköld i egenskap av t. f. chef för handelsdepartementet i anledning av vissa i protokoll över handelsärenden omförmälda ärenden rörande fullgörande i vissa fall av betalningsskyldighet i förhållande till utlandet.

Samma ledamöter, som reserverat sig vid mom. a), hade jämväl beträffande detta moment förklarat sig ha funnit, att utskottet icke ägt grundad anledning till anmärkning.

Momentet föredrogs. Därvid yttrade:

Chefen för handelsdepartementet, herr statsrådet **Ekman**: Herr talman! Utskottet har under punkt 4 b i sitt memorial nr 34 framställt den anmärkningen att Kungl. Maj:t icke bort i administrativ ordning meddela förordnande, varigenom uppstode skyldighet för enskilda att tillhandahålla myndighet vissa handelsböcker. De fall utskottet riktar sig mot gälla alla en tillämpning av den sedan 1932 år för år med något olika lydelse av Kungl. Maj:t och riksdagen gemensamt beslutade lagen om betalningsskyldighet i förhållande till utlandet. Den reglering av våra betalningsförhållanden gentemot vissa utländska stater, som avsågs att med stöd av nämnda lag genomföras, var något hos oss oprövat, och det var bl. a. därför naturligt att det bemyndigande Kungl. Maj:t i detta hänseende erhöi fick möjligast vida omfattning.

När vårt clearingförfarande med Tyskland den 1 september 1934 påbörjats, visade det sig snart nödvändigt för den verkställande myndigheten, clearingnämnden, att i och för kontroll och undersökningar av olika slag äga möjlighet att hos de enskilda intressenterna införskaffa upplysningar och företaga utredningar av betydelse för bedömande av vederbörandes rätt i clearinghänseende. Det hade i åtskilliga fall framkommit att personer för att komma i åtnjutande av de förmåner, som clearingen medförde, icke drogo sig för att till nämnden lämna oriktiga uppgifter om de förhållanden, som voro av betydelse. I en del fall hade nämnden efter överenskommelse med vederbörande kunnat genom undersökning av vederbörandes handelsböcker kontrollera lämnade uppgifter. Men ofta hade clearingnämnden varit urståndsatt att undersöka riktigheten av lämnade uppgifter, då vederbörande motsatte sig varje kontroll från nämndens sida. Nämnden ansåg sig därför nödsakad att för ett riktigt genomförande av clearingförfarandet anhålla om föreskrifter, som möjliggjorde en effektiv kontroll av lämnade uppgifter. Med anledning härav tillkom den i utskottets anmärkning omnämnda kungörelsen med vissa bestämmelser ang. uppgiftsskyldighet i förhållande till clearingnämnden.

Dessa bestämmelser tillkommo sålunda för att möjliggöra ett bättre genomförande av det med Tyskland avtalade clearingförfarandet och syntes kunna innefatta i det bemyndigande att meddela erforderliga föreskrifter för verkställande av ett givet clearingförordnande som Konungen erhållit genom riksdagens antagande av clearingslagen. Att därvid föreskrefs möjlighet för clearingnämnden att ur vederbörandes handelsböcker inhämta uppgifter av betydelse torde hava varit av förhållandena påkallat. Man måste betänka att ett clearingförfarande av ifrågavarande slag vanligtvis omfattar hela handelsomsättningen med ett visst land och givetvis måste innebära vissa skyldigheter för de enskilda affärsidkarna bl. a. just beträffande sådana förhållanden, för vilkas bedömande handelsböckerna hava avgörande betydelse. Förfarandet har igångsatts till förmån för dem, som uppgiftsskyldigheten huvud-

Anq. granskning av statsrådsprotokollen. (Forts.)

sakligen avser. Den stadgade uppgiftsskyldigheten kan därför åtminstone i de flesta fallen anses blott som en förutsättning för rätten att komma i åtnjutand av de förmåner clearingen erbjuder.

Vad som sagts gäller naturligtvis också utfärdandet av de övriga författningar, mot vilka utskottets anmärkning under denna punkt riktar sig.

Enligt vad konstitutionsutskottet i sitt memorial gör gällande skulle konstitutionell praxis bestyrka uppfattningen att Konungen icke med stöd av sin ekonomiska lagstiftningsmakt enligt § 89 regeringsformen kan föreskriva skyldighet för enskilda att tillhandahålla myndighet sina handelsböcker. Utskottet erinrar i detta sammanhang om att sådan skyldighet däremot föreskrives i ett flertal av Konung och riksdag gemensamt beslutade författningar och anför vissa exempel härpå.

Emellertid förefinnes även exempel på att i praxis en motsatt uppfattning gjort sig gällande. Det bör sålunda erinras om, att i de tillämpningsföreskrifter till förordningen den 30 juni 1932 (nr 325) om upptagande av vissa avgifter för åstadkommande av förbättrad organisation vid avsättningen av mjölk och mejeriprodukter, som meddelats i kungörelsen den 16 september 1932 (nr 420) — kontrasignerad av dåvarande chefen för jordbruksdepartementet — förekommer en bestämmelse, i § 18, i enlighet varmed det åligger mejerier, mjölkhandlare och mjölkproducenter att i fråga om förhållanden, vilka äro av betydelse för den kontroll, som utövas av statens mjölk nämnd, på anfordran tillhandahålla nämnden eller av denna utsett ombud erforderliga upplysningar ävensom bokföring, där sådan äger rum, jämte därtill hörande handlingar. Den uppgiftsskyldighet, som sålunda här föreskrives, är uppenbarligen av samma karaktär som den, vilken påbjudits i de nu ifrågakvarande clearingförfattningarna.

Det torde slutligen kunna tilläggas att enligt uppgift från vederbörande clearingorgan ifrågakvarande bestämmelser icke i något fall blivit tillämpade.

Emellertid har man uppgivit att tillvaron av den åt nämnda organ medgivna rätten verkad i hög grad underlättande för vederbörandes ofta ganska svåra arbete för ett rättvist genomförande av de meddelade clearingbestämmelserna.

Herr Ossbahr: Det har självfallet ingalunda varit konstitutionsutskottets avsikt att på något sätt vilja skydda de personer, som genom ett inkorrekt förfarande skulle gå vid sidan om gällande bestämmelser, men konstitutionsutskottet har hyst den uppfattningen, att då det i alla fall gällt en så pass allvarlig sak som förpliktelse för vederbörande att för clearingnämnden, respektive clearingkontoret framlägga sina böcker, bör en sådan skyldighet stadgas icke ensidigt genom regeringens bestämmande utan under medverkan av riksdagen genom lagstiftning. Konstitutionsutskottet har också i sitt utlåtande hänvisat till sådana fall, där man förfarit på det sättet. Man har exempelvis åberopat förordningen den 4 maj 1855 angående handelsböcker och handelsräkningar, i vilken det intagits vissa likartade bestämmelser, men dessa ha tillkommit under samverkan med riksdagen. Detsamma gäller lagen den 18 juni 1925 om undersökning angående monopolistiska företag och sammanslutningar samt förordningen den 20 juni 1935 om kontroll över tillverkningen av krigsmateriel m. m. Konstitutionsutskottet har påpekat andra lagstiftningsåtgärder på samma områden, och man kan även hänvisa till en lagstiftning, som är ganska likartad med de nuvarande clearingbestämmelserna, nämligen förfoganderättslagen av 1918, som tillkommit icke genom ensidigt beslut av regeringen utan efter gemensamt beslut av Kungl. Maj:t och riksdagen.

Herr statsrådet menade, att det här vore fråga om en förmån, vilken skulle kunna åtminstone i någon mån ställa saken på ett annat plan. Herr statsrådet

Ang. granskning av statsrådsprotokollen. (Forts.)

erkände, att även om det i de flesta fall skulle kunna karakteriseras som en förmån, finnes det dock fall, då det icke innebure någon förmån för vederbörande. Under sådana omständigheter måste man enligt konstitutionsutskottets uppfattning vidhålla den synpunkten, att då det gäller en så allvarlig förpliktelse för en näringsidkare som att, i detta fall inför clearingnämnden, respektive clearingkontoret, framlägga sina handelsböcker, denna skyldighet bör tillskapas icke genom regeringens ensidiga bestämmande utan genom samverkan med riksdagen. Utskottet säger också detta, då utskottet icke finner, att behörighet föreläggat för Kungl. Maj:t, och utskottet har icke heller ansett, att i detta fall någon fullmakt lämnats av riksdagen.

Herr **Fast**: Herr talman! Den här anmärkningen är, som jag redan tidigare sagt, i klass med den punkt, som vi nyss behandlade under 4 a). Det kanske kunde räcka att erinra om detta, men jag vill dock därtill foga, att man rör sig här på ett om möjligt ännu ömtåligare område, på ett näringslivets speciella område, där lagstiftningen kommit till för att skydda en grupp av medborgare, och om man begär en uppgift från den grupp, som skall skyddas, är det i sig tillräckligt sagt, men till detta vill jag framhålla vidare, att riksdagen nog aldrig tänkt sig att göra någon anmärkning mot Kungl. Maj:t. Det framgår redan däraf, att när Kungl. Maj:t lade fram propositionen om förlängning av clearinglagen, hade Kungl. Maj:t redan utfärdat de bestämmelser, som här föreligga. Det är visserligen sant, att det är bara konstitutionsutskottet, som har rätt att klandra Kungl. Maj:t, men inget utskott är så blygt, att det inte kan säga till härom, och inte lagutskottet heller, så att om man från utskotten ansett skäl föreligga till anmärkning, så hade de nog inte varit så buskablyga, att de inte sagt ifrån.

Jag tror, herr talman, att det sagda kan vara tillräckligt, och ber att få yrka, att punkten lägges till handlingarna.

Vidare anfördes ej. Momentet lades till handlingarna.

Under *punkten 5*) anmälde utskottet, att utskottet beslutit anmärkning mot chefen för ecklesiastikdepartementet, statsrådet **Engberg**, i anledning av ett i protokoll över ecklesiastikärenden omförmält ärende angående inrättande av ett teaterråd.

Vid denna punkt hade reservationer anmälts:

av herrar *Reuterskiöld*, *O. Fredrik Ström*, *Fast*, *Vougt*, *Johnsson* i Norrahammar, *Svensson* i Landskrona och *Nilsson* i Göteborg, vilka förklarar sig ej ha kunnat biträda utskottets förevarande anmälan; samt

av herr *Sandegård*, som yrkat avslag å anmärkningen i förevarande punkt.

Efter föredragning av punkten lämnades på begäran ordet till

Chefen för ecklesiastikdepartementet, herr statsrådet **Engberg**, som yttrade: Herr talman! Den anmärkning, som konstitutionsutskottet under förevarande punkt framställt, får väl betraktas som en efterskörd till diskussionen för någon tid sedan vid åttonde huvudtitelns behandling rörande teaterrådet och dess tillsättande. Med hänvisning till vad jag den gången yttrade här i kammaren kan jag befria mig från besväret att närmare redogöra för teaterrådets uppgifter o. s. v. Jag nöjer mig med att konstatera, att konstitutionsutskottet nu i utlåtandet varken direkt eller indirekt bestritt behövligheten av institutionen ifråga. Utskottet har i stället formulerat sin anmärkning på den linjen, att begagnandet av anslaget till extra utgifter för finansiering av någon mera sta-

'Ang. granskning av statsrådsprotokollen. (Forts.)

digvarande institution, innan den förts upp på budgeten, skulle ställa, som det heter, riksdagen utanför vid anslagsfrågans behandling. När jag läste det, greps jag av en ganska grundlig förvåning, därför att utskottet därmed har ställt sig på en ståndpunkt, som mig veterligt icke kan genomföras av någon regering, en ståndpunkt, som heller aldrig varit någon regerings. Jag har inom ecklesiastikdepartementet låtit verkställa en liten undersökning om hur i dessa stycken förfarits, och i samtliga fall har det gällt, att utgiften avsett ett ändamål, som kunnat förutses bli mer eller mindre stadigvarande, samt att utgiften till en början bestritts av anslaget till extra utgifter och sedermera anmäls till riksdagen till upptagande på statsbudgeten. Eftersom min högt ärade vän och företrädare i ämbetet herr Lindskog nu skall taga till orda för utskottets ståndpunkt, kan jag säga, att även han figurerar i den lista, där det förfarits på samma sätt som jag gjort. Jag begär icke, att en förutvarande ecklesiastikminister skall ha i minnet de många tusen ärenden han har haft att handlägga, och därför vill jag uppfriska hans minne på ett par punkter. Det är nämligen så, att det en gång gällde ett anslag till riksarkivet och att där inrättades en ny befattning som arkivråd. Herr Lindskog tog då från anslaget till extra utgifter den 11 april 1930, och han anmälde denna sak, varefter den upptogs på riksstaten påföljande år. Går jag vidare till kurser för utbildande av kyrkomusiker, finner jag, att herr Lindskog den 3 maj 1929 tog för det ändamålet av detta anslag och anmälde det för riksdagen år 1930.

Går jag till herr Almkvist, finner jag, att han handlade på samma sätt i liknande frågor. Går jag vidare till herr Olof Olsson, ser jag, hur han bokstavligen slagit rekord i detta fall. Det visar sig nämligen, att år 1924 den 5 december anvisades från anslaget till extra utgifter 5,000 kronor för preparering av prof. J. G. Johanssons samlingar, som sedan år 1926, två år senare, presenterades till upptagande i budgeten, alltså för stadigvarande ändamål. Den 31 december 1924 anvisades av anslaget till extra utgifter för uppehållande av verksamheten i riksarkivets lokaler vid Östermalmsgatan nr 65, som sedermera anmäldes till uppförande på budgeten år 1925. Vidare inrättades under samme ecklesiastikminister såsom en stadigvarande institution en befattning som biträdande lärare i medicin vid karolinska institutet. Medel därför anvisades från anslaget till extra utgifter och anmäldes år 1925 till riksdagen. Under samme ecklesiastikminister finansierades den 6 juni 1925 av anslaget av extra utgifter ett anslag till internationella unionen för astronomi, vilket föreslogs till upptagande på riksstaten år 1926. Går jag till min närmaste företrädare i ämbetet, herr Stadener, utgick enligt brev den 15 april 1932 ett belopp av 1,920 kronor såsom ersättning till de av musikaliska akademien förordnade censorerna vid lägre organistexamen. Herr Stadener brydde sig inte om att anmäla detta till riksdagen.

Jag har gjort denna lilla axplockning, herr talman, för att visa, att vägen att begagna anslaget till extra utgifter, när man startar en sak, och sedan föreslå dess upptagande på budgeten är praktiskt taget den normala. Vad är då det anmärkningsvärda i mitt fall? Jo, som utskottet formulerat sin anmärkning, skulle det vara, att jag använt anslaget till extra utgifter till någon mera stadigvarande institution och därmed ställt riksdagen utanför anslagsfrågan. Vi ha prövat detta ärende i ljuset av föregående och funnit det alldeles parallellt med dessa. Då står det för mig som något besynnerligt, att man nu ogillar den praxis, som tillämpats under årtal och under olika ecklesiastikministrar och vilken praxis, herr talman, man blir tvungen att fortsätta med. Om man icke gör det, skall man komma i ganska orimliga situationer. Det är ändå huvudsaken, att det hela tages upp på budgeten, så snart starten är över. Här har det fattats tre beslut, som anförts av utskottet. Det första

Ang. granskning av statsrådsprotokollen. (Forts.)
beslutet var den 8 februari, det andra den 15 mars och det tredje var, om ej mitt minne sviker, den 3 maj. Alla dessa beslut beteckna tre etapper, det första teaterrådets inrättande, det andra frågan om dess finansiering med anlåtande av anslaget till extra utgifter och det tredje och sista, som skedde på handelsministerns föredragning, innebar, att av lotterimedel tillfördes åttonde huvudtitelns anslag till extra utgifter ett belopp som skulle täcka vad ur sistnämnda anslag anvisats för ändamålet ifråga. Detta är vad som skett, och jag är mycket nyfiken att få höra, vari enligt herr Lindskogs uppfattning det anmärkningsvärda i detta förfarande ligger. Själv har jag ansträngt mitt förstånd så mycket jag kunnat för att upptäcka, vari det anmärkningsvärda ligger, och min nyfikenhet är nära bristningspunkten i detta ögonblick för att få höra, vad herr Lindskog har att säga, och få veta hur det står till.

Som tiden nu var långt framskriden och flera talare anmält sig för yttrandes avgivande, beslöt kammaren, på hemställan av herr talmannen, att uppskjuta den vidare behandlingen av förevarande memorial samt handläggningen av övriga på föredragningslistan upptagna ärenden till kl. 7 e. m., då enligt utfärdat anslag detta plenum komme att fortsättas.

§ 5.

Avgåvos följande motioner i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 239, angående prisreglerande åtgärder på jordbrukets område, nämligen:

nr 812 av herr *Gustafsson* i Välsnäs *m. fl.*; samt
nr 813 och 814 av herr *Herou* *m. fl.*

Dessa motioner bordlades.

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 4.40 e. m.

In fidem
Per Cronvall.

Onsdagen den 6 maj.

Kl. 7 e. m.

Fortsattes det på förmiddagen började sammanträdet.

§ 1.

Herr talmannen anmälde till fortsatt handläggning konstitutionsutskottets *Ang. gransk-* memorial, nr 34, angående granskning av de i statsrådet förda protokoll; och *ning av stats-* lämnades därvid i fråga om *punkten 5* enligt förut skedd anteckning ordet till *rådsproto-* *kollen.*

(Forts.)

Herr **Christiernsson**, som anförde: Herr talman! En av de dagliga tidningar, som stå i den hårdaste opposition mot regeringen och regeringspolitiken, skrev häromdagen, att vi hade en »komprometterad regering», men ledareförfattaren konstaterade omedelbart därefter, att konstitutionsutskottets dechargebetänkanden i allmänhet numera icke höra till de aktstycken, som pläga framkalla politiska kriser. Han betecknade också flertalet av de nu föreliggande anmärkningarna sakna någon större saklig eller politisk tyngd och betecknade så till vida årets dechargebetänkande vara av »normal» typ och alltså »politiskt» likgiltigt.

Den allvarliga punkt, som nu står på föredragningslistan, gäller statens förhållande till de sköna konsterna, som dessa framtråda på de tiljor, som föreställa världen. Jag har sysslat länge med svenska teaterförhållanden, men jag måste säga, att man icke varit bortskämd på den kanten med något större intresse från statsmakternas sida, då det gällt Thalias angelägenheter. Jag håller icke för otroligt, att vi haft en rad av goda ecklesiastikministrar, men jag är alldeles viss om att den, som vi nu ha, mer än de flesta ådagalagt ett levande intresse för teatern. För den saken tycker jag också, att han är värd det allmännas tack. Jag hoppas för min del, att han under den middagssiesta, som talmannen med diktatorisk makt förlänar oss, både oss vanliga dödliga och regeringens medlemmar, icke på något vis irriterats av aftontidningarnas sensationella rubriker. Jag har funnit en bestämd hugsvalelse i ett meddelande från Uppsala, som berättar, att lärdomsstaden skulle vara i beredskap att utnämna landets kultusminister till hedersdoktor. Skulle nu detta meddelande vara mera vederhäftigt än övriga, hoppas jag, att han i den lagerkrans, han får, skall finna många kvistar från den svenska teatern.

Det är nu andra gången inom en mycket kort tid, som statsrådet Engberg står här som anklagad för att ha handlat egensinnigt i fråga om en teaterfråga, då han utan att höra riksdagen försöksvis inrättat en högsta myndighet, som skulle stå till förfogande för att se till att de betydande penningmedel — jag behöver icke registrera vad statsrådet då själv uppgav — som från det allmänna gå till teatern, bli tillvaratagna på det bästa sättet, medan detta teaterråd samtidigt har att bidra till konstnärlig samverkan de statsunderstödda scenerna emellan. Förra gången saken var på tal här, då anade vi visserligen det nu föreliggande dechargebetänkandet, men dess hemligstämpel var så stark, att diskussionen endast fick gälla en strid om den summa, som teaterrådet för kommande budgetår skulle få till sitt förfogande. I en sak var man enig, och det var däruti att teaterrådet borde finnas till och få fortsätta sin verksamhet.

Ang. granskning av statsrådsprotokollen. (Forts.)

I dag gäller det den konstitutionella sidan av saken. Här har samlats en knapp majoritet för en anmärkning, men då jag bland de många reservanterna finner ingen mindre än konstitutionsutskottets egen ordförande, vår främsta rättskapacitet på det område, som striden gäller, då vågar jag med lugnt samvete taga fasta på hans försäkran, att något fog för en konstitutionell anmärkning icke finnes.

Jag skall icke upprepa mig själv från förra tillfället, då jag tog till orda i denna sak, utan endast som en av dem, vilka varit i tillfälle att i skilda spörsmål söka teaterrådet, intyga, att jag och de olika institutioner, som jag representerat, haft mycken nytta av teaterrådet och de förträffliga krafter, som stå i spetsen för detsamma. Det kom till just då det behövdes.

I anslutning till det återgivande av en tidnings ord, som jag började mitt anförande i dag med, skulle jag slutligen vilja i allmänhet varna för att låta orden och tankarna från 1809 allt för mycket sätta sin prägel på de händelser, som skola karakterisera riksdagen och riksdagarna, t. o. m. av mer än ett-hundra år yngre datum. Det finns något, som heter »parlamentsleda», och den sjukan angriper särskilt den yngre generationen, som menar, att den hör för litet om vår nuvarande tids realiteter och verkligt stora spörsmål i riksdagens debatter och protokoll. Vare det mig fjärran att vilja avtrubba en vaken och kraftig opposition, var helst och från vilket håll den än riktar sig. Men det bör kanske vara slut på det gamla, kanske ofta för en agerande personligen uppiggande sökandet efter eller utnyttjandet av ett tillfälle, snart sagt vilket som helst, för att komma en regering med motsatta åsikter till livs, och detta bör kanske enligt min mening i alldeles särskild grad gälla ett valår, då uppmärksamheten i högre grad än vanligt ägnas åt de politiska förehavandena.

Vidare yttrade:

Herr Lindskog: Herr talman! När herr statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet höll sitt anförande före middagsrasten, slutade han detta sitt anförande så: »min nyfikenhet är nära bristningsgränsen». Man skall icke anmärka på talmannen, som icke kan försvara sig, men jag tycker ändå, att talmannen, som med all rätt är berömd för sin godhet och älskvärdhet, var rätt grym mot statsrådet, då han avbröt diskussionen och därmed lämnade herr statsrådet inför en middagsvila, som för honom måste ha varit mycket pinsam. Jag vill uttala den livliga förhoppningen, att han tålt den påfrestningen.

Jag skall icke gå in på vad den siste talaren, herr Christiernsson, sade. Jag måste säga, att det var förvånande, huru en person som herr Christiernsson kan hålla ett anförande så pass långt, men ändå så ytterst litet berörande den sak, som det här är fråga om, nämligen den konstitutionella frågan. Det är icke alls fråga om de rosor, som herr statsrådet Engberg kan förtjäna. För min del anser jag visst att han är värd mycket beröm för sina initiativ på vissa håll. Det vill jag visst icke förneka. Men det hindrar icke, att man ändå kan ha rätt att göra anmärkningar på vissa ting utan att därför beskyllas för att handla av politiska skäl eller, såsom herr ecklesiastikministern utlät sig, för att söka komma regeringen till livs. Jag vill säga, att detta måste bero på en fullkomlig ovetenhet från herr Christiernssons sida, fastän han väl borde veta, att i verkligheten var denna anmärkning på sätt och vis redan undandjord i och med behandlingen av statsutskottets betänkande i föreliggande fråga. Där kan man säga, att anmärkningen lades med gillande till handlingarna på ett sätt, som säkerligen för herr statsrådet var rätt kännbart och

Ang. granskning av statsrådsprotokollen. (Forts.)

smärtsamt och som han, vilket jag mycket väl förstår, tog synnerligen illa upp. Han var t. o. m. så pass skarp, att han sade, att om 10,000 kronor icke beviljades, måste han anse, att teaterrådet icke kunde fungera. Detta var ett mycket starkt uttryck, särskilt som herr statsrådet ansåg teaterrådet vara nödvändigt.

Vad jag här vill säga är, att vid det tillfället två av statsrådets egna partivänner, den ena i första kammaren och den andra i andra kammaren, voro huvudtalare mot herr statsrådet; bägge två anmärkte på att riksdagen blivit satt vid sidan vid behandlingen av denna fråga. Det är litet egendomligt att då få en anmärkning för att man vill komma regeringen till livs, när det i verkligheten varit just två av herr statsrådets egna partivänner, som vid det tillfället framställt anmärkningen och tydligen menat, att anmärkningen också var av konstitutionell beskaffenhet. Det kunde man tydligen läsa fram. Ja, herr statsrådet skakar på huvudet, men skulle han vilja läsa deras yttranden, skulle han finna, att det där talas bl. a. om en annan instans, som skall döma om detta. Detta är liksom en hänvisning till konstitutionsutskottet. Jag vill säga, att när denna fråga var före i konstitutionsutskottet — jag kan ju få lämna den upplysningen — hade frågan ännu icke varit före i kamrarna. Jag vill gärna medge, att när frågan varit före i kamrarna och vi sedan skulle behandla denna anmärkning, man ju kunde tycka, att man skulle kunna rent av taga tillbaka ärendet. Men det hade väl varit litet egendomligt att uppriva ett redan fattat beslut på grund av att statsutskottet och kamrarna sagt ifrån vad de hade att säga. Det kunde icke gärna komma i fråga. Det hade också sett underligt ut, att det utskott, som egentligen är det konstitutionsvårdande, skulle låta saken vara, då statsutskottet givit en tydlig anvisning på att konstitutionsutskottet borde behandla ärendet.

Jag säger detta blott såsom en ingress, men jag vill tillägga, att även i konstitutionsutskottet en medlem av herr statsrådets eget parti röstade för anmärkningens framställande och en annan medlem nedlade sin röst. Man kan därför icke gärna tänka, att denna anmärkning tillkommit för att man skulle söka komma regeringen till livs. Den person, som röstade för anmärkningen, tillhör säkerligen en utomordentligt lojal grupp av regeringens nuvarande anhängare — det vågar jag säga — men han har varit självständig nog att säga, att han tyckte, att här var ett fel begånget. Jag kan också tillägga, eftersom herr statsrådet lägger sådan vikt vid formuleringen — det är kanske en indiskretion av mig att nämna detta för att visa min egen ställning — att när detta beslut var fattat och det skulle formuleras, bad jag denne av mig så högt aktade medlem av det socialdemokratiska partiet, att han måtte formulera yttrandet såsom han ville, därför att — sade jag — jag på intet sätt ville ge en skarpare tillspetsning av yttrandet än som behövde göras, och därför överlät jag helt och hållet åt honom att efter gottfinnande göra formuleringen.

Sedan vill jag emellertid gå över till själva sakfrågan. Då skyndar jag mig att gå in på en fråga, som för herr statsrådet var så betydelsefull, att den skakade, om icke honom själv, så hans nerver till bristningsgränsen. Herr statsrådet uppräknade en hel del fall, då dels jag själv och dels andra ecklesiastikministrar skulle gjort sig skyldiga till samma förfaringssätt. Han nämnde tvenne fall, där jag från reservationsanslaget till extra utgifter lämnat anslag i det ena till sigillvården inom riksarkivet, i det andra till kurser för utbildande av kyrkomusici. Jag vill emellertid säga, att herr statsrådet tydligen icke riktigt läst utskottets betänkande. I dess betänkande står det: »Men användandet av dylikt anslag för inrättandet av en ny statsinstitution sådan som teaterrådet innebär enligt utskottets mening ett åsidosättande av riksdagens konstitutionella rätt i anslagsfrågor.» Således när man tillgriper

Ang. granskning av statsrådsprotokollen. (Forts.)

reservationsanslaget för extrautgifter för att upprätta en sådan institution som detta teaterråd, ha vi inom konstitutionsutskottet funnit det rätt uppseendeväckande, liksom också statsutskottet funnit det rätt uppseendeväckande. Man kan icke tala om att anvisande av medel ur reservationsanslaget till extra utgifter för sigillvården inom riksarkivet skulle innebära att skapa en statsinstitution och icke heller är det, då det gäller kurser för utbildande av kyrkomusici, fråga om någon statsinstitution, allra minst en institution av den karaktär, som teaterrådet har.

Teaterrådet är — och det är vad vi först måste slå fast — en fast institution. Det gäller här ett över teatern stående organ. Det är ett litet ämbetsverk, ett ämbetsverk i smått. Det finns en ordförande och tre ordinarie medlemmar samt en sekreterare med 6,000 kronor såsom fastställt arvode. Ordföranden har i lön 2,000 kronor och dessutom t. o. m. representationspengar. Vidare äro dessa tillsatta på tre år. Det betyder ganska mycket, att de äro tillsatta på tre år, och det visar väl ändå, att detta teaterråd avses vara en fast statsinstitution. Man kan visserligen säga — och det sades inom konstitutionsutskottet — att detta kan icke hindra, att de kunna avsättas under tiden. Ja, naturligtvis, men det är klart, att om herr ecklesiastikministern tillsätter personer på tre år har han någon mening med det. Han är icke en sådan karl, att han tillsätter sådana befattningar på tre år och därvid tänker, att han efter ett år kan göra sig av med dem. Han menar nog något, när han tillsätter dem på tre år.

Dessutom behöva vi blott gå till herr statsrådets eget författareskap i år under åttonde huvudtiteln, där han gör jämförelse med musikaliska akademien, med svenska akademien och andra stående ämbetsverk och institutioner för att finna en motsvarighet. Han markerar detta för att konstatera behovet av denna institution. Detta måste man, menar jag, ha såsom bakgrund för sin uppfattning i denna fråga.

Nu ha vi i konstitutionsutskottet menat, att detta bestridande av avlöningarna till en dylik fast institution från reservationsanslaget till extra utgifter är en betänklig sak. Detta har tydligen herr statsrådet själv haft på känn, då han i beslutet tillägger: »och ville Kungl. Maj:t framdeles meddela beslut ifråga om ersättning till nämnda reservationsanslag för det sålunda anvisade beloppet». Alltså, herr statsrådet menar, att på ett håll, där han själv tycker, att det finns ett hål att stoppa till, kommer tillstoppningen att ske med lotterimedel. Jag måste säga, att vi i konstitutionsutskottet tyckte, att det var litet betänkligt att från lotterimedlen taga anslag för att fylla hål i den ordinarie budgeten. Att på en sådan väg bestrida kostnaderna för tillskapandet av ett nytt ämbetsverk är ändå betänkligt. Det är visserligen sant, att Kungl. Maj:t har till sitt förfogande lotterimedel, men dessa lotterimedel få naturligtvis ändå användas med en viss hänsyn. Jag undrar vad herr statsrådet skulle ha sagt, då han en gång satt i konstitutionsutskottet, om exempelvis, låt mig säga, en försvarsminister använt dessa medel för inköp av bombflygplan — ja, jag menar icke den nuvarande försvarsministern. Jag menar en försvarsminister i allmänhet. Jag undrar, vad han skulle ha sagt. Det tror jag icke herr statsrådet såsom medlem av konstitutionsutskottet skulle varit mycket belåten med. Man får vara försiktig med dylika ting.

Nu säger herr statsrådet, att saken var nödvändig. Det vill jag icke disputera om. Det är möjligt, att det gäller en mycket nyttig sak; det håller jag fullkomligt med herr statsrådet om. På den punkten finns ingen meningskiljaktighet oss emellan, men riksdagen ber ändå att själv få avgöra redan på ett preliminärt stadium vad som är nödvändigt. Riksdagen vill icke där låta sig ställas vid sidan om. Då svarar herr statsrådet, som herr statsrådet

Ang. granskning av statsrådsprotokollen. (Forts.)

sade under debatten i kammaren för någon tid sedan, att saken var brådskan-
de. Han hade att välja mellan, sade han, teaterväsendets förfall och förviss-
nande eller också att få detta teaterråd till stånd. Nu är det dock ett faktum,
att det var under det riksdagen var samlad, som detta behov framträdde. Det
är icke fråga om annat än att riksdagen är så pass lojal och tar sådan hän-
syn till en önskan från regeringens och från en departementschefs sida, att
hade statsrådet Engberg lagt fram förslag för riksdagen och uttalat önskan
om en snabb och omedelbar behandling, så hade frågan kunnat vara avgjord
på 14 dagar, och statsrådet Engberg hade då kunnat få det behövliga anslaget
från riksdagen.

Jag vet icke om herr statsrådet berörde det i dag, men herr Christiernsson
har i varje fall sagt, att det borde väl vara tillåtet att försöksvis vidtaga ett
dylikt arrangemang. Samma sak har också sagts från annat håll under den
förra debatten, jag minns icke om det var av herr statsrådet eller av någon
annan. Man ville liksom förbereda saken genom att experimentera under ett
års tid. Nej, svarar jag, så går det icke till, när man inrättar ett litet äm-
betsverk, en fast institution. Det går icke till på det sättet, ty skall en insti-
tution av denna storleksordning inrättas, måste man lägga fram saken genast
för riksdagen och säga, att nödvändigheten av denna sak är uppenbar, som
herr statsrådet själv har sagt, och därför hänskjutes frågan till riksdagen, så
att den får avgöra, om pengar skola beviljas för ändamålet. Detta att låta ett
ämbetsverk få ett provår är en ganska ny och skön inrättning i vår statsför-
valtnings historia! Vad är det, som skall provas? Herr statsrådet är ju klar
över att det är nödvändigt, och då behöver det ju icke provas. Är det de per-
soner, som skola fungera? Är det överståthållare Nothin och justitierådet
Vult von Steyern som skola provas och undersökas för att man skall få se,
om de duga, eller vad är det? Herr statsrådet är övertygad om den nya in-
stitutionens nödvändighet, ty utan densamma förvissnar hela teaterväsendet.
Det är motiv nog, och då behövs det icke något provår vare sig för själva sa-
ken eller för vederbörande personer.

Det är ungefär detta, som jag har velat säga för att motivera vad konstitu-
tionsutskottet har menat med sin anmärkning. Det är ju alldeles riktigt, att
denna anmärkning är icke en sådan anmärkning, som faller vare sig en depar-
tementschef eller en regering, men det hindrar icke, att det ändå kan vara
befogat av konstitutionsutskottet att säga ifrån, att riksdagen önskar icke
något dylikt.

Här har talats så mycket i en viss del av pressen om att konstitutionsut-
skottet kommit med småfuttiga anmärkningar. Jag skall emellertid be, att
man jämför de anmärkningar, som konstitutionsutskottet i år har kommit med,
med de anmärkningar som kommo fram när herr statsrådet Engberg satt i ut-
skottet. Jag tror icke, att det nuvarande konstitutionsutskottets anmärknin-
gar skola behöva lida mycket på en sådan jämförelse.

Jag erinrar exempelvis om när det riktades en anmärkning mot mig själv
på grund av ett friköpsärende, som gällde ett tunnland jord i Halland, vilken
anmärkning för övrigt var av sådan karaktär, att andra kammaren lade den
med ogillande till handlingarna. Jag erinrar om ett annat ärende, där man
gjorde anmärkning mot försvarsministern i den lindmanska regeringen, där-
för att han hade tagit med i någon flygskola en person, som icke tagit stu-
dentexamen, en anmärkning av sådan art, att två föregående försvarsministrar
stego upp och förklarade, att de skulle förfarit på samma sätt. Dessa för-
svarsministrar hette Per Albin Hansson och Rosén.

Jag tror alltså icke, att man skall fästa sig alltför mycket vid det skriet,
att konstitutionsutskottet nu skulle vara så förfärligt politiskt betonat och

Ang. granskning av statsrådsprotokollen. (Forts.)
 bara vilja komma åt regeringen. Jag tror, att de anmärkningar, som framlagts i dag, hålla måttet ganska väl, och det lönar sig verkligen icke med de föregående, som här finnas från olika perioder, att man här skriar om att det bara skulle vara partipolitisk taktik. Det är det icke, men riksdagen förbehåller sig och riksdagens konstitutionsutskott förbehåller sig rätt att säga ifrån, ifall det finner vissa saker och ting vara mindre önskvärda.

Herr talman! Jag har ingen anledning att yrka på annat än att punkten lägges till handlingarna.

Chefen för ecklesiastikdepartementet, herr statsrådet **Engberg**: Herr talman! Den föregående ärade talaren har en obestriddlig förmåga att i så måtto efterhärma de gamla grekisk sofisterna, att han liksom de övar konsten att alltid göra det svagare skälet till det starkare. Det sätt, varpå han nu opererade i sin argumentation och som jag motsett med den nyfikenhet, han själv apotroferat, bär syn för sägen, ty vad jag efterlyste var det konstitutionellt betänkliga uti, att man startar med anlitande av anslaget till extra utgifter, innan man är i tillfälle att föra upp en sak på riksstaten. Till svar på denna förfrågan förskansade han sig för det första bakom andra och deras uttalanden i en tidigare statsutskottsdebatt, och för det andra menade han, att det här dock var fråga om ett ämbetsverk. Ja, det är märkvärdigt, men jag har verkligen, herr Lindskog, för min inre syn en annan bild av vad ett ämbetsverk är än de fyra personer, som jag anmodat att hjälpa till att pröva ansökningarna om lotterimedel för att få något sammanhang i det hela och som jag lika väl kunde ha avlönat med medel från kommittéanslaget. Det är helt enkelt ett trick att trola bilden av det stora ämbetsverket. Att påstå, att när Torsten Nothin och Vult von Steyern och Thomson och Hilton komma tillsammans och utgöra ungefär jämt ett bridgelag, detta skulle vara ett ämbetsverk, det är för mig alldeles häpnadsväckande.

Jag måste vidare säga herr Lindskog, att han gled nog något för lätt förbi de saker, vartill han själv medverkat. Icke är det någon statsinstitution, sade han, när man tar medel från anslaget till extra utgifter och först senare får särskilt anslag på riksstaten för utbildande av kyrkomusiker. Jag sade aldrig, att detta var en statsinstitution, herr Lindskog. Jag sade, att det var ett permanent, stadigvarande ändamål, som man började tillgodose med det extra utgiftsanslaget och sedan presenterade på riksstaten.

Jag förstår emellertid icke, varför man icke huggit ned på en annan sak, som jag har gjort. Inom parentes vill jag säga, att de anmärkningsvärda saker, som jag har gjort, har konstitutionsutskottet icke hittat. Den sak jag menar, gäller karolinska sjukhuset. Herrarna veta, att i årets stat är upptaget anslag för avlönande av en direktion för karolinska sjukhuset. Jag uppvaktades av byggnadskommitténs ordförande, häradshövding Borell, som anhöll, att jag måtte tillsätta denna direktion i förväg. Jag svarade, att jag väl i så fall finge gå till riksdagen. Det befanns emellertid vara brådska å färde. Jag anlidade därför anslaget till extra utgifter, när jag kort därefter tillsatte direktionen. Herr Lindskog, hör och häpna och använd 57 § riksdagsordningen, innan riksdagen hinner sluta, för att göra anmärkning mot mig! Jag tillsatte denna direktion med anlitande av anslaget till extra utgifter och med arvode åt ordförande och vice ordförande och sekreterare och med expensutgifter, alltså precis på samma sätt som skett med teaterrådet! Jag tycker verkligen, att om man nu högtidligt skall granska en regerings handlingar, skall man underkasta sig mödan att icke blott hugga ned på måfå utan taga fall, som äro mera anmärkningsvärda. Enligt min tanke är vad jag här har gjort mera anmärkningsvärt och dock lika befogat, lika nödvändigt och nyttigt.

Ang. granskning av statsrådsprotokollen. (Forts.)

Vidare vill jag tala om för herr Lindskog, att om jag går till försvarsdepartementet, som han också snuddade vid, så kan jag nämna, att där tillsattes på sin tid den industriella beredskapskommissionen. Veta herrarna, hur det gick till, när man tillsatte dess sekretariat? Jo, man tillsatte både sekreterare och biträdande sekreterare på det extra utgiftsanslaget. Detta gjorde man redan år 1926, och man fortsatte på samma sätt de följande åren. Man gick aldrig med saken till riksdagen, utan det fick fortsätta hela tiden på detta sätt. Jag har icke observerat, att herr Lindskog någon gång lagt sig i den saken, och han har icke heller gjort det i fråga om traktatberedningen. Herrarna veta, att traktatberedningen är minst i samma grad som teaterrådet tänkt såsom en permanent institution. Den är helt enkelt en stadigvarande nämnd för den förberedande handläggningen av traktatfrågor. Hur kom den till? Jo, man tillsatte på sin tid 1932 års handelskommitté. Dessa hade ett arbetsutskott, och sedan fattade Kungl. Maj:t beslut om att detta arbetsutskott skulle konstitueras såsom denna traktatberedning. Denna traktatberedning har en sekreterare med fast arvode o. s. v. Varför har icke konstitutionsutskottet slagit ned på detta? Gör man en eftersyn departement efter departement skall man finna, att varje departementschef hel enkelt är tvungen att använda extra utgiftsanslaget i vissa situationer, innan man för upp en sak på budgeten, och något annat har icke heller i nu föreliggande fall skett.

Till sist vill jag säga herr Lindskog, att min nyfikenhet har på intet sätt stört min middagsro, ty uppriktigt sagt trodde jag aldrig, att jag skulle få denna nyfikenhet tillfredsställd. Jag visste på förhand, att herr Lindskog skulle stå med tomma händer.

Jag vill också säga, att jag har aldrig yttrat, att denna anmärkning skulle ha någon partipolitisk innebörd. Den uppfattningen har kommit från annat håll. Jag har sett denna anmärkning såsom ett av konstitutionsutskottets många försök, praktiserade både under min tid i utskottet och under annan tid, att hitta på något, som skulle strida emot god konstitutionell praxis, så att man får ihop ett tillräckligt antal anmärkningar. Dock vill jag tala om för herr Lindskog, även om det nu är något post festum, att de tre anmärkningar, som han här jämrade sig över att han fått, de framdrogos inom utskottet och föredrogos och sköttes av en av hans egna partivänner, som på den tiden var den konstitutionelle experten för högerpartiet i andra kammaren. Så hänger det ihop med den saken.

Herr Vougt: Herr talman! Jag blev något förvånad över att herr Lindskog i sitt anförande i så hög grad inriktade sig på den defensiva linjen. Jag vet icke, om det berodde på den redogörelse för denna sak, som lämnades från statsrådsbänken, eller på herr Christiernssons inlägg eller måhända på att herr Lindskog har en obehaglig erfarenhet av den roll, han sökte spela vid dechargede-batten förra året. Nu gick herr Lindskog till och med därhän, att han halvt om halvt bad om ursäkt för att denna anmärkning hade framkommit i dechargememorialet. Han antydde nämligen, att sedan saken bragts på tal av statsutskottet, skulle man rent av kunnat överväga att riva upp det beslut, som konstitutionsutskottets majoritet då hade fattat, men detta fann herr Lindskog i alla fall icke vara riktigt rimligt.

Jag skall be att få komplettera den diskussion, som här har förts, endast i en punkt, nämligen i fråga om i vilken mån detta teaterråd, som statsrådet blev nödsakad att tillsätta, när ett behov därav hastigt uppstod, kan betraktas såsom ett ämbetsverk eller vad det egentligen är. Vi dryftade i konstitutionsutskottet, huruvida det skulle betraktas såsom ett fast statsorgan. Man gjorde

Ang. granskning av statsrådsprotokollen. (Forts.)
 gällande, att så skulle vara förhållandet och att statsrådet skulle ha förfarit oriktigt, när han tillsatte ett sådant organ med bekostande av lotterimedel, därför att lotterimedel kunna endast disponeras för ett år i sänder. Nu konstatera reservanterna i konstitutionsutskottet, bland vilka befinner sig även utskottets ärade ordförande, att statsrådet förordnade teaterrådet på tre år men med tillägg »tills vidare». Det framhålles i reservationen, att »tillägget 'tills vidare' har i regel till syfte blott att inskräpa regeln och förekomma den hos de förordnade eljest ofta framträdande missuppfattningen att tidsbestämningen skulle ha motsatt innebörd och betyda att förordnandet skulle gälla åtminstone till den angivna tidens utgång». Det påpekas vidare, att det, sedan förordnandet har givits på detta sätt, är obestriddigt, att Kungl. Maj:t icke bindes i fråga om anvisande av medel mer än för ett år i sänder. Det är ju den fråga, som i detta sammanhang har den största betydelsen för huruvida statsrådet förfarit oriktigt, när det har gällt att skapa en institution, som i första hand måste bekostas med lotterimedel.

Vi ha för vår del icke kunnat se, att det funnits skäl för en anmärkning. Det är ju visserligen så, när det gäller konstitutionsutskottet, att där anses rätten följa majoriteten — svänger det över med ett par röster, så svänger också rätten över — men jag måste dock säga, att vi reservanter hysa en viss övertygelse om att icke ha sett denna sak så alldeles oriktigt, när utskottets ordförande befinner sig bland oss. Det betyder icke, att jag är villig att i alla fall följa utskottets ärade ordförande, men jag måste säga, att som grundlagsexpert är han för mig en betydligt större auktoritet än i varje fall herr Lindskog.

Jag ber, herr talman, att få yrka, att denna anmärkning lägges till handlingarna.

Herr Christiernsson: Herr talman! Bara en kort replik. Herr Lindskog vände sig emot mig, därför att jag hade varnat för att fortsätta en gammal praxis att genom anmärkningar av detta slag söka komma åt den sittande regeringen, när denna har en politisk uppfattning motsatt den man själv tillhör. Jag måste erinra herr Lindskog om att jag i mer än 30 år har sysslat med politik och politiskt skriftställer i här i landet, och jag är därför icke alldeles främmande för vad som har passerat. Det är ett faktum, att så varit gammal praxis, och jag varnade emot att fortsätta därmed.

Jag måste erkänna, att jag är konstitutionellt så pass litet studerad, att jag icke kan förstå finessen uti, att när en sak varit uppe för ett par veckor sedan här i riksdagen i anledning av ett utlåtande från statsutskottet, på nytt taga upp den igen. Konstitutionsutskottet hade väl gjort riktigast att stryka ett streck över alltihop och avliva frågan.

Herr Lindskog: Herr talman! Det var just, vad den siste ärade talaren sist berörde, som föranledde mig att genomgå detta ärende ganska utförligt — så utförligt, att jag trodde, att jag halvt om halvt bad om ursäkt för att anmärkningen framställdes! Med tanke just på den synpunkt, som herr Christiernsson nämnde i slutet av sitt anförande, nämligen att frågan varit uppe en gång förut, vill jag lägga frågan till rätta och säga, att anledningen till att vi stått fast vid det beslut, som fattats i konstitutionsutskottet, var, att vi tyckte, att det skulle vara ganska anmärkningsvärt, om ett fattat beslut skulle upprivas, när det gällde en konstitutionell fråga, under det att riksdagens beslut gällde en saklig fråga. Det hade varit egendomligt, om konstitutionsutskottet då mot praxis skulle upprivit ett redan fattat anmärkningsbeslut. Att frågan varit sakligt

'Ang. granskning av statsrådsprotokollen. (Forts.)

debatterad förut, det kända vi ju till. Men jag vill dock verifiera vad jag nyss sade, att man redan då från herr statsrådets egna partivänners sida verkligen pekade på konstitutionsutskottet. Det hette i ett yttrande i andra kammaren av herr Jonsson i Eskilstuna: »Men vilken departementschef det än gäller, anser jag, att det är nödvändigt att hålla strängt och strikt på riksdagens obestriddliga prövningsrätt i dessa frågor.» I första kammaren sade förste vice talmannen herr Olof Olsson: »Det är ju så, att vi tillåtit oss en liten erinran med udden mot departementschefen. Vi ha nämligen påmint om att riksdagen aldrig blivit hörd, när det där teaterrådet sattes i verksamhet.» Man hade ju kunnat finna det underligt, om det utskott, under vars prövning den konstitutionella frågan hör, skulle tegat, när denna fråga hänskjutits till konstitutionsutskottets prövning.

Nu gör herr statsrådet ett visst nummer av att jag skulle talat om »det stora ämbetsverket». Nej, herr statsråd, jag talade om ett litet ämbetsverk. Ett ämbetsverk i smätt, sade jag, och det är raka motsatsen till vad herr statsrådet sade. Statsrådet går till och med så långt, att han säger, att det är intet ämbetsverk utan snarare ett litet bridgeparti. Men jag får lov att säga, att om det är ett bridgeparti, måste de dock spela med ganska hög poäng, eftersom de fått 125 kronor var för varje sammanträde.

Sedan sade herr statsrådet, vilket han verkligen själv tyckte vara anmärkningsvärt, att under hans regeringstid hade konstitutionsutskottet icke hittat en del saker, och detta sade han med skadeglädje mot det stackars konstitutionsutskottet. Herr statsrådet vet nog som gammal medlem av konstitutionsutskottet, att det är mycket som vi icke kunna hitta. Det är icke så lätt att se, vad som döljer sig bakom allehanda illistiga rubriker. När man på några veckor skall genomgå dessa rubriker, kan man icke alltid ana, vad som döljer sig därunder. Det är alldeles givet, som herr statsrådet säger, att man i viss mån måste taga på måfå. Det kan icke hjälpas. Jag är säker på att statsrådet själv under sin tid i konstitutionsutskottet förbigick saker och ting. Men desto nödvändigare är det, om man finner något verkligt anmärkningsvärt, att man då också anmärker på det. Det är en mycket dålig motivering att säga: varför ha ni icke anmärkt på detta också?

Till sist vill jag i förbigående säga någonting om herr statsrådets tal om de tre anmärkningar, som jag skulle fått under min tid. Det är ett bevis på den, jag skulle vilja säga, suveränitet, med vilken herr statsrådet sätter sig över fakta. Det var bara två anmärkningar! Och icke nog med det, i fråga om den ena av dem — det är alldeles riktigt — så var det en min partivän, som tog fram den. Det vet jag mycket väl. Men jag drog icke fram dessa saker för att markera, att det var lika mycket eller lika litet partiväsande på den tiden som nu, utan jag drog fram dem för att visa, att det på den tiden var i långt högre grad just bagateller, man påtalade. Herr statsrådet kan icke säga annat, än att den sak, som jag drog fram, var en struntsak, ett friköpsärende, där det var fråga om ett tunnland jord. Statsrådet nickar och instämmer tydligen. Den anmärkning, som framfördes av konstitutionsutskottets samtliga medlemmar med undantag av en enda, den finga de allesammans bakläxa på. Den andra anmärkningen avsåg en utnämningsfråga. Det gällde en professur, och det kan ju sägas, att denna anmärkning gällde en relativt stor fråga, men jag hade dock därvid följt samtliga myndigheters, fakultetens, konsistoriemajoritetens och den tillförordnade kanslerns utlåtanden. Ändå fick jag anmärkning. Hade vi nu gjort en sådan anmärkning mot ett statsråd, därför att han följt samtliga myndigheter vid tillsättandet av en professur, då undrar jag, vad man sagt i en viss del av pressen.

Ang. granskning av statsrådsprotokollen. (Forts.)

Jag har velat framlägga dessa saker för det första för att visa, att jag tror mig ha skäl för mitt påstående, att våra anmärkningar i år icke varit så bagatellartade, som man påstått, och för det andra för att visa, att vi verkligen icke varit drivna av några partipolitiska instinkter. Det ha vi varit fria från.

Efter härmed slutad överläggning beslöt kammaren lägga punkten till handlingarna.

Punkten 6).

I denna punkt anmälde utskottet slutligen, att utskottet beslutit anmärkning mot medlemmarna av tillförordnad regering, ministern för utrikes ärendena Sandler samt statsråden Wigforss, Levinson och Vennerström i anledning av två i protokoll över handelsärenden omförmälda ärenden angående tillstånd för utländska undersåtar att här i riket idka viss rörelse.

Reservationer hade emellertid avgivits:

av herr *Reuterskiöld*; samt

av herrar *Hallén*, *Oscar Gottfrid Karlsson*, *Sandegård*, *Källman*, *Andersson* i Igelboda, *Fast*, *Vougt* och *Nilsson* i Göteborg, som förklarar sig icke ha funnit tillräckliga skäl föreligga att besluta förevarande anmärkning.

Sedan punkten föredragits, yttrade:

Chefen för finansdepartementet, herr statsrådet **Wigforss**: Konstitutionsutskottet har under punkt 6 framställt anmärkning mot ministern för utrikes ärendena Sandler samt statsråden Wigforss, Levinson och Vennerström i egenkap av tillförordnad regering för meddelande av tillstånd dels genom beslut den 12 juli 1935 för viss norsk medborgare att här i riket idka handels- och agenturrörelse med norska varor, särskilt skinn- och manufakturvaror, dels ock genom beslut den 19 juli 1935 för viss tysk medborgare att i Stockholm idka grosshandelsrörelse inom pälsvarubranschen.

Utskottet har ansett, att ingendera av dessa båda personer bort erhålla handelsrättigheter, den norske medborgaren emedan han såsom innehavare av eller anställd hos Embassy klubb bedrivit s. k. nattklubbsverksamhet och den tyske medborgaren emedan han under åren 1927—1934 ådömts böter en gång för förseelse mot näringsfrihetsförordningen och upprepade gånger för överträdelse av motorfordonsförordningen, vägtrafikstadgan och särskilda ordningsföreskrifter för Stockholm.

Vid meddelande av tillstånd för utlänning att här i riket idka näring har under senare år den principen tillämpats, att sökande, som varit bosatt här minst tre år och icke genom ohederlig vandel eller sina förehavanden i övrigt visat sig olämplig för den avsedda verksamheten, erhållit dylikt tillstånd, naturligtvis under förutsättning att näringsfrihetsförordningens föreskrifter blivit uppfyllda.

Den norske medborgaren, varom fråga nu är, hade vid tiden för beslutet vistats i Sverige nära 6 år. Hans anställning som direktör för Embassy klubb (som varade omkring ett år under åren 1931—1932) torde knappast utgöra tillräckligt skäl för att vägra honom handelsrättigheter. Någon anmärkning från polismyndighet mot honom har veterligen icke förekommit, och han har efter tillstyrkan av överståthållarämbetet erhållit uppehålls- och arbetstillstånd i och för nämnda anställning. Sedan han 1932 lämnat Embassy klubb, har han med vederbörligt uppehålls- och arbetstillstånd och bästa vitsord haft anställning i två norska firmor här i riket.

'Ang. granskning av statsrådsprotokollen. (Forts.)

Överståthållarämbetet hade avstyrkt ansökningen. Avstyrkandet berodde emellertid, enligt under hand lämnat meddelande, egentligen på att ansökningen avsåg bland annat handel med juveler och pärlor. Sökanden återkallade sedermera ansökningen i denna del, och Kungl. Maj:ts tillstånd omfattar icke heller handel med dylika föremål. Socialstyrelsen, som även yttrat sig i ärendet och därvid tagit del av överståthållarämbetets yttrande, har ansett sig sakna anledning avstyrka bifall till ansökningen.

Den tyske medborgaren kom 1921 till Sverige, dit fadern flyttat året förut. Han har allt sedan dess vistats här med undantag för vissa perioder under åren 1925—1932, då han haft anställning hos olika firmor inom pälsbranschen i England och Tyskland. Sedan december 1932 har han varit anställd hos en pälsvarufirma i Stockholm. Genom dessa olika anställningar torde han ha förvärvat sig goda insikter i handelsrörelse, särskilt i pälsvarubranchen. Att han är väl kvalificerad för sitt yrke, torde för övrigt bevisas av den jämförelsevis höga lön han under de senare åren erhållit.

Beträffande den av honom begångna förseelsen mot näringsfrihetsförordningen är att märka, att man vid prövningen av ansökningar av detta slag förut icke ansett, att dylik förseelse bort tillmätas någon avgörande betydelse, förutsatt att ådömda böter blivit guldna. Handelsrättigheter hava sålunda i ett stort antal fall beviljats, trots att vederbörande sökande tidigare varit ådömd böter för olaga handel. Ofta är det just bötfällandet, som är den närmaste orsaken till att ansökning om tillstånd göres.

Vad de övriga förseelserna beträffar bestå dessa i ovarsam körning med motorfordon tre gånger, för hög hastighet vid körning med motorfordon en gång, underlåtenhet att ge varningssignal en gång, underlåtenhet att ha namnskylt å automobil en gång och olaga parkering sju gånger. Ingen av förseelserna har varit av sådan art, att körkortet blivit indraget.

Att låta överträdelser av denna art utgöra hinder för beviljande av tillstånd att utöva näring åt en i övrigt väl vitsordad person torde knappast vara lämpligt. Från socialstyrelsen har inhämtats, att dylika förseelser i allmänhet icke bruka utgöra skäl att förvägra uppehålls- och arbetstillstånd.

Herr Lundqvist: Herr talman! Under överläggningarna tidigare här i dag har det ju klart och tydligt framgått, att när det gäller behandlingen av utlänningar här i landet, äro meningarna mycket delade om vad som ur landets synpunkt är till fördel och vad som alltså sammanfaller med Sveriges intressen. När det från regeringens sida till och med ansetts förenligt med svenska intressen att giva medborgarrätt åt sådana utländska individer, som berörts i den första anmärkning, vi behandlat i dag, förvånar det knappast, att samma regering visat så stor generositet när det gällt handelsrättigheter åt utländska medborgare. Nog ter sig emellertid regeringens handlingssätt i här föreliggande tvenne fall och även i flera liknande ganska anmärkningsvärt ur flera synpunkter.

Rent principiellt förefaller det åtminstone mig, som om när det gäller vårt inhemska affärsliv, vi allmänt borde sträva efter att göra allvar av den gamla parollen: Sverige åt svenskarna. Jag tror nämligen icke, att det ur landets synpunkt kan vara lyckligt, att här växer upp det ena utländska företaget efter det andra, vilka dessutom, åtminstone många av dem, föredra att segla mer eller mindre under falsk flagg. Stor försiktighet och sträng återhållsamhet med beviljande av rättigheter åt utlänningar är enligt mitt förmenande högeligen av nöden. Inga sådana böra meddelas, med mindre alldeles särskilda ur landets egen synpunkt tungt vägande skäl kunna anföras därför. Jag tror

Ang. granskning av statsrådsprotokollen. (Forts.)

icke, att någon med bästa vilja i världen kan göra gällande, att i något av de här påtalade fallen sådana skäl förelegat.

Men icke nog med detta. Skall tillstånd av ifrågavarande slag överhuvud taget lämnas åt utlännning, bör det under inga förhållanden ske till andra personer än sådana, mot vilkas vandel inga erinringar kunna göras. Hur är det med dessa bägge fall i det avseendet?

I det första fallet rör det sig om en person, vilken, såsom också statsrådet Wigforss nyss nämnde, under en ganska lång tid ägnat sig åt den åtminstone i mångas ögon skäligen misstänkta nattklubbsverksamheten i Stockholm. Jag skulle våga påstå, att åtminstone bland hyggligt folk i allmänhet meningarna om den sortens verksamhet icke ens äro delade utan ganska samstämmiga. Jag förmodar i varje fall, att ingen vill stå upp i denna kammare och göra gällande, att en företagsamhet av denna art skulle vara särskilt rekommenderande för någon. Det är ju i varje fall, herr talman, ingen hemlighet för någon, i varje fall icke i denna kammare, att inom dessa nattklubbar de, som hade dem, till väsentlig del levat på direkt kringgående av gällande lag både i fråga om utskänkning av spritdrycker och även i åtskilliga andra stycken. Herr statsrådet och chefen för finansdepartementet säger här, att ett innehav av sådan verksamhet enligt hans förmenande knappast kunde utgöra tillräcklig anledning för avslag på den framställning, som här gjorts. Jag tillåter mig emellertid för min del att ha en absolut motsatt uppfattning. Jag menar, att utlännningar av den typ, som det här är fråga om, icke äro förtjänta av någon särskild uppmuntran från svenska statens sida, och detta så mycket mindre, som ju i alla fall handelsrättigheter åt utlännningar måste komma att innebära ett avbräck och en nackdel för landets egna affärsmän.

För övrigt har ju överståthållarämbetet förklarat sig sakna anledning till styrka framställningen. Nu säger finansministern, att överståthållarämbetet under hand låtit veta, att detta avstyrkande var grundat på vissa särskilda skäl. I handlingarna finns emellertid icke annat än en liten blyertsanteckning utan någon som helst underskrift, som möjligen skulle kunna peka i sådan riktning. Det finns i övrigt ingenting, som på något sätt kan giva anledning att misstänka en sådan inskränkt innebörd av överståthållarämbetets avstyrkande.

I det andra fallet rör det sig om en person, av vilkens meritlista vi på sid. 23 i utskottsutlåtandet ha ett utdrag. Därav framgår ju, att han under sin vistelse här i landet, när han gjorde framställning om handelsrättigheter, redan hunnit bli straffad icke mindre än 13 olika gånger, därav 8 under det sista året, innan polisrapporten skrevs. Herr statsrådet och chefen för finansdepartementet har närmare redogjort för innebörden av de förseelser, till vilka denne man gjort sig skyldig, och herr statsrådet har för sin del uttalat, att han icke alls kunde finna, att dessa många försyndelser skulle vara någon som helst anledning att neka honom handelsrättigheter. Den uppfattningen får naturligtvis stå för herr finansministerns egen räkning. Jag tillåter mig emellertid erinra om att överståthållarämbetet — det glömde visst herr statsrådet att omnämna — yttrat sig om denne person och att det haft en helt annan och diametralt motsatt uppfattning mot statsrådet angående betydelsen i nu förevarande avseende av de försyndelser, till vilka han gjort sig skyldig. Jag ber i detta hänseende få hänvisa till vad utskottet anför på sid. 23, där det står, att överståthållarämbetet sagt, att det stora antalet av utlännningen i fråga begångna förseelser visade en sådan uppenbar brist på vilja att rätta sig efter här i landet gällande föreskrifter, att ämbetet avstyrkte bifall till den gjorda framställningen. Det är, såvitt jag förstår, så klara verba, som det överhuvud taget kan vara, och jag tycker för min del, att överståthållarämbetet haft mycket goda skäl för denna sin uppfattning. Ty skall nu överhuvud taget en

Ang. granskning av statsrådsprotokollen. (Forts.)

utlänning erhålla särskilda förmåner här och skall han få tillstånd att här i landet idka handelsrörelse, så bör han väl i all rimlighets namn åtminstone ha visat någorlunda god vilja att ställa sig till efter rättelse de lagar och förordningar, som finnas i landet. Jag beklagar för min del, att den föredragande departementschefen har en annan uppfattning, och jag beklagar, att han på denna punkt ansett sig böra så fullständigt desavuera överståthållarämbetet. Jag beklagar dessutom också, att regeringen icke har funnit sig böra taga större hänsyn till landets eget affärsväsen och landets egna affärsmän, än vad som synes framgå av handläggningen av de båda fall, som det här är fråga om.

Jag inskränker mig till detta, herr talman, och ber att få yrka, att anmärkningen lägges till handlingarna.

Herr Fast: Herr talman! Herr Lundqvist lyckades lika litet som utskottet lyckats påvisa, att här har tillämpats andra principer i ifrågavarande fall, än som tidigare tillämpats. Men herr Lundqvist anslog en ton som angav, att han önskade — huruvida han har utskottet bakom sig i detta avseende vet jag icke — att man skulle slå in på tillämpningen av en annan princip, som vi tidigare under skilda regeringar icke tillämpat, nämligen att fullständigt stänga dörren under utropet: Sverige åt svenskarna! Jag är icke riktigt säker på att det är till fördel vare sig för Sverige eller svenskarna, utan man får väl använda litet sunt förnuft även vid tillämpningen av denna princip.

De skäl för anmärkning, som anförts i dessa båda fall, äro enligt mitt förmenande ovidkommande. Man skall komma ihåg här, att det är fråga om utlänningar, som ha uppehållstillstånd och som idkat verksamhet här i landet men icke egen verksamhet. Det är således icke fråga om ett svenskt medborgarskap utan endast fråga om huruvida denna verksamhet skall få bedrivas under egna firmor och på eget ansvar eller om man skall gå till väga på annat sätt och således tjäna andra firmor.

Vad det första fallet beträffar, har man där dragit in vederbörandes ställning till Embassy club. Jag hade under diskussionen i utskottet mycket svårt att förstå, hur man kunde i detta sammanhang draga in den saken. Jag tillät mig säga i utskottet, och jag tillåter mig säga här i kammaren, att jag visserligen finner det rätt egendomligt, att man 1931 lämnade detta tillstånd, men detta tillstånd har i alla fall lämnats och sedermera utnyttjats under ett år, utan att någon anmärkning från polismyndigheterna föreligger. Vi ha tidigare i denna debatt kommit överens om, att man skall grunda anmärkningarna på befintliga handlingar, och om vi hålla oss till dessa, så står jag vid, att här icke föreligger någon som helst anmärkning från polismyndigheterna. Man brukar annars från deras sida icke vara rädd att framföra sådana anmärkningar, som man anser vara skäligt grundade. Denne man slutade denna verksamhet i september 1932. Jag tycker man kan låta detta vara detta och se efter, huruvida han är kvalificerad för den rörelse, han sökt tillstånd att idka. Det har ingen bestritt. Han har sedan den tiden, då han avvecklade sitt mellanhavande med Embassy club, varit anställd i två norska, såvitt jag känner, aktningvärda firmor. Det bör i varje fall vara ett plus. Men vi skola nu icke hålla oss till 1931 och de omständigheter som gjorde, att han fick den rättighet, han då fick, utan nu ha vi att hålla oss till det tillstånd, som lämnades 1935. Det är egendomligt att finna, att nu drages fram motiveringen för det tillstånd, han fick 1931. Man har gjort sig skyldig till ett par små misstag i utskottets utlåtande. Man tillmäter här överståthållareämbetets avstyrkande en innebörd, som statsrådet och chefen för finansdepartementet ju också sade vara oriktig. Nu säger herr Lundqvist: Ja, men det finnes ingenting, som ger en antydan, att överståthållareämbetets avstyrkande blott skulle

Ang. granskning av statsrådsprotokollen. (Forts.)

hava inneburit ett avstyrkande av den del av ansökningsen, som omfattade agenturrörelse även med pärlor och juveler. — Jag undrar det. Under debatten framfördes också detta i utskottet. Det finnes en anteckning i överståthållareämbetets yttrande, visserligen en blyertsanteckning men en rätt vanlig sådan observationsanteckning, som tydligen skett av en person i föredragandes ställning. Men man får belägg för, att här förekommit någonting, ty den ansökan, som först ingick, omfattade rättigheter jämväl för pärlor och juveler. När överståthållareämbetet gjorde erinringar på denna punkt, ändrades ansökan till att icke omfatta just detta tillstånd och han har icke erhållit något sådant. Detta ger stöd för, att blyertsanteckningen innehöll en mening, som delades av överståthållareämbetet.

Utskottet har vidare skrivit på sätt, som skulle tyda på, att socialstyrelsen, om den känt överståthållareämbetets avstyrkande, skulle hava motsatt sig, att Kungl. Maj:t gäve den sökta rättigheten. Jag vill då fästa uppmärksamheten vid vad redan här är skrivet, och om tiderna för de olika myndigheternas yttranden. Socialstyrelsens yttrande är avgivet den 5 juli, under det att överståthållareämbetets yttrande är avgivet den 13 juni, och vidare har överståthållareämbetets yttrande medföljt akten till socialstyrelsen. Vad har sålunda socialstyrelsen sagt? Jo, följande: Såvitt icke polismyndigheten har något att erinra. — Erinringen av överståthållareämbetet har icke av socialstyrelsen uppfattats såsom innebärande någon erinran i det avseendet. Jag får då ett mycket starkt stöd för, att socialstyrelsens yttrande förskriver sig till ett ställningstagande från socialstyrelsen rörande det fortsatta uppehållet i landet och icke de sökta rättigheterna. Socialstyrelsen säger, att det saknas skäl för att icke även i fortsättningen giva honom tillstånd, därest ansökan härom inkommer, till uppehållsrätt. Det är i det sammanhanget socialstyrelsen ställer sitt yrkande.

För att sedan övergå till det andra fallet må jag ju säga, att visserligen äro dessa förseelser många, men jag har förfärligt svårt att förstå, vad vissa överträdelser rörande motorfordonsförordningen, t. ex. felparkering av bil vid upprepade tillfällen o. s. v. och andra mindre saker egentligen hava att göra med frågan angående rättighet att idka handel med pålsvaror från lager i frihamn. Jag förstår icke, varför man icke kan låta detta vara detta. Ty om man skulle använda den principen och säga, att den omständigheten, att här förekommit någonting, som skall utgöra hinder för varje hans rörelse, så är det ju ändå vederbörande myndighets skyldighet att, när en person visat sig icke kunna hantera motorfordon på sådant sätt, att han är lämplig att handskas med dem, draga in körkortet för honom. Det har icke förekommit i detta fall. Det är verkligen en svag grund för att under högtidliga former åberopa 107 § regeringsformen för en anmärkning på ett statsråd.

Om man icke vill tillämpa denna princip om att låta vederbörande myndighet få övervaka tillståndsbevisen i fråga om rättigheter att föra motorfordon, så kan man komma ganska långt och säga, att det skall vara hindrande i fråga om allt möjligt. Det kanske rent av kommer in i studentbetygen och i andra betyg. Det är en fullständigt orimlig ståndpunkt. Jag vill visserligen icke, att folk skall överträda motorfordonsförordningen. Men det är en sak, som icke övar inverkan ifråga om här beviljade rättighet.

Till detta kommer, att ingen kunnat påvisa någon avvikelse från tidigare tillämpade principer. Såvitt man kunnat förstå av handlingar, som jag kunnat följa de många år jag suttit i utskottet, har man tillämpat dessa principer i alla regeringar, och man har icke blandat ihop småförseelser med frågan om beviljande av rättighet att idka rörelse. Jag menar sålunda, att om man aldrig så litet vill hålla dessa saker isär och se bort från det tillstånd, som gavs 1931

Ang. granskning av statsrådsprotokollen. (Forts.)

och som må vara ett missgrepp — enligt mitt förmenande var det det — men då en laglig rätt utövats samt man av handlingarna ser, att det icke finnes någon erinran mot någon av dem, vad gäller deras uppehåll i Sverige, så gives det ingen anledning, att finna annat, än att anmärkningen i dessa båda punkter har mycket liten grund. Jag hemställer, att anmärkningen lägges till handlingarna.

Herr **Lundqvist**: Herr talman! Herr Fast slutade med att förklara, att han fann denna anmärkning utomordentligt svagt grundad. Det betyget var ingen överraskning. Det var ett ovanligt hyggligt betyg för att komma från herr Fast efter de deklARATIONER, som herr Fast i utskottet gjort om våra anmärkningar.

När jag tillät mig säga, att jag menar, att man borde i fråga om det svenska affärslivet hålla på principen: Sverige åt svenskarna, så sade herr Fast, att man borde i stället tillämpa litet sunt förnuft. Jag menar, att det gör man ifall man håller på den av mig hävdade principen. Om det vore så, att utlandet stode öppet för våra svenska medborgare, och om det gäves möjlighet för dem, som icke kunna få sysselsättning här, att få det i utlandet i samma utsträckning, som vi bereda möjlighet för utlänningarna här, skulle jag för min del icke hava något att erinra mot herr Fasts resonemang. Men sådant läget för närvarande är i världen, då det icke är någon hemlighet, hur utomordentligt svårt det är för t. ex. våra medborgare att få någon sysselsättning i andra länder, finns det välgrundad anledning för oss att taga upp till omprövning, huruvida det tillvägagångssätt, som under andra förhållanden tillämpats i landet, alltså bör komma till användning.

Vidare sade herr Fast, att det gällde icke uppehålls- eller arbetstillstånd, utan utlänningarna vore redan här. Det gällde endast, om de skulle få rättighet att bilda egna företag, alltså icke en fråga av särskilt stor betydelse. Även här har jag en mening, som avviker från herr Fasts. Jag menar, att det är ganska angeläget, att de *företag*, som finnas inom landet och dess affärsvärld, äro svenska och icke utländska även om dessa giva sig ut för att vara svenska. Sådana utländska företag ha vi tyvärr redan fått alltför många av här i landet.

Herr Fast sade också, att dessa båda herrar ju visat sig vara kvalificerade för att driva affärsföretag. Då finnes ingen anledning att stänga dem ute. Jag undrar, vart det skulle leda, ifall man skulle draga ut konsekvenserna av ett sådant uttalande och om alltså alla utlänningar, som vore kvalificerade för att hava eget företag, skulle få tillfälle att här i landet idka egen verksamhet.

Beträffande det första fallet så har ju herr Fast medgivit, att det hade funnits välgrundad anledning att redan 1931 neka arbetstillstånd åt denne utländske medborgare. Men att nu göra någon anmärkning och kräva någon återhållsamhet finnes ingen anledning till. Jag vet icke, herr Fast, om det är riktigt att resonera så. Jag är fullständigt överens med herr Fast om att man 1931 bort sätta stopp. Men om man icke gjort det, finnes det väl ingen anledning — om man har den uppfattning, som herr Fast har — att gå ytterligare och särskilt premiera denne man med dessa extra handelsrättigheter. Det må väl i all rimlighets namn vara nog, om han får fortsätta att hava det arbetstillstånd, som han tidigare haft!

Beträffande det andra fallet säger herr Fast: Vad hava dessa överträdelser av motorfordonsförordningens bestämmelser att göra med frågan om nya handelsrättigheter? Ja, det är naturligtvis herr Fasts oförgripliga rätt att mena att dessa icke ha någon betydelse. Men att man även kan ha andra meningar, måste väl ändå herr Fast erkänna. Även ifall herr Fast icke fäster nå-

Ang. granskning av statsrådsprotokollen. (Forts.)

got avseende vid min personliga mening, så borde väl den nuvarande överståthållaren och hans mening för herr Fast hava viss betydelse. Överståthållaren har uttryckligen sagt ifrån, att dessa många förseelser vore tillräcklig anledning för honom att avstyrka den framställning, som här gjorts. För min del förefaller detta icke alls underligt, ty har en person visat sådan fullständig ovilja att rätta sig efter gällande förordningar på ett område, finnes det ingen garanti för, att icke samme man visar samma nonchalans även på ett annat område. Om han får handelsrättigheter av här ifrågavarande art, behöver han ställa sig till efterrättelse därvidlag gällande förordningar. Jag tycker för min del, att överståthållareämbetets resonemang är mycket naturligt och riktigt.

Vi hava emellertid uppenbarligen olika meningar, herr Fast och jag, rent principiellt om önskvärdheten av att få en massa utlänningar i landet. Det var för övrigt en av ledamöterna i utskottet, en framskjuten ledamot av herr Fasts parti, som när vi behandlade denna fråga i utskottet gjorde direkt gällande, att vi hade alltid gagn av att få in företagsamma utlänningar i landet. Jag skulle vilja säga, att företagsamheten kan ju taga sig litet olika uttryck. Visst vittnar det sålunda om en viss företagsamhet i det första fallet, om man kan så utomordentligt skickligt balansera på lagens yttersta gräns som i nattklubbverksamheten men ändå icke råka i polisens händer. Visst är det också en viss företagsamhet att såsom i det andra fallet fullständigt strunta i här gällande förordningar. Jag tror emellertid, att landet knappast har något gagn av åtminstone den sortens företagsamma utlänningar. Jag tror för min del icke heller, att vi i övrigt hava något behov av företagsamma utländska affärsmän. Jag har den bestämda uppfattningen, att våra egna affärsmän äro mer än tillräckligt skickliga och tillräckligt företagsamma för att det skulle finnas någon anledning för de svenska statsmakterna att i nuvarande tid söka stimulera till någon stegrad invandring av utländska affärsmän.

Herr Fast: Herr talman! Endast ett par repliker, som jag föranletts till av herr Lundqvists yttrande.

Det är nästan något rörande, då herr Lundqvist tager överståthållarämbetet såsom föredöme och utgångspunkt för att få fram anmärkningar. Jag skulle bara vilja därtill säga: Håll på med att använda överståthållarämbetet som rättesnöre, ty det är säkert ganska bra! Om så hade skett skulle i varje fall en av de anmärkningar, som här behandlats, icke ha framställts. Men det är så, att man använder överståthållarämbetet, när det råkar passa, men icke, då det ej passar.

Jag tycker, att en regering skall icke slaviskt följa vare sig den ena eller den andra myndigheten. Det förmodar jag, att herr Lundqvist också menar. Den skall hava sin egen mening och sitt eget ansvar. Det är vad man i detta fall gör.

Herr Lundqvist säger, att då vi i landet ha många utlänningar och tiderna äro svåra sakna vi egentligen anledning att tillåta flera sådana att vistas här. Ja, herr Lundqvist, hur är det i verkligheten? Är det ändå icke så, att en massa av svenskar dock i dag hava sin utkomst i andra länder? Det kan hända, att om man får uppmärksamheten alltför mycket fäst vid att vi äro beredda att till varje pris stänga dörren, en och annan av dessa svenskar kommer hem, därför att man observerat dem i utlandet, där man tidigare kanske icke tänkt på att vidtaga restriktioner.

Herr Lundqvist menade, att om det icke 1931 fanns anledning att föra en restriktiv politik, så finnes det anledning att göra det nu. Jag nämnde egent-

Ang. granskning av statsrådsprotokollen. (Forts.)

ligen endast 1931 med hänvisning till, att jag tycker, att det är något hårt, att vad som var en laglig rättighet 1931 nu skall vara en sådan olaglighet, att det skall förhindra Kungl. Maj:t att giva rättighet att idka rörelse. Det är ändå så, att mannen har uppehållstillstånd. Socialstyrelsen säger, att han rimligen icke kan nekas förlängt uppehållstillstånd. Då är bara den stora skillnaden, om han skall driva verksamhet på eget ansvar eller använda andra metoder, som också äro framkomliga, d. v. s. att andra firmor anställa honom hos sig.

Så säger herr Lundqvist — och därmed vill jag sluta — att det är en utomordentligt god sak, det som han sade, nämligen »Sverige åt svenskarna». Vi vilja icke hava utläningar, som driva rörelse i landet, utan vi vilja, att affärsverksamheten skall omhänderhavas av svenskar. Jag minnes en tid, då herr Lundqvist icke satt i konstitutionsutskottet men då vi hade uppe till granskning en hel del utländska bolags jordförvärv och skogsförvärv och då det gällde övergången i fråga om bulvanlagens tillämpning. Jag må ju säga, att det var litet andra toner vid det tillfället från de grupper, herr Lundqvist representerar, än vad det är nu. Jag kan till detta bara säga, att det kanske finnes utländska företag, som icke äro fullt så oskyldiga som de här små företagen skulle hava blivit, men som icke synas, fast de finnas där ändå. Jag är emellertid mycket glad över den deklaration, som herr Lundqvist gjort. Jag hoppas, att den icke bara är hans egen, utan att den betyder ett omslag i uppfattningen på högersidan. Då har diskussionen alltid varit till någon nytta.

Herr Lundqvist: Herr talman! Efter det sista uttalandet av herr Fast vill det ju synas som om han och jag nu skulle stå på samma linje och att vi alltså vore fullt överens om, att utläningar icke böra få onödigt inflytande på svenskt affärliv. Jag antecknar med tillfredsställelse det uttalandet i herr Fasts sista anförande.

Vidare vill jag taga vara på herr Fasts råd att även i fortsättningen följa överståthållarämbetet. Då vill jag redan nu upplysa, att vi nästa år komma med ett uppreparande av våra anmärkningar, därest regeringen icke ändrar taktik i tid. Häromdagen läste jag nämligen i tidningarna, hurusom överståthållarämbetet på nytt avstyrkt, att en person här skulle få handelsrättigheter, men att regeringen helt nyligen ändå beviljat dessa. Där hade överståthållarämbetet sagt ifrån, att personen i fråga skulle för landets invånare bliva en konkurrent att räkna med i kampen för utkomsten. Därför avstyrkte överståthållarämbetet framställningen. Regeringen har icke lyssnat därtill. Därför är det efter herr Fasts uttalande dubbel anledning att även nästa år komma igen, för såvitt icke regeringen efter detta är vänlig nog att, som jag hoppas, ändra praxis.

Vidare syntes herr Fast vilja göra gällande, att många svenskar även f. n. äro sysselsatta i utlandet. Herr Fast kan dock själv genom att höra efter hos olika myndigheter förvissa sig om att möjligheterna till sysselsättning utomlands f. n. äro mycket, mycket begränsade. Det har ju icke varit någon hemlighet, att även många av dem, som haft mångårig sysselsättning och utkomst där ute, ha blivit ganska brutalt hemskickade. De nya, som där ute fått anställning, äro nog mycket få till antalet. Jag hoppas emellertid få återkomma till den saken då den kommer att tagas upp i annat sammanhang, nämligen när vi få ett förslag från andra lagutskottet i en närbesläktad fråga.

Härmed var överläggningen slutad. Punkten lades till handlingarna.

Ang. granskning av statsrådsprotokollen. (Forts.)

Härefter anförde:

Herr Ossbahr: Såsom framgår av memorialet har jag i likhet med flera andra ledamöter av konstitutionsutskottet reservationsvis framfört åtskilliga anmärkningar. Det är emellertid icke min mening, herr talman, att här syssla med alla dessa olika anmärkningar, utan jag skall för min personliga del inskränka mig till endast en av dessa.

Att jag väljer just denna är beroende på den omständigheten, att jag finner de däri påtalade förhållandena utgöra ett ganska typiskt exempel på det, jag skulle nästan vilja säga självsväld, som i jämförelsevis stor utsträckning vid åtskilliga tillfällen karakteriserat vissa handlingar av den nuvarande regeringens ledamöter. Av det anmärkningsyrkande, som jag med instämmande från sju andra ledamöter inom utskottet framställt, och som finnas återgivet under punkt X, framgår, att Kungl. Maj:t vid tvenne tillfällen föregående år, dels den 12 april och dels den 15 juni, beslutat en särskild inspektion av vissa skyddshem. Därvid har uppdragits åt chefen för stockholmspolisens kriminalavdelning att jämte annan person förrätta särskild inspektion av dessa skyddshem utan att någon motivering därför förefinnes i statsrådsprotokollet. Vi ha dock bl. a. enligt instruktionen den 8 maj 1925 för skyddshemsinspektören bestämda regler för det sätt, varpå inspektion av skyddshem bör äga rum. När Kungl. Maj:t det oaktat med förbigående av ordinarie inspektionsmyndigheter beslutat en alldeles extraordinär inspektion, borde det åligga vederbörande föredragande departementschef att något motivera en så pass uppseendeväckande åtgärd. I vederbörliga statsrådsprotokoll finns emellertid icke någon motivering för dessa beslut, och enligt de upplysningar, som från socialdepartementet kommit konstitutionsutskottet tillhanda, finnas icke heller några handlingar till dessa tvenne Kungl. Maj:ts beslut.

Man frågar sig då onekligen, vad som kan hava föranlett Kungl. Maj:t att på hemställen av föredragande departementscheferna besluta någonting dylikt. Går man emellertid till den inspektionsrapport, som så småningom avgivits i anslutning till den inspektion, som förrättades med anledning av Kungl. Maj:ts beslut den 15 juni beträffande skyddshemmet å Råby, skall man finna, att däri finnes intagen en skrivelse, daterad fyra dagar före Kungl. Maj:ts beslut, vilken skrivelse uppenbarligen spelat en ganska stor roll vid denna inspektion. Skrivelsen är ställd till herr statsrådet, d. v. s. statsrådet Möller, och är undertecknad »vördsamt Else Kleen». Denna anmärkningskrivelse har, som sagt, uppenbarligen spelat en mycket betydande roll, och det hade då varit önskvärt, att den omnämnts i en motivering för Kungl. Maj:ts beslut. Beträffande det första beslutet, i april månad, finnes ingenting i handlingarna, som förklara denna extraordinära åtgärd. Men går man till en bok, utgiven av samma Else Kleen innevarande år på Bonniers förlag, finner man där återgiven en uppgift lämnad till T. T. den 16 maj föregående år, varav framgår, att inspektionen föranletts av en anmärkning av just nämnda Else Kleen och direktör Fryklund på Hall. Icke heller denna skrivelse finns emellertid på något sätt åberopad i Kungl. Maj:ts uppseendeväckande beslut.

Man kan ytterligare ställa den frågan, varför dessa anmärkningar kunnat ha någon betydelse och vad som föranlett denna Else Kleen att företaga besök på skyddshem, vilka besök lett till uppseendeväckande anmälningar. Anledningen till dessa besök framgår emellertid jämväl av nyssnämnda bok, vari finnes intagen en rekommendationsskrivelse från departementschefen Möller, vilken skrivelse enligt uppgift i boken är avfattad »på socialdepartementets

Ang. granskning av statsrådsprotokollen. (Forts.)

gula 'privata' papper». Denna rekommendationsskrivelse är ställd till »vederbörande vid skyddshemmen» och anhåller om dessa personers benägna medverkan därtill, att den person, som innehar rekommendationsskrivelsen, må beredas tillfälle att på ort och ställe göra alla de studier och iakttagelser, hon kan finna önskvärda. Det är alldeles naturligt, att en sådan s. k. rekommendationsskrivelse från en departementschef till jämförelsevis underordnade personer under hans departement måste betraktas icke blott såsom en rekommendation utan framför allt såsom en befällning, efter vilken vederbörande ha att rätta sig. Och detta blir så mycket mera tydligt och klart, som ju, vilket även framgår av denna skrivelse, sagda Else Kleen i realiteten är statsrådsdinnan Möller.

Om det varit behöfligt med en så pass uppseendeväckande åtgärd som att förbigå vederbörande ordinarie inspektionsmyndighet och i anledning av anmälan i två fall från statsrådets fru vidtaga dessa åtgärder, så borde det rimligen hava på något sätt verkligen motiverats. Någon motivering har emellertid icke funnits trots bestämmelsen i 9 § regeringsformen, som talar därom, att det åligger vederbörande departementschef att till protokollet icke blott yttra sin mening utan även förklara densamma. Någon sådan förklaring har emellertid icke lämnats. Men detta har enligt min och mina medreservanterns uppfattning varit så mycket mera nödvändigt, som man med förbigående av ordinarie inspektionsmyndigheter vidtagit denna uppseendeväckande åtgärd att förordna om en särskild inspektion och till ledamot av denna inspektion utse bl. a. chefen för stockholmspolisens kriminalavdelning. När så skett, borde motivet härför hava framgått antingen av statsrådsprotokollet eller av handlingar, som höra till statsrådsprotokollet beträffande dessa två beslut.

Det är mot den bakgrunden som jag icke kunnat underlåta att i utskottet framställa mitt anmärkningsyrkande mot de tvenne tillförordnade departementschefer, som föredragit detta ärende vid de två tillfällena, som här blivit av mig berörda.

Under detta yttrande hade herr andre vice talmannen övertagit ledningen av kammarens förhandlingar.

Herr Pehrsson i Göteborg: Herr talman! Jag har begärt ordet för att göra kammarens ledamöter uppmärksamma på de å sidorna 34 och 35 i betänkandet av mig reservationsvis framställda anmärkningsyrkandena. Det är obehagligt att röra vid sådan där råhet och snusk; det är icke roligt att taga upp det i riksdagens andra kammare, men jag har ansett det vara min ofrånkomliga plikt, även om jag bleve ensam, att fästa uppmärksamheten på vad herr justitieministern anser böra — i tryckfrihetens hägn — få opåttalt passera i denna väg. Jag skall med detta påpekande gå förbi det första fallet i dessa anmärkningsyrkanden och endast i korthet stanna vid det andra fallet, som icke är i formen stort bättre men är så mycket allvarligare i sak.

Det förhåller sig så, att det från justitieministerns ombud i Göteborg — jag har därför så mycket större anledning att taga upp saken — liksom från kriminalpolisen i samma stad, inkommit anmälan till justitieministern om att en firma — för att icke göra reklam för firman har jag naturligtvis icke satt ut namnet på densamma eller dess hemort — har skickat ut reklamtryck, som utan varje fråga — jag skall icke inlåta mig närmare därpå, om jag icke behöver göra det — innebär uppenbart brott mot tryckfrihetsförordningens 3 § 13 mom., och som även är straffbart jämlikt 18 kap. 13 § strafflagen. Det är en far till en fjortonårig gosse — elev vid realläroverket i Göteborg — som

Ang. granskning av statsrådsprotokollen. (Forts.)

till kriminalpolisen skickat in en anmälan om att till denne gosse kommit en reklamskrift med utbudande av preventivmedel och oanständiga fotografier. Jag kan icke här betvinga min känsla av anständighet med att inför kammaren relatera vad denna skrivelse innehåller. Den är så pass rå och så pass pornografisk, att man blir häpen över det. Fadern begärde, att polisen skulle försöka hindra sådant och polisen förklarade, att det var brott mot tryckfrihetsförordningen, varför den i laga ordning överlämnade ärendet till justitieministerns ombud på platsen och därmed till justitieministern för åtgärders vidtagande.

Det är, mina herrar och damer, någonting alldeles sällsynt upprörande i detta. Trycket har skickats ut som masskorsband. Jag behöver icke omnämna, att för att få sända trycksaker som masskorsband fordras, att man samtidigt skickar ut minst 1,000 exemplar. Detta har skickats till minderåriga gossar vid både real- och latinläroverken i Göteborg, och även enligt vad jag försport i andra städer. Jag vet icke, huru lagens ord om »sådana förhållanden, att allmän fara för andras förförelse därav kommer» skola kunna vara mera tillämpliga, än då det gäller dessa unga människor. Vår ungdom är vår framtid, den är det dyrbaraste vi äga. Vi söka därför skydda den på alla sätt. Vi ha välfärdsanordningar av allehanda slag för att taga vara på vår ungdom. Och det är lyckligt och gott. Jag såg i en tidning i afton, att några lärare skrivit i en enquete och därvid beklagat sig över det snask, som pojkarna få köpa utanför skolans portar. Men om det *snusk*, som bjudes dem i dessa kuvert, får man mycket litet höra. Jag förstår, att då föräldrarna hitta sådant, finna de det så obehagligt, att de icke vilja röra i det. Man får vara den ingenjör i Göteborg tacksam, som verkligen övervann denna känsla och gjorde anmälan om saken.

Om herrarna finge se vad som står i dessa reklamtryck, skulle det icke finnas en enda bland oss här — han må för övrigt ha vilken uppfattning om den mycket moderna sexualundervisningen som helst — som skulle vilja vara med om en sådan sexualundervisning, som det här gäller, för sina egna barn. Och det finns säkert icke en bland dem, som på ett eller annat sätt ha ansvar för andras barn, vilken icke har samma känsla. Jag har icke för min del kunnat underlåta att i känslan av huru upprörande detta tilltag är göra en anmärkning i utskottet och här taga till orda.

Så kommer anmälan om detta gemena tilltag till herr justitieministern, och han låter den helt enkelt *icke föranleda någon som helst åtgärd*. Det är med besvikelse man finner, att när det gäller att skydda barn och ungdom från att få barnasinnets förgiftat och fördärvat, så har man icke stöd hos statsrådet och chefen för justitiedepartementet, som dock är lagens högste vårdare i vårt land. Jag vill också säga, att detta, att de män — polismyndighet och justitieministerns ombud — som i detta avseende göra sin plikt, icke finna något ryggstöd hos justitieministern vid sitt handlande, medför förakt för lagen. Och denne herre, som gjort detta i geschäftsyfte, kan oblygt och triumferande säga: Ja, det är icke farligt, låt justitieministerns ombud göra anmälan, och låt fadern skriva till polisen. Vad gör det; då det kommer till justitieministern, äro vi trygga; det blir ingenting av hela saken. — Det är farligt, mina herrar, för lag och rätt i detta land, att man skall få denna uppfattning. Och jag beklagar, att justitieministern icke här har vidtagit någon åtgärd. Justitieministern är så snäll, han är så hjärtans beskedlig; det ha vi hört förut i dag på tal om olika saker. Men det behövs någonting mer än att vara »snäll», då man bekläder detta ämbete, nämligen det som talas om i regeringsformen, och som heter »nit och drift i förtroendeämbetet». Jag kan icke

Ang. granskning av statsrådsprotokollen. (Forts.)

finna annat än att det är anledning till anmärkning över att det allvarligt brustit i nit och drift, huru »snäll» justitieministern än varit i detta stycke.

Och därför har jag, herr talman, icke kunnat underlåta att i den ansvarsställning för ungdomen, vari jag står, då det gäller barn i min egen stad och min egen församling, framställa denna reservationsanmärkning.

Häruti instämde herrar *Persson* i Grytterud, *Wallerius*, *Larsson*, *Hansson* i Rubbestad och *Olsson* i Staxäng.

Herr **Olsson** i Mora: Herr talman! Jag ber att få beröra en reservationsanmärkning som jag och ett antal utskottsledamöter under punkt XVII fogat till konstitutionsutskottets dechargememorial.

När vår nuvarande prästvalslag tillkom för ett par år sedan, föreslogs det i den kungl. propositionen, att var tredje gång en kyrkoherdetjänst vore ledig, den skulle tillsättas av Konungen, vilken därvid skulle äga att till tjänsten utnämna antingen en av de å förslaget uppförda eller ock någon till tjänsten behörig prästman, som anmält sig såsom sökande hos Konungen.

Detta förslag mottogs med oro av församlingarna, som sedan äldsta tider med kraft sökt hävda sina anspråk på ett vidsträckt inflytande vid de prästerliga befattningarnas tillsättande. Församlingarna lugnades genom departementschefens försäkran redan i propositionen, »att det är alldeles givet, att vid utnämningens utövande stort avseende alltid måste fästas vid den anslutning, som någon av de å förslaget uppförda kan ha vunnit vid församlingsvalet».

Första lagutskottet tvekade, trots denna försäkran. »Utskottet har hyst stor tvekan», heter det i utskottets utlåtande, »huruvida det kunde låta sig göra att i enlighet med departementschefens förslag låta Konungen — bortsett

Ang. granskning av statsrådsprotokollen. (Forts.)

från de fall då fjärde provpredikant varit under omröstning — tillsätta kyrkoherdetjänst var tredje gång utan att därigenom den rätt, som i flertalet församlingar av ålder tillkommit menigheten, trädess för nära». Vid övervägande av frågan kom dock utskottet till den uppfattningen, »att en lösning, som tillgodosåge de av utskottet anförda synpunkterna syntes närmast kunna vinnas i anknytning till den i propositionen föreslagna linjen, under förutsättning att Konungen vid utö vandet av den utnämningssrätt, som skulle tillkomma honom, tager vederbörlig hänsyn till församlingarnas vilja». Utskottet förordade fördenskull departementschefens förslag i förevarande avseende, under uttalande av den bestämda förväntan, att i de fall, då utnämningssrätten tillkommer konungen, församlingens val likväl kommer att tillmätas ett väsentligt inflytande vid tjänstens tillsättning, då det visar en under avsevärt deltagande tydligt uttalad mening och valresultatet icke skulle leda till uppenbar orättvisa. För att trygga en sådan tillämpning av lagen ansåg sig utskottet böra förorda, att Konungen, när utnämningssrätten tillkommer honom, alltid skall till ledning vid avgörandet äga tillgång till av biskop och domkapitel efter valet avgivna offentliga yttranden angående samtliga präster, som vid tjänstens tillsättning kunna komma i fråga.

Propositionen bifölls av riksdagen i enlighet med utskottets hemställan. Innan det avgörande beslutet fattades, uttalades här i kammaren till yttermera visso av statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet, att utskottet hade i sin motivering träffat det riktiga, då utskottet underströk, att det skall tagas den största hänsyn till valhandlingen. Räddhågan för att här skulle inträda ett fullständigt åsidosättande av församlingarnas uppfattning förklarades vara ogrundad.

Första lagutskottets ärade vice ordförande uttalade här i kammaren, att »vi inom utskottet ansett, att det är en utomordentligt betydelsefull sak, att den gamla förbindelsen mellan de i församlingarna representerade kyrkliga menigheterna och prästerskapet bibehålles oförkränkt». Han tillfogade, att »vi ha i utskottets yttrande avfattat en text, som innebär en så pass bestämd förklaring, att det materiella valdeltagandet skall tillerkännas betydelse, att vi ha trots att ingen ecklesiastikminister kan bortse från detta uttalande.» Detta utskottets uttalande, hette det till sist, »ger garantier för den materiella prövningen och tillerkänner de materiellt värdefulla valen det inflytande de böra äga».

Jag kan inte underlåta att i korthet citera ännu ett par yttranden från debatten vid prästvalsagens antagande. En ärad ledamot av första lagutskottet yttrade, »att det tydligt sagts ifrån, att Kungl. Maj:t har att taga hänsyn till församlingarnas vilja, om nämligen denna vilja kommit till ett tydligt uttryck i det val, som förrättats». Och en annan ledamot av utskottet utropade i debatten, »att han nästan skulle vilja se den ecklesiastikminister, som utan vidare kan lämna ett sådant uttalande åt sitt värde och gå sina egna vägar tvärtemot en uttalad folkmening vid ett kyrkoherdeval».

I belysning av dessa uttalanden bör den kyrkoherdeutnämning ses, på vilken jag tillåtit mig att fästa riksdagens uppmärksamhet i en reservation. Kungl. Maj:t utnämnde den 7 februari i år på hemställan av föredragande departementschefen, statsrådet Engberg, komministern i Skultuna, Lillhärads och Skerike församlingars pastorat Uno Timm att vara kyrkoherde i Medåkers och Himmets församlingars pastorat. Vid denna utnämning förbigick Kungl. Maj:t den prästman, komministern i Djura församling Arild Karlén, som vid valet erhållit praktiskt taget enhällig kallelse till den lediga tjänsten. Han hade fått samtliga avgivna röster utom 6. Den utnämnde hade efter valet hos konungen annäلت sig som sökande utom förslaget.

Den utnämnde är en 61 års man, den valde 38 år. I fråga om examensme-

Ang. granskning av statsrådsprotokollen. (Forts.)

riter är den valde överlägsen, men den utnämnde har en väsentligt längre tjänstetid.

Om man vid utnämningen velat fästa något avseende vid riksdagens bestämda förväntan, att församlingens val skall tillmätas ett väsentligt inflytande på tjänstens tillsättning, då det visar en under avsevärt deltagande tydligt uttalad mening och valresultatet icke skulle leda till uppenbar orättvisa, då har det vid denna utnämning närmast gällt att besvara frågorna: Har pastoratet under avsevärt deltagande tydligt uttalat sin mening? Och skulle valresultatet leda till uppenbar orättvisa? Ingen lär kunna advocera bort, att pastoratet under avsevärt deltagande uttalat sin mening. I procent uttryckt ligger antalet valdeltagare över stiftets medeltal. Den tämligen enastående enhälligheten i valet lämnar i fråga om tydlighet ingenting övrigt att önska. Domkapitlet och biskopen, som riksdagen skjutit fram som rådgivande instanser, ha vitsordat, domkapitlet att valdeltagandet var livligt, och biskopen att det måste betraktas såsom verkligt gott. Det torde räcka för att det skall få anses som avsevärt.

Nå, men valresultatet skulle kanske ha lett till uppenbar orättvisa? Varken domkapitlet eller biskopen ha gjort gällande någonting sådant. Båda vitsorda den utnämndes plikttröhet och samvetsgrannhet, men domkapitlet säger samtidigt om den valde, att han i sin tjänst städe visat stort nit och intresse. Man kan hysa tvivel om huruvida det är lämpligt att till kyrkoherdetjänst utnämna en prästman, som närmar sig 61 års ålder. Detta tvivel framkommer i biskopens yttrande och det skymtar jämväl i domkapitlets yttrande, ty där säges, att den utnämnde såsom komminister i ett pastorat med tre församlingar är van vid duplikation, »om än icke av den omfattning, vari sådan förekommer i det pastorat, varom nu är fråga». I fråga om den valde säger domkapitlet, att han är synnerligen lämplig som kyrkoherde i nu ifrågavarande pastorat på grund av den krävande duplikationstjänstgöring, som där åligger tjänstinnehavaren. Biskopen bestyrker, att om den valdes synnerliga lämplighet för befattningen kan ingen tvekan råda. Domkapitlet har avstått från att utöver sitt yttrande ge något särskilt förord, och biskopen har på delvis diskutabla, jag dristar säga oriktiga premisser trevat sig fram till ett villkorligt förordande av den utnämnde. Hur som helst, lär det inte gå att utan orimliga konsekvenser göra gällande, att en utnämning av den valde skulle ha lett till uppenbar orättvisa. Det är sant, att den utnämnde har ett litterärt bagage, som den valde saknar. I en av den utnämndes broschyrer får man veta, att då skolbarn inte få välja sina lärare, borde inte heller församlingarna få välja präst. Prästerna borde utnännas av Kungl. Maj:t. Prästvalen äro en spik i kyrkans likkista. I en annan av den utnämndes broschyrer hittar man bland en del nyttiga expeditionsupplysningar den förträffliga vinken, att om man ligger på soffan och läser sin tidning, så bör man stiga upp och hälsa, när det kommer besökande på pastorsexpeditionen. Jag skulle tro, att man kan lämna detta litterära bagage åsido.

Jag har, herr talman, inte kunnat undgå att finna, att utnämningen av kyrkoherde i Medåkers och Himmets församlingars pastorat innebär ett tämligen openbart åsidosättande av riksdagens uttalande vid prästvalslagens tillkomst, och därför har jag inte kunnat underlåta att inom konstitutionsutskottet yrka anmärkning mot föredragande departementschefen, statsrådet Engberg.

Jag vill inte fördölja min förvåning över att utskottets lantmannarepresentanter inte tveklöst gått med om att värna det demokratiska menighetsintresse, som efter min mening kränkts genom den klandrade utnämningen.

Med herr Olsson i Mora förenade sig herrar *Lundqvist*, *Olsson* i Rimforsa, *Björling*, *Pettersson* i Dahl, *Andersson* i Rasjön, *Åqvist* och *Hilding*.

Ang. granskning av statsrådsprotokollen. (Forts.)

Herr Wallén: Herr talman! Jag kan icke underlåta att beröra en reservationsvis framförd anmärkning beträffande ett ärende, som föredrogs i liten konselj den 21 augusti 1935 och som rörde ett handelsavtal mellan Sverige och Spanien. I villkoren för detta handelsavtal ingick bl. a. den bestämmelsen, att i Sverige skulle för tiden 1 september 1935—31 december 1936 tullen på vindruvor vara borttagen. Det var ett för den svenska trädgårdsodlingen, som nationalekonomiskt sett har en mycket stor betydelse och vars värde överstiger t. o. m. värdet av vete och råg i Sverige, ett synnerligen svårt dråpslag. Redan förut har trädgårdsodlingen gång på gång offrats för industrien, och nu har regeringen t. o. m. i liten konselj gett trädgårdsodlingen ytterligare en mycket svår stöt. Att så är verkliga förhållandet, kan jag icke underlåta att visa. Det är nämligen, att importen av vindruvor de fyra månaderna september—december under sistförflutna året i jämförelse med året förut stigit avsevärt. Jag ber, herr talman, att till protokollet få anföra siffrorna härom. Införseln under september månad 1935, alltså sistförflutna året, visar en ökning av 255,060 kg., under det att importen för samma månad 1934 uppgick till 154,836 kg. Under oktober och november månader blev det ytterligare ökning. Ökningen i oktober belöpte sig till 707,820 kg., i november till 832,048 kg. och i december 729,911 kg. Kort och gott, herr talman, under dessa höstmånader, sedan man i Sverige tagit bort den lilla resterande och i förhållande till andra länder obetydliga tull, som fanns på vindruvor, *åstadkoms en ökning i importen under denna korta tid på över 2 1/2 miljoner kg., d. v. s. mer än införseln hela året 1934.* Jag behöver kanske icke gå vidare in på frågan, men jag vill dock erinra om, vilken inverkan detta haft även för våra frukter, särskilt plummon, päron och äpplen. Genom borttagandet av tullen uppkom en mycket stor försäljning i Sverige, priserna på vindruvor sjönko från att förut i detaljhandeln ha stått mellan 1.40 och 1.50 kronor per kilogram i genomsnitt till mellan 70 och 90 öre. Skillnaden mellan priserna var alltså avsevärt större än det tidigare gällande tullskyddet, men detta beror på att större kvantiteter togos in, och till följe de tullpolitiska förhållandena skickades ytterligare stora massor hit under väsentlig prissänkning och dumping. Följden av dessa priser på vindruvor har ju icke kunnat underlåta att ge sig till känna i nedsättningar av priserna för andra trädgårdsalster. Då det vid denna tid på dagen skulle taga för lång tid att belysa detta förhållande, ber jag att få hänvisa till lantbruksstyrelsens utredning, där man kan få se, vilken oerhört svår ställning den svenska trädgårdsodlingen har, icke minst tack vare beslutet i liten konselj den 21 augusti 1935. Det är därför icke alls egendomligt, att trädgårdsfolket har reagerat, och det är också glädjande, att man har reagerat i riksdagen. Det har nämligen visat sig, att under den tid motioner fingo väckas väcktes ju även i denna kammare liksom i första kammaren motioner med begäran om återinförande av denna tull. Dessa motioner voro undertecknade av icke mindre än 72 motionärer enbart i denna kammare. Det är icke bara riksdagsmän från olika borgerliga partier som yrkat härpå, utan även lantbruksstyrelsen har i ett yttrande, daterat den 19 februari i år, sagt bl. a. följande:

»Redan innan förutvarande tull på vindruvor eller 35 öre per kilogram år 1935 upphävdes, voro importerade vindruvor en under vissa tider av året jämförelsevis billig och ganska allmän konsumtionsvara. Följden av denna tulls borttagande har nu blivit, att drivimporten ökat och starkt inkräktar på avsättningen av andra, inom landet odlade fruktslag. Även om en tull av 35 öre per kilogram icke kan framdriva odling under glas av vindruvor inom landet och sålunda icke utgör en skyddstull för motsvarande svenska produkt, har en tull av denna storlek dock ett betydande inflytande på avsättningen av

Ang. granskning av statsrådsprotokollen. (Forts.)
andra produkter. Borttagandet av denna tull var därför ur den synpunkt, lantbruksstyrelsen nu har att anlägga, olämpligt.»

Det räcker kanske med detta officiella uttalande samt de andra erinringar jag gjort för att motivera ett djupt beklagande, att regeringen vidtagit denna åtgärd mot trädgårdsfolket, så mycket mera som trädgårdsfolket består till stor del av de små i samhället och vilka redan förut kämpa en hård kamp för sin existens.

I detta yttrande instämde herrar *Andersson* i Dunker, *Pettersson* i Dahl, *Olsson* i Ramsta, *Hammarlund*, *Hansson* i Rubbestad, *Niklasson*, *Pettersson* i Rosta och *Petersson* i Broaryd.

Herr Vougt: Herr talman! Det förhåller sig ju så, att bland de anmärkningar som bruka framföras reservationsvis i samband med dechargedebatten samlas en hel del missnöjesanledningar under året, och man söker så gott man kan knyta an dem till någon punkt, på vilken man kan konstruera ett konstitutionellt klander. Jag skall bara röra vid ett par av de saker som bragts på tal.

Det är i första hand det av herr Ossbahr med instämmande av en del herrar i konstitutionsutskottet framförda anmärkningsyrkandet mot socialministern för att denne låtit föranstalta — genom en av Sveriges förnämsta polismän och en hovrättsjurist — om en undersökning rörande förhållandena vid våra skyddshem. Jag vill påpeka, att det är fullkomligt orimligt, när man kommer och bygger upp den anmärkningen så, att man säger, att här har icke i själva konseljbeslutet angivits någon motivering. Ty det förekommer en oändlig mängd fall, där beslut fattas utan att någon särskild motivering göres. Herr Ossbahr formulerade emellertid sin fråga så: vad kan ha föranlett undersökningen rörande skyddshemmet? — Ja, vad kan ha föranlett den undersökningen? Behövs verkligen den frågan, när vi i somras hade rättegången på Norrgård invid Kalmar, som framkallades av denna utredning och som blottade förhållandena, vilka upprörde den svenska opinionen och som fortfarande upprör dem, som ha något sinne för människor, som äro olyckliga nog att födas till livet utan det naturliga skyddet av ett eget hem. Jag vill bara säga, att allt vad som härvidlag behöver sägas, som jag hoppas från de flesta som haft anledning att ta ställning till saken, är ett tack till socialministern för det att han röjt upp i detta, och det tacket går också till dem som medverkat i saken och allra helst till den person som tagit mycket viktiga initiativ därvidlag.

Sedan skall jag be att få säga några ord rörande vindruvorna. Jag vill icke gå in på den saken ur trädgårdsodlaresynpunkt, ur agrikulturell synpunkt överhuvud. Jag vill endast säga, att det händer — som så många gånger förut — att Kungl. Maj:t har måst fatta ett beslut för att tillgodose vissa nödvändiga hänsyn av handelspolitisk art. Denna vindruvetulls borttagande krävdes på ett tidigt stadium från spanskt håll, och vid bedömandet av förhandlingsläget anvisades vindruvetullen redan 1934 såväl av kommerskollegium som av traktatberedningen som ett kompensationsobjekt, som man måste från svensk sida taga i övervägande bland svenska bytesmedel. Förslaget tillstyrktes för övrigt av kommerskollegium, och icke heller lantbruksstyrelsen fann sig böra framställa någon erinran mot förslaget ur synpunkten av de intressen styrelsen hade att bevaka.

Det hade nog för övrigt varit på sin plats, om i denna reservation hade lämnats en mera objektiv redogörelse för denna fråga. Hur slarvigt reservationen är avfattad, framgår av det förhållandet, att man riktat anmärkningen mot fel statsråd. Anmärkningen mot statsrådet Undén utmynnar i en förklaring,

Ang. granskning av statsrådsprotokollen. (Forts.)

att en ändring av tulltaxan icke borde ske och att en författningsändring av denna vikt ej borde göras i liten konselj, och man gör detta trots att icke statsrådet Undén utan en annan ledamot av statsrådet i konseljen har föredragit ändringen i tulltaxan och därefter kontrasignerat författningen. Om det är herr Lundqvist, som står för denna sak, så skall jag be herr Lundqvist, när han en annan gång anmärker reservationsvis, att åtminstone ta reda på, vilket statsråd han rätteligen bör anmärka på.

Fru *Nordgren* förklarade sig instämma i den del av herr *Vougts* anförande, som avsåge en mot chefen för socialdepartementet reservationsvis framställd anmärkning.

Herr *Sefve*: Herr talman! Jag har begärt ordet med anledning av den reservation som framförts av herr *Pehrsson* i Göteborg, men jag vill icke uttala mig beträffande frågans konstitutionella sida. Jag vill emellertid erinra om, att 1934 års riksdag på hemställen av första tillfälliga utskottet beslöt en skrivelse till Kungl. Maj:t med anledning av reklamtryck av samma art som påtalats i nämnda reservation. I sin motivering framhöll utskottet bl. a. följande: »I detta sammanhang har uppmärksamheten riktats även på andra favorer av allvarlig natur, för vilka ungdomen utsättes. Enligt vad som kommit till utskottets kännedom, bedrivs från vissa håll en reklamverksamhet, som genom text och bilder söker utnyttja den ungdomliga nyfikenheten på det sexuella livets område. Tyvärr är denna verksamhet, som i viss utsträckning synes bygga på från utlandet importerad litteratur med till denna hörande illustrationsmaterial, delvis direkt inriktad på skolungdomen, och spridningen ombesörjes i väsentlig mån med hjälp av lärjungeförteckningarna i skolornas kataloger.» Utskottet framhåller vidare, att det är nödvändigt att ungdomen skyddas »från i sexuellt avseende upphetsande litteratur» samt att »ungdomens egen medverkan här erhålles», men framhåller samtidigt nödvändigheten av att ungdomens organisationer härvidlag erhålla stöd av statsmakterna. Till slut anhåller utskottet, att riksdagen måtte besluta om att nödvändiga åtgärder bl. a. i detta avseende vidtagas efter vederbörlig utredning.

Huruvida någon sådan utredning kommit till stånd, känner jag verkligen icke till, men jag har icke hört talas om någon sådan, och säkert är i varje fall att tillräckligt effektiva åtgärder icke vidtagits. Man har nämligen från flera håll fått höra, att dylik reklam litteratur allt fortfarande sprides. Detta har varit fallet icke bara vid det läroverk, som jag är rektor för, d. v. s. just det exempel som herr *Pehrsson* i Göteborg omnämnde, utan även på flera andra håll.

Jag vill, herr talman, uttala mitt beklagande av, att man ännu icke lyckats finna någon möjlighet att stävja denna trafik. Samtidigt härmed vill jag uttala en förhoppning om, att vederbörande så snart som möjligt gör vad göras kan i antytt syfte.

Herr *Lindskog*: Herr talman! Vid denna sena timme och då dechargede-batten pågått så länge som fallet varit skall jag låta bli att dra fram en del saker, som jag annars tänkt yttra mig om. Jag skall inskränka mig till att med några ord beröra den fråga, som först herr *Ossbahr* och sedan herr *Voug* tagit upp.

Herr *Voug* frågade: Vad kan ha föranlett denna inspektion? Han gav det svaret att det var de svåra missförhållandena vid skyddshemmen som föranlett denna extraordinära inspektion. Jag vill inte alls ingå på frågan om hur dessa missförhållanden böra bedömas. Att de existerat i viss utsträckning är nog rik-

Ang. granskning av statsrådsprotokollen. (Forts.)

tigt. Att de icke existerat i samma höga grad som ett visst sensationsmakeri velat göra gällande är emellertid lika uppenbart. För mig står det dock klart, att det tillvägagångssätt som man här valt för inspektionen av skyddshemmen varit föga lycklig. Redan detta att ett statsråd ger sin fru ett rekommendationsbrev för att hon skall kunna resa omkring och inspektera anstalter, vilka stå under statsrådets vård, kan icke vara lyckligt. Jag frågar: hur skulle det gå om exempelvis ecklesiastikminister Engberg gav sin fru rekommendationsbrev för inspektion av skolorna, om fru Schlyter skulle inspektera fängelserna, och om fru Vennerström skulle inspektera krigsmakten till lands och vatten? Jag frågar: vart skulle det hela till sist ta vägen? Vi få väl ändå komma ihåg, att när de olika anstalterna inspekteras, detta bör ske under vedertagna former, som äro konstitutionellt oangripbara. Det är icke lämpligt att det får fortgå på sätt som skett. Det har nämligen visat sig, att de påtalade förhållandena medfört mycket beklagliga konsekvenser i form av ett uppjagat sensationsmakeri, i form av skandalskriverier och så vidare. Det har också haft mycket tråkiga konsekvenser för anstalterna själva, i vilka rent anarkiska förhållanden främjats genom dessa inspektioner. Man har också från skyddshemmens sida framhållit, att man där aldrig haft några så tråkiga år som de sista och detta just på grund därav att eleverna ansett sig kunna tillåta sig vad som helst.

Jag har velat säga detta endast för att reagera emot detta tal om, att det skulle vara så bra att hela frågan om skyddshemmen kommit under debatt. Om man avser att komma till rätta med missförhållanden som man misstänker förefinnas, så bör detta ske under former, som äro mera försvarbara än de enligt min mening mycket beklagliga former under vilka dessa inspektioner ha ägt rum.

Herr **Vougt**, som nu för kort genmäle erhöi ordet, anförde: Herr talman! Jag skall be att med anledning av herr Lindskogs yttrande få säga, att det är föga tacksamt att diskutera en så allvarlig sak som denna om skyddshemmen i en debatt, där författarna till de olika reservationsvis anförda anmärkningarna komma med sina synpunkter så att säga huller om buller. Jag tror, att herr Lindskog och jag i stället böra ta tillfället i akt att diskutera frågan om skyddshemmen, när propositionen i den frågan i sinom tid kommer inför riksdagen. Det blir då tillfälle för statsrådet att eventuellt belysa denna sak från sina utgångspunkter. För mig står det klart, att även om man kunde göra gällande, att vad som förevarit icke varit något ur konstitutionell synpunkt alltför vanligt, så läte det sig dock försvaras ur den synpunkten att det här gäller oskyldiga människor, vilka samhället tagit vård om, men där denna vård med hittillsvarande samhällsinstitutioner visat sig fylla sin uppgift synnerligen illa.

Härpå yttrade

Herr **Hallén**: Herr talman! Då prosten Pehrsson slutade sitt anförande om den reservationsvis framförda anmärkningen under punkten VII på sid. 34 och 35 i utskottets utlåtande, instämde en del av kammarens ledamöter med honom. Kammaren lade emellertid kanske märke till, att ingen av herr Pehrssons egna meningsfränder i konstitutionsutskottet deltog i denna opinionsyttring, och det kanske därför kan vara på sin plats att man upplyser kammaren om, varför prosten Pehrsson står ensam om denna reservation.

Det är väl ingen här i kammaren som icke finner, att det citat ur en boulevardtidning i Göteborg, som förekommer på sid 34, är ett monstrum av vid-

'Ang. granskning av statsrådsprotokollen. (Forts.)

righet och snusk. Då den ensamme reservanten själv säger, att det är motbjudande att i riksdagens tryck inta detta skändliga gäckeri med gudstjänsten och överhuvud taget alla dessa ruskigheter, såsom han uttryckte sig, måste man fråga sig vad det är som tvingar honom att verkligen införliva detta citat med riksdagens tryck, något som näppeligen tidigare hänt. Vi vädjade i utskottet till vederbörande, då frågan var före, att låta den goda smaken avhålla det nitiska intresset från att bringa till offentligheten sådana vidrigheter som här förekommit. Glädjande nog ha samtliga ledamöter av utskottet följt detta råd på ett undantag när. Jag måste ju säga, beträffande herr Pehrsson, att det vittnar åtminstone icke om god smak att i oträngt mål införliva sådant här med riksdagstrycket.

Medan jag har ordet, herr talman, måste jag emellertid säga några ord om den andra punkt, vari herr Pehrsson ensam reserverat sig. Det gäller denna korsbandstrafik till skolungdomen med förteckning över pornografisk litteratur och sådant. Man skulle ju i kammaren kunna tro, att det endast är herr Pehrsson som intresserar sig för att denna motbjudande trafik stoppas. Detta är visst icke fallet. Det är väl knappast någon här i kammaren som icke finner denna trafik i högsta grad upprörande. Jag vill för min del till alla delar understryka det befogade uti herr Sefves efterlysande av lagstiftningsåtgärder på detta område, ägnade att förhindra detta rent metodiska förstörande av ungdomen och då icke minst skolungdomen, något varom vi här blivit erinrade. Om själva sakfrågan äro vi fullkomligt ense, herr Pehrsson. En annan sak är emellertid, såsom också herr Sefves anförande nyss visade, nämligen att den nuvarande lagstiftningen är otillräcklig. Alla äro ense därom, att alla dessa förteckningar antyda mycket av snuskigt och pornografiskt innehåll. Men förteckningarna såsom sådana äro av den art att det icke finnes någon utsikt att med tryckfrihetsförordningens hjälp komma åt dem. Vi äro alltså ense om, att denna vidriga ungdomsförelse bör stoppas, men herr Pehrsson i Göteborg fullständigt missuppfattar det hela, när han menar att man med tillhjälp av tryckfrihetsförordningen skall kunna komma åt dessa förteckningar. De människor som skriva dessa förteckningar ha väl reda på, att de äro alldeles oåtkomliga. Herr Pehrsson missuppfattar alldeles situationen då han tror, att han är den ende som visar rätt väg. Tvärtom. Den motion herr Sefve efterlyste resultatet av visar, att denna väg icke är framkomlig, utan att här behövs en helt annan och ny lagstiftning för att komma åt denna på ungdomens sexuella sinne upphetsande litteratur. Detta är en sak som icke har med tryckfrihetsförordningen att skaffa. Det påtalade förhållandet kräver en helt annan och speciellare lagstiftning än den nuvarande. Det är en missuppfattning i det avseendet som måste ha föranlett denna reservation av herr Pehrsson i Göteborg, vilket ju också framgår därav, att alla herr Pehrssons politiska meningsfränder i utskottet ansågo, att det var oriktigt att biträda hans reservation.

Herr andre vice talmannen gav härefter för kort genmäle ordet till

Herr Pehrsson i Göteborg, som yttrade: Herr talman! Jag beklagar kyrkoherde Hallén att han å dragande kall och ämbetets vägnar mer eller mindre skall anse sig nödgad att också nu hålla sin hand över detta elände! Han säger, att jag missuppfattat tryckfrihetsförordningen, då jag menar att man med dess hjälp skulle kunna komma åt denna trafik. Jag skall då be att för kammaren få läsa upp vad § 3 mom. 13 tryckfrihetsförordningen säger. Där heter det: »Framställning, som sårar tukt och sedlighet; utbudande till salu av föremål, som är avsett för otuktigt bruk eller till att förebygga följder av

Ang. granskning av statsrådsprotokollen. (Forts.)
 konsumgånge; samt, under sådana förhållanden att allmän fara för andras förförelse därav kommer, försök att förleda till användande av föremål, som nu sagts, och meddelande av anvisning om sättet för deras användande; brottet skall straffas enligt allmän lag, och skriften konfiskeras.» Så läser jag innantill, och det borde icke ha varit alldeles omöjligt, synes det mig, för konstitutionsutskottets vice ordförande att ta reda på lydelsen av § 3 mom. 13 tryckfrihetsförordningen, som för övrigt av mig anfördes i utskottet. Då hade han undslupit det misstag han i detta ärende begått.

Vidare erhöles, likaledes för kort genmäle, ordet av

Herr **Hallén**, som anförde: Herr talman! Jag måste verkligen säga till herr Pehrsson i Göteborg, att om han för sin del tycker, att jag borde ha läst § 3 mom. 13 tryckfrihetsförordningen litet bättre, så borde han med större fog ha riktat denna uppmaning till sina politiska meningsfränder i utskottet, vilka själva erkänna, att denna paragraf icke är tillämplig i detta fall. Ty den vidriga trafik som herr Pehrsson anspelar på är icke åtkomlig på sätt som han förmenar. Den smutslitteratur som han syftade på kan möjligen drabbas av lagen, men hela denna trafik att med hjälp av katalogerna nå lärjungarna kan man icke komma åt genom de av herr Pehrsson antydda åtgärderna.

Slutligen vill jag vädja till kammaren om det kan vara lämpligt, när man är ense om att slå ned denna trafik men samtidigt påpekar, att den av herr Pehrsson anvisade vägen icke är framkomlig, med sådana ord som att det är beklagligt, att man å dragande kall och ämbetets vägnar skall hålla sin hand över detta elände. En sådan sorts dialektik hoppas jag icke skall bli allt för ofta förekommande i den svenska riksdagen.

Herr andre vice talmannen gav, jämväl för kort genmäle, ånyo ordet till

Herr **Pehrsson** i Göteborg, som yttrade: Herr talman! Det finns såvitt jag kan förstå, och så vitt polisen i Göteborg förstår, och så vitt ombudet för justitieombudsmannen förstår, ingen som helst anledning att med herr Hallén anta, att icke denna trafik skulle vara åtkomlig med de lagbestämmelser som finnas. Polisen säger uttryckligen, att denna trafik pågår *trots gällande lagbestämmelser*, och justitieombudsmannens ombud framhåller detsamma. Den av mig ur den edition av tryckfrihetsförordningen, som utkom i Svensk Författningssamling år 1933, åberopade lagparagrafens både bokstav och andemening är otvetydig.

Något hinder för att man genom ett åtal försöker komma åt denna sak finnes icke, herr Hallén, om man nämligen *vill göra* något.

Här skall herr Hallén inte rida på detta, att det icke finnes några särskilda bestämmelser om att genom skolkatalogerna nå barnen. Detta är en försvårande omständighet av synnerligen allvarlig art. Här gäller lagen *både vuxna och barn*. En annan sak är om man inte alls *vill* använda sig av § 3 mom. 13 tryckfrihetsförordningen. Därför att man törhända anser den föråldrad, skall man icke använda den i denna sak, säger man. Jag känner detta väl.

Så länge lag finns skall lag tillämpas, men då bör också enligt min mening lagens högste vårdare i vårt land åtminstone försöka göra vad som möjligt är för att med lagens tillhjälp komma åt ett tilltag sådant som detta, vilket förgiftar unga människors sinnen. Jag vädjar till föräldrarna i denna kammare och frågar: vad skulle vi säga, om vi upptäckte att sådana här saker skickades till våra pojkar i 13—14-årsåldern? Här bör göras något anser ju

Ang. granskning av statsrådsprotokollen. (Forts.)

också herr Hallén. Då bör också justitieministern sin lagenliga plikt likmättigt göra vad som är möjligt i slika fall. *Här har herr justitieministern bara visat ifrån sig denna sak utan vidare!*

Härefter anförde:

Herr **Lundqvist**: Herr talman! Med anledning av den långt framskridna tiden hade jag icke tänkt yttra mig angående de reservationsvis framförda anmärkningar som jag står för. Emellertid ha under debattens gång flera talare berört en av dessa reservationsanmärkningar, nämligen den som gäller vindruvstullen, och jag kanske därför kan få säga några ord om den saken.

Jag vill då till att börja med uttala min glädje över den anslutning till reservationen som här uttalats av herr Wallén och dem som instämde med honom. Jag skulle ju, liksom herr Olsson i Mora gjorde beträffande den av honom reservationsvis framställda anmärkningen, kunna uttala en viss förvåning över att det lyckats lika litet för mig som för honom att samla landsbygdens folk kring en reservationsanmärkning i en dock så pass betydelsefull fråga som denna, vilken berör icke blott jordbrukarna och småbrukarna utan trädgårdsodlarna överhuvud taget. I själva sakfrågan få vi väl emellertid resonera vidare, när vi inom en nära framtid skola ta ställning till bevillningsutskottets betänkande i anledning av den motion om återinförande av tullen å vindruvor, som herr Wallén här talade om.

Emellertid har ju även herr Vougt uttalat sig i denna fråga och då helt naturligt icke lika förstående och älskvärt som herr Wallén utan med ett helt annat tonfall. Herr Vougt talade om att vindruvstullen ända sedan 1934 varit ett kompensationsobjekt, som varit föreslaget från flera håll. Ja, detta är naturligtvis fullkomligt riktigt. Men sedan gjorde herr Vougt gällande, att det varit önskvärt att en mera objektiv framställning av det faktiska läget givits i reservationen. Jag medger att jag kunde ha kostat på mig några trycksidor till, men jag ansåg, att det icke behövdes. Åtskilligt kunde ha varit av intresse att meddela, men detta gick icke för sig, därför att handlingarna i fråga voro hemligstämplade. Jag tror emellertid att vad som anförts är alldeles tillräckligt för att man skall kunna bedöma denna fråga.

Läget är ju faktiskt detta, herr talman, i fråga om verkningarna av denna överenskommelse med Spanien, att den svenska exporten dit i stället för att öka, som meningen var, gått tillbaka. Det kapital som vi skulle få ut från Spanien för verkställda leveranser ligger infruset. Fördelarna med ett slopande av denna tull äro så vitt jag kan se minimala. Nackdelarna för det svenska näringslivet och särskilt då trädgårdsodlingen av denna överenskommelse äro däremot obestriddliga och påtagliga. Den våldsamt ökade importen av vindruvor — en ökning som framgår av de tabeller som jag tillåtit mig foga vid utskottets utlåtande — icke bara från Spanien utan även från en hel del andra länder visar tydligt, att dessa länder fått denna tullsänkning gratis.

Det skulle emellertid icke ha varit herr Vougt som talade emot reservationen, om han icke slutat sitt anförande med en av dessa ständigt och jämt återkommande reprimander. Det är ganska underligt, herr talman, men herr Vougt tycks ha tagit som någon alldeles speciell mission här i kammaren att uppträda såsom en de goda sedernas väktare. »Det är flera som göra det», hör jag en viskning, och det är ju möjligt att så är. Jag har emellertid för min del icke hört någon som så envist som herr Vougt fortsätter med denna taktik. På förmiddagen fick herr Vougt av en annan av kammarens ledamöter mottaga en synnerligen välförtjänt reprimand för sitt uppträdande i den fråga det då gällde. Jag skall för min del avstå från att svara med samma mynt, ty jag

Ang. granskning av statsrådsprotokollen. (Forts.)

vet att det icke alls lönar sig, men jag skulle dock vilja säga till herr Vougt: Vänta med anmärkningarna, tills herr Vougt tagit reda på hur det verkligen förhåller sig! Jag har ingalunda riktat anmärkningen emot fel håll. Jag har mycket ingående studerat handlingarna, innan jag gjorde denna anmärkning. Det förhåller sig nämligen så, vilket herr Vougt uppenbarligen icke vet, att detta ärende först föredrogs av chefen för handelsdepartementet, där ju denna liksom alla handelsöverenskommelser hör hemma. I detta departement var statsrådet Undén tillförordnad chef vid tillfället i fråga. Samma dag förekom sedan, som ren expeditjonsåtgärd, beslutet om tryckningen av denna kungörelse, ett beslut som fattades på föredragning av statsrådet Wigforss. Det skulle verkligen förvåna mig, om herr Vougt skulle anse, att det varit riktigare att ställa herr Wigforss mot väggen för sistnämnda åtgärd, som ju för honom endast var en expeditjonsåtgärd. Jag tycker för min del, att jag handlat alldeles riktigt, när jag gjort anmärkning mot det statsråd, som i realfrågan tillstyrkt denna ur trädgårdsodlarnas synpunkt mycket olyckliga åtgärd.

Herr Vougt: Herr talman! Jag tycker, att herr Lundqvist är litet orättvis mot mig, när han ställer mig i gluggen såsom den där, vilken ofta ger kammarkolleger reprimander. Inte oftare än jag yttrar mig i debatterna här, kan herr Lundqvist bära mina reprimander, och herr Lundqvist får verkligen ursäkta att jag, när jag finner att man framställer en anmärkning utan att veta vilket statsråd man skall framställa denna anmärkning mot, tillåter mig påpeka detta förhållande.

Jag vet mycket väl, att det härvidlag var fråga om två olika konseljer. Man gör här anmärkning på, att en författningsändring avgjorts i liten konselj, men man skriver anmärkningen så, att den som läser den, får intrycket, att den gäller statsrådet Undén.

§ 2.

*Ang. ändrade
grunder för
statsbidrag till
vissa grenar
av den slutna
sjukvården
m. m.*

Föredrogs statsutskottets utlåtande, nr 96, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ändrade grunder för statsbidrag till vissa grenar av den slutna sjukvården m. m. jämte i ämnet väckta motioner. Därvid yttrade:

Herr Andersson i Falkenberg: Herr talman! Jag har icke begärt ordet för att framställa några anmärkningar vare sig mot utskottets utlåtande eller mot propositionen som sådan utan endast för att framhålla några synpunkter ifråga om möjligheterna att för framtiden få de ekonomiska beräkningar, som man här gått in för, att gå ihop. I förbigående vill jag till en början säga, att jag hör till dem som med tacksamhet ge sitt erkännande åt det initiativ som statsrådet här tagit i syfte att överföra dessa vårdkostnader från landstingen på staten.

Det finns emellertid i dessa ekonomiska beräkningar något som enligt min tro gör att de icke komma att hålla streck. Då jag här tagit till orda, har jag gjort det därför att jag är förtrogen med dessa förhållanden i min egenskap av styrelseledamot för Apelvikens kustsanatorium, en av de största anstalterna i vårt land på här ifrågavarande område. Enligt det nu framlagda förslaget skulle inkomsterna för denna anstalt komma att minskas. Medan anstalten enligt hittillsvarande bestämmelser äger uppbära en sammanlagd vårdkostnad av 4 kronor 30 öre per person och dag, skulle den enligt det nu framlagda förslaget — och därvidlag får jag ju ge herr statsrådet mitt erkännande för att han gått längre än sakkunnigkommittén — få allenast 4 kronor 25 öre, nämligen 3 kronor 25 öre i form av statsbidrag och 1 krona i avgift av den enskilde. Med hänsyn till antalet vård dagar på Apelviken betyder denna

Ang. ändrade grunder för statsbidrag till vissa grenar av den slutna sjukvården m. m. (Forts.)

minskning med en 5-öring en minskad inkomst på icke mindre än 7,500 kronor för år. Inkomstminskningen kommer emellertid icke att stanna vid detta belopp. Enligt den nya organisationsplanen skall för en del av vårdplatserna, nämligen B-platserna, utgå en avgift av allenast 3 kronor eller 2 kronor i form av statsbidrag och 1 krona i avgift av den enskilde. Även på grund av denna bestämmelse komma sålunda anstaltens inkomster att minskas. Härtill kommer emellertid med årens lopp allt mer ökade utgifter för den del av anstaltens personal som har att sköta annat arbete än rent sjukvårdsarbete. Denna personal uppgår till närmare ett 20-tal. Dessa befattningshavare voro då de anställdes, i regel ungar, och i deras avlöningsvillkor ingick då mat och viss fast lön. Allt efter som tiden gick bildade de emellertid familj, vilket för anstalten medförde ökade utgifter i form av löner och hyresbidrag. Under de senaste åren har man också varit nödsakad att uppföra nya bostäder för denna personal eller att skaffa den bostäder ute i staden mot hyresersättning. De på detta sätt ökade utgifterna komma givetvis att ytterligare öka svårigheterna att få anstaltens ekonomi att gå ihop. Vidare tillkomma ökade kostnader för läkarnas avlöning. Hittills har vid sanatoriet funnits en överläkare, men denne kan omöjligen i det långa loppet hinna med allt det med hans tjänst nu förenade arbetet, en omständighet som också kommer att medföra ökade utgifter. Såsom ett belägg för riktigheten av vad jag här anfört ber jag att få erinra därom, att vårdkostnaderna per dag för år 1934 utgjorde 4 kronor 40 öre men att de för föregående år, alltså 1935, uppgingo till 4 kronor 54 öre. I dessa belopp ingå visserligen även kostnader för underhållsarbeten ävensom vissa material- och inredningskostnader, kostnader som visserligen komma att i viss mån försvinna, men tyvärr icke till hela sitt belopp.

Jag vill i detta sammanhang peka på ytterligare en omständighet, som nu verkar tyngande på denna anstalts ekonomi, och i vilket avseende staten måste träda hjälpare emellan. Jag syftar på sanatoriets skuld till pensionsstyrelsen, för närvarande uppgående till ett belopp av 732,000 kronor. Denna skuld drar en ränteutgift av närmare 33,000 kronor per år, en utgift som naturligtvis ytterligare betungar anstaltens ekonomi och som icke kan avlyftas på annat sätt än genom att staten avskriver fordringen i fråga, eller också genom att anstalten beredes andra inkomster än de hittillsvarande. I propositionen anges nu ett sätt varpå anstalten skall kunna skaffa sig ersättning för eventuellt minskade inkomster, något som givetvis innebär ett stöd för styrelsen och något som den för framtiden har att tänka på. Det anges nämligen på sid. 21 i propositionen, att därest de tillgängliga inkomsterna icke skulle täcka utgifterna, har styrelsen att i efterskott göra ansökan om en tilläggsprocent. Det är givet att en dylik ansökan måste göras. Det angives också på samma sida, att man skall täcka en eventuell minskning i inkomsterna genom vederbörande fonders avkastning i den mån dylika fonder finnas. Detta är också riktigt. Emellertid är det i mycket begränsad omfattning, som dylika medel stå till förfogande för täckande av utgifterna.

Herr talman! Jag har, när detta ärende nu föredrages, velat göra mig till tolk för de av mig sålunda framförda synpunkterna i förhoppning om att på detta sätt kunna vidga kännedomen om hithörande förhållanden, något som jag för övrigt ansett vara min plikt att i detta sammanhang göra. Jag vill också nämna, att det är med synnerlig tillfredsställelse som jag kan instämma i vad statsrådet anfört i fråga om uppförandet av nya vårdhem icke blott i Norrland utan även i andra delar av landet, för att man skall kunna täcka eventuellt förefintligt vårdnadsbehov. Jag tror, att det inom en mycket

Ang. ändrade grunder för statsbidrag till vissa grenar av den slutna sjukvården m. m. (Forts.)

nära framtid skall råda endast en mening därom, att bästa sättet att bereda vård åt de sjuka som det här är fråga om, är att låta dem vistas vid Västkusten för att där helas av solskenet och de friska havsvindarna. Jag vill vidare framhålla, att det är med synnerlig tillfredsställelse man konstaterar att den fördelning av de sjuka genom en fördelningscentral som de sakkunniga föreslagit icke kommit med i förslaget.

Slutligen vill jag för att belysa betydelsen av den vård som lämnas vid Apelvikens kustsanatorium nämna, att landets alla län i större eller mindre utsträckning skicka sina sjuka dit ner. De norra delarna av landet äro de som huvudsakligen rekrytera anstalten med patienter. Sålunda hade vi därnere år 1935 från Norrbottens län 97 patienter, från Västerorrlands län 73, från Älvsborgs län 65, från Värmlands län 63, från Västerbottens län 50, från Hallands län 56, från Jämtlands län 46 och från Gävleborgs län 33. För landet i övrigt sjunker siffran sedan undan för undan. Under år 1935 bereddes vård åt tillhoppa 937 patienter, och vård dagarnas antal översteg 153,000. Självklart ger detta stora antal patienter och detta stora antal vård dagar ett belägg för påståendet att detta sjukhus har en stor uppgift att fylla. Enligt mitt förmenande måste dessa siffror utgöra ett tydligt bevis på att den väg som man här slagit in på, nämligen att staten skall betala huvudparten av kostnaderna, är den riktiga. Det är här fråga om ett riksintrasse och icke om ett lokalt intresse.

Kustsanatoriet Apelviken har tillkommit på en enskild mans initiativ. Denne man nedlade det mesta av sin stora arbetsförmåga på denna anstalt, vilken sedermera utvecklats och moderniserats så att den nu under den nuvarande överläkarens ledning står i nästan alla avseenden fullständigt utrustad. Överläkaren har ensam att svara icke allenast för vården av i runt tal 500 sjuka, utan han har även under de senaste 6 å 7 åren i egenskap av styresman för sjukhuset haft att leda de stora nybyggnader och moderniseringar som utförts vid anstalten. Denne man har utfört ett för land och folk mycket betydelsefullt och gagnande arbete, och det är därför icke mer än rätt att man även offentligen ger ett erkännande åt detta hans arbete.

Jag har, herr talman, med det anförda endast velat peka dels på de förpliktelser som staten härvidlag ikläder sig, då den går in för ett övertagande utav denna vård, och dels därpå, att det icke kommer att stanna vid de kostnader som här föreslagits. Jag har också i detta sammanhang velat poängtera den betydelse denna anstalt har för hela landets sjukvård liksom också den tacksamhet och erkänsla, som man måste hysa framförallt gent emot den man, som i närvarande stund står som ledare för detta företag.

Jag har, herr talman, givetvis intet annat yrkande än om bifall till utskottets hemställan. Jag vill emellertid i detta sammanhang också ge ett erkännande åt det initiativ som tagits i den föreliggande kungl. propositionen i fråga om ordnandet av skötseln av de lättskötta sinnessjuka, en sak som enligt mitt förmenande kommer att lända kommuner och landsting till stor nytta för framtiden.

Herr **Andersson** i Rasjön: Herr talman! Jämte några kammarkamrater har jag väckt en motion med anledning av den här föreliggande propositionen i vad densamma avser beredande av ökade vårdmöjligheter för lättskötta sinnessjuka. Det är med tillfredsställelse jag märker, att våra önskemål i allt väsentligt blivit tillgodosedda i utskottets förslag.

Anledningen till att jag nu begärt ordet är den, att jag velat påtala ett uttryck, som utskottet använder när utskottet kommer in på frågan om fördel-

Ang. ändrade grunder för statsbidrag till vissa grenar av den slutna sjukvården m. m. (Forts.)

ningen av folkpensionerna för de å vårdhemmen intagna. I vår motion hade vi yrkat, att dessa folkpensioner skulle liksom fallet är beträffande å hem för kroniskt sjuka intagna få fördelas lika mellan landstinget som principal för vårdhemmet och den avgiftsbetalande hemortskommunen. Nu tillstyrker utskottet denna fördelningsgrund så vitt angår pensionstagare, som erhålla pension efter de gamla grunderna, men utskottet tillägger i fråga om de fall då vårdtagaren är berättigad till pension enligt den nya lagen, att samma motiv för en hälftindelning icke göra sig gällande i dessa senare fall, »när landstingen äro befriade från bidragsskyldighet till pensionskostnaderna för sådan pensionstagare». För min del kan jag icke finna, att den omständigheten, att utav pensioner som utbetalas enligt den nya lagen den del som förut bestritts av landstingen skjutits över på staten, kan vara ett tillräckligt motiv för ett förordande av en annan och ny fördelningsgrund mellan landstingen och kommunerna beträffande pensionsavgifterna. Jag har velat föra saken på tal, då jag förmodar, att i uttrycket »hälftindelning» kan ligga detta att utskottet möjligen tänkt sig en annan fördelningsgrund. Jag kan nämligen icke tänka mig, att utskottets mening varit att i fråga om dem, som få folkpension enligt den nya lagen, fattigvårdssamhällena ensamma skulle få behålla hela pensionsbeloppet. Detta skulle leda till den orimligheten att landstingen skulle få det sämre och sämre ställt i fråga om ersättning för å vårdhem intagna, ju flera av dem som komma in på dessa vårdhem, som erhålla pension enligt de nya pensionsbestämmelserna. Jag hoppas, att denna sak skall komma att beaktas vid utfärdandet av kungörelse i ämnet och att i detta hänseende, om utskottet nu möjligen uttryckt sig något för ofullständigt, rättelse skall kunna åstadkommas vid Kungl. Maj:ts fortsatta behandling av detta ärende.

Herr *Eriksson* i Falun instämde häruti.

Herr **Jansson**: Herr talman! Jag vill i anledning av vad herr Andersson i Rasjön anförde endast framhålla, att vi i utskottet ansett att det finns ett visst fog för en differentiering i de fall där landstingen icke ha några särskilda kostnader för pensionstagarna i form av bidrag till pensionstilläggen. Huruvida man skall vidbliva denna hälftindelning, ha vi ansett vara en sak som Kungl. Majt bör få pröva, när bestämmelserna skola utfärdas för dessa vårdhem och för vården som sådan. Jag kan för min del icke förstå, att det skall behöva uppstå något missförstånd i det avseendet, då vi ju allenast framhållit, att samma skäl som tidigare förelegat numera icke förefinnas. Vi ha icke sagt, att inga skäl skulle föreligga, utan vi ha sagt, att samma skäl icke föreligga.

Vidare anfördes ej. Utskottets hemställen bifölls.

§ 3.

Härefter föredrogos vart efter annat:

statsutskottets utlåtande, nr 97, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till avtal med Jukkasjärvi kommun m. fl. rörande beskattningen av staten tillkommande royalty eller därmed jämförlig ersättning från Luossavaara-Kiirunavaara aktiebolag, m. m.;

andra lagutskottets utlåtande, nr 40, i anledning av väckta motioner om beredande av möjlighet till uppdelning av avdikningslån vid jorddelning; och

andra kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande, nr 9, angående smörets och margarinets näringsfysiologiska betydelse samt kontroll över vitaminiserat margarin.

Kammaren biföll vad utskotten i dessa utlåtanden hemställt.

§ 4.

Ang. underlättande och tryggande av möjligheten för den icke jordägande befolkningen att idka friluftsliv.

Till avgörande företogs nu andra kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande, nr 10, angående underlättande och tryggande av möjligheten för den icke jordägande befolkningen att idka friluftsliv.

I en inom riksdagens andra kammare väckt, till dess andra tillfälliga utskott hänvisad motion, nr 165, hade herr *Andersson* i Tungalsta och fru *Gustafson* gjort framställning om att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning och förslag, syftande till att åt den icke jordägande befolkningen underlätta och trygga möjligheterna att idka friluftsliv.

Utskottet hemställde, att andra kammaren för sin del måtte, med bifall till förevarande motion, besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning och förslag, syftande till att åt den icke jordägande befolkningen underlätta och trygga möjligheterna att kunna idka friluftsliv, varvid jordägarnes och lantbefolkningens i övrigt berättigade intressen borde ägnas särskilt beaktande.

Vid utlåtandet var fogad reservation utan angivet yrkande av herr *Pettersson* i Dahl.

Sedan utskottets hemställan föredragits, anförde:

Herr *Pettersson* i Dahl: Herr talman! Att jag vid detta utskottsbetänkande fogat en reservation beror icke därpå, att jag velat gå emot motionens syfte. Utskottet har nämligen varit tämligen enigt i själva sakfrågan. Anledningen till min reservation är endast den, att jag i utskottet velat få igenom en enligt min mening något bättre kläm, som skulle gå ut på att riksdagen, samtidigt med att den beslutar en hemställan om en utredning i motionens syfte om hjälp för den friluftssälskande och icke jordägande befolkningen att kunna idka friluftsliv, kraftigt understryker nödvändigheten av att den jordägande befolkningen eller lantbefolkningen överhuvud taget kommer i åtnjutande av skydd emot vissa kategorier av den befolkning som på fritid kommer ut på landsbygden.

Om vi se på de svar som inkommit från de hörda myndigheterna och samtidigt se på utskottets motivering, måste vi finna, att utskottet borde ha kommit fram till en annan kläm än det föreslagit. Jag tillät mig i utskottet ställa det yrkande som utskottet gjort, men med den skillnaden att den sista meningen som lyder: »varvid jordägarnas och lantbefolkningens i övrigt berättigade intressen böra ägnas särskilt beaktande», skulle utbytas mot följande: »samt att härvid frågan om lantbefolkningens skydd mot intrång från den rekreationssökande stadsbefolkningens sida vinner beaktande».

Ett på detta sätt formulerat yrkande kan icke på något sätt innebära, att man skulle gå emot själva syftet med motionen. Det innebär allenast att lantbefolkningen tillförsäkras litet större möjlighet än den nu har att kunna klara sig undan, om jag så får säga, vissa lösa element, som mången gång komma ut på landet och där förstöra såväl trevnaden som söndagsvilan för befolkningen på avsides belägna orter.

Jag skall icke uppta kammarens tid i vidare mån än att jag tillåter mig, herr

Ang. underlättande och tryggande av möjligheten för den icke jordägande befolkningen att idka friluftsliv. (Forts.)

talman, ställa samma yrkande som jag ställde i utskottet, nämligen att utskottets kläm måtte få följande lydelse: »att andra kammaren måtte för sin del med bifall till här ifrågavarande motion, nr 165, besluta att i skrivelse till Kungl. Majt anhålla om utredning och förslag, syftande till att åt den icke jordägande befolkningen underlätta och trygga möjligheterna att kunna idka friluftsliv, samt att härvid frågan om lantbefolkningens skydd mot intrång från den rekreationssökande stadsbefolkningens sida vinner beaktande».

Herr Äqvist: Herr talman! Det rådde, som herr Pettersson i Dahl sade, ingen meningsskiljaktighet i utskottet om att icke denna motion borde bifallas. Jag skulle vilja beteckna den såsom en av de bästa motioner, som utskottet i år haft till behandling. Av landets befolkning torde en tredjedel bo i städer och andra större samhällen. De flesta ha icke så mycken rätt till mark, att de kunna sätta ned en käpp i jorden en gång. Det är ett behjärtansvärt syfte att för den icke jordägande befolkningen skapa möjligheter att idka friluftsliv. En av de största tidningarna i landet yttrade i denna fråga häromdagen följande: »Om någon av landets tillgångar är att betrakta såsom en folkets gemensamma egendom, så är det den svenska naturen. Där är det varken fråga om regale eller jordägareandel utan om samäganderätt i ordets bokstavliga mening. Man skulle kunna kalla den för en nationalhelgedom, vars vidmakthållande lika mycket är en allmän medborgarplikt som det fria tillträdet till densamma är en allmän medborgerlig rättighet.» Motionen har väckt anklang på många håll. Det har hållits ett möte här i Stockholm, under ordförandeskap av landshövding Edén, med en hel del — jag tror ungefär sexton — olika organisationer. Mötet tillstyrkte på det varmaste motionen. Från de myndigheter, som yttrat sig i denna fråga, har det framhållits, hur nödvändigt det är, att man försöker förvärva parker eller naturreservat åt stadsbefolkningen, men därvid har också framhållits, att man samtidigt bör tillvarataga jordägarnas intressen. Det sista synes också mig vara av allra största betydelse. Alla veta ju, att stadsbor, då de komma ut i den fria naturen, icke alltid iakttaga den aktsamhet, som man kan begära. Det finns inga vakter där, som se till att folk håller snyggt och rent. Vikten av att lantbrukarnas intressen tillvaratagas har framhållits i utskottets motivering, men liksom herr Pettersson i Dahl anser jag, att även klämman bör innehålla något härom. Denna ståndpunkt har jag redan intagit vid votering i utskottet, och jag anser mig därför oförhindrad att nu yrka bifall till utskottets utlåtande med den ändring av klämman, som herr Pettersson i Dahl föreslagit.

Herr talmannen återtog nu ledningen av förhandlingarna.

Herr Karlsson i Munkedal: Herr talman! Jag skall icke med många ord förlänga denna debatt. Med anledning av herr Petterssons i Dahl av herr Äqvist biträdda yrkande ber jag att få erinra därom, att så som utskottets kläm är förmlulerad bör den utredning, vilken efter vad jag hoppas snart skall komma till stånd, ske så, att det blir en riktig avvägning mellan å ena sidan befolkningens i städerna och industrisamhällena intresse av att komma ut i skog och mark och å andra sidan den jordägande befolkningens — och för övrigt landsbygdens befolknings överhuvud taget — krav på skydd. Om man tager den kläm, som herrar Pettersson i Dahl och Äqvist förordat, blir den ena parten mera gynnad än den andra. Det kan väl icke gärna vara andra kammarens mening att så skall ske. Jag tillåter mig, herr talman, att yrka bifall till utskottets förslag.

Ang. underlättande och tryggande av möjligheten för den icke jordägande befolkningen att idka friluftsliv. (Forts.)

Herr **Magnusson** i Skövde: Herr talman! Det är kanske någon av kammarens ledamöter, som erinrar sig, att jag för ett par år sedan i denna kammare väckte en motion, som tog sikte på att få till stånd undervisning i naturskydd. Enligt min mening måste vår tids jäktade och nervösa människor beredas tillfälle till rekreation i naturen, där man kan finna det lugn, som de flesta alltför mycket sakna. Det är glädjande, att denna synpunkt alltmera beaktats. Hos ett mycket stort antal människor brister det dock ännu mycket i fråga om förståelse och vilja att umgås med naturen. Jag tror därför icke blott, att det är nödvändigt att bereda stadsmänniskor tillfälle att komma ut i naturen och om möjligt i den orörda naturen men även lära dem umgås med denna, men detta bliver icke i längden möjligt, om icke människorna lära sig att förstå, att naturen är ett ömtåligt ting, som måste skyddas, och att verklig njutning av vistelsen i naturen endast kan hämtas, om man lär sig förstå, iakttaga och älska naturen. Det är riktigt att kräva, att den del av befolkningen, som saknar jord, bör få tillfälle att komma ut i naturen, men det är också riktigt att kräva, att den, som äger ett stycke jord, bör beredas skydd mot hänsynslös invasion. Jag tillät mig begära ordet för att särskilt stryka under att vad som mer än någonting annat behövs det är att inlemma människornas förklarliga och nyttiga lust att komma ut i naturen inom en sådan ram, att de lära sig att förstå naturen, att umgås med naturen och att skydda naturen. Därför utan kunna vi aldrig nå dit vi syfta. Utskottet hade i sitt uttalande bort påpeka denna omständighet.

Herr **Pettersson** i Dahl: Herr talman! Herr Karlsson i Munkedal hade den uppfattningen, att mitt yrkande avsåg att otillbörligt tillgodose den ena parten. För min del anser jag, att en sådan kritik i stället kan riktas mot utskottets hemställan. Jag vidhåller mitt yrkande.

Efter härmed slutad överläggning gav herr talmannen propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till det av herr Pettersson i Dahl under överläggningen framställda yrkandet; och fattade kammaren beslut i enlighet med innehållet i den förra propositionen.

Jämlikt § 63 riksdagsordningen skulle detta beslut genom utdrag av protokollet delgivas första kammaren.

§ 5.

Vid härpå skedd föredragning av andra kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande, nr 11, angående åtgärder för utrotande av väggohyran i hela landet biföll kammaren utskottets däri gjorda hemställan.

§ 6.

Ang. statsverkets övertagande av staden Skövdes förpliktelser beträffande vissa befattningshavare.

Å föredragningslistan fanns härefter upptaget statsutskottets utlåtande, nr 91, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående statsverkets övertagande av staden Skövdes förpliktelser beträffande innehavare av vissa befattningar, vilka vid rådhusrättens i staden upphörande komma att indragas, m. m.

I en till riksdagen avlåten, den 28 februari 1936 dagtecknad proposition, nr 101, hade Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen medgiva,

dels att till rådmännen i Skövde Karl Johan Pettersson, Tage Edvard Rudstedt, Arvid August Heliodorus Edlund och Anders Oskar Johansson finge

Ang. statsverkets övertagande av staden Skövdes förpliktelser beträffande vissa befattningshavare. (Forts.)

från och med den dag, då föreskrift om stadens förenande i judiciellt avseende med Gudhems och Kåkinds domsaga trädde i kraft, från allmänna indragningsstaten under deras återstående livstid utbetalas årlig gottgörelse av 3,352 kronor till Pettersson, 816 kronor till Rudstedt samt 135 kronor till en var av Edlund och Johansson, med iakttagande av att å förmånen dyrtidstillägg icke skulle utgå;

dels ock att till Rudstedt finge från och med nyssnämnda dag, så länge han kvarstode i tjänst såsom stadsfogde med skyldighet att verkställa mantalskrivning och debitering av utskylder, från allmänna indragningsstaten årligen utbetalas ytterligare gottgörelse med 1,200 kronor, med iakttagande av att ej heller å detta belopp dyrtidstillägg skulle utgå.

Utskottets hemställan innefattade, att riksdagen måtte bifalla Kungl. Maj:ts förslag.

Reservation hade emellertid avgivits av herrar förste vice talmannen *Olsson*, andre vice talmannen *Nilsson*, *Alexander Nilsson*, *Sandén*, *Jansson*, *Strindlund*, *Andersson* i Höör, *Persson* i Falla, *Svensson* i Grönvik, *Jonsson* i Eskilstuna och *Isacsson*, vilka ansett, att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte,

a) med bifall till Kungl. Maj:ts förslag medgiva, att till rådmännen i Skövde Karl Johan Pettersson, Tage Edvard Rudstedt, Arvid August Heliodorus Edlund och Anders Oskar Johansson finge från och med den dag, då föreskrift om stadens förenande i judiciellt avseende med Gudhems och Kåkinds domsaga trädde i kraft, från allmänna indragningsstaten under deras återstående livstid utbetalas årlig gottgörelse av 3,352 kronor till Pettersson, 816 kronor till Rudstedt samt 135 kronor till en var av Edlund och Johansson, med iakttagande av att å förmånen dyrtidstillägg icke skulle utgå;

b) avslå Kungl. Maj:ts hemställan om medgivande att till Rudstedt från och med nyssnämnda dag, så länge han kvarstode i tjänst såsom stadsfogde med skyldighet att verkställa mantalsskrivning och debitering av utskylder, från allmänna indragningsstaten årligen utbetala ytterligare gottgörelse med 1,200 kronor.

Utskottets hemställan föredrogs; och yttrade därvid:

Herr **Jansson**: Herr talman! Som kammarens ledamöter torde finna, har jag och några andra ledamöter av utskottet vid utlåtandet fogat en reservation. Meningarna ha inom utskottet varit synnerligen delade, dock icke i huvudfrågan utan i den fråga, som behandlas under punkt b). Kungl. Maj:t har föreslagit att icke allenast de kostnader, som äro förenade med rådhusrättsens avskaffande, utan även den provision, som stadsfogden i Skövde åtnjuter för debitering och uppbörd av landstingsmedel, skall ersättas av statsverket. Av propositionen framgår, att statskontoret tagit bestämt avstånd från att ersättning skall utgå för denna provision. Stadsfogden kommer ju att i fortsättningen verkställa debitering, och på grund därav lär han väl få den provision, som utgår för debiteringen. Däremot kommer väl sannolikt uppbörden att ske genom postverket, och därmed bortfaller naturligtvis stadsfogdens uppbördsprovision.

Här föreligger en principfråga, som riksdagen nu för första gången har att taga ståndpunkt till. Enligt gällande lag är staten icke pliktig att ersätta annat än de kostnader, som förorsakas av att rådmans- och borgmästartjänster indragas i sammanhang med att en stad lägges under landsrätt. Här föreslår departementschefen, att staten skall ersätta även ett annat slags kostnad. Om

Ang. statsverkets övertagande av staden Skövdes förpliktelser beträffande vissa befattningshavare. (Forts.)

riksdagen knäsatte denna nya princip, kan man vara övertygad om att det i framtiden kommer att framställas anspråk på att samma princip skall tillämpas allt framgent. Vi reservanter ha ansett, att det är rätt så vanskligt att slå in på en sådan väg. Både departementschefen och statskontoret ha sagt, att vederbörande befattningshavare icke ha någon laglig rätt till ersättning för denna provision. Framhållas bör även, att landstinget är oförhindrat att när som helst besluta, att uppbörden skall ske genom postverket. Är det meningen att införa den principen, att, om ett landsting beslutar en sådan omläggning av uppbörden, statsverket skall ersätta uppbörds-kassören? Vidare är att märka, att landstingen gång på gång ändrat storleken av uppbördsprovisionen. Det har aldrig varit ifrågasatt, att kronokassörerna och uppbörds-männen skulle äga rätt till ersättning, om provisionens storlek ändrades. Reservanternas ståndpunkt har de starkaste skälen för sig. Kungl. Maj:t har icke kunnat åberopa annat än billighetsskäl, men vi reservanter ha haft förfärligt svårt att förstå hur det kan sägas, att billighetsskäl skulle föreligga i detta fall. Förmodligen har Skövde stad gjort framställning om att vissa ersättningar skulle utgå som kompensation för att staden frivilligt ginge med på att läggas under landsrätt. Kungl. Maj:t har ansett ersättning icke böra utgå till fastighetsregisterföraren. Vi anse det mycket betänkligt, att Kungl. Maj:t föreslagit, att ersättning skall utgå till kronokassören.

Med hänvisning till vad reservanterna anfört i sin motivering ber jag att få yrka bifall till den av herr Olof Olsson m. fl. avgivna reservationen.

Herr *Isacsson* instämde häruti.

Herr **Anderson** i Råstock: Herr talman! Som kammarledamöterna behagade finna, sökte herr Jansson i Falun att göra detta ärende till en principfråga. Genom att framställa en del hypotetiska antaganden, försökte han måla en mycket svart situation. Jag skall nu söka se saken, som jag tror den bör ses. Den bör ses ur litet större synvinkel än den, som reservanterna anlagt. För processreformens skull är det av stort intresse, att vissa städer läggas under landsrätt. Därför vill jag ge Skövde stad en honnör, för att staden varit förstående och tillmötesgående. Jag vet många städer, som icke äro en tredjedel så stora som Skövde men sätta en ära i att få behålla sin borgmästare och sina rådmän. De ha — jag höll på att säga något mycket fult — givit en goddag i hur det gått för dem, bara de fått behålla sin domstol. Reservanternas talesmän ha åberopat sig på statskontoret. Statskontoret gör naturligtvis sin skyldighet, då statskontoret ständigt och jämt försöker att få ned statens utgifter så mycket som möjligt. Men om vi här i riksdagen icke skulle våga göra annat än vad ämbetsverken, som äro bundna av vissa föreskrifter och även av sin tradition, tillstyrka, då skulle det allt, mina damer och herrar, vara ganska få reformer, som kunde genomföras i detta land. Det är min uppfattning, och det tvekar jag icke att säga, trots att jag har den allra största respekt för statskontoret. Det har även hänt, att tredje avdelningen ansett sig icke kunna taga hänsyn till endast ämbetsverken utan gått sina egna vägar.

Det är ett faktum, att om den ifrågavarande rådmannen icke haft denna inkomst på omkring 1,200 kronor, skulle Skövde stad varit tvungen att giva honom högre lön. Under sådana förhållanden tycker jag även herr Jansson i Falun borde anse staten skyldig att utgiva ersättning.

Så ligger saken till i verkligheten. Utskottsmajoriteten har tagit hänsyn till realiteterna och tillstyrkt riksdagen att bifalla Kungl. Maj:ts förslag oförändrat.

Herr talman, med dessa ord ber jag att få yrka bifall till statsutskottets hemställan.

Ang. statsverkets övertagande av staden Skövdes förpliktelser beträffande vissa befattningshavare. (Forts.)

Herr **Persson** i Falla: Herr talman! Detta krav vilar icke på någon rättsgrund. Det är tydligt, att här föreligger ett sorts köp eller byte. För att få staden Skövde välvilligt stämd har man gått med på ett krav, som icke i och för sig är sakligt motiverat. Man bör tänka på konsekvenserna. Lämnar man ersättning i det ena fallet, så lär man också få göra det i det andra, och det kan komma att gälla betydligt större belopp än det belopp, som det nu är fråga om.

Statsutskottets ärade ordförande gjorde en svag antydan, att Skövde stads läggande under landsrätt skulle vedervågas, om staten icke lämnade denna ersättning på 1,200 kronor. Jag är förvissad om att de 1,200 kronorna icke äro en sådan tuva, att den kan stjälpa det stora lasset.

Med hänsyn till vad jag sålunda anfört ber jag att få yrka bifall till reservationen, vilken f. ö. redan antagits av första kammaren. Jag tror, att det skulle vara klokt av andra kammaren att biträda det beslut, som första kammaren redan fattat.

Herr **Magnusson** i Skövde: Herr talman! Herr Persson i Falla har ju alldeles rätt i att sammanslagningen icke vedervågas, om detta belopp av 1,200 kronor icke ersättes, men han har orätt, när han säger, att regeringen med denna ersättning sökt locka Skövde stad att gå med på en frivillig överenskommelse om att staden skulle läggas under landsrätt. Beslut har redan fattats om att Skövde stads egen jurisdiktion skall upphöra, och detta beslut träder i kraft oavsett om riksdagen nu ger staden rättvisa eller icke. Den som uppmärksamt läser statskontorets yttrande, vilket i utdrag finnes intaget i utskottets utlåtande, kan konstatera, att statskontoret gör gällande, att landstingen ha rätt att när som helst indraga provisionen eller andra formerna för uppbörd av landstingsmedel. Det är riktigt, att provisionen på detta sätt kan bortfalla, men i detta fall har den icke bortfallit. Den fanns, när den nuvarande kronokassören antogs och hans löneförmåner bestämdes. Det var just med hänsyn till att han hade att räkna med uppbördsprovision från landstinget, som hans lön utmättes. Han har en så omfattande verksamhet, att han måste hålla sig med rätt så dyrbara biträden, till vilka han årligen har måst utbetala omkring 4,000 kronor. Den utgiften får han själv vidkännas, vare sig han åtnjuter eller icke åtnjuter den ifrågavarande provisionen. Han slipper nu uppbörden, som tager endast sju dagar, men han har fortfarande hela debiteringen. Arbetet kommer att öka därigenom att han nu måste skriva ut postanvisningar, vilket är vidlyftigare och mera tidsödande. Han får sålunda ingen lindring i sitt arbete, men han förlorar över 1,200 kronor, som han för närvarande har i uppbördsprovision. Om riksdagen skulle fatta beslut i enlighet med reservanternas förslag, bleve följden, att Skövde stad honnêtement måste hålla honom skadeslös för denna förlust. Man kan ju resonera så, att staden har råd att göra detta, men man kan icke säga, att det är riktigt, ty även om staten icke har någon juridisk förpliktelse att lämna ersättning för uppbördsprovisionen, torde andra tillräckligt starka skäl tala för att staten bör göra detta. Staten får visserligen betala ut 1,200 kronor, men därvid är att märka, att staten tager in cirka 1,500 kronor, som postverket erhåller i provision för sin befattning med uppbörden. Staten blir icke lidande.

Det är ju mycket vanligt i riksdagen, att man drager upp principiella spörsmål. För att främja ett visst syfte eller för att skrämma kammaren målar man en viss gubbe på väggen. I regel har detta en mycket god verkan. Det tycks ha verkat i första kammaren. Skall andra kammaren nu taga lika

Ang. statsverkets övertagande av staden Skövdes förpliktelser beträffande vissa befattningshavare. (Forts.)

starkt intryck av dylika skrämsemålningar? De kan i alla fall här icke bli fråga om annat än ersättning till kronokassören i städer, som skola läggas under landsrätt, och man kan alltså överblicka omfattningen av det hela. Ersättningen utgår för vad som varit en del av kassörens skäligen löneinkomst, och det kan icke komma att röra sig om några avskräckande summor. Det är rättvist, att staten lämnar ersättning. Det vore svenska riksdagen mest värdigt att i detta fall lämna gottgörelse.

Jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Jansson: Herr talman! Jag nödgades begära ordet, då herr Magnusson i Skövde talade om att göra staden rättvisa. Vi reservanter ha icke velat vara med om att bedriva en orättvis politik. Utskottets förslag tenderar en liten smula mot orättvisa. Nästa fråga, som vi komma att behandla, rör två andra städer, som också skola läggas under landsrätt. Där gäller det också ersättning, men beloppen äro betydligt mindre. Departementschefen har ansett anledning icke föreligga att lämna ersättning. Som skäl har anförts, att kravet på ersättningen icke är lagligen grundat. Vi ha fått den uppfattningen, att Skövde stad trilskats, och att departementschefen, för att staden godvilligt skulle gå med på att läggas under landsrätt, nödgats ställa i utsikt, att vissa ersättningar skulle komma att utgå. Här har icke åberopats någon laglig rätt utan endast billighetsskäl. Så ha vi reservanter sett saken, och jag tror, att vår uppfattning är riktig. Det gläder mig, att herr Magnusson icke är alltför pessimistisk beträffande konsekvenserna. Eljest brukar han icke vara den, som i första taget går in för något nytt, som han är rädd skall medföra icke önskvärda följder. Om riksdagen medger denna ersättning, bör lagen ändras, så att alla samhällen bli behandlade på samma sätt. Det är min bestämda uppfattning, att det icke går att i det ena fallet lämna, men i det andra fallet vägra ersättning.

Jag vidhåller mitt yrkande.

Herr Magnusson i Skövde: Herr talman! Endast en kort replik. Det av herr Jansson åsyftade fallet gällde en pensionerad tjänsteman i Säter. Detta fall är icke jämförbart med nu förevarande. Herr Jansson påstod, att utskottsförslaget tenderar till en orättvisa. Herr Jansson menade förmodligen, att 1,200 kronor icke fullt täcker den förlust, som vederbörande lidit. Jag undrar, om herr Jansson har tillräckligt stark känsla för rättvisa för att föreslå att beloppet ökas.

Herr Jansson: Herr talman! Jag kan upplysa herr Magnusson om att länsstyrelsen i Skaraborgs län förklarar sig anse 600 kronor vara skälig ersättning för mistning av denna tjänst.

Herr Anderson i Råstock: Herr talman! Jag ber att få uttala min förvåning över att herr Jansson icke ansett sig kunna reflektera ens på det beloppet.

Herr Sundström: Herr talman! Eftersom jag varit med om denna uppgörelse på Skövde stads sida, kanske det icke är ur vägen att jag gör en del erinringar. Jag vill då först och främst säga, att något vederväggande av uppgörelsen sannolikt icke kommer att äga rum, men vi fattade vårt beslut under den förutsättning, att Kungl. Maj:t skulle för riksdagen framlägga vissa önskemål från stadens sida. I dessa önskemål innefattades också ersättning till

Ang. statsverkets övertagande av staden Skövdes förpliktelser beträffande vissa befattningshavare. (Forts.)

kronokassören för minskad provision för uppbörd av landstingsmedel. Kungl. Maj:t har genom sin proposition sökt tillgodose dessa stadens anspråk. Nu vill man göra gällande, att här endast föreligga billighetsskäl, men jag vågar hävda, att, även om man icke kan lägga strängt juridiska synpunkter på frågan, finns det ändå ganska stark rättsgrund för detta anspråk. Kronokassören får utföra precis samma arbete som tidigare och dessutom en vidlyftig utskrivning av debetsedlar. För utskrivning av debetsedlar har han 1,750 kronor och för själva uppbörden 1,250 kronor. Det finns ingen som helst proportion mellan dessa båda siffror. Det verkliga arbetet består just i debitering och icke i uppbörd. Uppbörden tager allenast en vecka i anspråk, under det att debiteringen sysselsätter ett biträde. Under sådana omständigheter bliver resultatet av ett bifall till reservationen, att kronokassören får utföra detta arbete mot en betalning som med 1,250 kronor understiger vad han nu har. Dessa 1,250 kronor komma att inlevereras till statsverket. Statsverket får sålunda 1,250 kronor, men kronokassören får utföra arbetet för dessa 1,250 kronor. Under sådana omständigheter måste det väl ändå finnas någon rättsgrund för detta krav.

Man fruktar för konsekvenserna och naturligtvis bör man beakta dessa, men jag anser det icke vara någon orätt, om i andra liknande fall ersättning skulle utgå. Om det sålunda i en annan stad, som man ville lägga under landsrätt, finnes en kronokassör, som skulle få fortsätta med sitt arbete, men berövas sin provision, skulle det väl icke ske någon orätt, om riksdagen genom att bifalla utskottets föreliggande förslag beredde möjlighet även för denne att erhålla gottgörelse. Som det belopp det här rör sig om är rimligt och dessutom ingår i en uppgörelse som träffats mellan staden och Kungl. Maj:t, anser jag, att riksdagen har all anledning att bifalla utskottets hemställan.

Herr Strindlund: Herr talman! Jag trodde icke, att det skulle bli någon nämnvärd debatt i denna fråga, som förefaller mig synnerligen enkel. Jag måste emellertid vända mig mot herr Magnusson i Skövde, som förklarade sig anse, att det vore staten värdigt att bidraga med detta belopp. För min del tycker jag, att det skulle vara värdigare av herr Magnusson och hans meningsfränder att vara mindre känsliga för lokala hänsyn. De borde icke ställt sig som tiggare vid det allmännas bord, helst då det gäller ett litet belopp och en relativt stor stad.

Jag ber att få närmare angiva, varför jag ställt mig på reservanternas sida. Det har för det första varit därför att det finns ingen juridisk rätt till detta belopp. De billighetsskäl, som anförts, kan jag inte heller godtaga. Om billighetsskäl här finge tillerkännas avgörande betydelse, anser jag, att Säter borde gå före Skövde. För Sätters del gällde det ett belopp av endast 200 kronor. Billighetsskäl böra icke få åberopas, när det gäller att träffa överenskommelse i samband med att en stad lägges under landsrätt. I annat fall kan det befaras, att det blir en verklig auktion mellan städerna och statsverket om villkoren för införande av ett bättre rättsväsen. Här har sagts, att förslaget icke får konsekvenser. Visst får det konsekvenser, och sådana bör man undvika. Det är en fördel för småstäderna att de läggas under landsrätt. Det gäller även Skövde. Jag tror det varit värdigare om de lokalpatriotiska känslorna icke fått göra sig så breda.

Herr Magnusson i Skövde: Herr talman! Om de lokalpatriotiska känslorna gjort sig breda kan man tvista om, men kanske bör jag till kammarens upplys-

Ang. statsverkets övertagande av staden Skövdes förpliktelser beträffande vissa befattningshavare. (Forts.)

ning nämna, att Skövde stad icke gjort några svårigheter inför den oundvikliga sammanslagningen med kringliggande domsaga, men ingalunda eftersträvat en sammanslagning. Staden har ställt sig lojal.

Herr Strindlund ansåg, att det skulle vara mera värdigt, om en så pass stor stad som Skövde avstått från att begära dessa 1,200 kronor. Är det värdigare av staten att försöka komma i från att betala de 1,200 kronor? Frågeställningen är så mycket mera berättigad, som det är ett odisputabelt faktum, att den befattningshavare, som det här gäller, får utföra arbetet, medan staten tager betalningen. Det är kanske ändå något att tänka på detta.

Herr **Jansson**: Herr talman! Herr Magnusson lämnade en felaktig upplysning. Stadsfogden erhåller debiteringsprovision, men uppbördsprovisionen skall gå till statsverket därför att staten skall betala posten för dess besvär med inkasseringarna. Den tjänsteman, det här gäller, blir av med en del av provisionen, men han blir också befriad från ansvaret. Det är precis samma förhållande som med navigationsskolans tidkula. När arbetet bortföll, fordrades det ersättning. Det gick icke riksdagen med på. Ersättning, som utgår i form av provision, bör upphöra, när arbetet upphör. Det är anledning varna för konsekvenserna, ty eljest kommer samma fråga upp igen, så snart det gäller de små städernas läggande under landsrätt. Om ersättning anses böra utgå för mistad landstingsprovision, bör det ske i annan ordning.

Herr **Anderson** i Råstock: Herr talman! Anledningen till att ersättningen för arbetet med tidkulan på ett par navigationsskolor slopades var, att det ansågs lämpligt med likartade avlöningsbestämmelser för rektorerna vid samtliga navigationsskolorna. Det var det motiv, som tredje avdelningen då anförde.

Vad sedan beträffar jämförelsen mellan Skövde och Säter, försökte man här göra gällande, att Säter skulle ha blivit behandlat på annat sätt än Skövde från departementschefens sida. Det är fullkomligt fel. Departementschefen säger beträffande Skövde, att »förmånens åtnjutande synes emellertid böra upphöra i och med att Rudstedt — som jämväl efter stadens uppgående i domsagan torde komma att kvarstå i tjänst såsom stadsfogde med skyldighet att verkställa mantalsskrivning och debitering av utskylder — i denna sin egenkap pensioneras». Vad Säter beträffar, står det i propositionen, att vederbörande där redan är pensionerad, och statsrådet uttalar i det fallet, att han inte tycker att det finns anledning för statsverket att, såsom Sätters stad ifrågasatt, bidra med något belopp till bestridande av den redan beslutade pensionen åt stadsbokhållaren-kronouppbörds-kassören därstädes. Det måtte väl i all rimlighets namn vara större samstämmighet i de båda fallen än man har velat erkänna från reservanternas sida. Det är ju dessutom så, att om statsverket betalar 1,200 kronor här i Skövde, får det på annan väg in 1,500 kronor. Jag skulle tro, att den lilla avansen är tillräcklig i det fallet.

Så, herr talman, ännu en sak. Ingen har vågat bestrida mitt första påstående, att det är av värde, om städerna gå med på dylika arrangemang och att vi därför inte borde vara så knusliga. Inte heller har man bestritt mitt andra påstående, att om inte uppbördsprovisionen funnits, vederbörande i Skövde hade varit tvungna att betala mannen i fråga högre lön och vid det förhållandet — det sade jag första gången och det upprepar jag nu för att höra, om jag möjligen kan få svar på det — hade staten även med reservanternas tolkning varit tvungen att giva ersättning.

Ang. statsverkets övertagande av staden Skövdes förpliktelser beträffande vissa befattningshavare. (Forts.)

Herr **Magnusson** i Skövde: Herr talman! Jag är fortfarande ense med herr Jansson i Falun om den satsen, att när arbetet upphör, bör också betalningen upphöra. Men det uttalandet förpliktar herr Jansson att nu gå in för att giva betalning, ty arbetet har inte upphört. Vederbörande har fortfarande kvar debiteringen. Uppbörden tager endast en veckas tid, såsom här har framhållits, och inte har betalningen beräknats så, att provisionen skulle vara enbart ersättning för uppbörden. Den skall också gälla debiteringen. Jag har förut nämnt, att denna nu, när man skall övergå till postanvisningsdebitering, blir vidlyftigare och kräver mera arbete än tidigare. Mannen i fråga har arbete i full utsträckning kvar, och följaktligen bör han enligt herr Janssons sats också ha betalningen kvar.

Herr **Strindlund**: Herr talman! Herr Anderson i Råstock sade, att det var skillnad mellan uppbördskassören i Säter och denne befattningshavare, därför att den senare redan var pensionerad. Av handlingarna framgår, att Sätters stad har ordnat pensioneringen av vederbörande, men inte att pensionen nu utgår.

Låt oss göra det lilla tankeexperimentet, att denna sammanslagning inte komme till stånd, men att landstinget beslutade omlägga sin uppbörd av landstingsmedlen och att denne man då ginge förlustig sin inkomst. Mena herrarna, att statsverket även då skulle betala ersättning till honom för mistad inkomst? Den saken har inte med sammanslagningsfrågan att göra, herr Magnusson i Skövde.

Överläggningen förklarades härmed avslutad. Herr talmannen framställde propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till den vid utlåtandet fogade reservationen; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Votering begärdes likväl av herr Jansson, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande nr 91, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den vid utskottets berörda utlåtande fogade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, företogs omröstning med tillämpning av upprensingsförfarandet; och befanns därvid flertalet hava röstat för nejpropositionen, vadan kammaren bifallit den vid utlåtandet fogade reservationen.

§ 7.

Härpå föredrogos vart efter annat:

statsutskottets utlåtande, nr 92, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående statsverkets övertagande av städerna Hedemoras och Sätters förpliktelser beträffande innehavare av vissa befattningar, vilka vid rådhusrätternas i städerna upphörande komma att indragas; samt

bankoutskottets utlåtanden:

nr 44, i anledning av fullmäktiges i riksbanken förslag till ändrad lydelse av § 7 bankoreglementet;

nr 45, i anledning av fullmäktiges i riksgäldskontoret förslag i fråga om publicering av hittills otryckta riksdagsprotokoll; och

nr 46, i anledning av väckt motion om upphävande av den år 1934 beslutade sänkningen av pensionsåldern för vissa civila befattningshavare.

Kammaren biföll vad utskotten i dessa utlåtanden hemställt.

§ 8.

Ang. förhöjning av pensionsförmånerna för vissa f. d. beställningshavare vid armén och marinen.

Vidare förekom till behandling bankoutskottets utlåtande, nr 47, i anledning av väckt motion om förhöjning av pensionsförmånerna för vissa f. d. beställningshavare vid armén och marinen.

I en inom andra kammaren väckt, till bankoutskottets förberedande handläggning hänvisad motion, nr 261, hade herrar *Holmgren* och *Holmström* föreslagit, »att riksdagen ville besluta sådan höjning av vissa militära pensioner, att samtliga pensionstagare erhålla pension till samma belopp, som utgår till dem som för närvarande erhålla avsked vid inträdd pensionsålder».

Utskottet hemställde, att förevarande motion icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Vid utlåtandet var fogad reservation av herr *Laurén*, som yrkat, att riksdagen, i anledning av förevarande motion, måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t ville låta verkställa utredning angående förhöjning av före år 1919 beviljade pensioner till f. d. befattningshavare vid försvarsväsendet.

Utskottets hemställan föredrogs; och yttrade därvid:

Herr Laurén: Herr talman! Jag har haft en från bankoutskottet avvikande mening beträffande föreliggande motion. Jag medgiver gärna, att ett bifall till motionen i hela dess vidd inte är tänkbart, men med hänsyn till den stora skillnaden mellan äldre pensioner och de pensioner, som nu utgå till kaptener och fanjunkare, har jag ansett, att de tidigare pensionerade av dessa officerare och underofficerare borde få någon ökning av sina pensioner.

Om man ser på tabellen på sidan 6 i utskottets utlåtande, finner man, att en kapten som pensionerats före 1902 i pension har 3,624 kronor, att en kapten som pensionerats efter 30 juni 1919 har 4,644 kronor, och att en kapten, som pensionerats mellan åren 1903 och 1917 har 3,852 kronor. Beträffande underofficerarna är det ungefär liknande proportioner: en fanjunkare som pensionerats före 1902 har 1,920 kronor, en som pensioneras nu får 2,604 kronor, och en som pensionerats mellan 1903 och 1917 har 1,992 kronor. År 1918 blev det ett något högre tillägg, och skillnaden sedan är inte så stor. Jag tycker i alla fall, att det skulle behövas någon utjämning av dessa pensioner, och riksdagen har ju tidigare gjort en sådan, ehuru inte så stor som önskvärt varit.

I utskottet har man sagt, att dessa officerare och underofficerare genom riksdagens beslut under de år, som jag nämnde, fått så väsentligt mycket högre pensioner, att de aldrig tänkt sig få så mycket den tid de voro i tjänst. Jag vill då erinra, att de första pensionerna äro fastställda någon gång i slutet av 1870-talet och att man inte bara får se på det penningbelopp vederbörande erhålla utan också jämföra penningvärdet då och nu. Om man tänker på vad

Ang. förhöjning av pensionsförmånerna för vissa f. d. beställningshavare vid armén och marinen. (Forts.)

en löntagare hade i slutet av 70-talet eller början av 80-talet och vad han får nu för tiden, tror jag inte det går att leta upp någon enda, som inte proportionsvis fått större ökning än dessa gamla pensionärer. Och ett hemman på landet, som då taxerades till 10,000 kronor, är nu taxerat fyra à fem gånger så högt, en liten gård i en stad med tillhörande tomt är på samma sätt taxerad kanske tio gånger högre än förr o. s. v. I sådant har man alltså stöd, när man önskar, att vederbörande skola få det litet bättre.

Vidare heter det, att dessa personer äro så gamla, att de inte behöva så mycket. De ha kanske inga barn att underhålla nu, såsom de hade när de slutade sin tjänstgöring. Ja, det är ju sant. Men de skola bo någonstans, och hyrorna äro minsann inte billiga. De skola ha pengar till mat; kanske ha de några gamla kläder att slita på och inte behöva de så mycket i den vägen, men även till kläder går det ju åt en del.

Vederbörande ha fått goda platser, har det sagts, och man har framhållit, att de kommit in såsom rullföringsbefälhavare och biträden till dessa. Men jag vill fråga hur många det är som fått sådana platser. Om det är 20, så är det säkert inte flera. Så har det invänts, att de sökt och fått civila platser. Ja, det är givet, att en person, som avgår vid 50—55 års ålder, inte vill sitta med armarna i kors och bara leva på pensionen, utan söker skaffa sig en anställning. Men på gamla dagar står någon sådan inte vederbörande till buds. Då har han ingenting att göra.

Nu har jag, som jag nämnde, inte kunnat tillstyrka motionen, utan jag har inskränkt mig till att föreslå en skrivelse till Kungl. Maj:t med begäran om utredning, huruvida inte någon pensionsförbättring skulle kunna beredas dem som tagit avsked före 1919, d. v. s. de som nu ha de lägre pensionerna. Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till min reservation.

I detta anförande instämde herrar *Osberg, Wallerius* och *Hassler*.

Herr Lovén: Herr talman! Att herr Laurén talade så varmt för dessa pensionärer kan jag förstå, ty jag vet, att hans goda hjärta ger sig till känna även när det gäller pensioner, som äro mindre än dem det nu är fråga om.

Däremot blir man förvånad, när man läser den motion, som behandlas i föreliggande utskottsutlåtande, och man ställer sig undrande inför det språk, som föres i motionen, då man ser, vilka som undertecknat densamma. Den är undertecknad av en kommandör och en major. Dessa två herrar, som alldeles säkert många gånger röstat för avslag på pensioner på 300 à 400 kronor och därunder, säga här, att pensionärerna, som sitta med en pension på 1,000 kronor, inte haft något annat att göra än svälta. Ja, det är inte mycket med 1,000 kronor, men nog är det underligt att komma med dylikt, när man röstat för avslag på mycket mindre pensionsbelopp. Sedan säger man i motionen, att den lön dessa underofficerare åtnjoto medan de voro i tjänst var så knapp, att den »ofta inte utan försakelse kunde fås att räcka till försörjning åt familjen». Detta är nog en sanning med modifikation. Till sist heter det, att de personer, varom här är fråga, »hellre svultit och försakat än ropat ut sin nöd på gatorna och torgen». »Exempel saknas icke på att den senare taktiken varit mera ägnad att fortare leda till målet än det förra mera gammalmodiga sättet.» Och man slutar med att framhålla, att det är en ren småaktighet av staten att inte höja dessa pensioner på 1,900 kronor upp till 2,604 kronor. Ett sådant språk är man i alla fall inte van vid. Undertecknarna äro, som sagt, en kommandör och en major, två personer, som kanske en vacer dag, då vi kommit litet längre fram, komma att rösta emot dyrtidstillägg

Ang. förhöjning av pensionsförmånerna för vissa f. d. beställningshavare vid armén och marinen. (Forts.)

på folkpensionerna för dem, som bo i de större städerna och få dra sig fram på några hundra kronor om året. Annars kunna herrarna tänka efter, vad ett bifall till motionen skulle betyda, då staten tid efter annan, såsom i utskottets utlåtande framhålles, höjt pensionerna fast man naturligtvis aldrig givit höjningen retroaktiv karaktär, ty detta skulle leda till det orimliga. Det skulle inte endast medföra betydande kostnader, utan det skulle även få vittgående konsekvenser på alla områden inom pensionsväsendet. Det har hittills inte gått att flytta upp dem, som fått pension tidigare, så att de, när det blivit nytt pensionsreglemente, skulle få högre pension.

Nu säger herr Laurén, att utskottet framhållit att dessa pensionärer ofta suttit såsom rullföringsområdesbefälhavare, och det är riktigt. De få sin pension vid 50—55 års ålder, och sedan ha de inte bara suttit på rullförings-expeditioner, utan de ha varit brännerikontrollörer och varit med över allt i det civila livet och till och med upptagit platser med löner, som en hel familj skulle kunna försörja sig på. När de nu blivit för gamla för även dessa platser, komma de hit och vilja ha sina pensioner höjda till 2,604 kronor. Om den motion, som dessa herrar inlämnat, har jag kanske rättighet att säga, att underofficersförbundet tar ett bestämt avstånd från det språk, som användes i motionen.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets utlåtande.

Herr Holmgren: Herr talman! Herr Lovén har nyss på sitt vanliga, synnerligen värtaliga sätt uttryckt sin förvåning över den form, som givits åt den motion, som i det föreliggande utskottsbetänkandet varit föremål för bankoutskottets behandling. Denna motion förelades mig på ett så pass långt framskridet stadium av motionstiden, att jag för min del icke ansåg mig hinna omarbota den så, att den skulle komma i en form, som hade tilltalat mig och som är den i kammaren vanliga. Men som motionär står jag naturligtvis helt och fullt för den form, som givits åt motionen, och jag vill inte alls undandraga mig något ansvar på den punkten. Jag ansåg mig emellertid mycket väl kunna väcka motionen i den nu föreliggande utformningen, då jag för min del var och allt fortfarande är fullständigt förvissad om, att bankoutskottet, när den prövar en sådan fråga som denna, uti formen ser något mycket oväsentligt, men däremot ser till det sakliga innehållet. Denna mening om utskottets handläggning har jag allt fortfarande, oaktat herr Lovéns yttrande nyss. Därför tror jag, att alla de övriga i utskottet icke ha fäst sig så mycket vid formen som vid saken.

Jag vill för min del uttala mitt beklagande över, att utskottet kommit till det resultat som det gjort i denna fråga. Jag för min del har känt det som en bjudande plikt att inför kammarens forum frambära dessa stackars gamla trotjänarens bekymmer, så att de skulle kunna bli prövade av riksdagen. Ett bifall till motionen skulle för visso komma att kosta pengar, det är självklart, men några konsekvenser kan man inte tala om, då det är ett faktum, att kostnaderna bli lägre och lägre för varje år. Några nya pensionärer av denna kategori komma ju inte till, utan i stället avtar deras antal varje år, på grund av att en del av dem skattar åt förgängelsen. Jag vill säga, att i afton är det många, många gamla förtjänta statens trotjänare, som fästa ett sista förvilt hopp till utgången av denna fråga här i kammaren, och det är i deras namn, herr talman, som jag vädjar till kammaren och som jag yrkar avslag på utskottets hemställan och bifall till den vid utskottets utlåtande fogade, av herr Laurén avgivna reservationen.

Med herr Holmgren förenade sig herrar *Holmström* och *Olsson* i Staxäng.

Ang. förhöjning av pensionsförmånerna för vissa f. d. beställningshavare vid armén och marinen. (Forts.)

Herr Paulsen: Herr talman! Herr Holmgren slutade sitt anförande med att det var många, många gamla förtvivlade trotjänare, som riktade sitt sista hopp till riksdagen här i kväll. Det där uttalandet tror jag för min del inte på. Jag tror inte, att dessa människor kunna ha det så förfärligt förtvivlat. De, som blevo pensionerade 1902, började med en pension på 870 kronor. Sedan ha de fått pensionstillägg i tre omgångar, och nu ha de 1,920 kronor. Det är de, som ha det sämst.

Jag tror inte, att människor i 80-årsåldern ha så stora behov, att de inte kunna leva på 1,920 kronor om året. Många människor här i landet skulle känna sig glada, om de vid denna höga ålder hade detta belopp att leva på. Vi bevilja pensioner på 404 och 408 kronor, och här strides oerhört mycket emot dessa pensioner från det håll, herr Holmgren representerar. Då talas det inte från det hållet om den stora förtvivlan, som dessa människor känna, och ändå ha de blott en bråkdel av vad dessa militärer ha.

Det är väl inte heller rimligt att gå in för att ändra på pensioner, som under sistförflutna riksdag äro beslutade. Man skall inte plöttra med sådana här frågor; när man gjort en sak, skall man inte genast plocka sönder den. Människorna kunna då inte veta, vad de skola ha. Jag tycker inte det är rimligt att höja pensionen för dessa gamla militärer, som ha så pass bra betalt som de ha.

Herr talman! Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Herr Carleson: Herr talman! Det är klart, att bankoutskottet, liksom riksdagen måste följa vissa principer, då det gäller pensionsväsendet, och det är dessa principer, som varit för utskottsmedlemmarna avgörande vid behandlingen av denna fråga. Det är konsekvenserna av ett beslut om bifall till motionen, som gjort, att utskottet bestämt sig för att avstyrka. Sådana principer gälla ju, vare sig det är stora eller små pensioner, det är fråga om. Det är ju inte pensionsbeloppen i och för sig, som äro det avgörande, utan det är väl de grunder, efter vilka de skola betalas ut. I detta avseende vill jag gentemot herr Holmgren framhålla, att visserligen äro de pensionärer, varom nu närmast talas, som naturligt är, till antalet i avtagande, men man får inte stanna vid att bara tänka på dessa pensionärer. Med samma rätt skulle pensionärer på många andra områden, för att inte säga på alla andra områden, således pensionärer, som blivit pensionerade med lägre belopp under en förgången tid i förhållande till de pensionsbelopp, som nu utbetalas, kunna komma med anspråk till riksdagen. Det är dessa konsekvenser, som avhållit utskottet och framför allt riksdagen från att slå in på en sådan väg, som här är föreslagen, d. v. s. att retroaktivt tillämpa höjda pensioner på äldre pensionstagare. Jag vill framhålla, att jag antar att herr Holmgren har varit med om ett beslut vid 1925 års riksdag, då den sista pensionsförhöjningen för den kategori, varom nu är fråga, skedde, och då riksdagen uttryckligen betecknade den då beslutade pensionsförhöjningen såsom en definitiv reglering av äldre pensioner.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Häruti instämde herr *Elmroth*.

Herr Laurén: Herr talman! Med anledning av herr Carlesons yttrande vill jag bara säga, att konsekvenserna, om man skulle bifalla hela motionen, skulle kanhända bli sådana, att man inte skulle vilja göra det. Men jag har i min reservation endast föreslagit en utredning om detta. Visar då denna utredning, att konsekvenserna äro så farliga, har ju riksdagen fullkomlig frihet att inte

Ang. förhöjning av pensionsförmånerna för vissa f. d. beställningshavare vid armén och marinen. (Forts.)
gå längre än vad man nu gått. Det är således endast en utredning, jag begärt, och konsekvenserna av en utredning kunna väl i alla fall inte bli så farliga.

Herr Lovén: Herr talman! Jag vill endast säga till herr Holmgren, då han yttrade, att utskottet ser mera till saken än till formen, att vi sågo till både form och sak, och jag hade inte fäst mig så mycket vid formen, om det inte varit fråga om två herrar, som man kunnat vänta bättre av.

Nu säger herr Holmgren, att det är många, som sätta sin lit till riksdagen, att de skola få sina pensioner höjda. Då vill jag säga herr Holmgren, att det är oerhört många statstjänare, som ha pensioner på 1,200 och 1,500 kronor, som betalat avgifter till denna pension till 60—63 år och slitit i hårt arbete vid järnväg, post och telegraf. De få sannerligen inte mera, och de sitta värre till än de flesta av dessa pensionärer, som dock få 1,900 kronor, och då ber jag, att herr Holmgren tar dessa med, då han går ut på gator och torg och skriker ut den nöd, som dessa 1,900-kronorspensionärer lida.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på avslag därå samt bifall i stället till den vid utlåtandet fogade reservationen; och blev utskottets hemställan av kammaren bifallen.

§ 9.

Slutligen föredrogos vart efter annat bankoutskottets utlåtanden:
nr 48, i anledning av väckt motion om förhöjd pension åt vissa högbåtsmän;
nr 49, i anledning av väckt motion om viss ändring av gällande bestämmelser angående pensionering av gymnastiklärare; och
nr 50, i anledning av väckt motion angående f. d. kammarskrivaren, kaptenen i Upplands regementes reserv G. A. Sodenstiernas rätt till pension.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

§ 10.

Anmälades och godkändes andra lagutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 212, till Konungen i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående ändring i vissa delar av förordningen den 15 juni 1934 (nr 264) om erkända arbetslöshetskassor.

§ 11.

Till bordläggning anmälades:
statsutskottets utlåtanden:
nr 99, i anledning av Kungl. Maj:ts framställning angående avlöningsanslag för medicinalstyrelsen; och
nr 100, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning om anslag till bidrag till den lokala polisorganisationen å landsbygden m. m. jämte i ämnet väckta motioner;

bankoutskottets utlåtanden:

nr 52, i anledning av väckt motion angående pensionering av viss indelt personal;

nr 53, i anledning av väckt motion om årligt understöd åt förra lärarinnan Nicolina Elisabet Engman;

nr 54, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående förtidspension och avskedersättning åt vissa tjänstemän vid statens järnvägsbyggnader; och

nr 55, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om vissa ändringar i förordningen den 16 maj 1890 (nr 21 s. 1) angående Sveriges allmänna hypoteksbank m. m.;

första lagutskottets utlåtande, nr 35, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändring i vissa delar av lagen den 3 juni 1932 (nr 170) med särskilda bestämmelser om handläggning av inskrivningsärenden m. m.; samt

andra kammarens femte tillfälliga utskotts utlåtanden:

nr 12, angående utsträckt tillämpning av kungörelsen angående upphandling av lantbruksprodukter m. m. för statens behov jämte tillhörande följdåtgärder; och

nr 13, angående upprättande av ett statens filmarkiv m. m.

§ 12.

Herr talmannen meddelade, att herr statsrådet och chefen för socialdepartementet tillkännagivit, att han vid kammarens sammanträde den 9 dennes ämnade besvara herr Magnussons i Skövde interpellation angående statsrådets inställning till vissa av befolkningskommissionen och barnpensioneringssakkunniga framlagda förslag.

§ 13.

Justerades protokollsutdrag.

§ 14.

Upplästes följande till kammaren inkomna sjukbetyg:

Att riksdagsman Albin Eriksson på grund av blodpropp i höger ben tills vidare är förhindrad deltaga i riksdagsarbetet, intygas.

Stockholm den 6 maj 1936.

V. Lind,
leg. läk.

§ 15.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades:

herr <i>Niklasson</i>	under	4	dagar	fr. o. m.	den	8	maj,
» <i>Larsson</i>	»	5	»	»	»	7	»
» <i>Sandström</i>	»	3	»	»	»	8	»
» <i>Christiernsson</i>	»	4	»	»	»	8	»
» <i>Andersson i Södergård</i>	»	5	»	»	»	8	»
» <i>Näslund</i>	»	2	»	»	»	6	»
» <i>Norén</i>	»	5	»	»	»	8	»
» <i>Persson i Trången</i>	»	4	»	»	»	7	»

Andra kammarens protokoll 1936. Nr 30.

herr <i>Herou</i>	under 8 dagar fr. o. m. den 8 maj,
» <i>Berg</i>	» 4 » » 9 »
» <i>Borg</i>	» 4 » » 7 » och
» <i>Petersson</i> i Broaryd	» 3 » » 10 » .

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 11.24 e. m.

In fidem
Per Cronvall.